T. C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAVAŞ VE BARIŞ HABERCİLİĞİ AÇISINDAN CNN VE EL CEZİRE ÖRNEKLERİ: İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI SIRASINDA SAVAŞ HABERLERİNİN SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESUT COŞKUN

ANABİLİM DALI: RADYO SİNEMA TELEVİZYON

KOCAELİ - 2011

T. C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAVAŞ VE BARIŞ HABERCİLİĞİ AÇISINDAN CNN VE EL CEZİRE ÖRNEKLERİ: İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI SIRASINDA SAVAŞ HABERLERİNİN SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESUT COŞKUN

ANABİLİM DALI: RADYO SİNEMA TELEVİZYON

DANIŞMAN: DOÇ. DR. EMEL BAŞTÜRK AKÇA

KOCAELİ- 2011

T. C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAVAŞ VE BARIŞ HABERCİLİĞİ AÇISINDAN CNN VE EL CEZİRE ÖRNEKLERİ: İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI SIRASINDA SAVAŞ HABERLERİNİN SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: MESUT COŞKUN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 15.06.2011-18

Jüri Başkanı	Jüri Üyesi (Tez Danışmanı)	Jüri Üyesi
Prof. Dr.Hasan Akbulut	Doç. Dr.Emel Baştürk Akca	Doç.Dr.Nurdan Taşkıran

KOCAELİ - 2011

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ii

ÖZET vi

ABSTRACT vii

ÖNSÖZ viii

GİRİŞ 1

1.1. Araştırmanın Konusu 4

1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları 5

1.3. Araştırmanın Amacı 6

1.4. Varsayımlar 6

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İLETİŞİM KURAMLARI VE GAZETECİLİK İLKELERİ 7

1.1. İletişim Kuramları 7

1.1.1. Liberal Yaklaşım 7

1.1.1.1. Sihirli Mermi Kuramı 8

1.1.1.2. İki Aşamalı Akış Kuramı, Kapı Tutucular ve Eşik Bekçileri 9

1.1.1.3. Gündem Belirleme Kuramı 11

1.1.1.4. Suskunluk Sarmalı Kuramı 12

1.1.2. Eleştirel Yaklaşım 13

1.1.2.1. Propaganda Modeli 14

1.1.2.2. Haberde Yapısal Yanlılık Modeli 17

1.2. Basın Özgürlüğü Kavramı 21

1.3. Haber ve Habercilik Etiği 24

1.3.1. Doğruluk-Dürüstlük Kuralı 30

1.3.2. Tarafsız Olma Kuralı 31

1.3.3. Haber ve Yorum Ayrımı Kuralı 33
1.3.4. Meslek Sırrı-Haber Kaynağına Saygı ve Sadakat Kuralı 34
1.3.5. Mahremiyet veya Özel Hayatın Gizliliğine Saygı Kuralı 35
1.3.6. Eleştiri Sınırını Aşmama –İftira, Hakaret, Kötüleme ve Mesnetsiz İddialardan Kaçınma Kuralı 37
1.3.7. Cevap ve Düzeltme Hakkına Saygı Kuralı 38
1.3.8. Kişisel Çıkarların Reddi Kuralı 39
1.3.9. Kurumsal Çıkarların Gerçeklerin Önüne Geçirilmemesi Kuralı 40
1.3.10. Terörizm, Şiddet ve Pornografiye Karşı Tavır Alma Kuralı 41

İKİNCİ BÖLÜM

2.SAVAŞ HABERCİLİĞİNDE CNN ve EL CEZİRE 43

2.1. Gazetecilik ve Habercilik Tanımı 43
2.2. Savaş Kavramı ve Savaş Haberciliği 45
2.3. Savaş Haberciliğinde Nesnellik 49
2.4. İliştirilmiş Gazetecilik 51
2.5. Barış Haberciliği 56
2.6. Savaş Haberciliği ve Barış Haberciliği Arasındaki Temel Farklar 60
2.7. Amerikan Medyası ve CNN'in Mülkiyet Yapısı 62
2.8. Teknolojik Üstünlük ve Uydu Yayıncılığı 65
2.9. Körfez Savaşı'nda CNN Canlı Yayınları 70
2.10. Arap Medyasının Yapısı ve El Cezire'nin Doğuşu 74
2.11. El Cezire Yayın İçeriği ve Basın Özgürlüğü 78
2.12. Savaş ve Barış Haberciliği Açısından El Cezire'nin İşlevi 81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. CNN INTERNATIONAL VE EL CEZİRE SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ 86

3.5. Haber Söylemi, Haber Metinlerinde Anlam İnşası ve Söylem Analizi 86
3.6. Söylem Analizi Basamakları 88
3.6.1. Haberin Makro Yapısal Özellikleri 88
3.6.2. Haberin Mikro Yapısal özellikleri 89

3.7. Körfez Savaşı'nda CNN Int.'in Haber Söylemi 91
3.8. El Cezire'nin Savaş Söylemi ve Kullanılan Kavramlar 95
3.9. Ummr Kasr ve Çatışma Haberlerinin Makro Yapısal özellikleri 97
Haberin makro yapısal özellikleri haberin bağlamıyla sıkı ilişki içindedir. Haberin ne kadar sıklıkta ve ne büyüklükte verildiği de önemlidir. Ayrıca haberin teması metnin nasıl okunması gerektiğine işaret eder. 97
3.9.1. Nicel Veriler 97
3.9.2. Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri 97
3.10. Ummr Kasr ve Çatışma Haberlerinin Mikro Yapısal özellikleri 99
3.10.1. Sözcük Seçimleriyle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar 99
3.10.2. Haberin Nedensellik İçinde Kurulması 102
3.10.3. Üslup ve Retorik 103
3.10.3.1. Sözcük Seçimleri ve Sentaks 103
3.10.3.2. Retorik 106
3.10.4. Anlamsal Vurgular 107
3.11. Saddam Heykelinin Devrilmesi Haberlerinin Makro Yapısal özellikleri ... 108
3.11.1. Nicel Veriler 108
3.11.2. Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri 108
3.12. Saddam Heykelinin Devrilmesi Haberlerinin Mikro Yapısal özellikleri 111
3.12.1. Sözcük Seçimleriyle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar 111
3.12.2. Haberin Nedensellik İçinde Kurulması 113
3.12.3. Üslup ve Retorik 114
3.12.3.1. Sözcük Seçimleri ve Sentaks 114
3.13.3.2. Retorik 115
3.12.4. Anlamsal Vurgular 117
3.13. Ebu Gureyb Hapishanesi Haberlerinin Makro Yapısal Özellikleri 117

3.13.1. Nicel Veriler 117
3.13.2. Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri: 118
3.14. Ebu Gureyb Hapishanesi Haberlerinin Mikro Yapısal Özellikleri 120
3.14.1. Sözcük Seçimleriyle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar 120
3.14.2. Haberin Nedensellik İçinde Kurulması: 123
3.14.3. Üslup ve Retorik: 124
3.14.3.1.Sözcük Seçimleri ve Sentaks 124
3.14.3.2. Retorik 126
3.14.4. Anlamsal Vurgular 128
3.15. Analiz Sonucu 129
SONUÇ 133
EKLER 137
YARARLANILAN YAYINLAR 144
ÖZGEÇMİŞ

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO SİNEMA TELEVİZYON ANABİLİM DALI

SAVAŞ VE BARIŞ HABERCİLİĞİ AÇISINDAN CNN VE EL CEZİRE ÖRNEKLERİ: İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI SIRASINDA SAVAŞ HABERLERİNİN SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

ÖZET

Körfez savaşlarında yüzlerce gazeteci ve basın kuruluşu Orta Doğu bölgesinde veya kendi ülkelerinde görev yapmıştır. Tezde CNN ve El Cezire kanallarının habere bakış açısı, söylem çözümlemesi ile habercilik ilkeleri temel alınarak analiz edilmektedir. Eleştirel kuramın iki önemli modeli olan Chomsky'nin propaganda modeli ile yapısal yanlılık modelleri söylem çözümlememize rehberlik etmektedir. CNN batılı kültürel değerler ve inançlar ile izleyicisine seslenirken, El Cezire Arap halklarının bölgedeki ve dünyadaki sesi olmaya çabalamaktadır. Küresel medya ve CNN'de bölgeye yaklaşım Amerikan bakış açısıyla oluşurken, El Cezire Saddam ve Amerikan yönetiminde ızdırap çeken Irak halkının yanında bir söylem kullanmaktadır. Bu çalışma, savaş ve barış gazeteciliği arasında yaşanan mücadelede iki farklı yayın organının hangi tür haberciliğin yanında yer aldıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çünkü her zaman ''ezilenden'' yana olmak, barıştan yana olmak anlamına gelmemektedir. Çalışmamızda 2003-2004 yılları arasında analiz edilen üç örnek olay; Irak kuvvetleri ve ABD ile müttefiklerinin arasında yapılan Ummr Kasr ve çatışma haberleri, Saddam Hüseyin heykelinin ABD ve müttefiklerinin Bağdat'ı işgalinde devrilmesi ve Irak'ta işgal sonrası Ebu Gureyb hapishanesinde Iraklı mahkûmlara Amerikalı asker ve istihbarat görevlilerince yapılan işkencelerdir.

Anahtar Kelimeler: Savaş Gazeteciliği, Barış Gazeteciliği, Haber Söylemi, Haber Analizi, Körfez Savaşı.

:

TURKISH REPUBLIC
KOCAELİ UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
RADIO CINEMA TELEVISION

THE EXEMPLARS OF CNN AND ALL JAZEERA IN TERMS OF WAR AND PEACE JOURNALİSM: DİSCOURSE ANALYSİS OF WAR NEWS DURİNG THE SECOND GULF WAR

ABSTRACT

During the Gulf Wars, hundreds of journalists and press agencies worked both in their homelands and in the Region of Middle East. In this thesis, the viewpoints of CNN and Al Jazeera Channels towards the news are completely analyzed depending on discourse analyses and principles of journalism. Chomsky's propaganda model and structural partiality that are too important models of critical theory guide our discourse analysis. While CNN is addressing to its viewers with western cultural values and beliefs, Al Jazeera tries to be the voices of Arabian communities living in the area or the world. Although the approach to region in global media and CNN is composed of the viewpoint of America, Al Jazeera uses an expression alongside Iraq community who suffers from the management of America and Saddam. This study aims at putting forward what kind of journalism these two different press agencies stand up for in the battle between peace and war journalism. Because to be on the side of the losers doesn't always necessarily mean to be in favour of peace. In this thesis three case studies have been analyzed between 2003 -2004, firstly Ummr Kasr between Iraqi forces and the U.S.A and its allied forces and the news about the battle, secondly toppling the statue of Saddam Hüseyin by the U.S.A and its allied forces during the invasion of Iraq, thirdly in Iraq after the invasion torturing of the Iraqi prisoners in Ebu Gureyb prison by American soldiers and intelligence officials.

Key Words: War Journalism, Peace Journalism, News Discourse, News Analyze, Gulf War.

ÖNSÖZ

Bu çalışmam sırasında tüm desteklerini veren başta danışmanlarım Prof. Dr. Hülya Yengin ve Doç. Dr. Emel Baştürk Akça olmak üzere tüm hocalarıma, maddi manevi desteklerini esirgemeyen annem Habibe Ulay ile İngilizce çeviride yardımcı olan ablam Nurgül Coşkun ve ikiz kardeşim Metin Coşkun'a, arkadaşlarım Nihal Toprakçı, Ümran Safter ve Tülay Özkan Yılmaz'a, El Cezire Türkiye muhabiri Nidal Siyam'a, özellikle tüm yüksek lisans süresince devamlı beni teşvik eden Kübra Çiğdem İnal'a sonsuz teşekkür ederim. Sizleri seviyorum.

Mesut Coşkun

24 Mayıs 2011

GİRİŞ

Gazetecilik doğası gereği entrika ve çatışmaları izler ve haberleştirir. Savaş gazeteciliği haber değerini verirken aykırı seslere daha çok yer açarak, çatışmayı alevlendirir. Yatıştırıcı bir rol oynamaz tam tersine uzlaşmazlıkların altını çizer. Tarafların pozisyonlarını kendi yönetiminin tavrına ve söylemine göre çizer. Barış gazeteciliği yapan gazeteciler ise uzlaşmazlıkları yatıştırmak için çaba sarf eder. Söylemleri barıştan yana, her iki tarafın sesine de kulak veren, iki tarafında değerlerine saygı gösteren bir tarzdadır. Barış gazetecileri çözümden yana öncelik kullanır ve bunun için aracı olur. Söylemleri kırıcı değil yapıcı, iki tarafa da peşin hükümlü yaklaşmayan adaletli bir yapıdadır.

Savaş ve barış gazeteciliği arasındaki sınırı çizmek çok zordur. ‘’Bu çalışmada İkinci Körfez Savaşı boyunca medyanın nasıl bir tutum içerisinde olduğu, eleştirel yaklaşım perspektifinden analiz edilmeye çalışılmıştır. ’’ İkinci Körfez Savaşı’nda CNN International Kanalı ile El Cezire televizyon kanallarının yayınladıkları haberlerde kullandıkları söylem ve haber içerikleriyle karşılaştırılması bu tezin konusunu oluşturmaktadır. ‘’Gazeteciler savaş gibi hassas konularda nesnellikten uzaklaşıp ülke çıkarlarını koruma güdüsüyle gerçekleri çarpıtmaktadır’’ cümlesi, araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Savaşın iki tarafı olan iki haber ajansının haberleri nasıl anlattıkları, kullandıkları söylem aracılığıyla savaş gazeteciliği mi, yoksa barış gazeteciliği mi yaptıklarının sorgulanması araştırmanın amacıdır.

Çalışmada her iki televizyon kanalının da haberleri sunarken nasıl bir dil kullandığı, ulusal çıkar, kültürel aidiyet ve algılama, yorumlama unsurları bakımından kendisine yakın (ait) olan ile olmayan diğerini sözcüklerle nasıl ayırt ettiği ve ötekileştirdiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu nedenle dil içerisindeki ideolojik belirlenimleri ortaya çıkarmamıza imkân veren, dilin toplumsal yapı içerisinde belirlenen ve söz konusu toplumun egemen değerlerini yansıtan bir araç olarak ele alan söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Haberleri, analiz etmek için Van Dijk’in tekniği kullanılmıştır. Van Dijk, söylem analizinin etkin biçimde tartışılmasını sağlayan ve analiz için daha objektif kriterler belirlemeye çalışan bir

yazardır. Bu nedenle söylem analizinin Van Dijk'in sistematize ettiği biçimde uygulanması tercih edilmiştir. Genel olarak medyanın yapısını, işleyişini, özelde de haber üretim pratiklerini açıklamak için ise propaganda modeli ve yapısal yanlılık modellerinin görüş ve kavramlarından yararlanılmıştır.

Haber yapımında liberal yaklaşımın tersine 'eleştirel yaklaşım', medya metinlerinin baskın olan güçlerin çıkarları doğrultusunda biçimlendiğini savunur. Yaklaşım, haberin 'gerçek'in kendisi olduğu düşüncesini reddeder. Haber, gerçeğin yeniden inşasıdır ve gerçeği olduğu gibi yansıtamaz. Ayrıca habercinin tarafsız olabileceği düşüncesini de reddeder. Habercinin de bir ideolojisi vardır ve haber, her şeyden önce dili kullandığı için önce toplumdaki baskın ideolojiden, sonra da habercinin ideolojisinden bağımsız olamaz. Habercilikte standart kurallar, haberi 'doğru' ve 'tarafsız' kılmaz. Aksine bu kurallar, değerler ya da ölçütler, haberdeki yanlılığı gizlemenin araçlarına dönüşmüştür.[1]

Her gün meydana gelen yüzlerce haberlerden hangisinin haber olarak seçileceğini, hangi konuda kime başvurulacağını tekelci piyasa koşulları belirlemiştir. Haberin içeriği ve neyin manşette yer alacağı, hangi söylemin öne çıkacağı yine ekonomik ve siyasal egemenlerin ideolojileri tarafından belirlenir. Bu ölçütlerin bir sonucu olarak haber metinleri, ekonomik ve siyasal iktidarı ve egemen söylemi yeniden üreten metinlerdir. Haberler vasıtasıyla toplumda egemen görüş tekrar kurulur ve yeniden üretilir.

Tez çalışmasının birinci bölümü iletişimde temel kavramlara ayrılmaktadır. Öncelikle liberal kuramlar olan sihirli mermi kuramı, iki aşamalı akış kuramı, gündem belirleme kuramı ve suskunluk sarmalı kuramı kısaca özetlenmektedir. Liberal kuramlara, eleştirel yaklaşımla liberal paradigmanın farkına vurgu yapmak, eleştirel paradigmanın liberal yaklaşımdan ayrılan yönlerini daha açık biçimde ortaya koyabilmek amacıyla yer verilmiştir. Ardından çalışmamızda rehber olarak aldığımız eleştirel kuramın savaş haberciliğinin kitlelere bilgiyi aktarırken ne gibi etmenlerden etkilendiği, haberin hangi süzgeçlerden geçtiğini anlatan Chomsky'nin propaganda modeli ve haberde yapısal yanlılık modelleri ele alınmaktadır. Kavramlar ilkesel

[1] Emel Baştürk Akça,''Habercilikte Yeni Arayışlar ve Hak Haberciliği'', 11 Ekim 2008,İstanbul, BİA Haber Merkezi, http://www2.bianet.org/biamag/medya/110151-habercilikte-yeni-arayislar-ve-hak-haberciligi

biçimde açıklanırken üçüncü bölümde CNN ve El Cezire örnek ve karşılaştırmaları için temel hazırlanmaktadır. Basın özgürlüğü kavramı, haber ve habercilik ilkeleri, savaş haberciliği, barış haberciliği gazetecinin mesleki ve ahlaki çerçevesini çizmek için detaylı açıklanmaktadır. Gazetecinin "savaş" gibi dramatik bir olguda oynadığı rol, gazetecilik mesleğinin evrensel olarak kabul görmüş temel ahlaki ilkeleriyle birlikte açıklanmaktadır. Bu ilkeler gazetecilik mesleğinin anayasa maddeleri olarak kabul görür.

İkinci bölüm, savaş kavramı ve savaş gazeteciliği kavramlarının açıklanması ile başlamakta, çerçeve çizildikten sonra gazeteciliğin en temel ve zor konularından birisi olan nesnellik kavramı ele alınmaktadır. Savaş dönemlerinde tüm iktidarlar basını kendi yanlarında tutmak ister. Bu amaca ulaşmak için başvurulan yollardan biri de iliştirilmiş gazeteciliktir. İliştirilmiş gazetecilik ve gazeteciler İkinci Körfez Savaşı'na yaptıkları etki ve gazetecilik etiği tartışmalarının odağında yer almaları nedeniyle ayrı bir alt başlıkla incelenmiştir. Orduyla birlikte hareket eden, yatıp, uyuyan ve askerin bakış açısıyla savaşı haberleştiren" iliştirilmiş ya da İngilizce tam karşılığı "gömülmüş" gazetecilerin ülkelerinin gönüllü askeri durumuna ister istemez düşürüldükleri iddia edilmiştir. Savaş haberlerinin içeriklerinin çoğunlukla koalisyon güçlerinin başarısı, teknolojik üstünlükleri ve yüksek moral ağırlıklı olduğu öne sürülmektedir.

Bu bölüm savaş gazeteciliğine karşın son yıllarda gazetecilik mesleğinin yapısı üzerine yapılan tartışmalar sonucu ortaya çıkan ve gazetecilerin gerçekleri sadece aktarmakla yetinen veyahut ülke çıkarları için gazetecilik etik kurallarını sorgulayan 'barış gazeteciliği' kavramının tartışılması, alternatif gazeteciliğin incelenmesi ile bitmektedir. Barış gazeteciliğinin çatışmacı değil, çözüm yanlısı, izleyen değil, haklının ve ezilmişin yanında yer aldığı gözlemlenmektedir. Barış gazeteciliği cinsiyet ayrımcılığına karşıdır. Ezilenlerin seslerini duyurabilmesine ve habercilerin haber üretim sürecinde yaptığı hataların gözden geçirilerek toplumsal ve uluslar arası barışa hizmet etmesi gerektiğine inanır.

Amerikan medya yapısı ve CNN International Kanalı, Birinci Körfez Savaşı'nda oynadığı rol ile ele alınmakta, uydu teknolojisinin CNN'i nasıl diğer büyük, uluslar arası kanallar önüne geçirdiği işlenmektedir. Bu bölümde CNN'in

canlı yayın üstünlüğü ile haber tanımını değiştirdiği özellikle vurgulanmakta ve uluslararası üstün televizyon teknolojisine karşın savaşta izlediği habercilik anlayışı eleştirilere uğramaktadır.

İkinci bölüm Arap medyasının yapısı ve El Cezire Televizyonu ile ilerlemektedir. Bölge habercilik konusunda ABD ve Avrupa televizyonlarına oranla geri kalmıştır. Arap Televizyonculuğunun, Afganistan ve İkinci Körfez savaşları sırasında El Cezire gibi bir yayın kuruluşu aracılığıyla atılım yaptığı ve bölgenin sesi olabilmeyi başardığı düşünülmektedir. El-Cezire'nin yaptığı yayınlar ve bölgenin nabzını elinde tutabilmesi nedeniyle İkinci Körfez Savaşı'nın odak noktası olduğu ileri sürülmektedir. El Cezire'nin farklılığının Arap dünyasının sesini duyurması ve haber kaynağı olarak Arapça bilen, bölgeyi iyi tanıyan muhabirlerini kullanması olduğu öne sürülmektedir.

Üçüncü bölüm CNN International ve El-Cezire Televizyonlarının İkinci Körfez Savaşı'nda haberleştirilen üç olayın, haber söylemleri ve yaptıkları haber örneklerinin söylem çözümlemesi yöntemiyle analizlerini içermektedir. Eleştirel perspektifin iki modeli propaganda modeli ve yapısal yanlılık modelleri analizimize rehberlik etmektedir.

Çalışma, genel Amerikan ve Arap medyalarının savaş haberciliğine bakışları, teknolojik olanakları, gazetecilik geleneklerine kısaca değinerek CNN ve El Cezire örnekleriyle sınırlandırılmaktadır. Medyanın mülkiyet yapısı, finans kaynakları, dinsel, kültürel ve sosyolojik farklar yanı sıra Orta Doğu gibi yüzyıllardır farklı medeniyetlerin ve ırkların yaşadığı, izler bıraktığı bir bölge söz konusu olunca konunun sınırlandırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni CNN ve El Cezire televizyonlarının Körfez Savaşı sırasındaki haberleridir.

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu İkinci Körfez Savaşı'nda CNN International Kanalı ile El Cezire televizyon kanallarının haber söylemlerinin barış ve savaş gazeteciliği bağlamında analiz edilmesidir. Uluslar arası habercilik ilkelerini temel almış farklı ülkelerden gazetecilerin savaşlarda farklı söylemler kullandıkları gözlemlenmektedir. CNN ve El Cezire savaşın iki tarafını temsil eden yayın organları olarak seçilmiştir.

ABD'nin ilk yirmi dört saat yayın yapan haber kanalı olan CNN'in 1981 yılında Ted Turner tarafından kurulmasından itibaren haberin tanımını değiştiren, olay anını canlı yayınlayan felsefesi ve Birinci Körfez Savaşı'nda savaşın ilk çarpışmalarını yayınlayabilen yegâne televizyon kanalı oluşuyla diğer ABD televizyonlarının önüne geçtiği kabul edilmektedir. El Cezire'nin ise 1995 yılında kurulmasından itibaren diğer Arap kanallarından farklı bir eğitim almış BBC kökenli haberci kadrosu, bağımsız yayın anlayışı ve diğer bölge televizyonlarının aksine Batı politikalarına eleştirel yaklaşımı ile öne çıktığı genel kabul görmektedir.

1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evreni Batılı ve Doğulu haber kaynaklarıdır. Konunun çalışma evreni ise CNN ve El Cezire televizyonlarının Körfez Savaşı haberleridir. Çalışmada yöntem olarak ''söylem çözümlemesi'' seçilmiştir. Araştırmada iletişim kuramları ve habercilik ilkeleri açısından haber söylemlerinin inceleneceği baştan belirlenmekte ve kaynaklar buna göre incelenmektedir. Fotoğraflar göstergebilimsel yöntemi de içeren farklı bir analiz gerektirdiği için analiz dışı bırakılmıştır.

Analiz 2003-2004 arasında gerçekleşen üç örnek olayla sınırlandırılmıştır. Seçilen üç örnek olay şunlardır;

1- 20-28 Mart 2003 tarihinde Irak kuvvetleri ve ABD ile müttefiklerinin arasında yapılan Ummr Kasr ve çatışma haberleri,

2- Saddam Hüseyin heykelinin ABD ve müttefiklerinin Bağdat'ı işgalinde 9 Nisan 2003 tarihinde devrilmesi,

3- Irak'ta işgal sonrası Ebu Gureyb hapishanesinde Iraklı mahkûmlara Amerikalı asker ve istihbarat görevlilerince yapılan işkenceler.

Ummr Kasr haberlerinin seçilmiş olmasının nedeni Irak'ın Basra Körfezine çıkan liman kenti olması sebebiyle ilk çatışmaların başlangıç noktası olmasıdır. İki farklı haber kanalının bu çatışmalarda hangi konulara değer verdiği araştırmamız açısından açıklayıcı olmaktadır. Saddam Hüseyin heykelinin devrilmesi de Irak'ta yeni bir dönem başladığını gösteren önemli bir işarettir. CNN ve El Cezire kanallarının haberleri için önemli bir araştırma sahası sunmaktadır. Üçüncü örneklem

Ebu Gureyb hapishanesinde Iraklı mahkûmlara işkence yapılmasıdır. Irak'a demokrasi getirdiğini söyleyen ve ordusunu yücelten Amerikan yönetiminin uluslar arası alanda düştüğü zor durum ve CNN'in konuyu haberleştirmekte kullandığı söylem ile El Cezire'nin söylemi analizimize önemli katkı sağlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma savaşın iki tarafı olan iki haber ajansının haberleri nasıl anlattıkları, savaş gazeteciliği mi, barış gazeteciliği mi yaptıklarını araştırmıştır. El Cezire Arap dünyasında halk tarafından sevilmesi, Amerika Birleşik Devletleri ile ihtilafı, yaptığı yayınlar ve bölgenin nabzını elinde tutabilmesi nedeniyle İkinci Körfez Savaşı'nın önemli yayın organı olarak seçilmiştir. CNN ise Birinci körfez Savaşı'nda elde ettiği teknolojik üstünlük ve Batı televizyonları içinde en fazla haberle tanınan televizyon olma sebebiyle seçilmiştir. Bu amaç doğrultusunda CNN ve El Cezire'de İkinci Körfez Savaşı esnasında haberleştirilen vakaların nasıl bir anlatım ile aktarıldığı, hangi kavramların öne çıkartıldığı söylem çözümlemesi ile sergilenmektedir.

1.4. Varsayımlar [*]

1- Araştırmada birinci varsayım;'' gazeteciler savaş ve çatışma durumlarında nesnellikten uzaklaşıp ülke çıkarlarını korumaya yönelik haberler yaparlar''.

2-İkinci varsayım;'' savaş, kriz gibi çatışma anlarında gazeteciler dış politika yapıcıların söylemlerini yeniden üretirler''.

3- Üçüncü Varsayım; ''haberler savaşan taraflar arasındaki ''biz'' ve ''onlar'' ayrımını belirginleştirir''.

Bu varsayımların sonuçta gerçekleşip gerçekleşmediği göz önüne serilecektir.

[*] Varsayım kavramı Aysel Aziz'in **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri** kitabındaki kavramlardan alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
1. İLETİŞİM KURAMLARI VE GAZETECİLİK İLKELERİ

1.1. İletişim Kuramları

Karl Popper kuramların işlevini *"Kuramlar dünya dediğimiz şeyi yakalamak, rasyonelleştirmek, açıklamak ve kontrol etmek için serilmiş ağlardır. Biz ağın örgüsünü daha ince yapmaya çalışırız"* diye tanımlamaktadır.[2]

Kitle iletişimini açıklamak ve toplum üzerinde gitgide daha fazla etkisi olan medya, siyaset, egemen güçler ilişkilerini açığa çıkarmak için iletişim kuramlarına göz atmamız gerektiği öne sürülmektedir. Kişiler arası iletişimden, kitle iletişimine dönüşen medyanın savaş gibi can acıtan, hassas ve kırılgan bir konuda kişisel vicdan ve değer yargılarından ziyade bağlı olduğu medya kuruluşu, bu kuruluşun mülkiyet yapısı, ait olduğu ülke yönetimiyle ilişkisi, ekonomik bağlantıları ve ait olduğu kültürel değer yargılarının doğrultusunda hareket ettiği Birinci ve İkinci Körfez Savaşları'nda kanıtlandığı söylenmektedir. İletişim kuramlarının savaş zamanında nesnellik ve kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi açısından bir referans teşkil ettiği dile getirilmektedir.

1.1.1. Liberal Yaklaşım

Liberal yaklaşım medyayı yasama, yargı ve yürütmenin ardından dördüncü kuvvet olarak tanımlar. Doğru düşünceye düşüncelerin serbest dolaşımı ile ulaşılabileceğini öngörür. Gazetecilik mesleğinin olmazsa olmaz koşulunun kamuoyunu bilgilendirirken nesnel bakış açısı ile olaya bakmak ve yorumlamak olduğu dile getirilir. Bu nesnel bakışın bozulmaması ve halkın bilgi edinme hakkını hiçbir neden söz konusu olmadan kullanabilmesinin, gazetecilik etiği denilen ve yüzyılı aşkın süredir tartışılan bazı ilkelerin uygulanması ile mümkün olduğu iddia edilir. Bilgi edinmenin, Kitle İletişim Araçlarının 20.yüzyılın endüstriyel gelişimiyle birlikte yaygınlaşması ile daha kolay ve hızlı olduğu dile getirilir. Gazetecinin bağımsız olduğu ve toplum adına çalıştığı baştan kabul edilir. Serbest Pazar

[2] Karl Popper'den alıntı İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, **Öteki Kuram**, Geliştirilmiş 2.Baskı, Ankara, Erk, 2005, s.25.

çerçevesinde liberal ekonomi koşullarına göre yapılanan gazete ve medya kuruluşlarının halkın beğenisini kazanmak için yarıştığını ve başarılı olanların yaşamlarını sürdürdüğünü kabul eder.

Halk kesimleri tarafından yasama, yürütme ve yargıdan sonra ve bunları halk adına denetleme yetkisi ve gücü olduğuna inanılan medyanın toplumun sağlıklı işlemesi, doğru ve sağlıklı iletişimin sağlanması, kültürel ve sosyal düzenin devam etmesi için yaşamsal önem taşıdığına inanılır. Medyanın toplum adına denetim yaparak kontrol erki olarak görev yaptığı ileri sürülür. Bu gücün görevinin devlet mekanizmasının işleyişini denetleme ve eleştiri yolu ile sapmaları önleme olduğu savı öne sürülür. Medyanın profesyonel ilkeler ve toplumsal sorumluluk ile görevini yapacağı öngörülür. Haberin nesnel olduğu ve habercinin habere müdahil olmadığı varsayılır. Liberal yaklaşım, iyi ve doğru haber diye mutlak kavramların olduğu, bu kavramlara uygun haber üretimi olabileceğini kabul eder. Basın ahlak ilkelerinin 'doğru' ve 'dürüst' gazeteciliğin yegâne sağlayıcısı olduklarını öngörür.

1.1.1.1. Sihirli Mermi Kuramı

19.yüzyılda bilim insanlarının yeni sanayi toplumuyla ortaya çıkan kitleleri yıkıcı bir güç olarak tanımlayarak kitle hareketlerinin önünü alabilmenin yolunun kamuoyunun kitle iletişim araçları yoluyla etki altına alınması olarak gördükleri söylenmektedir. İkinci Dünya savaşı, faşizm, Rusya'da İhtilal gibi toplumsal ve siyasal olayların yönetimlerin de gözünü korkutmuş olduğu öne sürülmektedir. Kitle insanının propagandaya karşı direnecek eleştirel bir akıldan ve bilgi birikiminden yoksun olduğu konusunda ortak bir düşünce olduğu belirtilmektedir. Bu yaklaşımla geliştirilen ilk kuramın Hipodermik iğne, sihirli mermi, uyarıcı tepki ya da propaganda modeli olarak da bilinen model olduğu söylenmektedir. Bu yaklaşıma göre, göndericinin gönderdiği mesaj alıcı konumundaki bireylerin davranışlarını etkilemektedir.[3]

Uyaran tepki ve sihirli mermi eğretilemesinin siyasal iletişim, propaganda ve psikolojik savaş anlayışına oldukça uyduğu söylenmektedir. Sihirli merminin kalabalığa atıldığı, dostlara ve tarafsızlara zarar vermeden zikzaklar çizerek gidip

[3] Levent Yaylagül, **Kitle İletişim Kuramları**, 2. Baskı, Ankara, Dipnot Yayınları, 2008 s.46.

düşmanı ya da hedefi bulduğu varsayılmaktadır. Siyasal kampanyada iletinin nüfus içinde yayıldığı, birçok kişide görülebilir bir etki yapmadan geçtiği, fakat siyasal yönelim arayan belli azınlığın şimdiki gereksinmeleriyle iletinin içeriği uyuştuğu zaman etkinin ortaya çıktığı kabul edilmektedir.[4] Sihirli mermi kuramının, iletişim araçlarının güçlü, anında ve doğrudan etkileri olduğunu varsaydığı söylenmektedir. Uyaran tepki modelinde tepkiyi verenin uyaranın istemi yönünde davranması beklenmektedir. Günümüzde reklamcılar, halkla ilişkiler, politika ve bilinç yönetimi ile uğraşanların yapmak istediklerinin de bu olduğu iddia edilmektedir.

1.1.1.2. İki Aşamalı Akış Kuramı, Kapı Tutucular ve Eşik Bekçileri

Columbia Üniversitesi'nde Katz, Berelson ve Lazarsfeld'in önderliğinde 1950'lerin ortalarına kadar yapılan etki araştırmalarının sonucunda bilginin aktarılması ve tutumların değişmesinde kişiler arası ilişkilerden doğan etkinin geniş bir rol oynadığı ve kitle iletişim araçlarının doğrudan rolünün sınırlı olduğunun saptandığı kabul edilmektedir. Bu araştırmaların sonuçlarından iki aşamalı akış, kanaat önderliği ve eşik bekçisi kavramlarının ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. İki basamaklı akış modeline göre bilgi ve etki iki basamak sürecinden geçerek oluşmakta, yani kanaat önderinden grubun üyesine geçmektedir. Kanaat önderi grubun dünya görüşüne göre iletişimi biçimlendirerek ve saygı duyulan bir önder, dolayısıyla kaynak olarak, etkide bulunmaktadır. Kanaat önderleri medyayı önder olmayanlardan daha çok kullanmakta, konumları ile ilgili iletişim içeriğini seyretmekte, okumakta ve dinlemektedirler. Kanaat önderleri her statü düzeyinde olmakta ve her düzeydeki kimseler arasında bulunabilmektedir.

"Kapı tutucular" kişiler arası iletişim sistemlerini "dışarıdaki bir şeye" bağlayan kişiler olarak nitelenmektedir. Kapı tutuculuğun anlamı bir kanalın stratejik bir kısmını kontrol etmektir. Bu kanal bilgi ya da mal akımı için olabilir. Denetim yoluyla bu kanaldan akanın gruba ulaşıp ulaşmayacağı konusunda karar vermektedir.[5]

Kapı tutuculuk, yani haber seçme etkinliği sayısız araştırmalara konu olmaktadır. Bunun nedeninin özellikle örgütsel seçme ve nesnel habercilik konusunu

---

4 Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s.59-60.
5 Berelson ve Katz, 1955:s.325'ten Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s.73.

içermesinden dolayı olduğu söylenmektedir. Haber kapı tutucusunun uygun ve yeterli hammadde akımı, dağıtımı ve işlenmesi için, garanti eden toplama ve süzme ajanları olarak hareket eden birçok kapı tutucudan biri olduğu söylenmektedir. Haber akımı sürecinde kapı tutucuların hemen her önemli adımda olduğu görülmektedir. Bunlar hem haber ajansları editöründen önce, hem de sonra yer almakta ve haberin seçildiği alandan, alan da habercilerin ilişki kurduğu "haber kaynaklarından", haber servisine, oradan bu servisi kullanan haber örgütlerine ve sonunda haberin "halka" gönderilmesine kadar olan geniş alanda yer tutmaktadırlar. Bu kapı tutucular yoluyla çeşitli safhalarda kaynak ve bilgi seçme ve süzme işlevi yapılmaktadır.[6]

Bu işlev sırasında kapı tutucuların belli alışılmış yerlerden (siyasal örgütler, parlamento, havaalanları, hastaneler, mahkemeler vb.) ve belli kimselerden (siyaset adamları, siyasal ve ekonomik örgütlerin sözcüleri, polis vb.) faydalanması bize haberlerin yanlı olduğu izlenimi verse de bu süreç pozitivist, deneyci aydınlar tarafından karmaşık ve birbirine girmiş olayları düzene sokarak nesnel bir şekilde iletme olarak sunulmaktadır. Gerçekte "belli bir yöne meyil" sadece kapı tutucuların standartlaşmış etkinliklerinden değil, bu etkinlikleri belirleyen kültürel, ekonomik ve ideolojik yapının özelliklerinden ortaya çıkmaktadır.

Kapı tutucu kavramının "eşik bekçisi" kavramından daha farklı olduğu, bekçinin edilgen ve emir kulu olduğu, çünkü efendisinin ona verdiği talimata göre görevini yerine getirmekte, kimi içeri alacağı veya almayacağına bekçinin karar vermemekte olduğu söylenmektedir. Kapı tutucu kavramında ise, kendi karar verdiği için etkenlik ve kendi karar verdiğini sandığı için dolaylı edilgenlik var olduğu dile getirilmiştir. Berelson ve Katz'ın açıklamalarına göre, kapı tutucu ve kanaat önderleri birbirinden ayrı kavramlardır. Kapı tutucular kitle iletişiminde gönderici araçtan önce, kanaat önderleri alıcı araçtan sonra yer alır; her ikisi de etkinin sağlanmasında hem seçici, hem de yorumcu rolünü oynarlar. Kanaat önderleri izleyicilerle yüz yüze iletişim içindedir. Kapı tutucu ve izleyicilerin konumu farklıdır; bu farkı gönderici ve alıcı cihazlar gidermeye çalışırlar. Sonuç olarak kapı

[6] Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s.74.

tutucu, "iletici" ve "izleyici alıcı" rolü oynar. Kanaat önderleri alıcının iletiyi alıp ileticinin istediği yönde (ya da aksi yönde) göstermesinde etken olan öğedir.[7]

1.1.1.3. Gündem Belirleme Kuramı

Kitle iletişim araçlarının günlük gündem belirleme görevi yaptığını savunan bu görüş, B.Cohen'in (1963) çalışmasından çıkarılmış ve McCombe, Shaw (1973) ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir. Bu görüşe göre, kitle iletişim araçları halka "ne düşüneceklerini söylemede" çoğu kez başarılı olmayabilir; fakat izleyicilerine "ne hakkında düşüneceklerini" anlatmada çok başarılıdır.[8] Başka bir deyişle, kitle iletişim araçlarının dünyayı bizim için inşa etme yeteneğine sahip olduğu ve bu yönde çalıştıkları, bunu yaparken de belli bir fikrin alacağı yönü belirlemeksizin kamuoyu için gündem hazırladıkları varsayılır.

İnsanlar, bu varsayıma göre, medyanın kurmuş olduğu gündem sayesinde olayların hangi önemde olduklarını öğrenirler. İzleyiciler, okuyucular ve dinleyiciler kitle iletişim araçları sayesinde sadece kendilerini ve toplumu ilgilendiren konuların neler olduğunu öğrenmezler, aynı zamanda kitle iletişim araçlarının bu olaylara verdikleri önemden dolayı bir soruna veya konuya ne kadar önem vereceklerini de öğrenirler. Toplumda kitle iletişim araçlarının daha çok önem verdiği konular, daha çok gündemde olmakta, medyanın görmezden geldiği olaylar ise önemini kaybetmektedir.[9]

Medyanın bazı olaylara yer vererek ya da bazı olayları görmezden gelerek toplumun gündemini ve kamuoyunu oluşturduğuna inanılmaktadır. İnsanlar medyanın yer verdiği ve gündeme getirdiği olaylar hakkında bilgi ve fikir sahibi olurken medyanın yer vermediği olay ve olguları öğrenememektedirler. Bu yaklaşım medyanın etkileme ve inandırmaya yönelik gücünden ziyade medyanın toplumun gündemini oluşturma ve toplumu bilgilendirme gücü ile ilgilidir. Ancak bu model kaçınılmaz olarak gündem kurmanın neticesinde kamuoyunun düşünce ve kanaatlerinin de etkilendiğini varsayar. Medyanın olaylara verdiği önem ve öncelik kamuoyunun da önem ve önceliği haline gelmektedir.

---

7 Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s.75-76.
8 Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s.180.
9 Werner J. Severin ve James W.Tankard, 1992, **Communication Theories: Origins, methods, and uses in the mass media,** New York, Longman, s.208'den Yaylagül, a.g.e., s.68.

Gündem kurma yaklaşımı, medyanın insanların nasıl düşüneceklerini belirlemediği ancak ne hakkında düşüneceklerini belirlediği görüşüne dayanır. Medyanın gücü, bazı sorunları ve konuları görmezlikten gelip aykırılaştırabilmesi ve bazı sorun ve konuları da istediği sıklıkta ve yoğunlukta kamuoyunun gündeminde tutabilmesinde yatar. Medyanın mülkiyet yapısından dolayı bazı meseleler hiçbir şekilde medyanın gündeminde yer almazken, egemen düşünceler sağduyu olarak medyanın gündemini işgal etmeye devam etmektedir.[10]

1.1.1.4. Suskunluk Sarmalı Kuramı

Batı Alman sosyologu E.Noelle-Neumann tarafından geliştirilen (1974, 1980) bu kuram kamuoyunun büyümesini ve yaygınlaşmasını suskunluk sürecinden geçerek açıklamaktadır. Model şu temel varsayımlara dayanır: İnsanlar çoğunluk tarafından hangi fikirlerin tutulduğunu ya da kuvvet kazandığını, hangi fikirlerin azınlıkta olduğunu ve gerilediğini görmek için çevreyi gözlemlemektedirler. Egemen kamuoyunu bilmekte, toplumdaki çoğunluk tarafından benimsenmeyen tutumları, inançları ve fikirleri tutmadan kaçınarak tecrit olmadan kaçınmaya çalışmaktadırlar. Sosyal yalıtılmaktan korkmakta, bu nedenle azınlıkta olan düşüncelerini ifadeden geri durmaktadırlar. Yalıtılma korkusunun suskunluk sarmalını hızlandıran merkezi güç olduğuna inanılmaktadır. İnsanlar kendi düşüncelerinin egemen kamuoyuyla benzer olduğunu düşündüklerinde, bunu açıkça ifadeye yöneldiği, öte yandan kendi düşüncelerinin azınlıkta olduklarını algıladıklarında, ifade etmeyip bastırdıkları varsayılmaktadır.

Suskunluk sarmalı kuramı, toplumun, ayrılan bireyleri yalıtmayla tehdit ettiğini, bireylerin sürekli yalıtılma korkusu yaşadıklarını, bu yalıtılma korkusunun, bireylerin sürekli olarak fikir iklimini değerlendirmeyi denemelerine neden olduğunu, bu değerlendirmenin sonuçlarının kamudaki davranışı, özellikle açıkça ifade etmeyi ya da kanıların saklanmasını etkilediğini ve beşinci varsayımın, diğer dördüne bağlı olduğuna dayanmaktadır. Hepsi birlikte, kamuoyunun biçimlenmesinden, korunmasından ve değişmesinden sorumlu sayılmaktadır.[11]

---

[10] Yaylagül, a.g.e., s.70.

[11] Noelle Neumann Elisabeth (1991), **The Theory of Public Opinion: The Concept of the Spiral of Silence**, Communication Yearbook 14, s.260'tan Şermin Tekinalp, **İletişim Araştırma ve Kuramları**, Beta Basım, 2. Baskı, İstanbul, Temmuz 2006, s.127.

Suskunluk sarmalında medyanın önemli bir rol oynadığına inanılmaktadır. Bireylerin, kamuoyunun nasıl dağıldığını, hangi fikirlerin temsil edildiğini, desteklendiğini kitle iletişim araçlarına bakarak öğrenmekte oldukları öne sürülmektedir. Kişiler arası iletişimin bilgi sağladığı, fakat medyanın asıl etken olmaya yönelmekte olduğu söylenmektedir. Medyanın suskunluk sarmalıyla azınlığın sesini kesmesini hızlandırdığına inanılmaktadır. Öte yandan bu modelin, iletişimin iletişimsizliğe yol açan etkisini dile getirdiği, çünkü burada kitle iletişiminin kişiler arasındaki iletişimi özendirmek yerine engellemeye yönelmesinin söz konusu olduğu belirtilmektedir.

1.1.2. Eleştirel Yaklaşım

Kitle iletişim çalışmalarında ana akım iletişim çalışmalarından ayrılan Marksist kökenli eleştirel yaklaşım, öncelikli olarak'' basının toplumda bağımsız bir güç olduğu'' varsayımına karşı çıkar. Liberal yaklaşımın öngördüğü ''basının profesyonel bir iş olduğu, kavramlar ve kurallar içinde yapıldığı anlayışı'' eleştirel yaklaşımda ise basının toplumun parçası olduğu ve toplumsal ilişkilerden etkilendiği görüşüyle yer değiştirir. Çoğulcu yaklaşımda haber ''nesnel gerçeklik'', gazeteci de bu nesnel gerçekliğin yaratıcısı iken, eleştirel yaklaşım ise bunun tersine haberin gerçeğin kendisi değil,'' bir gerçeklik kurgusu olduğunu'' benimser.

Eleştirel perspektif, medya metinlerinin baskın olan güçlerin çıkarları doğrultusunda biçimlendiğini savunur. Eleştirel yaklaşım, haberin 'gerçek'in kendisi olduğu düşüncesini reddeder. Haber, gerçeğin yeniden inşasıdır. Dolayısıyla 'gerçeği' olduğu gibi yansıtan bir haber biçiminden söz edilemez. Ayrıca habercinin tarafsız olabileceği düşüncesini de reddeder. Habercinin de bir ideolojisi vardır ve haber, her şeyden önce dili kullandığı için önce toplumdaki baskın ideolojiden, sonra da habercinin ideolojisinden bağımsız olamaz. Habercilikte standart kurallar, haberi 'doğru' ve 'tarafsız' kılmaz. Aksine bu kurallar, değerler ya da ölçütler, haberdeki yanlılığı gizlemenin araçlarına dönüşmüştür.[12]

Her gün meydana gelen yüzlerce olaydan hangilerinin haber olarak seçileceğini belirleyen haber değeri ölçütleri, hangi konuda kimin görüşüne başvurulacağını

[12] Akça, (2008), ''Habercilikte Yeni Arayışlar ve Hak Haberciliği''.

belirleyen ‘akredite haber kaynağı’ tanımı, haberlerin manşette ya da iç sayfalarda değerlendirilmesini sağlayan ‘öncelik sıralaması’ ya da hiyerarşisi, tekelci piyasa koşulları içinde işleyen bir medya ortamında biçimlenmiştir. Bu ölçütlerin bir sonucu olarak haber metinleri, ekonomik ve siyasal iktidarı ve egemen söylemi yeniden üreten metinlerdir. Haberler, söylem seçkinlerinin görüşlerine başvurularak oluşturulur ve onların iktidarı yeniden kurulur.

Ekonomik ve siyasal güce sahip olmayan (kadınlar, çocuklar, yoksullar, işçiler, engelliler ya da muhalifler) medyada ancak olumsuz biçimde haber olurlar. Yoksullukları nedeniyle muhtaç duruma düştüklerinde, cinayete kurban gittikleri ya da istismar edildiklerinde haber bültenleri ya da gazete sayfalarında görünürler. Bu durumlar dışında görüşlerine çok az başvurulur. Hatta kurban olduklarında bile yaşadıkları mağduriyeti kendi dillerinden anlatmak imkânına sahip olamazlar. İşte bu nedenle haberin kendisinin –kasıtlı bir hileyle yönlendirme çabası olmasa da – yalnızca belli kesimlerin sesine kulak veren, yanlı ve dolayısıyla hak ihlalleri içeren metinler oldukları kabul edilmektedir.

1.1.2.1. Propaganda Modeli

Eleştirel perspektif, medya metinlerinin baskın olan güçlerin çıkarları etkisiyle belirlendiğini savunur. İki farklı biçimleniş ile vücut bulan eleştirel perspektifte birinci yaklaşım, Herman ve Chomsky’nin başını çektiği, medyanın ekonomi-politik yapısını merkeze alarak, medya sahipliği, reklam verenler, devletin düzenleyici rolü gibi haber üretim sürecine dışarıdan etkiler üzerinde duran görüştür. Bu modele medyaya dışsal etkileri öngördüğü için bu yazarlar‘’ propaganda modeli’’ismini vermişlerdir. İkincisi ise daha mikro düzeyde, haber üretim sürecinin ideolojik belirlenmişliği üzerinde durur; profesyonel gazetecilik ilke ve pratiklerinin kendisinin egemen ideolojiyi yeniden üretecek biçimde yapılandığı ve işlediğini savunur. Haber, kurumsal rutinler, üretim sınırlılıkları ve gazetecilik değerleri tarafından biçimlenir ve bu nedenle taraflı/yanlıdır.[13]

Propaganda modeli güç ve zenginlik eşitsizliği ve bunun medya çıkarları ve haber seçimlerindeki çok seviyeli etkiler üzerinde durmaktadır: Haberler birbiriyle

[13] Emel Baştürk Akça,’’İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası’’,**Medyada Gerçekliğin İnşası**, İsmet Parlak(der.),Çizgi kitapevi,2009,s.87.

ilişkili ve birbirini destekleyen beş süzgeçten geçmektedir. Model, hâkim kitle medyasının, firmalarının büyüklüğü, tekelleşmiş mülkiyeti, sahibinin serveti ve kar yöneliminin yayınlara ve haber yapımına etkisi olduğunu varsayar. İkinci süzgeç olarak kitle medyasının temel gelir kaynağı olarak reklamcılığın haberi ve yayınları etkilediği varsayılır. Medyanın, hükümet, iş dünyası, bu temel kaynakların ve gücün faillerinin finanse ettiği ve onayladığı uzmanların sağladığı bilgilere dayanmasının yayıncılıkta rolü olduğu öngörülmektedir. Dördüncü süzgeç ise, medyayı disiplin altına alan bir araç olarak tepki üretiminin yayınlara etkisi konu edilmektedir. Son olarak, ulusal bir din ve denetim mekanizması olarak anti-komünizmin yayıncılığa etkili olduğu varsayılır.

Bu bileşenlerin birbiriyle etkileşime geçmesi sonucu kısıtlamaların topluma ve haberi yapan, üreten habercilere doğal göründükleri, süzgeçlerden damlayan, arta kalan ham bilgiyi objektif olarak yansıttıklarına inandıkları söylenmektedir. Kısıtlamaların sistemle bütünleşmiş olduğu, bu yüzden haber seçiminde alternatif temeller hayal etmenin neredeyse imkânsız olduğu iddia edilir. Bu nedenle güdülenen toplum ve haber kaynakları bakımından gücü elinde bulunduran reklamcılar, iş adamları ortaklığı ile hükümet, ordu ittifakının eline bakan gazetecilerin çok kısıtlı bir gerçeklik içinde neyin, nasıl haber olacağına ve bu bilginin nasıl topluma ileteceğine sağlıklı alternatif üretemedikleri söylenmektedir.

Herman ve Chomsky'nin Amerikan medyasından yola çıkarak geliştirdiği Propaganda Modelinin, küreselleşme süreciyle birlikte ticari televizyonculuğun yaygınlaştığı tüm ülkelerdeki işleyişi açıklar duruma geldiği söylenebilir. Yatırımcının, kurduğu kar amaçlı endüstriden yüksek reklam geliri beklediği, reklam verenin ise bunun karşılığında tüketiciye en yüksek oranda ulaşan ve aynı zamanda kendisini ve ait olduğu egemen grubu rahatsız etmeyecek içeriğe sahip olan programlar istediği kabul edilmektedir. Haber söz konusu olduğunda, bu ilişkinin iki yönlü olumsuz etkisi olduğu söylenmektedir. Bülten içeriklerinin izleyicinin istekleri doğrultusunda hazırlanması, hoşa giden ancak önemli olmayan pek çok konunun haber olarak verilmesi, buna karşılık bilinmesi gereken ama izleyicinin sıkıcı bulduğu önemli enformasyonun göz ardı edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Reklam verenlerin içeriğe doğrudan ya da dolaylı müdahalesi ise haber bültenlerinin ekonomik ve siyasal anlamda egemen güçlerin kitleler üzerindeki kontrolünü kolayca

sağlamaları sonucuna yol açmaktadır. Bu işleyişin, habere atfedilen bilgilendirme, toplumsal tehlikelerden haberdar olma ve bu gelişmelere karşı önlem geliştirme gibi işlevlerin ortadan kalkması anlamına geldiği öne sürülmektedir. [14]

Körfez Savaşı öncesi ve ondan beri, medyanın demokrasi konusunda gözlemciliğindeki başarısızlığı hükümet propagandasının etkisinde kalması tartışılmaktadır. Noam Chomsky ve Edward Herman tarafından kaleme alınan ve propagandanın katkısız, saf bir yalandan başka bir şey olmadığını iddia eden, propaganda modelinde medyanın propagandayı nasıl ürettiği açıklanmaktadır. Onlara göre medya "sosyal amaç" sunmakta, bilgi üreticileri tarafından üretilen bilgilendirme imajının avukatlığını yapmaktadır. Güçlü siyasi ve ekonomik erk yapısının, medya birliklerinin kontrolünü elinde tutan egemenlerin yanında yer alarak bilinçli veya bilinçsiz propaganda yapmaktadır. Yazarlara göre, kendi oto sansürünü yaparak kaynaktaki gerçekleri ve medya organizasyonu isteklerini muhabir ve yorumcularla biçimlendirmektedir. Savaş zamanlarında medya, Herman ve Chomsky'e göre, zaferi gönüllü desteklemekte, çelişkileri ve tartışmaları dikkatle incelemeden Judith Miller örneğinde olduğu gibi yayınlamaktadır.

Şirketler tarafından yönetilen medyanın, ağırlıklı olarak ana hissedarlarının, yani kar ve yeniden üretimin çıkarlarına ihtimam gösterdiği ileri sürülmektedir. Bunu yapmak için de hem yönetici otoriteyi (iktidardaki hükümeti) meşru kılmak hem de aynı zamanda o otoriteden bağımsız olduğunu göstermek için haşin bir tavır takınmak zorunda olduğu öne sürülmektedir. Buna ilaveten ana şebekeler, gazeteler ve radyoların sağcı Robert Murdoch'un sahip olduğu Fox TV'nin yanı sıra CNN/Time Warner, CBS/Viacom, Disney vb.nin, kamuoyunu ve kitle estetiğini belirlediği iddia edilmektedir.[15]

ABD ve İngiltere'de kamuoyunun olağan biçimde sağlık ve eğitime askeriyeden daha çok para harcanmasını tercih ettiği, askeri harcamaların kısılmasını istediği halde yapılan kamuoyu anketlerinde aynı zamanda ABD'de Irak'a girilmesi konusunda ağırlıkta olan bir kamuoyu desteğinin söz konusu olduğu görülmektedir.

---

[14] Mustafa Şeker, "Televizyon haberciliğinde Küresel Format ve Haberciliğe Etkileri", Selçuk Üniversitesi Akademi Dergisi, 4 Ocak 2007, s.39.

[15] Saul Landou,"Medyanın Rolü", Müge Gürsoy Sökmen (haz.), **Irak Dünya Mahkemesi Nihai İstanbul Oturumu 23-27 Haziran 2005**, İstanbul, Metis Yayınları, 2006,s.143.

ABD yönetiminin propagandayı başarılı bir şekilde kullanması sayesinde böyle bir şeyin olduğu iddia edilmektedir. PIPA'nın yaptığı bir çalışma, pek çok ABD yurttaşının kitle imha silahları ve El-Kaide bağlantısı hakkındaki yanlış bilgilendirmeye inandığını ve yanılgı düzeyinin savaşın desteklenmesiyle doğrudan ilgili olduğunu gösterdiği söylenmektedir. Dahası, PIPA'nın araştırmasına göre Fox gibi savaş çığırtkanı kanalı izleyenlerin, NPR/PBS gibi daha tarafsız kanalları izleyenlere kıyasla yanıltılmaya daha açık olduğu ifade edilmektedir.[16]

1.1.2.2. Haberde Yapısal Yanlılık Modeli

Eleştirel paradigma, Marksist kuramdan temellenen çeşitli model ve yaklaşımları içinde barındırmaktadır. Hegemonya ve yapısal yanlılık kuramları yardımıyla haberin ideolojik belirlenimi açıklamaya çalışılmıştır. Daniel Hallin günümüzde medyanın ''*bilinç üreticisi*'' haline geldiğini, üretilen bu bilincin de ''*mevcut sosyal düzeni, akılcılığın sınırlarının belirleyicisi kabul eden*'', tek boyutlu bir bilinç olduğunu söyler. Hegemonya kavramı tahakkümün bilinç düzeyinin yanı sıra bilinçdışı düzeyde de gerçekleştiğinin gösterilmesine yönelik tartışmaların ortaya çıkardığı bir kavramdır. Hegemonya tüm yaşam pratiklerinin içinde egemen sınıf ittifakının ya da yönetici bloğun, bir toplumun hayat tarzlarını, adetlerini ve anlayışlarını etkilemek için medyanın bir ''*rıza üretim* ''aracına dönüşmesini açıklamak için medya pratiklerine, profesyonel gazetecilik ilkelerine yönelir. Buradan hareketle medyanın politik haberleri üretimini anlamak için dikkatimizi, haber üretiminin rutinleri, pratikleri ve onların resmi haber ve bilgi kaynaklarıyla ilişkilerine yöneltmemiz gerekir.[17]

Yapısal yanlılık modeli de, ana akım medyada yerleşmiş profesyonel gazetecilik ilkelerinin kendisinin de haberde yapısal bir yanlılığa sebep olduğunu savunur. Haber organizasyonu çalışanı istediği kadar nesnel bir çalışma içinde olsun ve yönetici sınıfın ideolojisine katılmasın, haber değerinden, haberin üretimine kadar olan tüm alanlara sızmış olan ideolojik belirlenme nedeniyle, ortaya çıkarttığı ürünün egemen sisteme tamamen karşı olması imkânsız hale gelmektedir.

---

[16] http://www.pipa.org/Online Reports/Iraq/Media_10_02_03_Report.pdf 'den David Miller,"Medyanın İşgal Sırasında Oynadığı Somut Rol",Müge Gürsoy Sökmen (haz),Irak Dünya Mahkemesi Nihai İstanbul Oturumu 23-27 Haziran 2005, İstanbul, Metis Yayınları,2006,s.158.

[17] Akça, ''Habercilikte Yeni Arayışlar ve Hak Haberciliği'',s.89

Seçmeci kaynak kullanımı, tekdüze haber temposu ve öykü başlığının seçimi yoluyla haber medyası hangi haber aktörlerinin kamuya yeniden sunulacağına, onlar hakkında ne söyleneceğine ve özellikle nasıl söyleneceğine karar verir. Bu süreçler gazetecilerin sezgilerince belirlenmez, gazeteciler başkalarının iktidarlarını nasıl tasvir edeceğini ve aynı zamanda kendi örgütlerinin iktidarına nasıl katkıda bulunacaklarını öğrenirler. Van Dijk ; ‘’Haber üretiminin yeknesak örgütlenişi, elde hazır bulunan ve güvenilir kaynaklara dayanma alışkanlığı, haber değeri anlayışının genel mesleki ve ideolojik boyutlarının yanı sıra Batılı medyanın büyük kısmının bir şirketler ağı içinde gömülü olması, tüm bunların hepsi toplumdaki en güçlü insanlar, gruplar ya da kurumlar hakkındaki öyküleri destekleyen toplumsal bilişler ve metin üretimiyle uyum içindedir. Bu şekilde medya sadece seçkinlerin sözcüsü değil, toplumsal iktidar yapısının bir parçası olduğunu da açığa vurur’’ diyerek ana akım medyanın iktidarla bütünleştiğini ifade etmektedir.[18]

Haberi gerçekliğin yeniden inşası olarak ele alan yazarlardan Tuchman, haberin sosyal anlamları sürekli bir biçimde tanımlayıp kurduğunu söyler. Haber metinleri böylece toplumsal kurum ve pratiklerin anlamlarını da yeniden kurar. Hall ve arkadaşlarından Akça’nın alıntıladığına göre gazeteciler, haberdeki olay ve konuları birebir yansıtabilen bir aynadan çok, onların *ikincil tanımlayıcısıdır*. Profesyonel gazetecilik ilkelerine göre haberde nesnelliği, güvenilirliği sağlayan kıstasların başında haber kaynakları gelir. Gazeteciler belli kaynaklara güvenilirlik atfeder, onları akredite kaynak olarak değerlendirirler. Akredite kaynakların açıklamaları birincil tanımlamayı oluştururken gazeteciler, bu açıklamalardan yola çıkarak ikincil bir tanımlama yaparlar. Mollock ve Lester haber kaynaklarını ‘’ haber teşvikçileri, gazetecileri ‘’haber aktarıcıları’’ ve okuyucuları ise ‘’ haber tüketicileri’’ olarak tanımlamaktadırlar. Yazarlara göre haber teşvikçileri, haber aktarıcıları ve haber tüketicilerinin ‘’ amaçlı ve yaratıcı davranışları haber içeriklerinin belirleyicisidir’’.[19]

Haber kaynaklarının seçimi bize haberlerin, gerçekliğin bir yansıması değil, söz konusu haber kaynaklarının ‘*durum tanımları’* olduğunu gösterir. Eleştirel

[18] Teun A.Van Dijk,’’Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları’’,Mehmet Küçük (der. ve çev.), **Medya, iktidar, ideoloji**, üçüncü basım, Bilim ve Sanat, Ankara,2005,s.350.

[19] Ayşe İnal (1993), ’’Haber Üretim Sürecine iki farklı yaklaşım’’,İLEF Yıllık. S.3., akt.Akça’’İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası’’.,s.91.

yaklaşıma göre böylece haberler, egemen sınıf ya da sınıfların iktidarlarını meşrulaştırma araçlarından biri haline gelir. Medya haberleri tarafsızlık, nesnellik ve dengelilik görevini üstlenirler. Ancak süreç bütünüyle sorgulandığında bu durumun ‘’*yapısal bir yanlılığı gizlediği*’’ görülür.’’*Nesnellik*’’, ‘’*yansızlık*’’ gibi ‘’normatif değerler, kaynakların inanılırlığını kurar ve pekiştirirler**.** Bazı konularla ilgili haberler belirli kaynakların görüşlerine dayanarak aktarılır. Örneğin siyasal konular için başbakanların, asayişle ilgili konular için emniyet teşkilatının, ekonomiyle ilgili konularda devlet kurumları ya da güçlü işadamlarının kurduğu birliklerin görüşlerine başvurulur. Kurumsal temsilciler, kurumsal güç ve konumları nedeniyle güvenilir kaynaklardır. Medya bu kurumların temsilcilerini ya da kaynakları ‘’*uzman*’’ olarak sunar. Onların gerçekte sahip olduğu bilginin çokluğu ya da güvenilirliği değil, medya tarafından bu biçimde sunulmaları nedeniyle açıklamalarına ‘’*nesnellik*’’ ve ‘’*otorite*’’ vermektedir.[20]

ABD’de basını gözleyen “FAİR” adlı grubun Körfez krizinin ilk beş ayında televizyon yayınlarını inceleyen bir araştırma yaptığı belirtilmektedir. Araştırma sonucunda ABC’nin toplam yayınlarının sadece % 0, 7’sini, CBS’in % 0, 8’ini, NBC’nin ise % 1, 5’ini Körfez krizine askeri bir çözümü benimsemeyen savaş karşıtlarına ayırdığının hayretle tespit edildiği söylenmektedir. 8 Ağustos 1990-3 Aralık 1991 arasında yapılan toplam iki bin sekiz yüz elli beş dakikalık televizyon haber ve yorumlarında sadece yirmi dokuz dakikanın yani toplam televizyon yayınlarının ancak % 1’inin savaş karşıtlarının görüşlerini yansıttığının saptandığı belirtilmektedir. Noam Chomsky ve Edward Said gibi entelektüellere de televizyon programlarında yer verilmediği tespit edilmektedir. Bu dönemde televizyonlarda görüşlerine başvurulan kişilerin büyük çoğunluğunun Bush yönetimine yakın kişilerden seçildiği ve hepsinin de beyaz ırka mensup olduğu açıklanmaktadır. Özellikle CNN’in yayınlarında Oliver North, Robert Mc Farlane, Jeane Kirkpatric, Pat Buchanan, Richard Allen, Richard Perle, Dan Quayle ve Ronald Reagan gibi Cumhuriyetçi partililere yer verildiği gözlemlenmektedir.[21]

---

[20] Ayşe İnal, 1993,a.g.m. ,s.171’den Akça, ’’İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası’’.,s.91

[21] Douglas Kellner, **The Crisis in the Gulf and Lack of Critical Media Discourse**, Desert Storm and the Mass Media, Editors Bradley S.Greenberg and Walter Gantz, Hampton Pres, İnc. Cresskill, N, J.1993, s.40-41’den Mustafa Mutlu, **Vietnam’dan Körfeze-Savaşlarda Kamuoyu Oluşumu,** 2003, İstanbul, Okumuş Adam Yayınları s.329.

Körfez Savaşı'nda, Orta Doğu kültürünü, siyasetini veya dilini bilmeyen birçok kişinin sırf televizyon yöneticilerine yakınlıkları dolayısıyla "uzman" adı altında televizyona çıkarıldığı tartışılmaktadır. Bunlardan biri olan Judith Kipper'in Orta Doğu ile fazla ilişkisi olmaması, Arapça ile İbranice bilmemesi ve siyasi, akademik, diplomatik veya askeri bir tecrübesi olmamasına karşı ABC televizyonu Orta Doğu uzmanı sıfatıyla Nightline, Mac Neil Lehrer, C-Span, CNN: Discovery gibi programlara katıldığı söylenmektedir.[22]

Hall Mc Dougall'ın işaret ettiği gibi ;''Haberciler, dünyada her gün kendiliğinden gerçekleşen milyonlarca olaydan bazılarını haber olarak seçerler. Bu seçme ve dışarıda bırakma işlemi, ideolojik bir işlemdir. Olaylar, bazı haber sağlayıcılar onlara değer verene kadar haber olamazlar. Başka bir ifadeyle haber, olayın kendisinden kaynaklanan bir şey değil, ona verilen değerdir'' iddiasında bulunmaktadır.[23]

Haber kaynaklarının kimler olacağı gibi hangi konuların haber olacağı da ya da haber değeri atfedileceği de belirli kıstaslara bağlanmıştır. Haber değeri anlayışı ideolojik bir boyut taşır. Bazı kimselere, örgütlere ya da uluslara diğerleri arasından öncelik verip onları tekrar kamuya sunma, onların '*'iktidarlarının meşrulaştırılması sonucunu doğuran ideolojik ve mesleki*'' ölçütlere dayanır. Haberciler sürekli haber üretme baskısı altında oldukları ve zamana karşı yarıştıkları için büyük ölçüde düzenli olarak ''haber üreten'' kurumlara bağımlı durumdadır. Bu kurumlar önceden programlanmış haberler ürettikleri için habercilerin işini kolaylaştırırlar. Haber seçimi, bazı olayların seçilmesi ve bazılarının dışarıda bırakılması gibi iki ayrı işlemi içerir. Hangi olayın seçildiği kadar hangi olayların dışarıda bırakıldığı da önemlidir.*''Ulusal çıkarlar''*, '*'toplumsal barış''*, '*'ekonomik istikrar*'' gibi bazı kavramların baskısıyla muhabirler bazı olayları gündem dışında bırakmayı yeğlerler. Bu kavramlar üzerinde haberciler arasında bir uzlaşı olmuştur ve bu durum, bir otokontrol biçiminde haberleri süzer. [24]

---

[22] Bruce Cummings, **War and television**, Verso, London, 1992, s.107'den Mutlu, a.g.e., s.331

[23] Stuart Hall ve diğerleri(1988),''The Social Production of News: Mugging in the Media'',**The Manufacture of News**,akt.Akça, ''İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası''.,s.94.

[24] Akça, ''İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası''.,s.95

Toplumsallaşma süreci, haber metinlerinin egemen söyleme eklemlenmesinde önemli bir faktördür. Muhabirler, bu süreçte çalıştıkları kurumun yapısı ve kurallarını anlar ve buna uyum sağlarlar. Haber değerlerine ilişkin kıstaslar da medya kurumundaki toplumsallaşma sürecinde benimsenir. Parenti, olayların seçilmesi ve göz ardı edilmesine ilişkin kararların *'yeterli deneyim''* ve *'baskın siyasi kültürün''* etkisiyle neredeyse otomatik biçimde verildiğini söylemektedir.[25]

Amerikan ve İngiliz basınının ait oldukları kültürel kodlar ve kamuoyu, patronlarıyla mülkiyet ilişkisi ve siyasi erke teslim olma konularında bağımsız gazeteci davranışlarını yeterince sergileyemedikleri düşünülmektedir. Yeterince sorgulamayan ve yönetimlerce, resmi ağızlardan gelen her bilgiyi doğru kabul etme anlayışının egemen düşünce olduğu görülmektedir. BBC'in en büyük rakibi ITV'nin siyasi editörü Nick Robinson: "*Benim işim, iktidarda olanların yaptıklarını veya düşündüklerini haber yapmaktır. Benim konumumdaki birinin yapabileceği tek şey budur*" itirafını yapmaktadır. [26]

1.2. Basın Özgürlüğü Kavramı

Medyanın demokratik rejimlerde yerine getirdiği kamusal görevleri nedeniyle yaşamsal öneme sahip olduğuna inanılmaktadır. Basının görevinin sadece düşüncelerin açıklanmasıyla sınırlı olmadığı öne sürülmektedir. Zamanında, gereken ayrıntıları ile ve doğru olarak kamu yararı olan haberleri toplayarak halka ulaştırmanın, böylece vatandaşları gerek ülke içi gerek ülke dışı gelişmelerden haberdar etmenin başlıca görevleri arasında olduğu söylenmektedir. Düşünce ve kanaatlerin serbest, hür bir ortamda oluşmasını sağlamak, farklı görüş ve düşünceleri tam bir özgürlük ortamında halka ulaştırmak, kamu gücünü elinde bulunduranlar üzerinde denetim görevi yapmanın basının kamusal sorumluluğu olduğu belirtilmektedir. Düşünce ve görüşlerin açıklanması ile kamuoyu oluşumuna katkısı nedeniyle basının en önemli kurumlardan birisi olduğu ifade edilmektedir. Kontrol erki olarak basının siyasi partileri ve iktidarı denetleme görevini halk adına hukuksal çerçevede denetlediği söylenmektedir. Modern demokrasilerde basının hiçbir engele

---

[25] Michael Parenti (1993), **İnventing Reality: The Politics of News Media**,2.edition,New York:St.Martin's Pres, akt.Akça ''İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası''., s.95.

[26] Miller, a.g.e., s.153.

uğramadan tüm yönleriyle haberleri nakledebilmesinin özgürlükçü düzen açısından hayati bir öneme sahip olduğu iddia edilmektedir. Özgürlükçü hukuk devletinin gücünü halktan aldığı, eğer halk tek yanlı ise, yetersiz bilgilendirilirse oyunu gerektiği gibi kullanamayacağı ve demokrasinin zarar göreceği öne sürülmektedir.[27]

Basın demokratik rejimlerde demokrasinin teminatı olarak etkinliğini sürdürdüğü gibi aynı zamanda ülkeyi yönetenlerin, ekonomik ve siyasi egemenlerin güdümüne girdiği takdirde bir takım fikirlerin ayakta kalması ve halka benimsetebilmesi için bir hileli yönlendirme ve propaganda aracı olarak kullanılabilmektedir. Basın tarih boyunca halkın veya devletin elinde bir mücadele aracı olarak kullanılmaktadır. Basının tarihçesi demokrasi, insan hakları ve özgürlük mücadelelerinin de tarihçesi olmakta ve antidemokratik rejimlerde de rejimin devam edebilmesi için basın çok önemli bir araç olarak görülmektedir.

Günümüzde herkes tarafından kabul edilen gerçek; yasama, yürütme ve yargıdan sonra basının dördüncü kuvvet olduğudur. Bu noktada basın alanında en çok tartışılan sorunlardan biri ise basın özgürlüğü kavramıdır. Basın özgürlüğü denilince, demokrasinin bütün kurum ve mekanizmalarıyla uyumlu bir sistem içinde kişiyi ve dolayısıyla kişisel hak ve özgürlükleri temel alan bir özgürlük kavramı anlaşılmaktadır. Basın özgürlüğü kavramı günümüzde teknolojik gelişmelere paralel hızla gelişmeyle daha geniş bir içeriği kapsayan "*iletişim özgürlüğü*" olarak kullanılmaktadır.[28]

Basın özgürlüğünün düşünce açıklama özgürlüğü kapsamında düşünülmesi gerektiği söylenmektedir. Düşünce özgürlüğünün belirli bir düşüncenin açıklanması ve bu düşüncenin etrafında toplanmanın sağlanması hakkını kapsadığı belirtilmektedir. Salt düşüncenin, kişinin iç dünyası ile ilgili bir olgu olduğu, kişinin düşünme yetenek ve imkânının sınırlandırılmasının veya engellenmesinin söz konusu olamayacağı ifade edilmektedir. Bu nedenle düşünce özgürlüğünün, ancak düşüncenin açıklanması tanındığında varsayılabileceği öne sürülmektedir. Bu nedenledir ki, gerçekte, "*düşünce açıklamak özgürlüğü*" teriminin kullanılmasının

---

[27] Zakir Avşar ve Vedat Demir, **Düzenleme ve Uygulamalarla Medyada Denetim**, Ankara, Piramit Yayınları, 2005, s.38.

[28] Güven N. Büyükbakkal, "Basın Özgürlüğü Kavramının Anlam ve Önemi" , İstanbul Üniversitesi İletişim. Fakültesi Dergisi, 1. Basım, sayı: 20, 2004, s.43.

yerinde olacağı ifade edilmektedir. Basının, gerek düşüncenin oluşturulması, gerek düşüncenin açıklanması aşamaları yönünden bir araç niteliğinde olduğu, bu bakımından basın özgürlüğü ile düşünce açıklama özgürlüğünün özdeş kavramlar olduğu iddia edilmektedir.[29]

Basın özgürlüğü kavramı, temellerini İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden almaktadır. Herkesin, bilgi edinme, haber alma, özgür düşünce, ifade ve eleştiri hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir. Düşünce ve ifade özgürlüğünün kullanılmasının başlıca yolu olan basın ve yayın özgürlüğünün temel insan haklarından olduğu kabul edilmektedir. Basın özgürlüğü, en geniş anlamıyla, "bir hakkın ya da hakların yaşama geçirilebilmesinin önemli bir aracı" ve kişilerin "*doğru haber almasını sağlayıcı bir kavram olarak*" tanımlanmaktadır. Basın özgürlüğü denildiğinde sadece "gazetecilerin özgürlüğünün" değil, "doğru haber alma hakkına sahip her kişinin özgürlüğünün" akla gelmesi gerektiği ifade edilmektedir. Kısacası, basın özgürlüğü olmadan, doğru haber alma hakkının gerçekleşebilmesinin mümkün olmadığı öne sürülmektedir.[30]

Basın özgürlüğünü "sansür" uygulamasının en başta olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. Özgün bir iletimin tamamını ya da bir bölümünü engelleme, düzenleme ve hileli yönlendirme içeren uygulamanın "*sansür*'' diye niteleneceği genel kabul görmektedir.[31]

Sansür dışında haber alma ve iletme özgürlüğünü dolayısıyla basın özgürlüğünü kısıtlayan diğer başlıca etkenlerin, gazete çalışanlarının iş ve sendika güvencesinden yoksun olarak görevlerini sürdürmeleri, kişisel güvenliklerinin sağlanamaması, düşüncelerinin suç olarak kabul edilmesi, her türlü dağıtım engeli, basının tekelleşmesi ve basının devletle ticari ilişkilere girmesinin olduğu genel kabul görmektedir.[32]

---

[29] Avşar ve Demir,, a.g.e. s.39.

[30] Murat Özgen, "Gazetecinin Etik Kimliği" , İstanbul, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1998, s.112'den Ceyda I.Büyük bakkal, **"**Günümüzde Basın Özgürlüğü"**,** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**,** yıl:2005, sayı:23, s.76.

[31] Rıdvan Bülbül, **"**Basın Ahlakı, Basın Özgürlüğü, Basında Özdenetim", Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi:13, İstanbul, Erdini Basım, 2002, s.89'dan Güven N. Büyükbakkal, a.g.m., s.44.

[32] Güven N. Büyükbakkal, a.g.m., s.45.

Basın özgürlüğünün varlığından söz edebilmek ve yararlanabilmek için bazı şartların bir araya gelmiş olması gerekmektedir. Siyasi iktidarın, basın hukukunu yapmak ve diğer yasalara gerekli düzenlemeleri hazırlamak suretiyle alt yapıyı hazırlayarak basın özgürlüğünü hayata geçirmek yükümlülüğü olduğu öne sürülmektedir. Basın özgürlüğünün fiilen kullanılabilmesi için hazırlanması gerekli koşulların, yayın organları kurma, basma ve dağıtma aşamasında hiçbir güçlükle karşılaşmamak, haber alma, yayma ve yorumlama hakkını kullanırken hiçbir engelle karşılaşmamak, basın suçlarının kesin ve genişletilemez tanımlara bağlanması, yaptırımların yürürlükteki kanunlara dayanması ve ancak yetkili makamlarca uygulanabilmesi olarak tanımlanabileceği belirtilmektedir.[33]

Basın özgürlüğünü ve gazeteci etiğini salt bireysel davranışların kısıtlamamakta ve tehdit oluşturmamakta olduğu, daha çok yapısal sorunlar denilen mülkiyet ve kontrol sorunlarının basın özgürlüğü önünde en büyük tehdit oluşturduğu söylenmektedir. Richard Keeble daha ziyade İngiliz medyasından örneklerle gazeteciyi sınırlandıran altı unsur sıralamakta ve ekonomik politiğe göre bunların birbiriyle ilişkilerini analiz etmektedir. Bunlar, ölüm tehlikesi ya da cinayet, yasal sınırlılıklar, reklamcılar, sahipler, polisiye uygulamalar ve devletin gizliliği ile ilgili sınırlamalar ya da "gizli devlet" olarak tanımlanmaktadır.[34]

1.3. Haber ve Habercilik Etiği

Haberciliğin tarihi insanlık tarihi kadar eski olduğu, insanların topluluklar biçiminde yaşamaya başladıkları anlardan beri çevrelerinde, doğada olan bitenleri merak ettikleri söylenmektedir. Haber kavramı da insanlığın gelişimiyle koşut olarak gelişmekte zenginleşmektedir. 20.yüzyılın başları itibariyle haber ve haberci kavramları yeniden değerlendirilmekte ve toplumu ilgilendiren kamu yararı gözeten bilgilerin haber olarak nitelenmesi genel bir kabul görmektedir. Kişisel bilgiler ve kamuoyunun çıkar ve faydasına olmayan haberler magazin haberi olarak kavramlaştırılmaktadır. Popüler kültür ürünleri bu bağlamda değerlendirilmekte, Lady Diana'nın Prens Charles ile evliliği, futbolcu David Becham'ın modayı takip

---

[33] Ahmet Öztürk, "Basın Özgürlüğü Kuramları"**,** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:5, (1997), s.84'ten Ceyda I.Büyük bakkal, a.g.m., s.78.

[34] Gülseren Adaklı, **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (ed.), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2010, s.63.

etmesi bu anlamdaki kamu yararı değil kamu merakını ilgilendiren haber magazin örnekleri olmaktadır.

İletişim etiği kavramı, son yıllarda kitle iletişiminin ana iletişim olması ve toplumu ilgilendirmesi nedeniyle tartışıla gelmektedir. Doç.Dr. Abdülrezak Altun, yazılı veya yazılı olmayan ama meslek mensuplarının uymak zorunda olduğu pek çok kuralın olduğunu, kamu yararı için kontrol edilen yasaların yanında yazılmamış olsa bile bazı kuralların olduğunu ve bunları da meslek ahlak kuralları olarak tanımlayabileceğimizi belirtmektedir. Günümüzde gerek ulusal gerekse uluslar arası ortamlarda, medyada tekelleşmenin ve haber dolaşımı dengesizliğinin medya etiğini yıkan en önemli faktörler olduğuna inanılmaktadır.

Haber ve haberciliğin ortaya çıkmasından bile önce bilginin dağıtımının denetlenmesi ve kontrolü çabasının basın özgürlüğü, sansür ve habercilik ilkelerini doğurduğu söylenmektedir. Demokrasilerde halkın bilgi edinme hakkının sınırlandırılamayacağına inanılmaktadır. Halkın doğru bilgi edinmesi gerekirken haber alma hakkının sınırlandırılmasının kabul edilemez bir anlayış olduğu, basının en önemli fonksiyonlarından birinin haber ve bilgileri topluma doğru ve tarafsız bir biçimde sunması olduğu öne sürülmektedir. Bu aşamada gazetecilerin gerçeği iletme konusunda karşı karşıya kaldıkları her türlü sınırlama ve baskının, demokrasilerde en temel hak olan "*haber iletme*" ve "*haber alma*" hakkının ve özgürlüğünün ihlal edilmesi anlamını taşıdığı düşünülmektedir.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesinde Gazetecinin sorumluluğu bölümünde;

"Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru ve dürüst haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir. Gazetecinin halka karşı kamusal sorumluluğu, başta işverenine veya kamu otoritelerine karşı olmak üzere, diğer tüm sorumluluklardan önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır" denmektedir.

Medya etiği profesyonel etiğin bir alt kategorisidir ve bu nedenle medya etiğinin genel bir çerçevesini çizebilmek için etik kavramına bakmak gerekmektedir. Etik kısaca "*ahlak felsefesi*" anlamına gelmektedir. Etik ahlaki açıdan kabul edilebilir bireysel, kurumsal ve toplumsal değerlerin tanımlanması ve değerlerin insan

davranışını değerlendirmenin temel ölçütü olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir.[35]

Medya etiğinin temel ilgi alanının, medya çalışanlarının ya da gazetecilerin mesleklerini icra ederken uymak zorunda oldukları kurallar ve ilkeler olduğu ifade edilmektedir. Genel olarak gazetecilik mesleği iki farklı etik anlayış çerçevesinde değerlendirilmektedir: "*Görevci etik anlayış*" ve "*yararcı etik anlayış*". Emmanuel Kant'a dayandırılan görevci etik anlayışın önceden belirlenmiş kurallarla, ilkelerle, düsturlarla ilgilenmekte olduğu söylenmektedir. Kant'ın koşulsuz buyruk şeklinde ifade ettiği bu anlayışa göre, bir kişinin eyleminin ahlaki olarak nitelenebilmesinin temel koşulunun, aynı eylemin, davranışın evrensel bir ilke haline gelebilmesi olduğuna inanılmaktadır. Kant, ayrıca hiçbir koşulda amacın aracı haklılaştıramayacağını belirtmektedir. Gazetecilik mesleğine uygulandığında, bu etik anlayış, hiçbir koşulda ihlal edilmemesi gereken ilkelere sahip olmamız gerektiğini söylemektedir.[36] Örneğin, doğruları yazmak bir erdemse ve bu, gazetecilerin evrensel bir ilkesi haline gelecekse, gazetecilerin her koşulda doğruları yazması gerekeceği ifade edilmektedir.

John Stuart Mill'e dayandırılan yararcı etik anlayış ise, önceden belirlenmiş kurallar ve ilkelerden çok sonuçlarla ilgilenmektedir. Bu etik anlayışa göre, doğru ya da yanlışı belirleyen şeyin, amaçlardan çok sonuçlar olduğuna inanılmaktadır. Günümüz gazetecilik pratiği açısından daha kolay uygulanabilir görünen bu etik anlayış, katı kuralları bir kenara atmamızı, her olayı kendi koşulları içinde değerlendirmemizi, olası sonuçları önceden düşünmemizi ve kararımızı bu çerçevede vermemizi istemektedir.[37]

Örneğin "*saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi biçimde gerekmedikçe yayımlanamaz*" şeklinde formülleştirilen Basın Konseyi ilkesi ele alındığında; Bu ilkeye göre, eğer kamu yararı büyükse, kaynakların aktardığı her tür bilginin, kaynağın rızası dışında yayımlanabileceği ifade edilmektedir. Kaynağın

---

[35] Seib Philip and Kathy Fitzpatrick (1997), **Journalism Ethies**, Forth Worth: Hareout Brace College Publishers, s.3'ten Süleyman İrvan,"Medya ve Etik", Süleyman İrvan, Ragıp Duran ve Fikret İlkiz, Sevda Alankuş (Der.), **Medya, Etik ve Hukuk**, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2005, s.61.

[36] Johan Retief (2002), **Media Ethics: An İntroduction to Responsible Journalism**, New York:Oxford University Press, s.9-10'dan İrvan, , a.g.m., s.62-63.

[37] Retief , a.g.e., s.7-9 'dan İrvan, a.g.m., s.63.

haklarının, kamunun haklarına göre daha ikincil konumda olduğuna inanılmaktadır. Hukuk ilkeleri ya da yasaların, eylemleri doğru ya da yanlış şeklinde sınıflandırırken; etik ilkelerin hangi eylemlerin iyi (ya da daha iyi) olduğunu söylediği ifade edilmektedir. Hukukun, yasalar çerçevesinde ne yapılabileceğini, etiğin ise ne yapılması gerektiğini belirttiği öne sürülmektedir. Yasal sınırlamaların çoğu kaldırılsa bile, gazetecilikte etiğe yine ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. Yasaların daha az sınırlayıcı olduğu ABD'de bile, kuramcılar ve gazeteciler arasında ki etik tartışmaların canlı ve yaygın olduğu ifade edilmektedir. Etik ilkelerin gerekli olduğuna, medyanın yasaların dışına çıkmadan da kusur işleyebileceğine inanılmaktadır. Medyanın, yanlış bilgi aktarma, yalan söyleme, çarpıtma, taraf tutma, propaganda yapma, kayırma, dikkat çekicilik, bayağılaştırma, zevksizlik, cinsiyetçilik, ırkçılık, hakaret, hile yapma, para ödeme, güveni kötüye kullanma ve özel yaşama müdahale gibi kusurlarının önünü almanın en temel koşulunun etik anlayışı olduğu öne sürülmektedir.[38]

İletişim sistemlerinin normatif temellerini "*otoriter*", "*liberal*", "*Sovyet Komünist*", ve "*Toplumsal Sorumluluk*" kuramları başlıkları altında dört ana kategoride ele alan Siebert, Peterson, Schram'ın yaklaşımları "basının dört Teorisi" olarak genel kabul görmektedir.[39] Bu ekipte yer alan Schram'ın Rivers ve Christians ile birlikte kaleme aldıkları "*Kitle İletişiminde Sorumluluk*" adlı eserleri de yine aynı yaklaşımı taşımaktadır. Yazarlara göre, ilk gazeteciler otoriter bir toplumda yaşadığı, esasları son derece açık olan iletişim ahlakının onları biçimlendirdiği ifade edilmektedir. Otoritelerin gözünde devlete ve vatandaşlarına zarar verebileceği düşünülen hiçbir eser yayımlanamayacağı, daha olumlu bir ifadeyle ise, tüm yayıncılığın, lütufkâr devletin büyüklüğüne katkıda bulunmak zorunda olduğu fikrini söylemektedirler. Yine aynı yazarlar ticaret sonucu yeni bir sınıfın doğduğunu, bu sınıfın ekonomik gücü dolayısıyla, demokratik katılımı esas alan liberal bir yaklaşımın ortaya çıktığını söylemektedirler. Liberal yaklaşımın temel ilkesinin, fikirlerin devlet kontrolü olmaksızın serbestçe ifade edilmesi olduğunu dile getirmektedirler.[40]

---

[38] A.Belsey ve R.Chudwick, **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**, N.Türkoğlu (çev.), İstanbul, Ayrıntı,1999, akt. İrvan, a.g.m., 68.

[39] Raşit Kaya, **Kitle İletişim Sistemleri**, Ankara, 1985, akt. Avşar ve Demir, a.g.e**.,** s.45.

[40] William Rivers, Wilbur Schram and Clifford G.Christians, **Responsibility in Mass Communication**, New York, 1980, akt. Mahmut Oktay, "Kitle İletişim Araçlarının Uluslar arası

Ancak medyada tekelleşmenin ortaya çıkışının bu teoriye şüphelerin 1940'lı yılardan itibaren büyümesine neden olduğu söylenmektedir. Liberal yaklaşıma göre pratikte; Bir taraftan fikirlerin özgür dolaşımı ile demokratik çoğulculuk sağlanacağı, diğer yandan da toplumsal ihtiyaçlara cevap vermeyen gazetelerin arz ve talep sistemi gereği doğal olarak piyasadan çekileceği öngörülmektedir. Çalışanlar açısından da yine çoğulculuk ve piyasa şartları içerisinde kendi görüşlerine uygun medya organlarında çalışma ve akit serbestîsine, dolayısıyla iş değiştirebilme hakkına sahip olma hakkının doğduğuna inanılmaktadır. Ne var ki toplumsal yapıdaki dengesizliklerin ve işverenin çalışanlarına göre güçlü konumunun, serbest sözleşme, özgür iradeye dayanan arz ve talep dengesi, eşitlik vb. kavramları son derece anlamsız kıldığı belirtilmektedir.[41] Bütün bu gelişmelerden dolayıdır ki, vatandaşlarına karşı yükümlülükler taşıyan "*müdahaleci*" ve "*sosyal devlet*" anlayışını doğuran bu gelişmeler, medya alanında da karşılık bulmakta gecikmemektedir.

Agee, Ault ve Emery'nin medyada sosyal sorumluluğu biçimlendirirken beş kontrol mekanizması öngören yaklaşımları da önem taşımaktadır. Bu mekanizma suya atılan taşların iç içe halkalar çıkarmasında olduğu gibi, birbirine değmeden iç içe geçmiş sosyal kontrol halkalarından oluşmaktadır. En içteki küçük halka, bireylerin, yani yayıncıların muhabirlerin, editörlerin, medya sahiplerinin haber müdürlerinin, film ve video editörlerinin vb. kişisel mesleki standartlarını ve ahlaki tecrübelerini simgelemektedir. Birinci halka da, kişinin, her şeyden önce kendi vicdanına ve inançlarına karşı sorumlu olduğuna inanılmaktadır. İkinci halkayı, medya kuruluşlarının kendi kurumsal ve özel standartları ve ahlaki kuralları oluşturmaktadır. Her kuruluşun kendilerine özgü kıstasları ve değerlendirme usulleri bulunmaktadır, buralarda çalışanlar da tamamıyla bu kurallara bağlı kalmalıdır. Üçüncü halkada, ülke düzeyinde yerleşik mesleki ahlak kuralları vardır. Doğal olarak ülkede bu kurallar üzerinde bir anlayış birliği bulunur. Buna medya sektöründeki farklı iletişim araçlarının (radyo, televizyon, gazete, dergi, reklamcılık sinema ve belki şimdilerde internet) ulusal düzeyde getirdikleri özellikli standartları da dâhildir. Dördüncü halka, devletin ve sosyal sistemin iletişimine ilişkin temel felsefeleri ve

---

Sorumluluğu ve İletişim Ahlak Kuralları" , (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990), s.18'den Avşar ve Demir, a.g.e. s.45.

41 Oktay, a,g.e., s.20'den Avşar ve Demir, 2005 , a.g.e. s.45.

hukukun koyduğu sınırlamaları gösterir. En dıştaki halka ise, yani beşinci halka, toplumun ne tür haberlere tolerans göstereceğini veya göstermeyeceğini ifade eden sınırlamaları içerir. Bir örnekle her toplumda müstehcenlik anlayışı farklılıklar arz etmektedir.[42]

Medya ahlak kodlarının veya ilkelerinin bu bakış açısından hareketle, genel anlamda yasal düzenlemelere de karşılık gelsin veya gelmesin, meslekte olanların uymak durumunda bulunduğu davranış kurallarını ifade ettiği söylenmektedir. Dar anlamda ise, mesleğin kendi kendisine ürettiği ve üyelerinin uyması gereken kurallar manzumesi olduğu ifade edilmektedir. Bu kodların kaynağının, mesleki gelenekler, mahkeme kararları, basın şeref divanları veya basın konseyleri vb. meslek örgütleri olduğu gibi, medya kuruluşlarının kendiliklerinden üstlendikleri de olabileceği söylenmektedir.

Basın ahlak kodlarını veya ilkelerinin dört genel kategori içerisinde değerlendirilmesinin mümkün olduğu dile getirilmektedir. Birincisinin, her meslekte olduğu gibi, yalnızca basın mesleğinde olanları ve meslek örgütlerini ilgilendiren kodlar olduğu ifade edilmektedir. Meslek ürününün yüceltilmesi, meslek çıkarlarının korunması, fikri haklara saygı ve ortak zihniyet gösterme zorunluluğu gibi kuralların bu kategori de olduğu kabul edilmektedir. İkincisi, her türlü ifsat girişimlerini reddetme, gerçeğin aranması, haberin yorumdan ayrılması, doğru olmayan haberlerin düzeltilmesi zorunluluğu, manevi dini duygulara saygılı olma, başkalarının haklarına saygılı olma gibi, halkla ilişkileri düzenleyen kurallar kabul edilmektedir. Üçüncüsü, kişiyle olan ilişkilerde uygulanan kurallar: Hakaret ve sövmenin, din, ırk, etnik köken, siyasal tercih, cinsiyet vb. nedenlerle ayrım yapılmasının yasaklanması v.s.söz konusu olmaktadır. Son olarak devlet ve uluslar arası toplulukla ilişkileri belirleyen kurallar vardır. Basın özgürlüğünü ve mesleki sırları savunma, insan hakları, barış, uluslar arası işbirliği anlayışından yana tavır takınma v.b olduğu kabul edilmektedir.[43]

---

[42] Oktay**,** a.g.e., s.23'ten Avşar ve Demir, 2005 , a.g.e. s.47.

[43] Ahmet Danışman, "Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri" , (Ankara Ün. Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, Ankara, 1983) , s.230-232'den Oktay, a.g.e., s.23'ten Avşar ve Demir, a.g.e. s.47.

Bu meslek kodları Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Basın Meslek İlkeleri, ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Hak ve Sorumluluklar Bildirgesi, Basın Konseyi, İngiltere Basın Şikâyet Komisyonu, İspanya Basın Federasyonu ve yüzlerce ülkedeki basın kuruluşları tarafından genel kabul görmüş "klasik" ilkelerdir. Birçok ülkede gazetecilik meslek örgütleri ve iletişim konseyleri tarafından kabul görmüş ilkeler şöyle sıralanmaktadır;

1.3.1. Doğruluk-Dürüstlük Kuralı

Basın ahlakına ilişkin düzenlemelerin hemen hepsinde en önce sıralanan ilkenin, haberlerin doğru ve dürüst bir şekilde sunulması olduğu söylenmektedir. Haber vermede nesnellik, gerçek en önemli amaçtır. Hata ve yanlışlık özür kabul etmez. Sebebi ne olursa olsun yalan, yanlış, yönlendirme amaçlı haber, görüntü vb. yayınların da bütün hatalarını, yanlışların kabul ederek medyanın düzeltme yoluna gitmesi, ayrıca sorumlular hakkında gereğini yapması ortak bir ilkedir. Haber ve gerçeğin aynı şey olmadığı dile getirilmektedir. Haberin işlevi bir olaya dikkat çekmektir, gerçeğin işlevi ise gizli olguları gün ışığına çıkarmak, bu olguları birbiriyle ilişkili hale getirmek ve insanların eylemde bulunabileceği bir gerçeklik fotoğrafı oluşturmaktır.

Süleyman İrvan gazetecilerin olaylar hakkında doğruyu (ya da tam doğruyu) söylemeye yetecek kadar bilgiyi toplayabilme kapasitesine sahip olmadıklarını belirterek, ilk Körfez savaşı süresince gerçekte ne olup bittiğini değil, Amerikalı askeri yetkililerin gazetecilere ne olup bittiğine ilişkin söyledikleriyle yetindiğimizi ileri sürmektedir.[44]

Amerikan gazete editörleri Cemiyeti'nin 1923 yılında kabul ettiği gazetecilik kurallarında okuyucuya güven telkin etmek, tüm nitelikli gazetecilik biçimlerinin temelini teşkil eder. İyi niyet kuralının gereği, gazete dürüst olmaya mecburdur. Bir gazetenin dikkat ve titizlik göstermedeki veya bu temel niteliklere olan hâkimiyetindeki başarısızlığı asla affedilemez denmektedir.[45]

---

[44] İrvan, a.g.m., s.69.

[45] Oktay, a.g.e., s.42'den Zakir Avşar, "Medyada Klasik Etik Kodlar Bir İllüzyon mu?" , Selçuk Ün. İletişim. Fak. Dergisi**,** Temmuz 2002, sayı:3, s. 55.

Uluslar arası Gazeteciler Federasyonu (FIJ) tarafından kabul edilen gazetecilik meslek ilkelerinin birinci maddesi, doğruluk kavramının gazetecilik mesleği açısından önemini vurgulamaktadır. "Doğruya ve kamunun doğruyu öğrenme hakkına saygı göstermek gazetecinin birinci görevidir". Yine, Basın Konseyinin 1989'da kabul ettiği Basın Meslek İlkeleri içinde yer alan şu ilke, habercilikte doğruluğun ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır: "Soruşturulması gazeteci olanakları içinde olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olunmaksızın yayınlanamaz". Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde de doğruluk konusunda ilkeler yer almaktadır: "Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır".[46]

1.3.2. Tarafsız Olma Kuralı

Gazetecilik etiği üzerine, akademide varlığı kısmen de olsa hala süren, ancak basın çalışanları ve patronları tarafından çokça benimsenen geleneksel etik anlayışın Stephen J.A.Ward'a (2006) göre yanlış bir bilgi kuramı (epistemoloji) üzerine kurulu olduğu iddia edilmektedir. Geleneksel nesnellik anlayışının bilgi kuramı, olgu/değer ve olgu/yorum gibi bilim öğretisi ile ilgili ilişkiler varsaymaktadır. Bu çalışmalarda benimsenen temsil anlayışına daha dikkatli bakıldığında, dilsel göstergelerin, sözcüklerin, doğrudan göndergeyi, yani dışımızdaki gerçekliği temsil ettiğine dair yansıtmacı temsil anlayışının egemen olduğunun görüldüğü söylenmektedir. Yansıtmacı temsil anlayışı, geleneksel basın etiğinin ardında yatan, ancak örtük olarak varlığını sürdüren, tartışmaya açılmayan yaklaşım olduğu belirtilmektedir. Haber medyasını, gerçeklerin temsil edildiği ortam olarak gören "ayna" eğretilemesi, daha sık bir deyişle "medya dünyaya açılan penceremizdir" yaklaşımının bu anlayış üzerine kurulu olduğu söylenmektedir.[47]

1970 sonrasında sayıları artan ve daha çok Marksist yapısalcı yaklaşım ile yapısalcı dil tartışmalarını bütünleştiren haber araştırmalarında inşacı temsil anlayışının yaygınlaşmaya başladığı söylenmektedir. Bu temsil yaklaşımı, toplumsal "gerçeklik" (ontolojik açıdan bizim dışımızda var olan nesne ve olaylar) ile dil

[46] İrvan, a.g.m., s. 70.
[47] Ayşe İnal,"Haber Medyası ve Seçim Kampanyaları", Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (ed.) **Televizyon Haberciliğinde Etik**, , Ankara Üniversitesi Yayını, Ankara, 2010, s.257.

ilişkisini kurarken, bu "gerçekliğin" dil dolaşımıyla kırıldığını ve yeniden kurulduğunun altını çizmektedir. Diğer bir deyişle, herhangi bir kişi yaşadığı olayı anlatırken ya da bir gazeteci benzer biçimde bir olayı haber yaparken, kendi özne konumundan sözcüklere yüklediği anlamlardan, vurgulardan ayrılıp, bilim felsefesi açısından, mutlak bir nesnel tavır geliştirememektedir. Kendi toplumsal, kültürel, cinsiyet, etnik, sınıfsal konumundan yola çıkarak, diğer bir deyişle kendi kimliğini kuran tüm bu farklı söylemler dolayımı ile haberini yapmakta ve metnini yazmakta olduğu kabul görmektedir. Pek çok gazetecinin veya gazeteci adayının kendi kimliği ile çatışmayacak yayın politikaları olan kuruluşlarda çalışmayı yeğlediği de bilinmektedir.[48]

Haberin içeriğine müdahalenin kabul edilemez olduğu genel kabul görmektedir. Gazetecinin bir görme biçimi olarak tarafsız olması gerektiği kabul edilmektedir. Ahlaki olarak doğrunun yanında yer alması gerektiği, ama bu haberin içeriğini öznel düşünce ile değiştirme hakkı vermediği öne sürülmektedir. İnşacı yaklaşım, geleneksel etik yaklaşımın ayaklarını oluşturan "nesnellik" ve "yansızlık" ilkelerini geçersiz hale getirmektedir. Metni parçalayıp, belli anlam birimlerinin sıklıklarını saymaya yönelik içerik çözümlemelerinin yöntembilimsel ve bilim öğretisi sorunları da bu süreçte çokça sorgulanmaktadır.[49]

Habercilik işinin, bir seçme, süzme ve yeniden kurma süreci olduğu söylenmektedir. Bu süreçte sorumluluk sahibi gazetecinin olay haberciliği değil, konu/ sorun haberciliği yapmasının bir denge oluşumuna katkıda bulunduğu kabul edilmektedir.

Gazetecinin araştırdığı, önemli sorunun altını çizdiği, farklı çözüm önerilerine yer verdiği ve temsili olabildiğince genişletmeye çalıştığı varsayılmaktadır. Birinci ve İkinci Körfez savaşında batılı gazetecilerin Amerikan füzelerine övgüler düzerken, Irak'ın füzelerini kötülemeleri, Irak'ın sivil altyapısı tahrip edilirken ve Iraklı siviller Cenevre Protokolünün tersine kötü muamele ve işkenceye tutulurken görmezden gelinmesinin tarafsızlık ilkesinin açıkça çiğnenmesi olduğu dile getirilmektedir.

---

[48] İnal, a.g.e., s.258.
[49] İnal, a.g.e., s.258.

Yanlı habercilik, genellikle dış haberlerde ve siyasi haberlerde gündeme gelmektedir. Dış politikalara uyumlu olarak hazırlanan haberlerin temelinde ekonomik, ideolojik ve siyasi çıkarlar söz konusudur. Uluslararası haber dağılımının dengesizliği açısından olaya bakıldığı zaman, gelişmiş ülkelerden (aynı zamanda haber ve haberleşme tekelini elinde tutan) bağımlı ülkelere yönelik bir yönlendirici ve yanlış bilgi ve çarpıtma görülmektedir. [50]

Bunlar daha çok, savaş, terörizm, salgın hastalık, doğal afet haberlerinde yaşanmaktadır. Öte yandan iç haberlerde bilhassa siyasi ve iktisadi piyasalarda yanlı habercilik söz konusu olabilmektedir.

1.3.3. Haber ve Yorum Ayrımı Kuralı

Haber ve yorumlar arasında bir ayrımın olması zorunluluğu bulunmaktadır. Haberin gerçeklere ve verilere dayalı bilgilendirme olduğu, yorumun ise, yazanın, yayınlayanın veya medya şirketinin düşüncelerini, inançlarını ve kişisel yargılarını içerdiği belirtilmektedir. Gazetecilerin haber ve yorumu birbirinden ayırması gerektiği söylenmektedir. Analiz ve yorumların açıkça belirtilmesi gerektiği ve bunların gerçeği veya haberin bağlamını çarpıtmaması gerektiği öne sürülmektedir. Bu konuda geliştirilen bazı ilkelerin şunlar olduğu söylenmektedir:

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Basın İlkeleri madde 3'te gazeteciliğin temel ahlaki yükümlülüklerinden birisinin haber ile yorum arasında belirgin bir ayrım çizilmesi ve bunların karıştırılmasının önlenmesi olduğu ifade edilmektedir. Haberin, gerçeklere ve verilere dayalı bilgilendirme olduğu, yorumun ise yazanın, yayınlayanın veya medya şirketinin düşüncelerini, inançlarını, kişisel yargılarını içerdiği belirtilmektedir. Madde 4'te ise haber yayını gerçeklere dayandırılmalı ve doğruluğu ispatlanabilir olmalıdır denmektedir. Haberin sunumunda ve betimlemelerde tarafsız davranılmalı, haber başlıkları ve özetleri mümkün olduğunca doğruları ve eldeki verileri yansıtmalıdır denmektedir. Madde 5'te ise **y**orumlar, genel düşünceler veya günlük olaylar üzerine yapılabilir, yorum sübjektif olduğu için, doğruluğu üzerine eleştiri yapılamaz denmektedir. Bunun yerine, bizler yorumların dürüst ve ahlaki olmasını sağlamalıyız ifadesi kullanılmaktadır. Son

[50] Murat Zeytinli, **Uluslararası Haber Dengesizliği**, Rebel Yayıncılık, İstanbul, 1997, akt. Avşar ve Demir, a.g.e. s.57.

olarak madde 6'da kişi ve kuruluşlarla ilgili olaylar üzerine yapılan yorumlar gerçekleri ve verileri çarpıtmamalı ve gizlememelidir düşüncesi ileri sürülmektedir.

ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği**,** gazeteciler haber ve yorumu birbirinden ayırmalıdır demektedir. Analiz ve yorumların açıkça belirtilmesi ve bunların gerçeği veya haberin bağlamını çarpıtmaması savını öne sürmektedir.

TGC Hak ve Sorumluluklar Bildirgesinde ise, haber ile yorum ve görüş ayrımı açık yapılmalı, okurun ve izleyicinin neyin haber, neyin yorum olduğunu kolayca seçebilmesi sağlanmalıdır, görüşü dile getirilmektedir.[51]

1.3.4. Meslek Sırrı-Haber Kaynağına Saygı ve Sadakat Kuralı

Gazetecinin haber kaynağını, istemediği ve izin vermediği müddetçe onun kimliğini açıklamaması ile ilgili ilke olduğu belirtilmektedir. Gazeteciye haber kaynakları tarafından gizli kalması veya belli bir süre için açıklanması geciktirilmesi için verilen bilgilerde de bu etik kuralın geçerli olduğu söylenmektedir. Gazetecinin iş değiştirmesi durumunda eski patronuna, işyerine ve çalışma arkadaşlarına ait sırları da saklaması bu etik kod etrafında düzenlenmektedir. Çoğu etik ilkeler arasında, gazetecilerin bilgi aldığı haber kaynaklarıyla nasıl bir ilişki yürütmesi gerektiği oldukça net biçimde belirtilmektedir. Bu ilkeler özünde gazeteciliğin bir temas ve mesafe mesleği olduğunun altını çizmektedir.

Basın Konseyi, saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi biçimde gerektirmedikçe yayımlanamaz, gazeteci kaynaklarının gizliliğini korur görüşünü savunarak kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal, ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır uyarısında bulunmaktadır. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilmesi de önemli olduğu ifade edilmektedir.

TGC İlkesi, gazeteci kendisine güvenilerek verilmiş bilgilerin, belgelerin kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece, mesleki gizlilik ilkesi uyarınca, hiçbir şekilde açıklamaz demektedir. ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği İlkelerinde ise daha kapsamlı bir tanımlama ile gazetecilerin, tüm kaynaklardan elde edilen bilgilerin doğruluğunu araştırması ve dikkatsizlikten kaynaklanan hatalardan

[51] İrvan, a.g.m., s.72.

kaçınmak için çaba göstermesi gerektiği ifade edilmektedir. Bilinçli çarpıtmalara asla izin verilemez denmektedir. Gazetecilerin kaynakları mümkün olduğunca belirtmesi gerektiği, kamuoyunun, kaynakların güvenilirliği konusunda bilgi edinme hakkına sahip olduğu öne sürülmektedir. Gazetecilerin, kaynağı gizleme sözü vermeden önce kaynağın gerçek niyetini daima sorgulaması ve bilgi karşılığında yapılan vaatlere ilişkin koşulları açıklığa kavuşturmaları gerektiği belirtilmektedir. Verdikleri sözlere sadık kalmalıdırlar denmektedir. Hangi durumlarda kaynaklar gizlenebilir burada hayati bir olgu olmaktadır. Gazetecinin, haber kaynağının gizlenip gizlenmemesi konusunda, haberde üstün bir kamu yararı söz konusu mudur, adı açıklandığında kaynak zarar görebilecek midir, kaynağın elindeki bilgi çok önemli midir ve başka bir kaynak bulunabilir mi diye kendisine üç soru sorması gerektiği tavsiyesinde bulunulmaktadır. Bu sorulara içtenlikle evet cevabı verebiliyorsanız kaynağınızı gizleyebilirsiniz, denmektedir. Unutmamak gerekir ki, gazetecinin en temel sorumluluğu toplumu tam ve doğru bilgilendirmektir. Bir haberin tam ve doğru olabilmesi için kaynağın da belli olması gerekmektedir. Aksi durumlarda haberin doğruluğu kuşkulu hale gelecektir denmektedir.[52]

1.3.5. Mahremiyet veya Özel Hayatın Gizliliğine Saygı Kuralı

Medya etiğinin en çok tartışılan konularından birisinin gazetecilerin kamunun bilme hakkı adına kişilerin özel yaşamlarına müdahalesi olduğu dile getirilmektedir. Basın konseyi tarafından kabul edilen Basın Meslek İlkelerinin 5.maddesinde kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında yayın konusu olamaz denilerek, basını sınırlamaktadır.

Burada kamu çıkarının nasıl tanımlanacağı önem kazanmaktadır. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından kabul edilen Basın Meslek İlkeleri, kişilerin özel hayatlarını gizli tutma hakkına saygı gösterilmeyi çok önemsemektedir. Devlet ile ilgili işlerde görevli insanlar, devlet işlerini etkilemediği sürece özel hayatlarını gizli tutma hakkına sahiptirler denmektedir. Bu gibi işlerde görevli insanlar sırf bu yüzden özel hayatlarını gizli tutma hakkından mahrum kalamazlar demektedir. Bu madde ile Konsey, kamuya mal olmuş kişilerin bile özel yaşam hakkından söz etmektedir. İngiltere'de Basın Konseyi yerine kurulan Basın

[52] İrvan, a.g.m., s.79-80.

Şikâyetleri Komisyonu da özel yaşama ilişkin ilkeyi şöyle yorumlamaktadır; "Bireyin kendi özel izni olmaksızın özel yaşamına dil uzatmak ve bu konuda sorgulamak özel mekânlarından tele objektifle resim çekmek genelde yakışıksız sayılmakta, bu tür bir davranış ancak kamu çıkarları söz konusu olduğunda haklı kılınmaktadır".

ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği'nin kabul ettiği etik ilkelerde "Dürüst Oyun" başlığı altında şöyle açıklanmaktadır; "Gazeteciler, haber toplama ve sunma sürecinde haberde adı geçen insanların haysiyetine, özel hayatların gizliliğine, haklarına ve esenliğine her zaman saygı göstereceklerdir". [53]

Özetle gazetecinin özel yaşama müdahalenin olduğu haberde, gizli ve kişisel bilgileri hangi amaç doğrultusunda aradığı ve bunun haklı gösterilebilir, önemli bir amaç mı sorularına içtenlikle cevap bulabilmesi gerektiği öne sürülmektedir.

Özel hayatın gizliliğini ortadan kaldıracak tek istisnanın kamu yararının bulunduğu durumlar olduğu ifade edilmektedir. Genel kabul olarak, bireyin kendi izni olmaksızın özel hayatına dil uzatmak ve bu konuda sorgulamak, özel mekânlardan tele objektifle resim çekmek, rüştünü ispat etmemiş kişilerin hikâyelerini izinsiz yayınlamak, ebeveynlerin iznini almadan çocuklar hakkında somut bir neden olmadan yayın yapmak, nerden geldiği belli olmayan fotoğraf ve belgeleri yayınlamak, kamu yararı olmayan ısrarlı takip sonucu kamera ve fotoğraf makinesi ile yayınlar yapmak ahlaki olarak suç kabul edilmektedir. Gizli kamera ve ses cihazı kullanımı kamu yararı olması koşulu ve ancak başka bir çare kalmadığı durumlarda istisnai bir durum olarak kabul edilmektedir. Çocukları konu alan haberlerde etik sorunların, genellikle çocukların haberin bir parçası haline geldikleri olumsuz olaylar da ortaya çıkmakta olduğu dile getirilmektedir. Tecavüz, hırsızlık, uyuşturucu, tiner kullanma, intihar, yaralama, öldürme vb. durumlarda mağdur ya da sanık konumundaki çocukların haberde nasıl ele alınması gerektiği tartışılmaktadır.

Etik ilkeler açısından en deneyimli ülke olan ABD'de medya kuruluşları ve gazetecilik örgütlerinde çocukları konu alan haberlerin nasıl verileceği açıklanmaktadır: ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği etik ilkesi, gazeteciler

[53] İrvan, a.g.m., s.74-75-76.

haberlerden olumsuz biçimde etkilenebilecek kişilere karşı duyarlı olmalıdır yorumunu yapmaktadır. Çocuklara ilişkin haberlerde özel duyarlılık göstermelidirler demektedir. Gazeteciler, çocuk yaştaki sanıkların ve tecavüz kurbanlarının kimliklerini açıklamaktan özenle kaçınmalıdır, ilkesi savunulmaktadır.

Chicago Sun –Times Gazeteleri etik ilkesi ise gazetede tecavüz kurbanının ismi yayımlanmaz. Ailesi bir skandala karışan çocuğun ismi yayımlanmaz. Hafif suçlarda ergenlik çağına gelmemiş çocukların ismi yayımlanmaz. Bu çocuklar öldürme ve silahlı soygun gibi daha ciddi suçlar işlediklerinde isimleri haberin bir parçası olarak düşünülmelidir. Çocukları korumayı arzulamakla birlikte suçlular hakkında okurlarımızı bilgilendirmek de bizim görevimizdir demektedir.

ABD'de medya kuruluşlarının tecavüz kurbanlarının ismini yayımlamamakta, çocuklara karşı daha özenli davranmakta olduğu ifade edilmektedir. Özellikle suç işlemiş çocukların yeniden topluma kazandırılmasında, devletin ve toplumun olduğu kadar, medyanın da üzerine düşen sorumlulukları olduğuna inanılmaktadır. Son yıllarda Avrupa'da etik ilkeler açısından gelişmeler yaşandığı ifade edilmektedir. Bu konuda yol gösterici düzenlemelerden İngiltere Basın Şikâyetleri Komisyonu etik ilkesi, çocuklara ilişkin olaylarda, editörler çocukların çıkarlarına üstün gelecek istisnai bir kamu çıkarının bulunduğunu kanıtlamak durumundadırlar demektedir. Basın, yasalar tarafından yasaklanmasa bile, cinsel saldırı olaylarına kurban ya da tanık olarak karışmış on altı yaş altındaki çocukların kimliklerini açıklamamalıdır ifadesini kullanmaktadır.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti etik ilkesi, çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda, sanık, tanık ya da mağdur (maktul) olsun, on sekiz yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayımlanmamalıdır demektedir.[54]

1.3.6. Eleştiri Sınırını Aşmama –İftira, Hakaret, Kötüleme ve Mesnetsiz İddialardan Kaçınma Kuralı

Medyanın haber ve yorumlarında kişinin onurunu ya da ahlaki karakterini hedef alan dayanaksız suçlamalara yer vermemesi gerektiğine inanılmaktadır. Yine

[54] İrvan, a.g.m.,s.82-83.

kasıtlı iftira, karalama ve küçültücü ifadeler kullanma ve temelsiz ithamlarda bulunma en ciddi meslek etik ihlalleri arasında yer almaktadır.

Basın Konseyi, kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez demektedir. İngiltere Basın Şikâyet Komisyonu ilkesi olarak, doğruluk, gazete ve dergiler gerçeğe aykırı, yanıltıcı ya da çarpıtılmış haber yayımlamama konusuna özen göstermelidirler demektedir. ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği, haber medyası, suçlanana cevap hakkı vermeksizin, kişinin onurunu ya da ahlaki karakterini hedef alan dayanaksız suçlamalara yer vermemelidir diye ifade etmektedir.

TGC Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, yargı kararı kesinleşmedikçe bir sanık suçlu ilan edilmemelidir ve haberlerde ve yorumlarda suçluymuş gibi değerlendirmeler yapılmamalıdır demektedir.[55]

1.3.7. Cevap ve Düzeltme Hakkına Saygı Kuralı

Medyanın haberde yer alan kişilere ilişkin suçlamaları aktarırken bazı etik yükümlülükleri yerine getirmesi gerekmektedir. Bu yükümlülüklerin başında, suçlanan kişiye mutlaka ama mutlaka ulaşmak ve cevap hakkının kullanmasını sağlamak gelmektedir. Bir başka yükümlülük de gazetecilerin kişilere ilişkin suçlamaların doğruluğunu araştırması olduğuna inanılmaktadır.

Gazeteci, haberde kaynak göstererek suçu başkasına atma kolaycılığına kaçamaz denmektedir. Nitekim Basın Konseyinin bu konuda geliştirdiği ilke gazetecilere yol gösterici niteliktedir. Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde olan haberlerin, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olunmaksızın yayımlanamayacağı iddia edilmektedir.[56]

Cevap ve düzeltme hakkının tanınması ile ilgili ilk taleplerin 1789 Fransız İhtilalı'na kadar uzandığı söylenmektedir. Meslek ahlak kodları arasına girmesinin ise bu tarihten daha sonraya rastladığı ifade edilmektedir. Prag'da 1936 yılında kabul edilen Uluslararası Basın Dernekleri Birliği (IUPA) Ahlak yasasına göre: "İsmine layık bir gazeteci, sonradan gerçek veya doğru olmadığı anlaşılan haberleri gönüllü

[55] İrvan, a.g.m.,s.77.
[56] İrvan, , a.g.m., s.78.

olarak düzeltmekle yükümlüdür" denilmektedir.[57] Yine, bu konuda Birleşmiş Milletler tarafından 1952 yılında kabul edilen bir uluslar arası anlaşma da bulunmaktadır. Bu anlaşmanın ne yazık ki bu güne kadar sadece on devlet tarafından imzalandığı ve bunlardan yalnızca ikisinin Avrupa ülkesi olduğu (Fransa ve Eski Yugoslavya) ifade edilmektedir. Ancak aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülkede, cevap ve düzeltme hakkının etik kodlar arasında yer almasıyla yetinilmediği ayrıca kanunla düzenlenmiş olduğu söylenmektedir.

Amerikan Profesyonel Gazeteciler Derneği'nin etik kodlarında, haber medyası suçlanana cevap hakkı vermeksizin, kişinin onurunu ya da ahlaki karakterini hedef alan dayanaksız suçlamalara yer vermemelidir denmektedir.[58] Cevap hakkı, bireylerin kendileri ile ilgili iddia ve ithamlara karşı yaklaşımını ve tek taraflı bilgilenilmesinin önlenmesini ifade ederken; düzeltme hakkı da hakkında yalan veya yanlış bilgiler, haberler verilen insanların buna mukabil doğruları anlatabilmesi hakkını kapsar. Bu haklar, bireylerin güçlü bir basına karşı sahip olduğu en etkili silah olarak kabul edilmektedir.

1.3.8. Kişisel Çıkarların Reddi Kuralı

Paralı habercilik başta olmak üzere, özel ve tüzel kuruluşlardan haber yapma mukabili hediyeler veya seyahat imkânları elde edilmesine izin verilmemesi başta gelen ilkelerden biridir. ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği tarafından bu hususta geliştirilen ilkeye göre gazetecilerin, armağanları, iyilikleri, bedava gezileri ve özel muameleleri reddetmesi ve gazeteci dürüstlüğünü zedeleyecek ikinci iş, siyasal bağlantı, kamu görevi ve sivil toplum kuruluşlarında hizmet gibi işlerden kaçınması gerektiği öne sürülmektedir.

Haber kaynaklarına konuşmaları ve bilgi vermeleri karşılığı para ödenmesinin (çek defteri gazeteciliği) haberin para ile elde edilen meta haline gelmesi sakıncasını doğurmakta olduğu söylenmektedir. TGC ilkesinde "Haber için para" başlığı altında şu ifadeler yer almaktadır: "Gazeteci belge veya görüntü sağlamak amacıyla, bir

[57] Oktay, a.g.e., s.52'den Avşar ve Demir, a.g.e., s. 61.
[58] Süleyman İrvan, "Medya ve Etik", www.bianet.Org/2001/01/27/arastirma3.htm, akt. Avşar ve Demir, a.g.e., s.61.

suçla ilgili sanık, tanık veya onların yakınlarına para teklif etmemeli ve vermemelidir".[59]

İngiltere Basın Şikâyetleri Komisyonu bu konuda ayrıca bir sınırlandırma getirmektedir. Komisyon, suç işlemiş kişilere veya bunların yakınlarına anlatacakları öyküler, verecekleri enformasyon ve fotoğraflar için para ödenmemesini istemektedir. Şayet, ilgili materyalin kamu çıkarları açısından mutlaka yayınlanması icap ediyorsa ve bunun için para talep ediliyorsa ödeme yapılabileceğini söylemektedir. Habere doğrudan konu olanlara hiçbir şekilde ödeme yapılmaması, ama haberi yorumlayan konumdaki uzmanlara ve devlette görev yapmış kişilerin anılarına belirli oranda ödeme yapılabileceği yolunda genel bir kanaat bulunmaktadır.

1.3.9. Kurumsal Çıkarların Gerçeklerin Önüne Geçirilmemesi Kuralı

Görevi yalnızca kamunun bilme hakkına hizmet olan gazetecilerin medya dışında ticari işleri olan patronların ve reklam verenlerin çıkarları doğrultusunda haber yapması veya gerçeklerin gizlenmesinin de etik kodlarla bağdaşmadığı söylenmektedir. Gazeteciler, reklamcıların ve özel çıkar çevrelerinin kendi lehlerinde haber beklentilerini reddetmeli, bunların haberler üzerinde etkide bulunmalarına karşı koymalıdırlar denilmektedir.[60]

Günümüz medya patronlarının, medya dışı sektörlerde önemli çıkarları bulunan işadamları olduğu söylenmektedir. Bunların sahip oldukları medya kuruluşlarını, başka alanlardaki özel çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla silah olarak kullanabildiği ifade edilmektedir. Bu tür çıkar çatışmalarının önlenebilmesi için gazetecilerin özerkliğinin sağlam bir şekilde güvence altına alınması gerektiği söylenmektedir. Kurum içi özerkliğin olmadığı bir medya kuruluşunda çalışan gazetecilerin patron çıkarlarını tehdit edebilecek haber yapmalarını beklemenin mümkün olmadığı dile getirilmektedir.

Bu soruna ek olarak, gazetecilerin ikinci bir iş yapmalarının da meslek etiği açısından bazı sakıncalar doğurabildiği söylenmektedir. Patron adına iş takipçiliği

---

[59] İrvan, Duran ve İlkiz, a.g.e., s.89.
[60] İrvan, a.g.m., akt. Avşar, a.g.m., s. 45.

yapmak, bazı kuruluşlara danışmanlık yapmak, reklam karşılığı haber yapmak ve bu reklamlardan bazı yüzdeler almak gibi uygulamaların gazeteciler arasında zaman zaman rastlanılan uygulamalar olduğu ifade edilmektedir.

Tıpkı diğer etik sorunlarda olduğu gibi, çıkar çatışmalarında da asıl olanın kamu çıkarı olduğu, kamu çıkarının ikinci plana atıldığı hiçbir uygulamanın gazetecilik etiğine uygun olmadığı öne sürülmektedir. Gazetecinin kamuya karşı sorumlu olduğunu asla unutmaması gerektiği ve gazetecinin en önemli görevinin, kamunun bilme hakkına hizmet etmek olduğu söylenmektedir.[61]

1.3.10. Terörizm, Şiddet ve Pornografiye Karşı Tavır Alma Kuralı

Terör ve suç konusundaki yayınlar birçok ülkede belirli sınırlamalara tabiidir. ABD Profesyonel Gazeteciler Cemiyeti (Sigma Delta Chi) "Suç ya da kötü davranışlara özendirici yayın yapılmamalıdır" ilkesiyle genel bir sınırlama getirirken, CBS News terör olaylarının kamuoyuna duyurulması ile ilgili kendi personelinin uyması gereken kuralları ortaya koyduğu bilinmektedir. Bu kuralların ana hatlarının, terör eylemlerinde haberlerin veriliş biçimi ve içeriğinin teröristlerin propagandasına alet olmaması, şiddeti teşvik etmemesi gerektiği söylenmektedir. Canlı yayınla adam kaçırma, alıkoyma ve patlama olaylarının verilmemesi, teröristlerin ağzından olayın verilmemesi, muhabirin nesnel anlatımının araya girmesi gerektiği öne sürülmektedir. Rehinelerle temas kurulmaya çalışılmaması, kamu görevlilerine yardımcı olunması gerektiği söylenmektedir. İngiltere'nin eski Başbakanlarından Margaret Thatcher'in medyanın, teröristlerin reklam için ihtiyaç duyduğu oksijeni sağlama eğiliminde olduğu iddiasının bütün dünya kamuoyunda yankılandığı ve çok önemli tartışmaları beraberinde getirdiği söylenmektedir.[62]

Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin ekrana getirilmemesi gerektiği, bu tür haberlerin canlandırma ile haber yapılmaması gerektiği öne sürülmektedir. Yeni iletişim ortamlarında şiddet, seks ve pornografi içeren yayınların çocukların sağlıklı gelişimi yanı sıra aile kurumunu tehdit eder hale geldiğinin unutulmaması, gereken tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilmektedir. Bilgi iletişim ağı, video oyunları ve

---

[61] İrvan, , a.g.m., s.84.

[62] Philip Schlesinger, **Medya Devlet ve Ulus (Siyasal Şiddet ve Kolektif Kimlik),** Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994, s.28'den Avşar ve Demir, a.g.e., s.63.

etkileşimli televizyon vb. ortamlarında simge ve sembol kullanımının yaygınlaştırılması gerektiği dillendirilmektedir. Avrupa ülkelerinin 05.05.1989 tarihinde imzaladığı ve Türkiye'nin (Onay Kanunu Tarihi: 04.11.1993) taraf olduğu Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Direktifleri bu konuda kesin ifadeler içermektedir. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin (T-TT) 7. Maddesi: "Program hizmetlerinin sunuş ve içerik bakımından bütün unsurları, insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olacaktır. Program hizmetleri özellikle edebe aykırı olmayacak, pornografi içermeyecek, şiddet eğilimini sürüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır." demekte ve şunu eklemektedir; gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetleri, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayımlanmamalıdır. Yayıncı, haberlerde gerçekler ve olayların doğru olarak sunulmasını sağlayacak ve özgürce kanaat oluşumunu teşvik edecektir".[63]

Bu tür düzenlemelerin dışında ABD ve birçok Avrupa ülkesinde her türlü iletişim ortamında çocuk ve hayvan cinselliği ve çocuklara ve hayvanlara yönelik şiddet görüntülerine karşı çok ciddi hukuki yaptırımlar bulunmaktadır.

[63] Avşar ve Demir, a.g.e., s.63.

İKİNCİ BÖLÜM
2.SAVAŞ HABERCİLİĞİNDE CNN ve EL CEZİRE

2.1. Gazetecilik ve Habercilik Tanımı

Halkın haber alması ve bilgilendirilmesi görevini yerine getiren gazetelerin ortaya çıkışının temel nedenlerinden birisinin halkın yakın çevrelerinde ve dünyada olup biten olaylar hakkında bilgi sahibi olmak istemeleri olduğu kabul edilmektedir. İlk insanların mağara duvarlarına çizdikleri resimler ve işaretlerle tehlikelere karşı birbirini uyarmaları ilk haber örnekleri sayılmaktadır. Sümerlerin yazıyı bulması basın açısından hayati önemdedir. İsrail tarihçisi Flavius Josephe, Babilonyalılarda kamu ile ilgili olayları günü gününe yazan ve bunları fırınlanmış çamur tabletler halinde duvar gazetesi olarak şehrin çeşitli köşelerine asan görevlilerden bahsetmektedir. Louvre Müzesi'nde yer alan bazı Mısır papirüslerinden gazetenin tarihinin MÖ.1750 yılına kadar gittiği anlaşılmaktadır. Gazetenin öncüleri sayılabilecek ilk örneğin, elle yazılan haber mektupları olduğu dile getirilmektedir. Politik, ticari bilgileri kapsayan bu mektupların, orta çağın sonlarına doğru, özellikle büyük ticari kuruluşların çeşitli dallarında çalışanlar arasında elden ele dolaştığı ifade edilmektedir.[64]

İlk haber mektuplarının kesin olmamakla birlikte 12. ve 13. yüzyıllarda önemli bir ticaret ve kültür merkezi olan Venedik'te doğduğu bilinmektedir. Modern dönemlerde gazeteciliğin bir iletişim aracı olarak Batı Avrupa'da ticari kapitalizmin gelişmesi sonucunda tüccar mektuplarına dayandığına inanılmaktadır. Gazetecilik diye nitelendirilen bir mesleğin ortaya çıkışının 18.yüzyılın başlarına rastladığı, bu alanda ilk sanayileşen, bu nedenle uluslararası ilişkileri döneminin en güçlü ve en yaygın ülkesi olan İngiltere'nin haber alma özgürlüğünü ilk öğrenen ülke olduğu kabul edilmektedir. 19.yüzyıl sanayi devriminin gelişen teknolojinin sayesinde gazeteyi batı dünyasının en yaygın iletişim aracı haline getirdiği söylenmektedir. Yaygınlaşmasının güçlenmesini ve özgürlük istemlerini de güçlendirdiği söylenmektedir.[65] Kitle iletişiminin sanayileşme ardından önem kazanmasının

[64] M.Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul, Der Yayınları, 1993, s.41'den Ceyda I.Büyük bakkal, a.g.m., s.75-76.
[65] Avşar ve Demir, a.g.e., s.40.

insanların gerçekleri öğrenme isteğini yerine getirecek ve toplumsal iletişimi gerçekleştirecek gazetecilik mesleğini ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre gazeteci, gazete yayımlayan kimse, gazeteye yazı yazmayı, haber toplayıp vermeyi veya gazetenin yazı işlerinde çalışmayı iş edinen kimse veya gazete satan kimse olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesinde Gazeteci şu şekilde tanımlanmaktadır; "Düzenli bir şekilde, günlük yahut süreli bir yazılı, görüntülü, sesli veya elektronik basın ve yayın organında, kadrolu, sözleşmeli ya da telif karşılığı, haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen ve asıl işi ile başlıca geçim kaynağı bu olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olanlar gazetecidir. Basın ve yayın alanındaki her işletme, bu tanıma uygun çalıştırdıkları gazetecileri, kanunların gazetecilere tanıdığı haklardan yararlandırmak zorundadır".[66]

Gazeteciliğin önem kazanması ve gelişmesiyle birlikte, başta kurumsallaşma olmak üzere, tekelleşme, medya sahiplerinin medya dışı işlere girmesi, ekonomik ve siyasi çıkar alanlarına yönelmesi gibi genel ve yalan haber, yönlendirme amaçlı haber, özel hayatların gizliliğinin ihlali, kişisel çıkarlar, kamu yararının göz ardı edilmesi vb. gibi sorunların baş gösterdiği ifade edilmektedir.[67]

Haber terimi 'metin, ses ve/veya görüntü şeklinde tüm olay, görüş veya fikir aktarımlarını' tanımlar. Haberci ise bu aktarımları profesyonel olarak yapan kişidir. Gazeteciliğin diğer bölümlerine göre habercilik belli bazı farklılıklar gösterir. Öncelikle habercilikte hız önemlidir. İstediği kadar doğru olsun, geç verilen, bayatlayan haber değerinden yitirir. Ondan dolayı haberin hızlı ve doğru olarak verilmesi birinci unsurdur. Köşe yazılarında olayların analizi derinlemesine yapılabilirken, haberde konu ile ilgili temel bilgileri vermek öncelik taşır. Olayla ilgili ikinci veya üçüncü baskıda, ya da yayında analiz yapmak, olayı tüm boyutlarıyla vermek genel kuraldır. Haberde ne, nerede, nasıl, ne zaman, niçin ve kim sorularına cevap verilmesi gerekir. Haberde haber kaynağı, haberin değeri ve önceliği birinci derecede önem taşır. Haberleştirilen olayın karşıt görüşlerle verilmesi, kanıt olarak şahit ve uzman görüşlerinin verilmesi gerekir. Liberal ve

[66] İrvan, Duran ve İlkiz,a.g.e., s.92.
[67] Avşar, a.g.m., s.36.

eleştirel yaklaşımlarda haber anlayışı ve habere yaklaşım konusunda büyük farklar vardır. Liberal yaklaşım medya sahipliğini ve üretim kaynaklarını görmezden gelerek gazetecilerin klasik ilkeler ile haberi yapabileceğini öne sürerken, eleştirel yaklaşım haber üretim sürecinin haberin asıl sahibi sorusuyla direk ilgili olduğunu iddia eder. Eleştirel yaklaşıma göre haber değiştirilen gerçekliktir. Habercinin bağlı olduğu kuruma sırtını dönerek, bağımsız haber yapması çok güçtür.

2.2. Savaş Kavramı ve Savaş Haberciliği

İlk çağlardan beri toplumlar birbirine üstün olma gayreti içinde olmuştur. Kabileler, milletler ve devletler, aralarındaki anlaşmazlıkları barışçıl yöntemler ile çözemediğinde zor kullanarak, silahlı olarak çözme yoluna gitmiştir. Milliyetçi ve aidiyet duyguları ile topluluklar kendilerine ait kabul ettiklerini, ‘’biz’’ diğerlerini ‘’ onlar’’ diye nitelemişlerdir. Tarih metinlerine geçen ve belgelendiği bilinen ilk barış belgesi Mısır ve Hititler arasında yapılan savaş sonucu Kadeş antlaşması diye bilinir. O dönemde barış anlaşması kil tabletler üzerinde çivi yazısı ile yazılmış ve savaşı belgelemenin ilk örneği verilmiştir.

Savaş teknolojisi, iletişim teknolojisinin süratli gelişmesine paralel biçimde gelişmiş, kullanılan silahların daha etkili ve öldürücü olmaya, muharebe taktiklerinin farklılaşmaya başlamıştır. 20. yüzyılın ilk yarısına kadar savaş muhabirlerinin, savaşan orduların askeri raporlarını, günlük bildirilerini haber haline getirerek gazetelerine yollayan kişiler olduğu bilinmektedir. Osmanlı Devleti, Birleşik Krallık Fransa ve Sardinya’nın Rusya’ya karşı 1853-1856 yılları arasında savaştığı Kırım Savaşı ilk telgrafın kullanıldığı savaş olmuştur. İngiliz fotoğrafçı Roger Fenton ve asistanı Szathmarry-popp Kraliçe Victoria’nın özel izniyle, ölüleri ve üniformaları kanla lekelenmiş askerleri görüntülememesi koşuluyla savaşı görüntülemek için Kırım’a gitmiştir.[68] O dönemlerde savaş bölgelerine ulaşmak, o bölgelerden haberi gazetelere ulaştırmakta başlı başına sorun olmuş, fotoğrafla birlikte insanlar savaşın asıl yüzünü görmeye başlamıştır. Türkiye’de savaştan ilk fotoğraf kullanımı ise 1974 Temmuz’unda Türkiye’nin Kıbrıs çıkarmasında Hürriyet gazetesi tarafından yapılır. Hürriyet gazetesinin fotoğraf kullanımı ile diğer gazetelere göre önemli bir baskı sayısı artışı yaşadığı görülür. Gemiler ve sonra uçaklarla fotoğraflar okurlara daha

[68] Özer Kanburoğlu, **A’dan Z’ye Fotoğraf,** 1.baskı, say Yayınları, İstanbul,2004,s.427.

çabuk ulaşmış, televizyonun yaygınlaşmasıyla hem savaş alanına ulaşmak hem de haber geçmek kolaylaşmıştır. Son yıllarda artık dijital kameralar, videophone teknolojisi, dizüstü bilgisayarlar ile haberin canlı iletilmesi bir sorun olmaktan çıkmıştır.[69] İkinci Körfez Savaşı'nda Nisan 2003 tarihinde CNN Türk Televizyonu, Irak'ın Kerbela kentinde Türk televizyonları içinde ilk videophone teknolojisi ile canlı yayın yapmıştır.

Gazetecilik mesleğinin temelinin gerçeklik olgusunu nesnel olarak topluma iletmek ve bu görevi yaparken gazeteciliğin temel ilkelerinin insan hakları kavramının ilkeleriyle uyumlu olduğunu göz ardı etmemek olduğu genel kabul görse de gerçek bunun sadece kâğıt üzerinde kaldığıdır. Özellikle savaş ve çatışma ortamlarında gazeteciliğin, bir yandan yurttaşın tüm önemli bilgilere özgürce ulaşmasını sağlayacak medya organlarının olmasını, bir yandan da hem içerik hem biçim olarak şiddete hizmet etmeyen, toplumda yılgınlık yaratmayan bir çizgi tutturulmasını gerektirdiği ifade edilir.

Savaş gazeteciliği ve dış politika alanı gazeteciler için uzlaşma alanıdır. Gazeteciler tıpkı bağlı oldukları mülkiyet sahiplerinin çıkarlarına büyük ölçüde zarar verecek haber yapmaktan çekindikleri gibi, siyasi liderlerle iyi geçinme ve haber yaparken sık sık devletçe ve toplumca sözlerine değer verilen uzmanlar aracılığıyla içinde olduğu toplumun önem verdiği kişilere başvurmaktan kaçınmazlar. Kendilerinin değerlerini taşıdığı söylenilen hükümet yöneticilerinin davranışlarını çatışma alanlarında sorgulamaktan kaçınırlar. Bu dönemlerde yöneticiler de aykırı sesler duymak istemez. Körfez savaşlarında Amerikan ve İngiliz medyaları bu ''uzlaşma alanını'' birçok defa örnekleyen davranışlar sergilemiştir.

Gazetecilik çatışmaları başarmak işidir. Klasik ''haber değeri''nin başlıca özelliği çatışmaların niteliği gereği entrika içermesi ile haberlere önemli kaynak sağlamasıdır. Sonuç olarak muhabir ve editörler aykırı seslere kulak vermeye ve

[69] Mete Çubukçu,"Savaş Muhabirliğinin Ahlaki Sorumlulukları", Müge Gürsoy Sökmen (hazırlayan), Irak Dünya Mahkemesi Nihai İstanbul Oturumu 23-27 Haziran 2005, İstanbul, Metis Yayınları, 2006, s.164-165.

kavgacı konuları vurgulamaya yönelirler. Bu nedenle çatışmaları yatıştırmak yerine kızıştırmak haber hikâyelerinin yaptığı iştir.[70]

Daniel Hallin muhabirlerin güncel konuları düşünürken kendiliğinden üç kapsama göre hareket ettiğini öne sürer. Mevcut düşüncelerle karşı karşıya gelmeyi hissetmeden anne kucağına, ‘*’uzlaşma alanına* ‘’ kaymak. İkinci kapsam, çatışmaları seçim haberleri ve fikir tartışmalarında olduğu gibi meşrulaştırmaktır. Bu kapsam da muhabirler denge ve yansızlık değerlerine bağlanır. Buna bağlı olarak Hallin üçüncü kapsamın; toplum tarafından değer verilmeyen düşünceleri içeren haberlerin gazete ve televizyonda yayınlanmaya layık bulunmamasıdır. Örneğin cadılık ve büyücülükle ilgili iddialar bu kapsama girmektedir. Schudson ‘*’gazetecilerin bilinçsizce doğal kod çözücü, çok dilli toplumun koruyucusu olarak tercümanlık yaptığını ve bahisleri kaybetmeden görüş birliğini sağladığını*’’ gözlemler.[71]

Herman ve Chomsky tarafından ortaya konulan Propaganda Modelinde haber filtrelerinden “*eleştiri*” gerçeğini ortaya koymaktadır. Haberleri yapan kişinin kararlarını, toplumun neyi kabul edeceği veya etmeyeceğinin etkilediği varsayılmaktadır. Yazarlara göre özellikle savaş zamanlarında izleyici tercihleri savaş haberlerine yön vermektedir.[72] Kellner tarafından, Birinci Körfez Savaşı’nda televizyon şebekelerinin müşteri ve gelir kaybı korkusu yüzünden savaş aleyhtarı ve barış ile ilgili bölümleri kestikleri öne sürülür.[73] Medya zaman süresince milliyetçi olmayan sesleri önlemekte ve gazeteciliği kurban ederek, politik mevcut durum ve onu destekleyenlerin menfaatlerinin yanında yer almaktadır.[74]

Körfez Savaşı’nda Kellner tarafından sunulan medya performansı ile ilgili yakın örnekte, medyanın başarısızlığının demokraside oynadığı rolü ele almaktadır. Suudi Arabistan için Irak’ın korku yarattığı iddiasını inşa ederken, ana akım

---

70 Carol Pauli, News Media as Mediators, s.717. http://www.cojcr.org/vol8no2/717-734.pdf

71 Schudson, supra note 43, at 186,akt. Carol Pauli, News Media as Mediators, s.727. http://www.cojcr.org/vol8no2/717-734.pdf

72 E.Herman and N.Chomsky, **Manufacturing consent: The political economy of the mass media, NY**: Pantheon Books,1988, s.28’den Mervat Youssef, “ Their Word against Ours: News Discourse of the 2003 Gulf War Civilian Casualties in CNN and Aljazeera “, (Mediterranean Edition 4 (2) Fall 2009,s.16. http://globalmedia.emu.edu.tr/fall2009/issues/2_Mervat_Youssef_pp13_24.pdf

73 D.Kellner, **The Persian Gulf TV war**, Colorado: Westview Press,1992, s.422’den Youssef, a.g.m., s.16.

74 Kellner, a.g.e., s.427’den Youssef, a.g.m., s.16.

medyanın papağan gibi resmi makamları tekrar etmesini, yayınladıkları bilgileri asla sorgulamamasını tartışmaktadır. Medya sunumunun askeri çözümden başka bir alternatif olmadığı kanısı yarattığını söylemektedir. Kellner, Washington Post gibi sarı sayfalı gazetecilerin ve editoryal yazarların Bush yönetimine önceki çağlardaki gibi askerce müdahil olduklarını ve desteklediklerini işaret eder.[75]

Irak konusundaki yalanlar ve yanlış bilgilendirmenin muazzam boyutlarda olduğu iddia edilir. Büyük yalanların bazılarının şunlar olduğu belirtilir: Irak Batı'ya karşı bir tehdit oluşturuyordu, Irak'ta kimyasal ya da biyolojik silahlar vardı veya aktif silahlanma programı yürütülüyordu, Irak'ın nükleer bir programı vardı, Irak'a yapılacak saldırı çok kolay olacak, hemen bitecekti. Saldırı gerekçesi demokrasiyi yeniden inşa etmek olarak ifade edilmiştir.[76]

Landau gazetecilerin özellikle ABD yönetimini sorgulamamalarını şu cümlelerle eleştirir; ‘’

> Bush'un Irak'ı işgal emrinden önce ve BM tartışmaları boyunca hiçbir büyük medya kaynağının, 12 Ağustos 1945'te Nürnberg'te Yüce Divan Yargıcı Robert Jackson'un saldırgan bir savaş başlattıkları için Nazi liderlerini neden yargılamaya karar verdiklerini Alman halkına açıklarken ortaya koyduğu savlarla Bush'un Irak'a yönelik mazur gösterilemeyecek husumeti arasındaki benzerliklere işaret etmediği göz önüne sunulmaktadır.’’[77]

Savaş haberciliğinin Mete Çubukçu gibi "önce insanım sonra gazeteci" düsturunu taşıyan ve tarihe tanıklık etmek isteyen habercilerin aksine, batılı gazetecilerle bir kargaşaya girdiği ifade edilmektedir. Bernard Shaw'ın Birinci Körfez Savaşı sırasında savaşın **"**naklen" izlendiği televizyon kanalı CNN'de, Irak'ın bombalanmasını "*havai fişek gösterileri ve 4 Temmuz kutlamalarındaki gibi ışıl ışıl gökyüzü*" benzetmeleri ile tarif ettiği andan itibaren habercilik özellikle de "*savaş haberciliği*" konusunda önemli tartışmalar başlamıştır.[78]

---

[75] Kellner, a.g.e., s.21'den Youssef, a.g.m., s.16.
[76] Miller, a.g.m**.,** s.143.
[77] Landau,, a.g.m., s. 144.
[78] Ayşe Cengiz ve Şebnem Çağlar, "21.Yüzyıl Savaşları ve Haber" , İst. Ün. İletişim Fak. Dergisi, 2004, s.149.

2.3. Savaş Haberciliğinde Nesnellik

Gazeteciliğin evrensel kurallarından birisinin de nesnel, yalın ve tarafgir olmayan bir dil kullanmak olduğuna inanılmaktadır. Kamuoyunun aktarılan haberi tüm taraflara eşit uzaklıkta algılayabilmesinin istenen ve beklenen amaç olduğu dile getirilmektedir. Böylece kamuoyunun haber hakkındaki gerçeklere ulaşabileceği düşünülmektedir. Gerçeğe ulaşmanın ve onu kamuoyuyla paylaşmanın gazetecinin görevi olduğu söylenmektedir. Uluslar arası Gazeteciler Federasyonu Gazetecilik Ahlakı Bildirgesi, "*Gerçeğe ve kamunun gerçeği öğrenme hakkına saygı gazetecilerin birinci vazifesidir*" demektedir.

Nesnelliğin en basit tanımıyla, habere kendi görüş ve yorumunu katmamak, bütün yönleri ve taraflarıyla haberi ele almak olduğu ifade edilmektedir. Doğru – yanlış, iyi- kötü kavramları gündeme geldiği zaman nesnellik çok tartışılan bir konudur. Muhabirin nesnel olması gerektiği ile bire bir nesnelliğin imkânsız olduğu halen tartışma konusudur. Özellikle savaş gibi çok can yakan hassas bir konu üzerinde tartışma alevlenmektedir. Sadece savaş alanlarında değil, mesleğin diğer alanlarında da yüzde yüz nesnelliğin mümkün olmadığının herkesin kabul ettiği bir durum olduğu iddia edilmektedir. Esra D Arsan, "Habercinin El Kitabı" adlı kitabında; "*Hepimizin farklı bireysel ve kolektif aidiyetleri olduğu gibi, kadın olmak, belli bir ırka ait olmak, belli bir dine inanmak gibi, çeşitli önyargılarımız ve koşullanmalarımız vardır ve bunlar gazetecinin habercilik pratiğine yansır*" demektedir. [79]

Savaş muhabirliğinin en önemli isimlerinden BBC yapımcısı Martin Bell, "*Gerçek bizim en geçerli değerimiz*" demekte ancak, nesnel(objektif) gazeteciliğin sadece görgü tanıklığına dayandığını, bunun da fazla bir anlam ifade etmediğini ilave etmektedir. Bell'e göre her türlü habercilik öznellik(sübjektiflik) içermektedir.[80]

Sağlık, magazin veya spor haberini yapan gazetecilerin nesnel olması, soğukkanlılığını koruyarak haber yapması doğaldır ki savaş gazeteciliği yapan meslektaşlarına göre daha mümkün olabilmektedir. Fakat bir trajedi olan, insanların

---

[79] Esra D Arsan, **Habercinin El Kitabı**, Gazetecilik ve Habercilik İçinde, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003, s.134'ten Çubukçu, **Ateş Altında Gazetecilik**, , s.60.

[80] Greg McLaughlin, **The War Correspondent**, Pluto Pres, 2002, s.154'ten Çubukçu **Ateş Altında Gazetecilik**, s.60.

yaralandığı veya yok edildiği bir kapsamı olan, fiziksel şiddetin en üst noktaya çıktığı, tarafların birbirine boyun eğdirmek için zaman zaman ahlaki değerleri çiğneyen eylem ve silah kullandığı bir ortamda gazetecinin nesnel olabilmesi tartışma konusu olabilmektedir. Gazetecinin kültürel, ahlaki ve sosyolojik inançlarından nasıl birden soyutlanamayacağı ve onunda bir düşünce tarzı, yaşam görüşü olduğu kabul ediliyorsa o zaman gazetecinin de sadece gördüklerini tarihe not düşen eski dönemlerdeki vakanüvislerden farklı bir davranış göstermek zorunda olduğu öne sürülmektedir. Mete Çubukçu gazetecinin, habere görgü tanığı olarak dışarıdan yaklaşmaması, nesnelliğini koruyarak kendi yaklaşımını da ortaya koyması gerektiğini savunmaktadır.[81]

Özellikle ABD kökenli bazı gazeteciler ise gazetecinin katılımcı olarak görülmesinin uzun dönemde mesleğin amacı ve saygınlığı açısından sakıncalı olduğunu ileri sürmektedirler. Öte yandan, kurala ilişkin olarak Edgar; "*Gazetecilik nesnel olamaz. Çünkü gazeteciliğin nesnel olabilmesi, bir eylem biçimindeki olayın, haber olarak aktarılmasından önce bozulamayacak biçimde yorumlanmış olması gerekir*" görüşünü ileri sürmektedir.[82]

Yine bu bağlamda Talu;

"Görme biçiminin söz konusu olduğu her durumda ise, "görünenden fazlası" veya "görünenden başkası" ya da "görünenin ötesi" vardır derken ilave etmekte, gösterme biçimine dikkat çekerek "neyin gösterildiği, gösterilen ötesi ve gösterilen fazlasını" belirterek, görme biçimi olarak "*objektiflik*" doğru ama kökenindeki yansızlık, tarafsızlık, maddilik, nesnel varlık, şeyleri olduğu gibi görmek gibi manaları açısından bir medya palavrasıdır" demektedir.[83]

Savaşlarda katılımcı yani olaya duygu ve düşüncelerini katan gazetecinin ikileminin, profesyonel değerleriyle, parçası olduğu durum arasında kaldığında başlayacağı düşünülmektedir.[84] CNN Türk televizyonu adına Afganistan ve Irak savaşını izleyen Kaya Heyse'nin Afganistan'da Kabil bombardımanında vurulan

---

[81] Mete Çubukçu, "Savaş Muhabirliği Konferansı", Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi, Mayıs 2002, Çubukçu, **Ateş Altında Gazetecilik**, s.61.

[82] Andrew Belsey ve Ruth Chadwick, **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**, Nurçay Türkoğlu (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998 s.151'den Avşar, a.g.m., s.42.

[83] Umur Talu, Dipsiz Kuyu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s.51'den Avşar, a.g.m., s.42.

[84] Howard Tumber, "By Stander Journalism or the Journalism of Attachment?" , İntermedia, 1999, No 1, s.61'den Dilruba Çatalbaş, Doğu Batı Dergisi, akt. Çubukçu, **Ateş Altında Gazetecilik**, s.61.

Kızılhaç bürosu önünde yanıp yok olan gıda maddelerini göstererek "*Amerikalılar burasını bilerek vurdu*" diyerek bir anons çektiği ifade edilmektedir. Heyse Mete Çubukçu ile yaptığı röportajda bu haberini yorumlarken kendini şu cümlelerle ifade etmektedir; "Savaşlarda görev yapan muhabirlerin yaşadıkları en büyük çelişki mazlum-güçlü ayrımında yatar. Habercilikte objektifliğin, daha doğrusu haberi olduğu gibi aktarma sorumluluğu olduğunu düşünecek olursak muhabir bu çelişkiyi aşmakta zaman zaman zorlanır. Sonuçta işi yapan insandır ve duyguları vardır".[85]

CNN'in tecrübeli muhabiri Christina Amanpour nesnellik konusunda şu yorumu yapmaktadır; "*Orada bazı konular tarafsız olamaz çünkü siz tarafsız kalırsanız suç ortağı olursunuz. Nesnellik tüm taraflara eşit davranmak değildir. Her tarafa kulak vermektir*".[86]

2.4. İliştirilmiş Gazetecilik

Savaş dönemlerinde iktidarın medyayı etkileme çabası daha da artar. Haber içeriklerini etkilemenin bir yolu da habere ulaşma yollarını denetlemektir. Haber kaynaklarının sınırlı olduğu ortamlarda, medya haber kaynağı olarak iktidarın açıklamalarıyla yetinmek zorunda kalır. Böylece karşı tarafın söylemleri tamamen görünmez hale gelir.*''İliştirilmiş gazetecilik''* diye adlandırılan kavram da habercilerin habere erişimlerini denetlemeye, kontrol altına almaya yönelik bir girişimdir. Amerika Birleşik Devletlerinin Irak'a girmesiyle başlayan savaşta, ABD daha önce farklı savaş bölgelerinde uygulanan iliştirilmiş gazetecilik kavramını geliştirerek, gazeteciliğin tartışıldığı yeni bir tartışma ortamının doğmasına neden olmuştur. İliştirilmiş gazeteci formülünün, ABD'nin savaşı, kendi görüşüyle dünyaya duyurması ihtiyacından doğduğu söylenmektedir. Embedded sözcüğünün İngilizcede "iliştirilmişten ziyade askeri yatılı anlamına geldiği" Ragıp Duran tarafından dile getirilmektedir.[87]

"*İliştirilmiş*" formülünün Pentagon sözcüsü Victoria Clarke ve danışmanları tarafından geliştirildiği ve ABD Yönetiminin şahinlerinden Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in onay verdiği bilinmektedir. Sadece Fox, CNN, NBC, CBS gibi büyük

---

[85] Kaya Heyse ile yapılan röportaj, Kasım 2003, Çubukçu, **Ateş Altında Gazetecilik**, s.63.

[86] Eric Schmitt, "Five Years Later, the Gulf War Story Is Still Being Told"**,** The New York Times, May 12, 1996, Washington.

[87] "Duran, http://www.kozmopolit.com/nisan03/dosya/rduran.html" sitesinden Cengiz ve Çağlar, a.g.m., s.151.

TV kanalları ve New York Times, Washington Post, Washington Times, Los Angeles Times gibi etkin gazeteler değil, aynı zamanda MTV, Rolling Stones, People, Men's Health gibi esas ilgi alanı savaş olmayan basın kuruluşlarının muhabirlerinin de bu programa dâhil oldukları söylenmektedir. El Cezire, Itar- Tass gibi yabancı gazetecilerin de körfezdeki tank, zırhlı araç ya da savaş gemisinden bazı muhabirleri aracılığıyla haber verdikleri bilinmektedir.[88]

ABD ve İngiltere tarafından kullanılan propaganda aygıtının enformasyon hâkimiyetiyle uyum sağladığı ve dikkate değer üç sonuca ulaştığı iddia edilmektedir. Irak"ın bir tehdit olduğuna dünyayı inandırma kampanyasının koordine edilmesi ve planlamasının yapılması, Irak'taki propaganda operasyonunun koordine edilerek (savaş öncesi ve sonrasında) planlanması, en önemlisi de ABD ve İngiltere içinde "terörizm tehdidi" ile ilgili propaganda aygıtının koordine ve bütünleşmesi olduğu dile getirilmektedir. Bu felsefede iki kontrol tekniğinin bu sürece medyayı dâhil etmek için kullanıldığı iddia edilmektedir. Bunlar dost medyaya havuç uzatmak, dost olmayan medyaya sopa göstermektir. Sopa göstermenin gözle görünür sonuçlarının, tehdit edilen, dövülen, ya da öldürülen gazeteciler olduğu söylenmektedir. El Cezire'nin önce Kabil'de sonra Irak'ta Musul bürolarının bombalanması, 8 Nisan 2003 tarihinde El Cezire muhabiri Ayyoub'un öldüğü ve kameramanı Zuhair Al-Iraqi'nin yaralandığı roket saldırısının, ABD'nin El Cezire'ye sopa göstermesi olduğu dile getirilmektedir. Havuç uzatma tekniğinde kontrol karşılığı erişim sağlama ve gazetecilerin orduyla özdeşleşmesini sağlama yoluyla "dostça" bilgi yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu teknik "*iliştirilmiş gazetecilik*" olarak bilinmekte ve olumlu (çarpıtılmış) haberler yapılması konusunda özellikle başarıya ulaşıldığı öne sürülmektedir. Tüm bilgiyi savaş aracına indirgeyen ABD ve İngiliz bilgi kontrolü felsefesinin, düşman bilgi sistemleri ile tarafsız bilgi sistemleri (bağımsız medya) arasında hiçbir fark gözetmediği iddia edilmektedir.[89]

Pentagon (ABD Savunma Bakanlığı) ve Rumsfeld'in hayal gücünün ürünü olan iliştirilmiş gazetecilerin, ABD ve savaştaki koalisyon ortakları için savaştaki en büyük halkla ilişkiler başarısı olduğu ifade edilmektedir. Hemen hemen tamamen ordunun kontrolünde olan bu iliştirilmiş gazetecilerin askeri çatışmalara erişim ve

[88] Cengiz ve Çağlar, a.g.m., s.151.
[89] Miller, "a.g.m., s.151.

ordu ile birlikte hareket etme karşılığında özerkliklerinin büyük bir kısmından vazgeçtikleri söylenmektedir. Her iliştirilmiş gazetecinin orduyla bir sözleşme imzaladığı ve bu sözleşme ile gazetecilerin Pentagon'un elli maddelik neyin haber yapılıp neyin yapılayamayacağının yazıldığı kuralları baştan kabul ettikleri bilinmektedir. Irak'taki dokuz yüz üç iliştirilmiş gazetecinin sadece %20 si ABD hariç farklı ülkelerden ve özellikle Anglo Sakson gazeteciler arasından seçildiği söylenmektedir. Bunun da çatlak ses istemeyen ABD ordusunun stratejisinin bir parçası olduğu iddia edilmektedir. Sıkı sansür ve kontrol her tümendeki kırk-elli gazeteci grubuna bir subayın refakat etmesi ve haberleri göndermeden önce denetleme isteğinde bulunmasının, zaten kendilerini savaşan askerlerle özdeşleştirmiş ve nesnelliğini kaybetmiş gazeteciler için fazladan bir önlem olduğu dile getirilmektedir. Habercilerin askerlerle birlikte yiyip, içmesi, uyuması ve birlikte hareket etmesinin stratejinin bir parçası olduğu gazeteciler, sıkı bir kamp dönemini ABD ve destekleyici ülkelerin askerlerinin duygu ve düşünceleriyle izledikleri söylenmektedir. Bu model de gazetecilerin bağımsız olarak birlikleri terk edip sivillerle irtibat kurması çok zor olduğundan, tek taraflı bir haber akışının askerlerden habercilere oradan tüm dünya kamuoyuna yansıdığı konuşulmaktadır.[90] İkinci Körfez Savaşı'nda ABD ordusu ile Kuveyt'ten Bağdat'a iliştirilmiş gazeteci olarak intikal etmiş olan Cüneyt Özdemir gazeteci ve asker yakınlaşmasını "*Onlarlaydım ama onlardan değildim*" adlı kitabında, subaylar ve askerlerin gün geçtikçe onları kendilerine daha yakın gördüklerini söyleyerek iliştirilmiş gazetecilerle asker yakınlaşması tartışmasına değinmektedir. Askerleri tanıdıkça isimleriyle hitap ettiklerini, bir süre sonra askerlerin cüzdanlarından çıkartıp ailelerinin fotoğraflarını gösterdikleri, farkında olmadan kendilerini arasında oldukları askerlerin bir parçası gibi hissetmeye başladıklarını ifade etmektedir.[91]

Gazeteci Clive Myrie "Savaş Kozası" adlı belgeselde Körfez Savaşı'nda iliştirilmiş gazeteci olarak askerler ile ilişkilerinin nasıl kendilerini tehlikeye attığını: *"Mermiler her tarafta uçuşuyordu. Biz Land Rover cipten dışarı çıkmış ve hendeğin içine saklanmıştık. Deniz piyadelerinden birisi "niye biraz işe yaramıyorsunuz" dedi ve işaret fişeklerinden birkaçını bana attı. O bana işaret fişeklerini atıyorken bende*

[90] Miller, a.g.m.,s.159-160.
[91] Cüneyt Özdemir, **Onlarlaydım Ama Onlardan Değildim**, İstanbul, Doğan Kitap,2003, s.197.

gökyüzüne işaret veren askere onları fırlatıyordum ve düşünüyordum, niçin, ben burada ne yapıyorum?" sözleriyle anlatmaktadır.[92]

Her an yanlış haber yapma durumunda tecrit edilip ülkelerine geri gönderilmek duygusunun, iliştirilmişlerin oto sansüre başvurmalarına neden olduğu dile getirilmektedir. Bu yaklaşımın gazeteciliğin birinci kuralı olan "basın özgürdür, sansürlenemez" kuralını yıktığı tartışılmaktadır. France 2'den saygın bir haberci olan ve Irak'ta bağımsız haberler yapan Phillip Rochot: "*İliştirilmiş gazeteciler söyledikleri şeylere dikkat ederek ciddi şekilde gönüllü oto sansür uyguluyorlar. Zaten görüşleri de Anglo-Amerikan görüşlere son derece yakın. Onlar enformasyon askerleridir, birliklerle beraber ülkelerinin çizdiği siyasi yönde yürüyorlar*" demektedir. London Times'tan Christina Lamb: "*Genelde işin olumlu yönünü veriyorlar, çünkü onlar birliklerle beraber. Sokaklarda haber yapmıyorlar, şehir dışına çıkıp orada gerçekte neler olduğunu araştırmıyorlar*" sözleriyle iliştirilmiş muhabirler konusunda itirafta bulunmaktadır İngiltere Savunma Bakanı Geoff Hoon'un kendisi de: "*Kamudaki ruh halinin değişiminde haberlerin yarattığı manzaranın hiç değilse kısmen etkisi olmuştur*" diyerek bu haberlerin ilk günlerde savaşa muhalefeti azaltır gibi olduğunu kabul etmektedir.[93]

Saldırının ilk haftalarındaki yanıltıcı haberlerin Doha'daki ABD'nin bir milyon dolar değerindeki basın ve enformasyon merkezinden dünyaya duyurulduğu ve gazetecilerin ne kadar tek yönlü bir habercilik yaptıklarını bir haberci:

"General Tommy Franks'ın karargâhında, o günkü haberlerin iyi mi yoksa kötümü olduğunu anlamak çok kolaydı. Olumlu gelişmeler olduğunda basın subayları basın merkezinin koridorlarında koşturarak önceden hazırlanmış senaryolarına uygun biçimde son haberlerini veriyor, Irak kentlerinin kurtarıldığını ve insani yardımın ulaştırılmak üzere olduğunu açıklıyorlardı. Ama ABD ve İngiliz birlikleri savaş meydanında bir terslikle karşılaşmışsa sözcüler basın merkezindeki ofislerine çekilip Londra ve Washington'dan gelecek talimatları bekliyorlardı" diye anlatmaktadır.[94]

İki İsrailli ve iki Portekizli gazetecinin ABD ordusunca gözaltına alınması ve dövülmesi, iliştirilmiş habercileri fırsat olarak gören Pentagon ve İngiliz ordusunun,

---

[92] Justin Lewis ve diğerleri, **Shoot First And Ask Questions Later**, New York, Peter Lang Publishing, 2006, s.95.
[93] Miller, a.g,m, s.160.
[94] Miller, a.g,m, s.161.

bağımsız habercileri de tehdit olarak algıladığını kanıtladığı öne sürülmektedir. UNESCO, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, Sınır Tanımayan Gazeteciler ve İngiliz Ulusal Gazeteciler Birliği bu tehditleri kınamaktadır.

Irak televizyon binasının füzeyle vurulması, Basra'da El Cezire ve bağımsız gazetecilerin kaldığı otele 1 Nisan 2003'te şafak vakti bomba atılması ve bu satırların yazarının CNN Türk Televizyonu adına görev yaptığı Bağdat'ta Filistin otelinin odasında 20 Nisan 2003 sabahı uyurken ABD askerleri tarafından odasının basılması gazetecilere karşı yapılan baskı ve şiddete örneklerdir. Örtülü tehditler arasında İngiliz savunma bakanı Geoff'un deyişiyle "*İliştirilmiş gazetecilerin güvenliği ordu tarafından sağlanabilirken, ITN muhabirinin öldürülmesi savaş ortamında ki kargaşada olasıdır ve maalesef her gazeteciyi koruyamamaktadırlar*". Gazeteciler için asıl tehdidin ABD ve İngiliz ordularından geldiği bu söylem ile daha iyi anlaşılmaktadır.[95]

İliştirilmiş gazeteciler ağının, savaş habercilik yöntemini değiştirdiği dile getirilirken Amerikan ve İngiliz televizyonlarının haberlerin büyük çoğunluğunu bölgedeki iliştirilmiş gazetecilerden sağladığı belirtilmektedir. Geçmiş savaş görüntüleri ağırlıklı olarak askeri bilgilendirme toplantılarına bağımlıyken, 2003'te sayıca azınlıkta olan iliştirilmiş gazetecilerin haberlerin yarısından fazlasını sağladığı ve Londra'da editörlerin karşı karşıya kaldığı problemin ön hatlardaki haber noksanlığı değil, çokluğu olduğu dile getirilmektedir.[96]

Savaş alanında gazetecilerin, iliştirilmiş dahi olsa hareket serbestîsinin çok kısıtlandığı iddia edilmektedir. ITV News'den James Mates canlı yayın araçlarına nasıl el konulduğunu şöyle aktarmaktadır;

"Pentagon savaş alanına sivil araçların girişine izin vermemişti. Açıkçası bu karar hiçe sayılmıştı, birçok sivil araç savaş alanında idi. Bizimki ve NBC'nin araçları canlı yayın aletleri ve çanaklarıyla oradaydı. İşgalden bir saat öncesinde Savunma Bakanlığından bazıları bu karara burun kıvırmıştı. Tabur komutanı "bu çanağa el koyuyorum" dedi. Çanağı yedi tonluk bir kamyonun üzerine monte ettiler. Böylece bizim canlı yayın merkezimiz bu kamyon oluyordu" .[97]

---

[95] Miller, a.g.m., s.162.
[96] Lewis ve diğerleri, a.g.e**.,** s.188.
[97] Lewis ve diğerleri, a.g.e., s.86.

İkinci körfez savaşında iliştirilmiş çoğu temsilciye açıkça size sansür uygulandı mı, sizin haberinize engel oldular mı diye sorulduğunda hayır dese de farklı hikâyeleri olan gazetecilerin de olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi de Romily Weeks idi. Bir haber dönüşünde Albay ile tartışmasını Weeks şu sözlerle aktarmaktadır;

"Kasabada farklı askeri karargâhlar vardı ve son derece gergin, güvenli olmayan şartlar vardı. Ordu bir an öce açlıktan muzdarip olan halka yardım etmek için baskı altındaydı. Bir su kamyonu ve iki yiyecek kamyonu ve birkaç askerden oluşan konvoy kasabaya girdiğinde sivil halkın bir an önce yiyeceklere kavuşmak için kargaşa yaratarak kamyonlara hücum etmesi panik yarattı. Askerler duruma müdahale edemedi bu karmaşayı artırdı. İnsanlar düzensiz, başına buyruk kamyonları yağmalıyorlardı. İsyan çıkmış havası vardı. Aniden kalabalığa ve konvoya ateş açıldı, insanlar panikle kaçıştılar. Kalabalık dalgalanarak oradan kaçmaya çalıştı. Çok ilginç bir andı. İlk yardım konvoyu olma sebebiyle çok değerli bir haberdi, fakat merkeze döndüğümüzde albay ne olduğu konusunda bilgilendirilince, bize sahibimizmiş havasıyla, sert sesle "bu haber yayınlanmayacak" dedi. "Korkarım ki hayır yayınlanacak, çünkü bunun için buradayız ayrıca negatif bir haber değil, dengeli, ne gördüysem onun haberini yazdım" dedim. Albay sebep göstermeden "Hayır sana söylüyorum bu haber yayınlanmayacak" diye itiraz etti. Onun sözlerini gözü kapalı kabul etmeliydik çünkü kendisini olağanüstü bir subay olarak görüyordu. Alayın önünde tartışmayı "siz bize sansür yapmaya çalışıyorsunuz" sözleriyle bitirdim".[98]

2.5. Barış Haberciliği

Habercilik, yalnızca olay yerinde/anında olup biteni 'doğru' biçimde yansıtmanın ötesinde bir sorumluluk gerektirmekte, insan hak ve özgürlüklerine duyarlı bir bakış ve dilin yerleştirilmesi gerekmektedir. Medya, tarafsızlık bir yana, medyada sesini duyuramayanların, görünür olamayanların sesini duyurmak yönünde taraflı olmalıdır. Başka bir ifadeyle medyada pozitif ayrımcılık yapılmalıdır. Benzer biçimde barış gazeteciliği de yalnızca habercilerin değil, tüm medya çalışanlarının, savaşta tarafsız olmasını değil, barıştan yana tavır alması gereğini savunur.[99]

Barış gazeteciliği çatışma, anlaşmazlık ve savaşları haberleştirirken uzlaşmacı, aracı bir rol üstlenerek gazetecinin sorunun çözümünde öncelik kullanmasını öngören bir gazetecilik türüdür. Barış gazeteciliği kavramının kitle iletişimine 1990'ların başında barış araştırmaları köklerinden çıktığı iddia edilmektedir. 1991

[98] Lewis ve diğerleri, a.g.e., s.95-96.
[99] Emel Baştürk Akça,''Habercilikte Yeni Arayışlar ve Hak Haberciliği''.

Körfez Savaşı'nda savaş haberciliği konusunda yaşanan sert tartışmalar ile savaş haberciliğinin gelişim gösterdiği kabul görmektedir. Barış araştırmalarında yaklaşım kuralının barışa önceliği vermek olduğu ileri sürülmektedir. Bu bakış açısından barış gazeteciliğinin *''sorumlu gazeteciliğin''* bir başka türü olduğu söylenebilmektedir. Genel tabirle çatışma anlarında habercilik yaparken barışçı çözümlere öncelik veren, çözüm arayıcı gazeteciliğe barış gazeteciliği denilmektedir. Barış gazetecilerinin taraftarları şu anda yapılan savaş haberciliği konusunda eleştiriler ileri sürmektedirler. Barış gazeteciliğini akademik alanda tartışan önemli isimlerden Johan Galtung ve Richard C. Vincent gazetecilerin, kötümser bakış açısı, kişiselleştirme, seçkin ülke ve kişilere öncelik vermelerini eleştirmektedir. Christian Schicha kayıp haberciliği ve kişisel kayıplar ve kayıpların kökenine göre yapılan haberlerden şikâyetçi olmaktadır. [100]

Annabel McGoldrick ve Jake Lynch barış gazeteciliği konusunda öncü olan gazetecilerdir. Barış gazeteciliğinin ne olduğu ve nasıl yapılması gerektiği konusunda 2000'li yıllarda önemli makaleler yazmışlar ve tartışmalara değerli katkılarda bulunmuşlardır. McGoldrick'e göre barış gazeteciliği yeni bir gazetecilik biçimidir. Gazetecilerin sorunun parçası olmaktan ziyade çözümün parçası olmayı seçtikleri bir gazetecilik türü olarak nitelendirmektedir. Bilim felsefesine göre Lynch İngiliz deneyciliğinden özünü aldığı fikirlerini, gözetlenen ve gözleyen diye ayırarak farklı kılmaktadır. Lynch gazetecileri sahnede yer alan *''katılımcı gözlemci''* olarak nitelemektedir. Mc Goldrick ve Lynch ''Barış Gazeteciliği El Kılavuzu'nda '' gazeteciler için on yedi pratik öneri sunmaktadırlar.[101]

Gazetecilik mesleğinin zorunlu işleyişiyle barış gazeteciliği görevi arasındaki çelişkiye Wolfsed şöyle dikkat çekerek;

''Gazeteciliğin profesyonel talepleri ile barış süreci mantığı arasında içsel bir tezat vardır. Barış süreci karmaşıktır, gazetecilik ise basitlik talep eder. Barış süreci gelişim ve gösterim için zamana ihtiyaç duyar, gazeteciler çabucak sonuç talep eder. Barış sürecinin büyük kısmı donuk, can sıkıcı müzakerelerle geçer, gazetecilik dram ister. Başarılı barış süreci gerginlikleri azaltmaya izin

[100] Thomas Hanitzsch, , Journalists as Peacekeeping Force? Peace journalism and mass communication theory, Journalism studies, Volume 5, Number 4, 2004,s.484 http://courses.essex.ac.uk/GV/GV905/IR%20media%20202010_11/w24%20Readins/hanitzsch_journalists_peacekeeping.pdf

[101] Hanitzsch,a.g.m.,s.485

verir, gazeteciler çatışmaya odaklanır. Birçok başarılı gelişim, kapalı kapılar ardında yapılan barış süreci ile yürür, gazeteciler bilgi ve hareket talep eder''iddiasında bulunmaktadır. [102]

Barış gazeteciliğini benimseyen gazeteciler gazetecinin de vicdani kanaatleriyle olaya taraf olduğunu ve olaylara kayıtsız kalamayacaklarını, aksi halde çağlar öncesi görev yapan yazıcılardan farkları kalmayacaklarını dile getirirken buna karşı çıkan özellikle batılı ana akım medyadaki gazeteciler BBC temsilcisi David Loyn gibi, görevlerinin ne olup bittiğini daima araştırmak olduğunu, başka bir görevleri olmadığı, şayet anlaşmazlık çözümü olursa bu bağlamda onu haberleştireceklerini ama buna dâhil olmayacağını ifade etmektedir.[103]

Gazetecinin, ruhu, yüreği, değerleri alınmış ve dünyada olup biten her şeyi salt haber olarak gören, değerlendiren, yazan ve okuyan bir robot mu olduğu, tartışılmaktadır. Mete Çubukçunun ifade ettiği gibi, gazetecinin görevinin ne olduğu, yaşadıklarını, tanık olduklarını okumak ve seyirciye aktarmak mı, yoksa tanık olduğu olayları ve özellikle insan hakları ihlallerini, savaş suçlarını sadece aktarmakla kalmayıp, bu suçları gerçekleştirenlerin insanlığa karşı hesap vermesi adına gördüklerini, bildiklerini çeşitli platformlarda dile getirmek mi olduğu tartışmalı bir konu olarak kabul edilmektedir.

Buna karşın Alman daily Stuttgarter Zeitung gazetesinden Andreas Baum'un deyişiyle*;''Savaş gazetecisi olmayı ön saflarda bulunup savaşta macera yaşamak olduğunu sananlar yanılıyor. Savaşta acı çekenlerin seslerini duyurmak, hikâyelerini yapmak, onların sorunlarından kamuoyunu haberdar etmek asıl gazeteciliktir''* görüşünü ileri sürmektedir.[104]

Arabuluculuk ve barış gazeteciliğinin geçmişte birçok olayda başarıyla kullanıldığı bilinmektedir. Webb Miller'in Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde Mahatma Gandi'nin barış yanlısı pasif direnişine karşılık İngiliz otoritelerin sert ve acımasız tepkisini United Press'te haberleştirmesi batı kamuoyunda Mahatma Gandi'nin ''*iyi davranış*'' sergilediği genel kabulü ile çözüme giden yolda kamuoyu katkısını sağladığı iddia edilmektedir.[105] CBS Haber Sunucusu Walter Cronkite'nin 14 Kasım

[102] Hanitzsch,a.g.m.,s.486
[103] Hanitzsch,a.g.m.,s.485
[104] Hanitzsch,a.g.m.,s.486
[105] Gandhi's Salt March. Civil Disobedience Campaign Webb Miller's Accaunt,

1977 tarihinde Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ve İsrail Başbakanı Menahem Begin'le ayrı ayrı yaptığı röportajlar sonucu Enver Sedat'ın tarihi Kudüs ziyaretinin gerçekleştiği öne sürülmektedir.[106]

Sosyal psikolog Wilhelm Kempf barış gazetecilerinin işlevlerini yerine getirirken düşman kabul edilen tarafın düşünce ve duygularına değer verilmesini, saygı gösterilmesini, gerçekçi değerlendirmelerle haklarını teslim etmek gerektiğini ifade etmektedir. Ardından Kempf barış gazeteciliğinin iki adımı olduğunu öne sürmekte; birincisinin ''*yönlendirilmiş savaş yayınının şiddetini azaltmak*'' diğerinin ise ''*çözüm odaklı çatışma yayıncılığı*'' olduğunu ileri sürmektedir.[107]

Hak haberciliği kavramı, barış haberciliğiyle paralel olarak iki şeye işaret etmektedir. Birincisi, insan hakları ihlallerinin medya tarafından izlenmesi, haber yapılması, böylelikle korunup iyileştirilmelerine, demokratikleşmeye katkıda bulunulmasıdır. Başka bir ifadeyle medyanın insan hakları ihlalleri konusunda, bu alanda çalışan örgütlerle birlikte hareket ederek, ihlallerin önlenmesi için çalışması arzulanır. İkincisi ise ilkini bir adım daha ileriye götürerek, medyanın hem hak ihlallerinin takipçisi olması, hem de bizzat medya tarafından yapılan hak ihlallerinin de ortadan kalkması gibi bir düşünceyi ifade eder. İşte bizzat medya tarafından yapılan hak ihlallerini önlemin yolu da egemen haber pratiklerini, standart kuralları sorgulamak ve dönüştürmekten geçmektedir.[108]

Yadsınamaz bir gerçek olarak savaşların ülke ve dünya politikalarını belirleyen politikacılar, askerler, silah tacirleri ve yayılmacı tekeller tarafından çıkarıldığı ya da teşvik edildiği öne sürülmektedir. Savaş gazetecilerinin de savaşın mağdurlarından olduğu ise az bilinen gerçek olarak söylenmektedir. Açlık ve susuzluk başta olmak üzere fiziksel zorlukların yanı sıra, savaşın getirdiği yıkım ve acılara tanıklık etmenin en dirençli insanı bile olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. Parçalanmış aileler, sahipsiz çocuklar, tecavüze uğramış kadınlar, parçalanmış cesetler görmenin en yanlı ve en ırkçı gazetecinin bile vicdanını sorgulamasına ve savaştan nefret

---

http://www.galileolibrary.com/history/history_page_166.htm akt. Carol Pauli, News Media as Mediators, 15 January 2008, s.720.
http://www.cojcr.org/vol8no2/717-734.pdf

[106] Eytan Gilboa, Media Broker Diplomacy: When Journalists Become Mediators, 22 Critical Stud. in Mass Comm 99, 104–05 (2005)'den Carol Pauli, a.g.m., s.717.

[107] Hanitzsch,a.g.m.,s.485

[108] Akça,'' ''Habercilikte Yeni Arayışlar ve Hak Haberciliği''.

etmesine yol açacağı varsayılmaktadır. Birçok savaş muhabirinin tarihe tanıklık etmek ve savaşın acılarını kamuoyuna göstererek insanların savaşın kötülüğü hakkında daha fazla düşünmesini sağlamak düşüncesiyle savaş alanına koşturduğu söylenmektedir. Irak savaşında NTV televizyonu adına muhabirlik yapmış olan Mete Çubukçu gazetecinin aktarıcı olmasının gazeteci olarak yeterli olmadığını, gazetecinin sadece habere değil aynı zamanda insanlık ve dünyaya karşı olan sorumluluğuna dikkat çekerek gazetecinin aslında bir ayrıcalığı olmadığını görev icabı mesleğini yerine getirirken en başta savaşa karşı taraf olduğunu belirtmektedir.[109]

Barış gazeteciliği kavramının Körfez Savaşları'nda iyice belirgin hale gelen propaganda makinesinin bir dişlisi görevi yapan gazeteciliğin kamuoyunda yarattığı hayal kırıklığı ve bizzat tüm dünyadaki gazeteci örgütlerinin kendi öz eleştirilerini yapmaları ile gündeme yerleştiği gözlemlenmektedir.

2.6. Savaş Haberciliği ve Barış Haberciliği Arasındaki Temel Farklar

Savaş ve şiddet haberciliği çatışma alanındaki farklı kısımları haberleştirir. Savaş haberciliğinin odaklandığı, çatışmanın nedenleri ve sonuçlarının çatışma alanında çözüleceği ve haberin kimin üstün geleceğini göstereceği kabul edilmektedir. Haber yayıncılığının bir tarafın kazanıp diğer tarafın kaybedeceği ve ölüler, yaralılar veya mal kayıpları gibi şiddetin görünen yüzü ile ilgilendiği ileri sürülmektedir. Savaş ve şiddet gazeteciliğinin bizim taraf dediği tarafın çıkarlarına göre haberi yaptığı ve öteki dediği tarafın fail, canavarca davrandığı, dürüst olmadığı yolunda haberlerini düzenlediği ileri sürülmektedir. Bu tür haberciliğin barış olmadan hiçbir şekilde barışçıl haberlere itibar etmediği ve desteklemediği söylenmektedir.

11 Eylül 2001 İkiz Kuleler saldırılarından sonra WFLA Radyo'da kendisini ''vatansever'' olarak niteleyen Mike Hennesy'nin *''Önce Amerikalıyım, ikinci olarak gazeteciyim''* dediği aktarılmaktadır. National Review'da köşe yazarı olan Ann Coulter'in 11 Eylül saldırılarından sonra köşesinde *''Saldırı emrini kesin olarak kimin verdiğini uzun uzun araştırmamıza gerek yok. Ülkelerini işgal etmeli,*

[109] Avşar, a.g.m., s.36.

liderlerini öldürmeli ve onları Hıristiyanlığa döndürmeliyiz'' diye yazmaktadır.[110]İkinci Körfez Savaşı'nda BBC muhabirinin *''Hedefimize yakın zamanda varacağız*'' cümlesiyle birlikte olduğu askerlerle beyninde aynı hedefi mi taşıdığı sorgulanmaktadır.[111]

Birinci Körfez Savaşı'nda görülen milliyetçi bir söylemle ve teknolojik tekeli elinde bulundurarak haber yapma işlevinin, İkinci Körfez Savaşı'nda özellikle Batı kökenli birçok gazeteci tarafından devam ettiği ileri sürülür. Amerikan haber kanallarının muhabirlerinin cephede savaşan askerlerin sözcüsü olmayı yeterli gördüğü, ekranlarında Amerikan bayraklarını dalgalandırdıkları gözlemlenir. Barışı isteyen, savaşın nedenlerini araştıran gazetecilerin ise hainlik ile ve vatanlarını sevmemekle itham edildikleri görülür.

Barış yahut anlaşmazlık gazeteciliğinin çatışmanın nedenlerini keşfederek izleyicilere şeffaf olarak ihtilafı görünür yaptığı söylenmektedir. Her iki tarafın sesiyle ve görüşleriyle nedenleri ve çözümleri araştırmakta oldukları ve kazan kazan düşüncesi taşıdıkları söylenmektedir. Barış gazeteciliğinin şiddetli bir şekilde savaşı ve çatışmayı önleme felsefesi taşıdığı ileri sürülmektedir.

Mc Goldrick ve Lynch'in ''Barış Gazeteciliği El Kılavuzu'nda '' barış gazeteciliğinin hangi yönlerden savaş gazeteciliğinden farklı olduğu açık olarak gözlemlenmektedir. Barış Gazeteciliği'nde''ben'' ve ''öteki'' diye iki kavram olmadığı görülür. Her iki tarafın da haklı tarafları olabileceği ve çatışmadan her iki tarafta da yarar sağlayacak ve zarar görecek insanlar olduğu gerçeği kabul görmektedir. Şiddetin psikolojik etkilerini, kadın ve çocuklar başta olmak üzere sivillere etkisini araştırmak, sadece liderlerin ağzıyla değil günlük hayattaki insanlara da kulak vermek, farklılıklara değil ortak zemin yaratabilecek sorunlara odaklanmak barış gazeteciliğinin ilkelerinden kabul edilir. Sadece bir tarafın acılarına odaklanmamak, insanları caniler ve kurbanlar olarak görmekten kaçınmak, şiddetin kökenlerine inmek, çözüm yolları sunmak, tüm tarafların acı ve endişelerinin aynı değerde olduğu haberler yapmak gerektiği ileri sürülür. Olayları anlatırken sıfatlar yerine ne olduğunu yalın ve nesnel bir dille vermek, soykırım veya katliam gibi

[110] Thomas Hanitzsch, a.g.m.,s.487

[111] Christian Gapp(2003),''Fully Embadded.Kriegsberichterstattung mit Tradition'',Telepolis 278 March, http//www.heise.de/tp/deutsch/special/auf/14471/1.html. akt. Hanitzsch,a.g.m., s.491

kelimeleri olur olmaz kullanmamak, haber dilinde kışkırtıcı bir dil kullanmamak barış gazeteciliğinin çözüme katkılarındandır. Terörist, aşırı, fanatik gibi insanları ötekileştirici sıfatların yerine kendi isimleriyle nitelemenin ve olayları anlatmanın daha barışçıl ve çözümcü bir yol olduğu söylenir. Sadece bir tarafın değil tüm tarafların yaptığı haksızlık ve ihlallere karşı çıkmak, eleştirmek, tüm taraflara eşit mesafede olmak, uluslar arası kurallara tüm tarafların uyması gerektiğini vurgulamak barış gazeteciliğinin ilkelerindendir. Fikirleri ve ilkeleri olgusal doğrularmış gibi göstermemek, tüm barış önerilerine açık olmak, resmi barış haricinde hala yerel insanlar arasında sorunlar devam ediyorsa, haber yapmak barış gazeteciliğin katılımcı ve gözlemci sorumluluk sahibi insanların yaptığı barış elçisi görevine yükselttiği gözlemlenir.[112]

2.7. Amerikan Medyası ve CNN'in Mülkiyet Yapısı

Basının siyasal ekonomik gerçeğine baktığımızda, bu gücün birbiriyle bütünleşik iki alan olan ekonomik ve bilinç ticaretinde aynı anda iş yaptığı öne sürülmektedir. Dördüncü gücün diğer üç güçle ilişkisinde aradığının, bu ticarette serbestlik olduğu ifade edilmektedir. Bu özgürlüğün, Amerikan medya sisteminde "devlet kontrolünden bağımsız serbest basın" olarak biçimlendiği iddia edilmektedir. Avrupa'da ise "yasal veya anayasal korunmayla biçimlendirilmiş, özerk ve tarafsız" kamu yayın kurumları ve özel teşebbüs basın sistemlerinin yayıncılığın temeli olduğu belirtilmektedir.[113]

ABD'nin televizyon yayınlarının başladığı ve ilk televizyon kanallarının kurulduğu ülke olduğu dile getirilmektedir. İngiltere, Almanya ve Fransa'da İkinci Dünya Savaşı öncesi başlayan televizyon yayınlarının, savaş nedeniyle kesintiye uğradığı ve diğer Avrupa ülkeleriyle birlikte 1950'lerden sonra yaygınlaştığı bilinmektedir. Televizyonda haber bülteni yayınının da 1948'de CBS televizyonu tarafından ABD'de başlatıldığı, ardından NBC ve ABC kanallarının da haber yayınına geçtikleri bilinmektedir. ABD'deki televizyon kanallarının, ülkedeki ekonomik sistemin gereği olarak özel girişim tarafından kurulup işletildiği ve

[112] Süleyman İrvan, Barış Gazeteciliği, 2006. http://globalmedia.tr.emu.edu.tr/bahar2006/Baris_Gazeteciligi/baris%20gazeteciligi.%20s%C3%BCleyman%20irvan.pdf

[113] Özgür Gönenç, "Küresel Dünyanın Yeni Sömürü Silahı", İstanbul Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı:29, Yıl:2007, s.83.

ABD'de doğan ve gelişen televizyonculuk sisteminde, Avrupa'daki kamu yayıncılığı anlayışı yerine, haber bültenlerinin de diğer programlar gibi reklam alması, destekleyici bulması amaçlandığı ve bu nedenle bültenlerin yüksek izlenme oranı elde etmesi istendiği öne sürülmektedir. ABD tarzı ticari televizyon haberciliğinde bültenlerin konu seçimi, kurgulanışı, sunumu, dekoru gibi pek çok özelliğinin yüksek izlenme oranı elde etme amacına göre düzenlendiği ifade edilmektedir.[114]

Ticari televizyonculukta, yüksek izlenme oranı elde etmek ve dolayısıyla reklam verenlerin ilgisini çekmek için bültenin içeriğinden sunumuna kadar pek çok yönüne müdahale edilmektedir. Haber kamusal bir hizmet olarak görülmemekte, ticari mala dönüşmekte, haber izleyicisinin reklamcılara pazarlanması amaçlanmaktadır.[115]

Hiç kuşkusuz iletişim alanında da, 1980'li yıllarda uygulanmaya başlayan neo-liberal programlar beraberindeki ticarileşme ve pazarlaşma eğilimleri, şirket faaliyetleri üzerindeki kısıtlamaların gevşetilmesi, kazancın en üst düzeye çıkarmanın hedeflenmesi, böylelikle denetimsiz serbest piyasa koşullarının geçerli olmasının tekellere yol açtığı iddia edilmektedir. 1980'li yıllarla birlikte, iletişim teknolojileri alanında yaşanan dijitalleşme devriminin, önceden ayrı ayrı konumlandırılmış olan endüstrileri birleştirerek, pazarları genişlettiği ifade edilmektedir. Mal, hizmet, örneksel, sayısal, kamusal, özel ayrımlarının ortadan kalkması sonucu görsel-işitsel iletişim endüstrilerinin hızla yakınsamasının, bu alandaki aktörlerin, herkese, her yere eşit uzaklıkta olabilmeyi, bunu yapabilmek için de büyümeyi hedeflemelerini doğurduğu iddia edilmektedir.[116]

Fiyat serbestîsi ve serbestleştirme politikaları doğrultusunda kamusal yarar ve kamusal alan ilkelerinin yerine bireysel yarar, tüketici yararı ve özel alan ilkelerine yönelik uygulamaların ağırlık kazandığı ifade edilmektedir. Uluslararası iletişimde söz sahibi olan şirketlerin, iletişim ürünlerini üretmek, toptan dağıtmak ve donanım

---

[114] Mustafa Şeker, a.g.m., s.37.

[115] N. Postman ve S.Powers, **Televizyon Haberlerini İzlemek**, Aslı Tunç (çev), Kavram Yayınları, İstanbul,1992, s.14, I.Ramonet, **Medyanın Zorbalığı**, Aykut Derman (çev), Om Yayınları, İstanbul,2000, s.69, R.A.Hackett, **Bir Paradigmanın Önemini Yitirişi: Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik**,1999, Ayşe İnal (çev), A.Ü.İletişim Fakültesi yıllık 1997-98, A.Ü.İletişim Fakültesi Yayını, Ankara, s. 62'den Şeker, a.g.m., s.38.

[116] Güliz Uluç, **Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı**, İkinci Basım, Ocak 2008, İstanbul, Anahtar Kitaplar, s.280-281.

sistemi oluşturmak gibi farklı alanların tümünde faaliyetlerinin bulunduğu belirtilmektedir. Universal'in Matsushita, Columbia/Tristar'ın Sony tarafından, Fox TV'nin Rupert Murdoch tarafından alınmaları ve Hollywood stüdyolarının el değiştirmesine neden olanın da zaten bu eğilim olduğu belirtilmektedir. Küresel medya stratejisinde dikey tekelleşme (üretim, dağıtım ve yayın üzerinden kontrol) eğilimlerinin artmakta olduğu, medya dışındaki büyük grupların medya alanına girdiği söylenmektedir. ABD'de Citibank, Bank of America, Morgan Guarantee, Chase Manhattan gibi büyük finans devleri ile havacılık, otomotiv, silah sanayi, nükleer enerji, kömür, petrol, sigortacılık, telefon vb. alanlardaki dev firmaların medya kuruluşlarıyla iç içe geçtiği itiraf edilmektedir.

Ford'un temsilcileri, New York Times, Washington Post, Los Angeles Times gibi gazetelerin yönetiminde yer almakta, General Electric ise NBC'nin kontrolünü elinde tutmaktadır. Alger'a göre 1998 itibariyle; "Disney-Capital Cities-ABC, Time Warner-Turner-AOL, News Corporation, Bertelsmann, General Electric-NBC, CBS Inc., Newhouse/Advance Publications, Viacom, Microsoft, Matra-Hachette-Filipacchi, Gannet, ve Telecommunications Inc." medya dünyasına hâkim olan on iki büyük şirket arasında bulunmaktadır.[117]

Doğru haber dolaşımını olumsuz yönde etkileyen, gerçekleri saptıran, çok yönlü bilgi dolaşımını engelleyen ve tek yönlü haber dolaşımı yoluyla kitlelerin gerçek dışı şartlanmasına yol açarak kişilerin bilgilenme haklarını zedeleyen tekelleşmeye, Avrupa Konseyi'nin 29.11.1994 tarihli raporunda da değinilerek, dünyadaki tek yönlü bilgilenme konusundaki endişeler dile getirilip, yeni önlemler üzerinde çalışılması istenmektedir.[118]

Televizyonun haber medyası olarak ikinci kullanım formatı, sürekli haber yayıncılığıdır. Bu formatta ABD'de doğmuş ve günümüzde tüm dünyada yaygınlaşmaktadır. Sürekli haber yayınlamak üzere kurulan ilk televizyon kanalının CNN olduğu kabul edilmektedir. 1980 yılında yayına başlayan CNN dünyanın tamamından haber toplamak ve bu haberleri yine dünyanın tamamına yayınlamak ilkesiyle yola çıktığı ifade edilmektedir. Haber toplama ağlarında ve yayının

[117] D.Alger, **Megamedia** , Rowman and Littlefield Publishers, Inc., New York, 1998, s.32'den Uluç, a.g.e., s.294-295.
[118] Uluç, a.g.e., s.296.

ulaştırılmasında kablo ve uydu teknolojisindeki yeniliklerden yararlanan CNN'in, ABD'deki şebeke televizyonlarının işleyişini ve habercilik anlayışını kökten değiştirdiği düşünülmektedir.[119]

CNN (Cable News Network) Ted Turner tarafından 1980 yılında Atlanta'da kurulduğunda önceleri diğer büyük televizyonlar tarafından ciddiye alınmayan yerel bir kablolu TV şebekesi niteliğinde iken, çok kısa zamanda genişleyerek ABD dışındaki ülkelere de yayın yapar hale geldiği görülmektedir. 1981 yılında Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın öldürülmesi,1986 yılında uzaya fırlatılan ABD'nin uzay mekiği Challenger'ın havada infilak etmesi, 1987 yılındaki Wall Street borsasında Kara Pazartesi olarak adlandırılan büyük çöküşü önceden belirleyerek, işaretlerini vermesi, 1989 yılında Çin'de Tiannanmen Meydanı'ndaki bahar devrimi, yine 1989 yılının Aralık ayında Romanya olayları, 1990 yılında Nelson Mandela ile röportaj, 1991 yılında Körfez savaşı ve SSCB'nin dağılışını görüntüleyerek kronolojik olarak şimdi bulunduğu noktaya geldiği gözlemlenmektedir. Özellikle, 1991 yılındaki Körfez Savaşı ve SSCB'nin yıkılması gibi önemli olayların, uydu yoluyla yapılan CNN yayınlarından izlenmiş olması nedeniyle haber kavramının biçim değiştirerek "olmuş bitmiş" olayları değil, "henüz yaşanmakta olan" olayları vermek anlamını da ifade etmeye başladığı söylenmektedir.[120]

2.8. Teknolojik Üstünlük ve Uydu Yayıncılığı

Yirminci yüzyılla birlikte savaş kavramının ve savaş araçlarının geçirdiği değişimin, savaşın sadece cephede yaşanmadığını kanıtladığı ve kamuoyunu bilgilendirme aşamasında medyanın rolü ve propagandanın, savaş sürecinde daha da kritik bir konuma ulaştığı söylenmektedir.[121]

Son iki yüzyıl içerisinde kitle yaşamında yaşanan radikal değişimler, yurttaş ve ulus-devlet kavramlarının gelişmesi, güçlenen kamuoyunun medyanın geçirdiği evrimi doğrudan etkilediği düşünülmektedir. Kamuoyunun politik bir araç ve hedefe dönüşmesi medyanın yeni bir ideolojik alan olarak tanımlanmasını kaçınılmaz

---

[119] Şeker, a.g.m., s.41.
[120] Uluç, a.g.e., s.249.
[121] Hasan Köni, "Birinci Dünya Savaşı Öncesi İstihbarat ve Günümüze Etkileri", Avrasya Dosyası İstihbarat Özel Sayısı, Cilt 8, Sayı 2,Yaz 2002 , ss.150-167'den Alper Şen, ''Irakta Savaş ve Propaganda'', Özdağ, Laçiner ve Erkmen (der.), **Irak Krizi (2002-2003),** Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003,., s.111.

kılmaktadır. Fransız ihtilalından sonra dünyada yaşanan sosyal ve siyasal değişimler ve bu değişimler çerçevesinde ideolojilerin, hegemonyaların, devletlerin ve siyasal güç odaklarının birbiri ile olan ilişkileri ve mücadeleleri iletişim düzeyinde yeniden tanımlanırken gelişen teknolojiye paralel bir şekilde artan bilgi birikimi ve birikimin kullanılması /yorumlanması devletler ve hükümetler için önemli bir ihtiyaca dönüşmektedir.

Irak'ta tanık olduğumuz savaşın, bir savaşın kazanılması için bilginin kullanımının ve kamuoyunu bilgilendirmenin ne kadar kritik bir öneme sahip olduğunu yeniden kanıtladığı söylenmektedir. CNN televizyonunun bir canlı yayın programı olarak aktardığı 1991'deki Körfez Savaşı'yla birlikte savaş haberlerinin sunumunda medyada önemli değişimler yaşandığı söylenmektedir. Birinci Körfez Savaşı'nın özellikle Amerikan medyasında neredeyse başlıca yayın saati gösterisine dönüşmesinin, Körfez Savaşı'ndan sonra savaş haberciliği ve yayıncılığı anlayışlarını ciddi bir şekilde değişime uğrattığı düşünülmektedir.[122] Bu sunum tarzını geçmişten farklı kılan ise bir anlamda teknolojinin sağladığı imkânlar çerçevesinde "düşman mahallinden" canlı yayının mümkün kıldığı ifade edilmektedir.[123]

Elektronik mektup sistemi ile dünyanın çeşitli yerlerinden gelen haberleri Atlanta merkezindeki kontrol odasında değerlendirerek televizyon istasyonlarına gönderen CNN'in, bu istasyonların uzayda otuz altı bin kilometre yükseklikte Clarke yörüngesindeki uydu istasyonlarına sinyalleri yollaması ve uydudan da, uydu antenleri ya da kablolu TV ile evlere ulaşması suretiyle yayınlarını gerçekleştirdiği söylenmektedir. Kullandığı uydular sayesinde, CNN'in Sibirya'nın kuzey doğusu ve kutuplar dışında dünyanın hemen her bölgesine ulaşabildiği ve en geniş yayın ağına sahip olma özelliğini taşıdığı iddia edilmektedir.[124]

En gelişmiş teknolojileri kullanan CNN, dünyada en geçerli ve ileri bir teknik olan multihop tekniğini kullanmaktadır. Bu teknikle dünyanın herhangi bir bölgesinde kurulan küçük bir sistemin ya da televizyon istasyonunun verdiği sinyaller, CNN'in Atlanta'daki merkezine ulaştırılmaktadır. Kırk bin kilometreye

---

[122] Alper Şen, a.g.m., s.112.
[123] Patrick O'Heffernan, **A Mutual Explotation Model of Media Influence in US Foreign Policy**, Paletz (der.), Taken…s.234'ten Şen, a.g.m., s.112.
[124] Uluç, a.g.e., s.252.

varan çok uzun mesafelere yapılan bu bağlantıya uplink denilmektedir. Bu yöntem, sadece haber toplamakla ve dağıtmakla sınırlı kalmamakta, ayrıca cepheye taşınabilir link hatları da getirmektedir. Uydu kanallarının, haber toplama ve dağıtmayı hem kolaylaştırmakta, hem de akışını hızlandırmakta olduğu ifade edilmektedir.[125]

Yeni iletişim teknolojilerinin, bilgi teknolojileriyle giderek daha fazla bütünleştiği günümüzde, bu teknolojilerin etkilerini ve sonuçlarını hayatın birçok alanında olduğu gibi habercilikte, özellikle televizyon haberciliğinde de görmenin mümkün olduğu dile getirilmektedir. "Naklen Savaş Yayını" ifadesinin ilk olarak 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nda Bağdat'a yapılan hava bombardımanının tüm dünya televizyonlarında dakika dakika izlenebilmesi üzerine kullanıldığı bilinmektedir.[126] 20 Mart 2003'te başlayan Irak Savaşı'nın da, sıcak savaşın sürdüğü cephelerden "canlı" görüntülerle ve farklı haber kanalları aracılığıyla tüm dünyaya iletildiği görülmektedir.

1991'deki ilk görüntüler Bağdat'taki bir binanın üzerine kurulan uydu yayın ünitesi ile sabit bir noktadan sağlanmışken aradan geçen 12 yıl içindeki teknolojik gelişmeler, savaş görüntülerinin Irak çöllerinde ilerleyen tankların üzerinden verilmesini, yani seyyar (mobil) bir üniteden "naklen savaş" yayınını olanaklı kıldığı iddia edilmektedir. Sıcak savaşın "anında" tüm dünyada izlenebilmesinde, yukarda sözü edilen iletişim ve bilgi teknolojilerinin birlikteliği çok önemli bir yer tutmaktadır. Video telefon ve mobil ISDN teknolojilerinin habercilikte ilk olarak Nisan 2001'de CNN tarafından kullanıldığı öne sürülmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti üzerindeyken iniş yapmak zorunda kalan ABD'ne ait bir casus uçağında görevli personelin, Çin'e ait Hainan adasından ayrılışı ile ilgili görüntüleri, bir CNN muhabirinin video telefon ve uydu iletişim ağı donanımını, araba aküsüne bağlayarak tüm dünyaya canlı olarak aktardığı bilinmektedir. CNN'in, haberi rakiplerinden yarım saat önce canlı olarak yayınlayabildiği söylenmektedir. Kullanılan donanımın Çinli gümrük görevlilerince bilgisayar sanıldığı ve cihazın üzerindeki uydu telefonu ile görüntü nakledilebileceğine ihtimal vermedikleri iddia edilmektedir. Olay dünya

[125] Uluç, a.g.e., s.252.
[126] Hülya Yengin, **Ekranın Büyüsü**, Der Yayınları, 1994, s.131-134.

televizyonlarında canlı yayınlandıktan sonra cihaza el koydukları öne sürülmektedir.[127]

Sistemin daha sonra 11 Eylül 2001'de (New York'daki Dünya Ticaret Merkezine yapılan terörist saldırıların ardından yıkılan) İkiz Kulelerin enkazı içinde arama çalışmaları ve saldırıların sorumlusu olduğu düşünülen Taliban liderlerinden biri olan Usame Bin Ladin ile İkiz Kulelerin çöküşünden birkaç saat sonra Afganistan'da CNN'in yaptığı canlı röportajda başarıyla kullanıldığı bilinmektedir. Ardından 7 Ekim 2001'de başlayan ve Afganistan'daki Taliban rejiminin yıkılmasıyla sonuçlanan askeri operasyonlar sırasında CNN, BBC, Fox, ABC, NBC ve Associated Press Television News gibi dünyanın önde gelen yayın guruplarının, video telefon ve uydu bağlantılı mobil iletişim sistemlerini kullanarak haber ve görüntü aktardıkları ifade edilmektedir.

Video Telefon Sistemi video konferans, görüntü, fotoğraf, yüksek kaliteli ses ve veri nakli, dosya transferi gibi amaçlar için, dünyanın ilk küresel mobil uydu iletişim operatörü olan deniz, kara ve hava taşımacılık sektörüne, hava trafik kontrolü için havacılık endüstrisine, haberleşme uydularının da içinde yer aldığı bir teknoloji ile hizmet veren, Inmarsat firması tarafından geliştirildiği iddia edilmektedir. Sistemde dokuz geostasyonel (yerküreye göre sabit, dünya yörüngesinde dönen iletişim amaçlı) uydu bulunmakta ve Inmarsat GAN (Global Area Network) adı verilen küresel mobil uydu iletişim ağı kullanılmaktadır. Firmanın uydulardan birini, özellikle Ortadoğu'da Irak Savaşı ile birlikte artan talebi karşılamak üzere Hint Okyanusu bölgesine yönlendirdiği söylenmektedir.[128]

Sistemde kullanılan donanım A4 boyutunda ve dört kg ağırlığındaki Talking Head adı verilen donanım, Inmarsat uydu iletişim ağı üzerinden, gerçek zamanlı görüntü aktarımı sağlamakta ve bir çanta içinde rahatlıkla taşınabilmektedir. Dört saatlik konuşma ve yetmiş saatlik bekleme süresine sahip bir pille çalışmaktadır. Arazi koşullarında, istenirse bir araba aküsünden veya taşınabilir bir jeneratörden de güç aktarımı yapılabilmektedir. Üzerinde bütünleşmiş bir uydu telefon ünitesi ve

[127] Turgay Seçen, "Video Phone ile Naklen Savaş Yayını", 2003, akt.Mehmet Özçağlayan, "Yeni İletişim Teknolojileri ve Cepheden Canlı Yayın", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2004, 1.Basım, sayı:20, s.312. http://www.turk.internet.com/haber 21.03.2003

[128] www.inmarsat.com akt. Özçağlayan, a.g.m., s.313.

açılıp kapatılabilen düz (çanak değil) bir anteni de bulunan donanım, el bilgisayarlarıyla uyumlu çalışabilmektedir, kurulması ve kullanılmasının çok kolay olduğu ifade edilmektedir.[129]

Sistemdeki golf topu büyüklüğündeki kamera yerine istenirse ve görüntünün aktarıldığı ortam uygunsa, dijital kameralar da kullanılabildiği söylenmektedir. Donanımın küçük bir bilgisayara benzemekle birlikte, normal bir bilgisayardan farklı olarak EPROM (silinebilir programlanabilir disket) kullanıldığı ve sistem açıldığında programın doğrudan çalışmaya başladığı ifade edilmektedir. Sistemde görüntüyü aktarmak için iki yöntem bulunduğu söylenmektedir. Birincisi gerçek zamanlı aktarım (ki CNN video telefon sistemini ilk kullandığında bu yöntemle yayın yapmıştı), diğeri görüntüyü hafızaya alarak daha sonra dosya olarak göndermek olduğu ifade edilmektedir. İlk yöntemde görüntü kalitesi, çözünürlük düşük olduğu için gerçek yayın kalitesine ulaşılamadığı, bu nedenle resim büyüdüğünde resim kalitesi bozulduğu için (Irak savaşı ile ilgili görüntülerde de izlendiği gibi) canlı yayınlarda ekran ikiye bölünerek bir tarafta spiker diğer tarafta alandaki muhabirin gösterildiği belirtilmektedir. İkinci yöntem olan hafızaya alıp gönderme yönteminde görüntü kalitesinin çok iyi olduğu fakat görüntü iletiminin zaman aldığı söylenmektedir. Aslında canlı yayında sıcak bir gelişmeyi aktarırken, görüntü kalitesinden çok, gelişmelerin anında (görüntülü olarak) aktarılması ön planda olduğundan, video telefon sistemi ile gerçek zamanlı kullanımda, görüntü kalitesinden taviz verilmesinin söz konusu olabildiği ifade edilmektedir.[130]

Donanımdaki "Talking Head" adı verilen ünitenin görüntüyü, gerçek zamanlı ve sıkıştırılmış olarak "GAN Mobile ISDN" aracılığıyla İnmarsat'ın, Ekvator'un 36.000 kilometre üzerinde, yörüngede bulunan geostasyonel uydu ağlarına naklettiği iddia edilmektedir. Bu görüntülerin de uydu üzerinden, ISDN sinyali kabul eden bir bilgisayarla alınabildiği, hatta gerekli olduğunda "geri besleme" yapılabilindiğinin altı çizilmektedir. Sistemde biri haberin verildiği yerde "verici", diğeri stüdyoda "alıcı" ünite olarak kullanılan iki ayrı video telefon kullanılmasının da görüntülerin aktarılması için yeterli olduğu ifade edilmektedir.[131]

---

[129] www.inmarsat.Com/GAN/gan_products.htm akt. Özçağlayan, a.g.m., s.313.
[130] Nathan Sagal, **"**Afganistan'da Kamera Arkası: Video Telefon**"**, 2001, http://www.turk.internet.com/haber 10.10.2001 akt. Özçağlayan, a.g.m., s.314 .
[131] Özçağlayan, a.g.m., s.314.

2.9. Körfez Savaşı'nda CNN Canlı Yayınları

Birinci Körfez Savaşı'nda CNN International için muhabirlik yapan ve Bağdat'ta bulunan Peter Arnett 16 Ocak 1991'de kaldıkları El-Reşit otelinden bombardımanı şu ifadelerle anlatmaktadır;

"Düzgün bir tonda konuşmaya çalışıyordum; yine de sesimde bastıramadığım yükselmeler oluyordu. Bombaların sesini duyabiliyorsunuz şu anda. Eğer hala bizi izlemekteyseniz, şu anda bombaları duyabilirsiniz. Kentin merkezi bombalanıyor. Gözlerimi kapatıp mikrofonu tuttum, dünyaya savaşın sesinin neye benzediğini duyurmak için pencere pervazının altına çömeldim. Sürmekte olan patlamaların yankıları dişlerimi zangırdatıyordu". [132]

O gece Peter Arnet'ın "Savaş Alanından Canlı Yayın" kitabında anlattığı üzere Bağdat bombalanırken, saatler 06.30'u gösterirken, CBS gece haberlerini sunan Dan Rather'in yüzünün aniden değiştiği görüldüğü ve Rather'in "*Haberler geliyor*" dediği ifade edilmektedir. Bağdat semalarında füzeler geziyordu. Bir saniye sonra da savaşın başladığının duyurulduğu dile getirilmektedir. CNN muhabirleri, Peter Arnett, Bernard Shaw ve John Holliman'ın ilk geceyi canlı ses bağlantısı ile aktardıkları söylenmektedir. Haftalar öncesinde Iraklılarla sıkı bir pazarlığa girerek, özel bir telefon hattı kiralamayı başardıkları ifade edilmektedir. Bağdat'taki Raşit Otelinin altıncı katındaki bir odadan bomba sesleri duyulurken, yeşile yakın gökyüzünde kayan füzelerin görüntülendiği söylenmektedir. Arnett "*uçaksavarlar nedeniyle gökyüzünün güneyi kırmızı ve sarı ışıklarla aydınlanıyor. Yeni bir akın başladı. 4 Temmuz gibi…*" sözleriyle o anki duygularını ifade etmektedir.[133]

16 Ocak 1991'de Amerikan hava saldırıları başladığında, CNN'in Bağdat'tan haber gönderen tek uluslar arası yayın organı olduğu bilinmektedir. ABC, CBS ve NBC gibi üç büyük dev TV şirketi, Shaw, Holliman ve Arnett'tan oluşan üçlü grubun yayınlarına, CNN'in rüşvet ödediği için olanak tanındığını öne sürdüler. Ancak CNN idarecileri bu iddiaları yalanlarken, kendilerinin bu ayrıcalığa, daha iyi plan, daha çok çalışma ve azim sayesinde kavuştuklarını söylemektedir.[134]

Eski gazetecilerden CNN'in Başkan Yardımcısı Stuart Loory;

---

[132] Peter Arnett, Muhittin Karkın ve Balel Ceren (çev.), **Savaş Alanından Canlı Yayın-Vietnam'dan Bağdat'a**, İstanbul, İletişim yayınları, eserin özgün adı: **Live from Battlefield,** 1999, s.458.
[133] Yasemin Giritli İnceoğlu, **Uluslararası Medya**, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2000,s.72.
[134] İnceoğlu, a.g.e., s.70.

"Irak Kuveyt'i işgal ettiğinde, Irak TV'si ile iyi ilişkiler içinde olan tek Amerikan yayın şirketi bizdik. Bir yıl önce, Irak TV'sinin Genel Müdürünü Atlanta'daki "Dünya Haber" yapımcıları konferansında biz ağırladık" diyerek CNN'in Irak yönetimi ile olan ayrıcalıklı ilişkisine açıklama getirmektedir.[135]

Holliman "*cehennemin ortasındayız*" derken Arnett, "*Şu anda olayların üç mil uzağındayız. Uçakların daha fazla hedef vurmak için dolaştığını sanıyorum*" ifadelerini kullanmaktadır.[136] İletişim gecikmelerinden ötürü, Vietnam'dan bu kadar canlı ve ayrıntılı görüntülerin elde edilemediği söylenmektedir. Fakat Arnett'ın, o gece Bağdat'ta yaşananları daha önce de gördüğü ifade edilmektedir. Bu da TV programlarına bir öykü kitabı niteliği kazandırdığı ifade edilmektedir. New Yorker'dan bir yazarın; *"Akşam evde TV izlerken, Saddam Hüseyin'in yaptıkları ve yapacaklarından olduğu kadar silahlı kuvvetlerimiz ve askerlerimizin omuzlarının kibirden kasılmasından dehşet duyuyorum, savaş başlamadan önceki savaş karşıtı tutum daha sonra bana gerçek dışı gelmeye başladı"* dediği ifade edilmektedir.[137]

TV ekranlarında modası geçmiş bir yurtseverliğin egemen olduğu ve televizyonların sürekli askerlerin hazırlıklarını, konvoyların hareketlerini, görünmeyen hedeflere açılan top ateşlerini, savaş uçaklarının fabrika ve köprüler üzerine attıkları bombaları gösterdiği ifade edilmektedir. Oysa bu olayların çoğu saatler önce meydana gelmişti. Ekranlarda Bağdat ile başlayan sonra Scud ve Patriot füzeleri ile devam eden yayınlarda yüzlerce saat süren kara harbinden tek bir canlı olaya yer verilmediği dile getirilmektedir.[138]

Pentagonun tümüyle Çöl Fırtınası operasyonu hakkındaki bilgileri kontrol ettiği, muhabir ve foto muhabirlerinin olayları rahatça araştırmasına izin verilmediği söylenmektedir. CNN ve diğer TV'lerin taze haber sıkıntısı çektikleri, hatta ordu sansürünü onaylayan izleyicilerin bile sık sık tekrarlanan aynı haberlerin ekrana gelmesinden müthiş öfke duydukları aktarılmaktadır. Müttefik güçlerin Bağdat'ı bombalamalarından sonra, Saddam yönetiminin, Arnett dışında tüm yabancı gazetelerin ülkeyi terk etmesini istediği ve Bağdat yönetiminin tüm dünyaya yayın

---

[135] Lewis A.Frienland, **Covering The World: International Television News Services**, Twentieth Century Fund, Aralık 1992, ss.7-12'den İnceoğlu, a.g.e., s.70.
[136] "The talk of the town", New Yorker, February 11, 1991, s.25'ten İnceoğlu, a.g.e., s.72.
[137] **"**Columbia Journalism Review", (Mart-Nisan 1991), s.24'ten İnceoğlu, a.g.e., s.72.
[138] İnceoğlu, a.g.e., s.72.

yapan CNN'i ülke içinde tutarak, Arnett'ın Saddam Hüseyin ile çok özel bir röportaj yapılmasına izin verildiği bilinmektedir.[139]

Saddam Hüseyin ile elektronik medyanın izini sürdüğü ortamda resmi röportaj yapması ön sayfalarda "CNN'in Gizli Yolculuğu-Saddam Hüseyin yayını ile sona erdi" başlıklarının atılmasına neden olduğu söylenmektedir. Washington Journalism Review'ın, Arnett'ı, "*efsane hikâyeyi şekillendiriyor, Peter Arnett efsanesi savaş muhabirliğinin cehennemine gidiyor*" cümlesiyle savunduğu dikkat çekmektedir.[140]

Bağdat'ta rahatça dolaşan Arnett'ın, Irak yönetiminin onayında geçen görüntüler yakaladığı, bunların birçoğunun bombalanmış olan sivil hedefler ve yerleşim birimleri olduğu dile getirilmektedir. Arnett ve ekibinin, izleyicilere oradaki koşulları anlatıp durdukları fakat bunun Amerika Birleşik Devletlerinde tepki yarattığı, o kadar hassas ve heyecanlı bir dönemde bazı Amerikalıların basın özgürlüğü sorununu görmemezlikten gelerek, dönemin en iyi muhabirlerinden biri olan Arnett'ı vatan hainliği ile suçladıkları bilinmektedir. Peter Arnett'ın çabaları olmasaydı, izleyicilerin kuşatılmış Bağdat'ta hiçbir şeyi göremeyecekleri bir gerçek olarak kabul edilmektedir.[141]

Arnett'ın bebek maması fabrikasını koalisyon güçlerinin bombaladığı ve ABD'nin ısrar ettiği gibi fabrikada biyolojik silahların olmadığı haberi, Irak propagandası için kullanıldığı eleştirisini getirdiği söylenmektedir. Philadelphia Inquirer'ın Arnett'ı "*nesli tükenmiş tür*" diye nitelediği iddia edilmektedir.[142] Kanun koyucuların onun yayınlarının kontrol altına alınması için baskı yaptıkları,[143] Washington Journalism Review'ın "*Hainlik Harikalar Ülkesinde-Malice in Wonderland*" diye nitelediği ifade edilmektedir.[144] Peter Arnett,"*Savaşın iki yüzü var ve haberler eğer her iki tarafı da haberleştirmez ise, iş başarılamaz*" diyordu. Bu

---

[139] İnceoğlu, a.g.e., s.73.
[140] Bill Monroe, "Peter Arnett: Anti hero of Baghdad", Mart 1991, Washington Journalism Review, s.6'dan Barbie Zelizer, "CNN, the Gulf War, and Journalistic Practice", Winter 1992;42, 1;ABI/İNFORM Global s.74.
[141] İnceoğlu, a.g.e., s.73.
[142] Karen Heller, 1991, **"**for CNN reporter Peter Arnett it's a life on the front lines", s.D1'den Zelizer, a.g.m.,s.74.
[143] David Halberstam, 1991, "where's page 2 in TV news?**",** s.1'den Barbie Zelizer, a.g.m., s.74
[144] Bill Monroe, a.g.m., s.62'den Zelizer, a.g.m., s.74.

yolla, CNN'in güvenilebilirliği olan, gerçek savaşla ilgilenen, savaştaki ölüm ve kayıplarla ilgilenen, gerçek savaşı anlatan bir istasyon olduğu tartışılabilirdi.[145]

Ordu sivil yerleşimlerdeki hasarlara ilişkin raporlar sunarken, Amerikalı kısa toplantı sunucularının sürekli askeri hedeflere verdirilen zararları sundukları öne sürülmektedir. Arnett'ın ABD'nin Irak'ta yaptığı toptan yıkımın sadece ufacık bir bölümünü sergileyebildiği söylenmektedir. Amerikan ve müttefik uçaklarının bombaları sonucunda Irak'taki enerji üretim kapasitesinin 1920'lerin düzeyine düştüğü iddia edilmektedir. Heyecanın dindiği, durulduğu bir dönemde Arnett'ın, gökyüzünü işgal eden bomba ve füzelerin karada ölüm ve yıkım saçtığını fark ettiği ve en iyi yaptığı şey olan gazetecilik mesleğini icra ettiği ifade edilmektedir.[146]

Evlerinde oturan çoğu aşırı heyecanlı olan izleyicinin ise, ordu tarafından da desteklendiği kuşku götürmez haberleri dinlemek ve görmek istemediği söylenmektedir. Çatışmalar sona erdiğinde, ona ilişkin kötü tartışmaların da sona erdiği ifade edilmektedir. CNN'in Bağdat'ta habercilik yapma dışında, Irak propagandasına imkân verebilecek yayınlarda bulunduğu suçlamasının o dönemde tartışıldığı söylenmektedir. Peter Arnett'ın askeri güvenlik açısından ne söyleyeceğinin sınırlı olduğu bilinmesine karşın, eve döndüğünde bu eleştirilere yol açacaktı. Arnett bu eleştirilere gazeteci bakış açısıyla; *" Vietnam savaşında bizim yaptığımız biçimle, birçoğumuz eğer komünist değilsek düşman duygudaşı diye damgalandık. Bağdat'ta olduğum zaman, ben tekrar faşist değilsem düşman duygudaşı diye nitelendim"* diyerek alaycı bir cevap vermektedir.[147]

Bu görüşü savunanların, propagandanın ABD'deki kamu görüşünü ve politikalarını güçlendireceğini hiç düşünmedikleri dile getirilmektedir. Onların en büyük sıkıntılarının, CNN'in Orta Doğu ülkeleri ve dünyanın diğer bölümleri üzerinde yarattığı etki olduğu söylenmektedir. Savaşın çabuk bitmesi sonucu olayı yeter derecede değerlendirmek ve yargılamanın son derece güç olduğu ifade edilmektedir. CNN yayınları da dâhil hiçbir şeyin Irak aleyhtarı cepheyi

[145] http://www.megaessays.com/viewpaper_member/96703.html
[146] İnceoğlu, a.g.e., s.74-75
[147] http://www.megaessays.com./viewpaper_member/96703.html

zayıflatamadığı belirtilmektedir. Düşmanlığın Pentagon ve Beyaz Saray'ın klasik haber yönetimini ortaya çıkaracak denli uzun sürdüğü ifade edilmektedir.[148]

Yüz yirmi yedi ülkede yayın yapan CNN, zaman zaman olayları Amerikan perspektifi ile aktarmakla eleştirilmekte, haberciliğinin objektiflik ölçütü tartışmalı hale gelerek, objektiflik ve doğruluk ilkeleri yara almaktadır. CNN editörlerinin, kendi toplumlarının kültürel ve anlamlandırma sistemlerini yansıtan haberlerin, Amerika merkezli bir bakış açısı taşıdığı öne sürülmektedir.

Kansız bir savaş filmi görüntüleriyle ve aynı zamanda bir teknoloji şovuyla nakledilen Körfez Savaşı'nda, medyanın verdiği haberler ve yayınladığı görüntülerle, o an ki gerçeklikle ilgisi olmayan başka bir savaş ilan ettiği ve bize onu izlettirerek, desteğimizi sağlamaya çalıştığı bilinmektedir. Atılan bombaların çoluk çocuk, yaşlı kadın binlerce insanı paramparça ettiğini, ortalığın kan gölüne döndüğünü, Bağdat sokaklarında parçalanmış insan cesetlerini, vücutları birbirinden ayrılarak ortalığa saçılmış kanlı insan organlarını izleseydik, o zaman durum aynı olur muydu diye düşünülmektedir.[149]

2.10.Arap Medyasının Yapısı ve El Cezire'nin Doğuşu

El Cezire'nin son birkaç yıl içinde Arap hükümetleri ve girişimcileri tarafından kurulmuş birçok Arap uydu kanalından birisi olduğu bilinmektedir. 1991 Körfez Savaşı boyunca CNN'in uluslararası çaptaki etkisini gözlemleyen birçok Arap devletinin, ihtilaf döneminde uydu kanallarının stratejik önemini anladıkları, bu ülkelerin bu nedenle kendi milli uydu kanallarını kurdukları düşünülmektedir.

El Cezire'nin Roma merkezli Suudilerin sahip olduğu Orbit Radio ile BBC News Service'in Arapça Televizyon bölümünün arasındaki bir kontratın sona ermesi sonucu ortaya çıktığı bilinmektedir. Suudi Arabistan Kralı ve BBC News Service'in arasında içerik bağımsızlığı konusunda çıkan anlaşmazlık sonucu Suudi yatırımcının daha yirmi aylık olan anlaşmayı iptal etmesine sebep olduğu söylenmektedir. Bir tarafın BBC'in kültürel hassasiyetleri rencide ettiğini savunduğu diğer tarafın ise yayınlarını gazetecilik sınırları dâhilinde yaptıklarını iddia ettiği belirtilmektedir.

[148] İnceoğlu, a.g.e., s.74.
[149] Polat, a.g.e., s.12'den Uluç, a.g.e., s.251.

BBC'in Arapça kanalının çöktüğü ve Arapça konuşan yirmi medya profesyonelinin işsiz kaldığı söylenmektedir. Yeni kurdukları kanalın yapılandırmasıyla uğraşan El Cezire yöneticileri BBC'in çalışanlarını işe aldığı ve programların yetenekli yapımcılarının ve Londra'da çalışan ilgili kişilerin büyük çoğunun Katar'daki Doha şehrine taşındıkları ifade edilmektedir. Taşınmanın hem kanal için hem de çalışanları için önemli bir dönüm noktası olduğu öne sürülmektedir.

Birçok farklı Arap milletten editörler, muhabirler ve program yapımcılarının bir deney istasyonu mahiyetindeki bu garip bölgeye yerleştikleri bilinmektedir. Bu noktadan sonra bu özel grubun El Cezire'nin uzak görüşlülüğü ve hedeflerini belirlediği söylenmektedir. Çalışanların Batılı gazetecilik geleneğine göre eğitildiği, Arap siyasetini ve seyircisini anlayabilmek konusundaki tecrübe ve bilgilerinin de bu eğitimin üstüne eklendiği söylenmektedir.[150]

El Cezire'nin ekonomik desteğini, Kasım 1996'da Katar'ın ilerici emiri Şeyh Hamid bin Halife El-Thani'nin küçük ülkesindeki demokratikleşme hareketinin bir parçası olarak elde ettiği bilinmektedir. Şeyh Hamid'in ilk başta yüz kırk milyon dolar bir para bağışladığı ve bu paranın Kasım 2001'e kadar beş yıllık kuruluş ve idame masraflarını karşılamak için olduğu söylenmektedir. Bu tarihten sonra ise kanalın reklam gelirleriyle artık kendine yeter hale gelmesinin planlandığı, fakat El Cezire'nin henüz bu geçişi gerçekleşmiş olmadığı ifade edilmektedir. Hatta Katar hükümetinin kanalın devam ettirilmesi için yıllık iki yüz milyon dolar civarı bir harcama yaptığı ve bugüne kadar kanalın istenen reklam gelirine ulaşamadığının bilindiği söylenmektedir. Arap dünyasındaki uydu kanallarına akan reklam bütçelerinin yıllık toplam beş yüz milyon dolar kadar olduğu tahmin edilmekte ve bu miktarın büyük kısmı uluslar arası firmalar tarafından verilmektedir. Bu firmalar ise El Cezire'ye reklam vererek yatırım yaptıkları ülkelerle olan ilişkilerini bozma riskiyle karşılaşmak istememektedir.[151]

Bununla birlikte El Cezire'nin, bu fiili ticari boykota karşın ayakta kalmayı sürdürmüş göründüğü ve bazı El Cezire yetkililerinin anlatımlarının ortaya koyduğu verilere göre ise, ağın kablo abonelerinden, reklamlardan, program ve belgesel

[150] Muhammed El Nevevi and Adel Iskandar, Arif Başaran(çev.), **El Cezire**, Cambridge, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.39.
[151] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.40.

satışından, donanım kiralama ve uydu süresini diğer ağlara satmaktan sağladığı gelirler sayesinde sorununu çözmeye başladığı anlaşılmaktadır.[152]

Yakın zamanda ağ özellikle Afgan savaşı ve Irak işgali sırasında çekilmiş orijinal filmlerin kullanım haklarını Batılı ağlara satarak gelir elde ettiği ve İngilizce yayın yapan bir web sitesi, bir belgesel kanalı, bir spor kanalı ve İngilizce yayın yapan bir TV servisinin de dâhil olduğu yeni projeleri hayata geçirmek için yönetimden destek almayı hala sürdürdüğü söylenmektedir. [153]

Ortadoğu seyircisine hitap eden birçok kanal Arap dünyasının dışından yayın yapmaktadır. Londra merkezli Middle East Broadcasting Center (MBC), Suudi Arabistan Kralı Fahd'ın kayın biraderi Şeyh Velid El İbrahim'e aittir. MBC'nin masraflarının büyük bir kısmının Kral Fahd tarafından karşılandığına inanılmaktadır. Kahire'den yayın yapan Egyptian Satellite Channel (ESC), büyük bir devlet kurumunun, Egyptian Radio and Television Union (ERTU)'in, alt koludur. Birleşik Arap Emirlikleri'nden yayın yapan Emirates Dubai Television (EDTV) ise bir devlet kurumudur. Uydu kanalları arasında yer alan iki Lübnan kanalından birisi olan Future TV kısmen Lübnan Başbakanı Rafik Hariri'nin kanalıdır. Diğer Lübnan kanalı olan Lebanese Broadcasting Corparation (LBC) ise Suriye hükümeti ile yakın ilişki içindeki milletvekilleri ve devlet görevlilerinden oluşan bir yönetim kurulu tarafından kontrol edilmektedir. Bu iki Lübnan kanalı da Beyrut'tan yayın yapmaktadır.[154]

Bu Arap uydu kanallarının çoğunluğunun devlet televizyonlarının yan kuruluşları mahiyetinde olduğu dile getirilmektedir. Çoğunlukla da Arap hükümetlerinin ulusal sınırlarının dışını da etkileyebilmesi gibi özel bir amaçla kuruldukları ve genellikle resmi propaganda yapılan bu kanallarda program kalitesinden çok yayının teknik yönü için para harcanmakta olduğu ifade edilmektedir. İçeriğe bakıldığında bu kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Bu kanalların birçoğunda haber programları "protokol" haberlerinden oluşmaktadır: Hükümet

---

[152] Daniel Pruzin, "Qatar-Based news Channel hopes to gain financial independence from state", Sunday Business, 14 Ekim 2001 and Davan Maharaj, "How tiny Qatar jars Arap media", Los Angeles Times, 7 Mayıs 2001 akt. Muhammed Zayani (ed.), Gamze Erbil (çev), **El Cezire Olayı**, Londra, Versus Kitap, 2005, s.27.

[153] Zayani, a.g.e., s.28.

[154] El Nevevi and Iskandar a.g.e., s.44.

görevlilerinin faaliyetleri, ziyaretleri ve duyurularıyla ilgili bültenler yayınlandığı öne sürülmektedir. Konu merkezli programların kıtlığı diğer bütün Arap devlet televizyonlarına da genellenebilir. Lebanese Broadcasting Corparation, Middle Eastern Broadcasting Company ve Arap Daride and Television gibi özel kişilerin sahip olduğu kanalların bile esas olarak eğlence merkezli programlar yapmakta olduğu, sosyal ve siyasi anlamda hassas konulara çok kibarca değindikleri söylenmektedir.[155]

Bu sebepten dolayı problemli dönemlerde Arapların büyük çoğunluğunun ulusal ve uluslararası haberler konusunda BBC World Service Arabic Radio, Voice of America (VOA), Fransız merkezli Radio Monte Carlo-Middle East'ı kaynak olarak aldığı ifade edilmektedir. Irak'ın Kuveyt'i işgalinin gerçekleştiği 1990'da Kuveyt'te yaşayanların BBC ve VOA radyolarını dinleyebilmek için çabaladıkları iddia edilmektedir. Irak işgalinin devlet kanallarında yozlaşmış Kuveyt monarşisini yıkmak için Kuveytliler tarafından yürütülmüş bir darbe olarak gösterildiği iddia edilmektedir. Kuveyt dışındaki Araplar için, CNN'in televizyon haberleriyle tanışmanın ancak, Körfez savaşının patlak vermesiyle mümkün olabildiği dile getirilmektedir. El Cezire kurulduğundan beri bu iki kanalın birçok ortak yanının olduğu ortadaydı ve birçok yetkilinin defalarca kendilerinin de CNN tarzı bir çizgi yakalamak istediklerini söyledikleri öne sürülmektedir. El Cezire'nin baş editörü İbrahim Hilal'in CNN'deki "International Correspondents Programı" için Christina Amanpour ile yapmış olduğu konuşmada, Afganistan'daki mevcut savaşta El Cezire'nin rolünün CNN'in Birinci Körfez Savaşı'ndaki rolü ile aynı çizgide olduğunu iddia ettiği söylenmektedir. [156]

El Cezire için esas model olarak hala BBC kabul edilmektedir. El-Cezire'nin Washington D.C.bürosundan El-Mirazi'nin :

"Biz(El Cezire) BBC modelini takip ediyoruz ve içerik özgürlüğüne sahip bir devlet girişimiyiz. Arap halklarının batı medyasını Arap medyasına tercih ettikleri bir gerçektir ve bu insanlar Arap dünyasında bağımsız bir medya kurumunun olabileceğine inanmamaktaydılar. Hükümet

[155] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.44-45.
[156] El Nevevi ve Iskandar, a.g.e., s.46.

kontrolünde olmayan bir medya kuruluşunun bu topraklarda var olamayacağı yönündeki yargıyı El Cezire yıkmıştır" dediği ileri sürülmektedir.[157]

2.11.El Cezire Yayın İçeriği ve Basın Özgürlüğü

Arapçada "ada" ya da "yarımada" anlamına gelen El Cezire'nin özgür basın geleneğinin çok düşük seviyede olduğu bir bölgeden yayın yapmakta olduğu ifade edilmektedir. Haber yayınının hükümetlerin enformasyon bakanlıklarının emirleriyle sınırlandırıldığı bir bölgede kışkırtıcı yayınlar yapmak için uğraşmaktadır. Burası öyle bir bölgedir ki mevcut siyasi rejimlerin korunabilmesi için muhalif fikirler sıkı bir şekilde kontrol altında tutulmaktadır. Gerçekte ise El Cezire televizyonu Arap medyasında, diğer Arap haber kanallarının korkup söylemediğini söyleyerek devrimsel bir süreç başlattığı iddia edilmektedir. Arap hayatının, kültürünün ve siyasetinin sert ve sıklıkla da acı tarafını gözler önüne serdiği söylenmektedir.[158]

Bugün, El Cezire beklenmedik bakış açılarını ve tartışmalı siyasi konuları ele aldığında ve bunları Arap dünyasına ve dışarıdaki insanlara da ulaşacak şekilde yayınladığında birçok kişinin ürperdiği söylenmektedir. Kanalın cüretkâr yayınlarının Arap standartlarına göre yasak olarak bilinen konulara da değindiği; cinsellik, çok eşlilik, kadınların sivil hakları, İslami köktencilik ve hükümet rejimlerindeki yozlaşma gibi konuları işlediği söylenmektedir. Üstüne üstlük, üst düzey İsrail liderleriyle röportajlar yapan ilk Arap kanalı olma özelliği de El Cezire'ye aittir, eski İsrail başbakanlarından Ehud Barak'ında bu görüşmelerin yapıldığı kişiler arasında olduğu ifade edilmektedir.[159]

Her şeyden önemlisi, Filistin ayaklanması(Yeni İntifada) sırasında yapmış olduğu detaylı ve çok yoğun haber yayınlarının sayesinde El Cezire'nin en üst düzeyde ün kazandığı dile getirilmektedir. Filistinliler ve İsrailliler arasındaki şiddetin Eylül 2000'de tekrar ateşlendiği ve dünyadaki bir milyar iki yüz milyon Müslüman'ı da harekete geçirdiği bilinmektedir. Kanalın yayınladığı çok detaylı belgeseller ve olaylar hakkında ki saat başı haberler, kayıpların istatistikleri ve yıkım görüntülerinin seyirciler üzerinde inanılmaz bir etki bıraktığı kabul edilmektedir.[160]

---

[157] El Nevevi ve Iskandar, a.g.e., s.46.
[158] El Nevevi ve Iskandar, a.g.e., s.37.
[159] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.37.
[160] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.37.

Hayli ilginç bir şekilde Arap yönetimlerinin eleştirilerini üzerine çeken El Cezire'nin, gecikmiş ve eşsiz bir deneme olarak ABD'nin de dikkatini çektiği ve saygısını kazandığı vurgulanmaktadır. 1999'da Harvard International Review,[161] bu öncü ağı dikkate aldığı, 2001 yılında New York Times'ın köşe yazarı Thomas Friedman'ın onu, özgürlük feneri ve Arap dünyasını vuran en büyük medya olayı olarak selamladığı bilinmektedir.[162]

Ancak 11 Eylül olaylarının El Cezire tarihinde bir dönüm noktası olduğu, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın dışında adeta hiç adı duyulmamış olan kanalın, 2001'deki Afganistan savaşında, bir dönem Taliban kontrolündeki Afganistan'da muhabiri bulunan tek yabancı haber kanalı olarak dünyaya sürpriz yaptığı dile getirilmektedir. Dünyanın her yerinde yayımlanan logosuyla bir süper istasyon olmak için gereken uluslar arası şöhreti yakaladığı, Bin Ladin'in videokasetlerinin ve görüntülerinin yayımlanması ile El Cezire'yi yaptığı haberlerin bir parçası haline getirdiği iddia edilmektedir. Amerikan basını tarafından El Cezire'nin görüşleri ve haberciliğinin çok hoş karşılanmadığı ve ona yönelik daha eleştirel bir tutumu benimsediği söylenmektedir. El Cezire'yi eleştirmeyenlerin dahi niyetinden şüphe ettiği bir dönem yaşandığı dile getirilmektedir. Gelecek vaat eden ve ılık medya gölünde dev bir kaya gibi görünen ağın olumlu imajının bir gecede yıkıldığı ve El Cezire'nin basın özgürlüğünü yeğleyen Batılı demokratik ulusları çileden çıkarmaya başladığı söylenmektedir. Robert Fisk algıdaki değişimin sahte ancak çok şaşırtıcı olduğunu belirterek, El Cezire'nin daha da özgür olana dek Amerikalılar tarafından desteklendiği, gazetecilik alanında görece özgür ve gözü pek bir girişim, Arap dünyasında bir olay olduğunu söylemektedir.[163]

El Cezire'nin Yöneticisi Yosri Fouda;*"Ladin kasetleri sadece bizim değil, o gün dünyadaki hangi kanalın eline geçse yayınlaması gerekirdi. Oysa biz yayınladık diye teröristlerin propaganda aleti dediler bize. Aynı dönemde CNN'in ekranında*

[161] Steven Wu, "This just in; Qatar Satellite Channel", Harvard International Review, C.21, No.4, 1999, s.14-15'ten Zayani, a.g.e., s.33.
[162] Thomas Friedman, "TV station beams beacon of freedom to Arab World", Milwaukee Journal Sentinel, 28 Şubat 2001'den Zayani, a.g.e., s.33.
[163] Robert Fisk, "Al-Jazeera: a bold and original TV station", Independent, 11 Ekim 2001, s.4'ten Zayani, a.g.e., s.34.

ABD bayrağı dalgalanırken, biz sadece habercilik yapmaya çalışıyorduk" diyerek hâkim küresel batı medyasına göre nesnel habercilik yaptıklarını ifade etmektedir. [164]

Fuad Acemi El Cezire muhabirlerinin kendilerini "*antiemperyalist*" olarak gördüğünü ve bu kişilerin Arap dünyasının yöneticilerinin Amerikan gücüne teslim olduğuna ikna olduklarını tespit ederek, politik acılarını paylaştıkları Arapları etkilemeye çalışan ve onların acılarını besleyen yayıncılar olduklarını iddia etmektedir.[165]

'*'Terörizmle Savaş*'' döneminde, El Cezire'nin özellikle Amerikalı yetkilileri çileden çıkardığı, Afganistan'daki savaş ve daha sonra Irak'ın işgali sırasındaki yayınları yüzünden ABD'nin yakın takibi ve eleştirilerine maruz kaldığı bilinmektedir. El Cezire'nin sorumsuz gazetecilik yaptığı düşüncesiyle eleştirildiği ve El Kaide'nin 11 Eylül'den sonraki ünlü videobantlarını yayımlayınca, Bin Ladin'i yücelttiği ve onu romantik bir ideolog olarak gösterdiği gerekçesiyle örgütün sözcülüğünü yapmakla suçlandığı söylenmektedir.[166]

Afganistan'da Taliban tarafından kontrol edilen bölgelerden yayın yapma tekelini elinde bulundurarak Usame Bin Ladin'in ilk videokasetini yayınlamasıyla El Cezire bütün dünyaya ulaştı. Bu krizi anlatan CNN ve diğer haber kanallarının normalde kendilerinin haber üretmeleri gerekirken doğrudan El Cezire yayınlarını ve haberlerini alıntı yaptıkları ve ona bağımlı kaldıkları bilinmektedir.[167]

El Cezire'nin çok bariz bir şekilde fark edilen adil yayınları ve otoriter rejimler hakkındaki şeffaf tenkitleri Arap dünyasını sersemletti. Bu konuda anlatılan bir hikâyeciğe göre Mısır Başkanı Hüsnü Mübarek'in Ocak 2000'de Katar'a gerçekleştirdiği bir ziyaret sırasında El Cezire televizyonuna da gece yarısından sonra habersiz bir ziyaret düzenlediği, imkânları ve çalışanları inceleyen Mübarek'in, Bilişim Bakanı Safvet El-Şerif'e dönerek şöyle bir ifade kullandığı dile getirilmektedir, "*Böyle bir kibrit kutusundan bu kadar büyük bir gürültü*!". Kanalın

[164] Cengiz ve Çağlar, a.g.m.,s.150.
[165] Fuad Acemi, "What the Muslim World is watching", New York Times, 18 Kasım 2001'den Zayani, a.g.e., s.36.
[166] Zayani, a.g.e., s.37.
[167] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.31-32.

ve ülkenin çapı ile yarattığı etkiyi daha güzel anlatan bir eğretileme olamayacağı düşünülmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda Yaser Arafat'tan Amerika Dışişleri Bakanı Colin Powel'a kadar birçok siyasi şahsiyetten, kanal yöneticileri sansür talebiyle karşılaşsalar da bu taleplere boyun eğmedikleri ve yayın prensipleri de olan "*fikir, karşı fikir*" şeklindeki sloganlarının gereğini yerine getirdikleri konuşulmaktadır.[168] Harvard International Review'ın 1999 Sonbahar sayısında yayınlanan bir röportajda Stephen Wu'ya konuşan Muhammed Casim El-Ali; "*İki şıktan birisini seçmek zorundayız, hükümetleri kazanmak ya da seyirciyi kazanmak*" diyerek izleyiciye verdikleri önemi ve bağımsız yayıncılığın ancak halkın desteği ile mümkün olacağını, bu nedenle El Cezire'nin bölge kanallarının yaptığı gibi yönetimlere değil hatta tam tersine onları kızdırmak pahasına, Arap halklarının sesi olmak istediğini söylemektedir.[169]

El-Cezire televizyonunun dışında hiçbir Arap uydu kanalının Arap görüşü, bakış açısı ve inançlarını Batılı seyircilere bu kadar inandırıcılık seviyesi yüksek bir şekilde aktaramadığı söylenmektedir. El Cezire çalışanlarının halkla ilişkilerin gücünü fark etmiş göründükleri anlaşılmaktadır. El Cezire, sınır ötesi, gerçek haberler ve özgür konuşma ortamı ile Arap dünyası için CNN'in Arapça sürümü olma görevini başarıyla yerine getirmektedir.[170]

2.12.Savaş ve Barış Haberciliği Açısından El Cezire'nin İşlevi

El-Cezire'nin Afganistan haberleri ve Bin Ladin kasetlerini yayınlamasının ardından Batı hükümetlerinin propaganda savaşının ciddiyetini ve Orta Doğu'da Amerikan karşıtlığının farkına vardıkları düşünülmektedir. İngiltere Başbakanı Tony Blair'in ardından ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Condolezze Rice'ında kısa süre sonra El Cezire ekranlarında görüldüğü bilinmektedir. Condolezze Rice'ın röportaj öncesi verdiği demeçte beyaz saray muhabirlerine niçin El Cezire'ye çıktığını: "*Biz mesajımızın Arap halklarına ulaşmasının önemli olduğunu düşünüyoruz ve biliyoruz ki bu kanal Arap halkı arasında çok popüler*" sözleriyle açıkladığı ve El Cezire'ye

[168] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.32-33.
[169] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s. 66.
[170] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.48.

saygı duymasaydı bu kanalda yayına çıkmayacağını da eklediği ifade edilmektedir.[171]

El Cezire'nin, Amerikalı yetkilileri Arap halkları ile iletişim kurmaya mecbur bıraktığı düşünülmektedir. İsmi açıklanmayan üst düzey bir Bush yöneticisinin Boston Globe'da 21 Ekim 2001'de yayınlanan açıklamasında; *"Bu halka ulaşmanın şimdiye kadar bu denli önemli olduğunu düşünmüyordum, fakat bu özel durumda halkla ilişkiler çok önemli ve artan bir rol sahibi, insanlar ne duydukları ve kimi inandıklarına göre bir tarafı tutuyorlar, bu da terörizm ile savaşın bir parçası"* sözleriyle El Cezire'ye verdiği önemi vurguladığı belirtilmektedir.[172]

George W. Bush yönetimi ve Pentagonun, Orta Doğu'da ve tüm dünyada Saddam Hüseyin'e yönelik açtığı savaş nedeniyle özgürlükler kalesi durumundaki ABD'nin imajını kayba uğrattığı ifade edilmektedir. Bu nedenle, Halkla İlişkiler şirketleri ile tıpkı 1991'deki Körfez savaşında olduğu gibi bilgi çarpıtma, Pentagon'un tabiriyle "*kara propaganda*"ya yönelik kontratlar imzaladığı iddia edilmektedir. Bush yönetiminin bununla da kalmayıp, Ortadoğu'daki Arap ve Müslümanların gönlünü yeniden kazanmak için televizyon, radyo kurduğu, dergi yayımladığı belirtilmektedir. Amerikan haber kanallarını geride bırakarak, yirmi dört saat yayın yapan uluslararası haber kanalları arasında bir olgu haline gelen El Cezire'nin yayınlarındaki başarının, ABD'yi televizyon kanalı, radyo ve dergi kurmaya yönlendiren itici güç olduğu düşünülmektedir.[173]

Yayıncılık İdarecileri Kurulu Ortadoğu Komitesi'nin Amerikan yönetiminin desteği ile 2002 yılında Arapça yayın yaparak haber ve eğlence sağlayan Radio Sawa'yı kurduğu, 2003 yılının Temmuz ayında ise finansmanı ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan Arapça dergi Hi-Merhaba'nın yayımlanmaya başladığı ifade edilmektedir. ABD yönetiminin başta "TRG-The Rendon Group" gibi Kuveyt yönetimiyle Irak hükümetine karşı kışkırtıcı anlaşmalar yapan, şaibeli birçok halkla ilişkiler firması ile çalışmaktan çekinmediği ifade edilmektedir.[174]

---

[171] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.141.
[172] El Nevevi and Iskandar , a.g.e., s.166.
[173] Nurdan, Akıner, "11 Eylül Saldırıları Ardından Bush Yönetiminin Orta Doğu'daki Propaganda Faaliyetleri", İstanbul Üniversitesi İletişim Bilimleri Dergisi, yıl:2005, sayı:23, s.89.
[174] Nurdan, Akıner, a.g.m., s.93-95.

ABD yönetimi İkinci Körfez savaşında iliştirilmiş gazetecilik uygulamasıyla Irak ile ilgili kendi uygulamalarını eleştiren ve olumsuz bir atmosfer yaratan haberleri engellemeyi kısmen başarsa da El Cezire'nin artan etkinliğinin başka tedbirleri zorunlu kıldığı bu nedenle Türkçe karşılığıyla "*Özgür*" anlamına gelen Al Hurra'nın Amerikan kongresinin finansmanıyla kurdurulduğu bilinmektedir. 14 Şubat 2004 Cumartesi günü yayına başlayan, Virginia'da kurdurulan ve Arapça yayın yapan Al Hurra'nın hedef kitlesi Ortadoğu'daki izleyiciler, amacı ise bütün Arap dünyasına yayın yapmaktır. Al Hurra, Türkçe karşılığı "*Ada*" olan El Cezire'ye Amerikan yanıtı olarak nitelendirilmektedir.[175]

Uluslararası Basın Birliği UPI'ın (United Pres International) 3 Şubat 2004'te internet sitesinden de yayınladığı rapora göre, Al Hurra'nın, yönetimin dış politika önceliklerindeki değişimi yansıtmak, terör üzerine küresel savaşı ve terörist toplayan ülkelerin kalplerini kazanmak amacıyla ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2004 yılı bütçesinden gelen otuz milyon dolarlık fonla kurulduğu belirtilmektedir.[176] Başkan Bush ise Al Hurra'nın, Ortadoğu'dan yayın yapan ve sık sık ABD'yi eleştiren televizyon kanallarına bir alternatif olarak kurulduğunu ifade etmektedir.[177] İslam dünyası ise yayınlarına sıcak bakmamaktadır. İslam Online isimli internet sitesi Al Hurra'yı Amerika'nın Arapların kafasındaki imajını cilalama çabası olarak nitelemektedir.[178]

Arap-Müslüman dünyasının duyarlılıklarına hitap eden El Cezire'nin Batı haber ajanslarının özel haberlerine dayanmayı bıraktığı söylenmektedir. Medyanın giderek her zamankinden daha fazla çeşitlendiği, haberlerin artık Batı medyasının doğrulanmış haberleriyle sınırlı kalmadığı ve baskın perspektifin artık özde batılı olan olmaktan çıktığı düşünülmektedir. El Cezire'nin kendisini Arap-Müslüman dünyasında çekici kıldığı gibi bir kanalın, Arap dünyasından Arap haberlerini diğer istasyonlardan daha iyi bir şekilde vermekle övünebileceği dillendirilmektedir.[179]

---

[175] Nurdan, Akıner, a.g.m., s.90.
[176] (UPI, http://www.upi.com/view.cfm?storyID=20030203-549153619r) akt. Akıner, a.g.m., s.91.
[177] Christian Science Monitor, http://www.csmonitor.com/2004/0209/dailyUpdate.html?s=mits akt. Akıner, a.g.m., s.91.
[178] İslam Online, "U.S.Launches Arabic-Language Channel To Polish İmage", http://www.islamonline.net/English/News/2004-02/14/article05.shtml akt. Akıner, a.g.m., s.91.
[179] Zayani, a.g.e., s.46.

El Cezire'nin Arap izleyicileri bir amaç etrafında toplayabileceğini ilk defa, 1988'de Amerika'nın Irak'a karşı yürüttüğü *Çöl Tilkisi* operasyonunu gündemine taşıması sonucu algıladığı söylenmektedir. Afganistan çatışmalarında olduğu gibi yine bombalamalar başladığında Irak'ta bulunan tek kanalın El Cezire olduğu, o andan itibaren saldırılar ve Irak'a karşı uygulanan yaptırımlar konusunda yaptığı haberler ile Arapları harekete geçirdiği düşünülmektedir. Birleşmiş Milletlerin uyguladığı ekonomik ambargonun meşruluğunun yayınlar sayesinde dünyanın gözünde tartışılır hale geldiği iddia edilmektedir.[180]

Muhammed Cesim El-Ali'nin El Cezire'yi değerlendirmesi dikkate değerdir: "Kanalı kurduğumuzda, ilk olarak Arap ülkeleri ve İslami ülkelerde bürolar açmaya yoğunlaştık. Sıcak bölgeler olduğundan ve yayımlanacak haberler olduğundan Filistin ve Irak'la başladık. Kudüs'te bir büro açtık. Gazze ve Ramallah'ta ona bağlı başka bürolar açtık. Aynı zamanda Bağdat'ta da açtık ve diğer Arap ülkelerine geçtik. Bunlar açıldıktan sonra, diğer İslam ülkelerine geçtik, önce İran ve Pakistan ardından Afganistan'a yerleşmeye çabaladık. Taliban'dan izin aldık, bize izin verildiğinde CNN, Reuters ve APTN'de izin aldı. Kabil ve Kandahar'da iki büro açtık. Diğerleri gelmedi, çünkü bunu önemsemediler ve buradan çok haber geldiğini düşünmediler. Ama bizim için bir İslam ülkesi olduğundan önemliydi. Onlar uluslar arası açıdan bakıyorlardı. CNN ve El Cezire arasındaki fark, onların önce uluslar arası haberleri sonra belki Asya ve Ortadoğu'ya özel konuları önemsemeleridir. Biz önce Arap ve İslam sorunlarını detaylı bir şekilde ele alıp, sonra uluslar arası sorunları gözetiriz" demektedir.[181]

El Cezire'nin Amerikan medyasının yayımladığı haberleri aynı şekilde vermediği, bunu yaptığında da haberin farklı bir yönünü öne çıkardığı düşünülmektedir. Bir yandan kanal, Batı'nın vermeye zorunlu olduğu en iyi teknik becerileri ve gazetecilik pratiklerini kullanmakta, diğer yandan Orta Doğu'yu artan bir biçimde dünya haberlerinin merkezine yerleştiren konu ve olaylarla ilgili görüş ve fikirleri geliştirmek için bu araç ve pratikleri dikkatli bir şekilde kullanmaktadır. Bu görüş ve fikirler söz konusu konu ve olayların Batılı anlatımı ve yorumlanışına şüpheyle yaklaşmakta ve onlarla çelişmektedir. Bu farklılıklar, El Cezire'nin çoğu zaman Batı muhalifi bir konum alması sayesinde karmaşık bir aşk ve nefret ilişkisine işaret etmektedir. Ağın kimlik politikası burada yatmaktadır. El Cezire'nin kültürel özgünlüğünü paradoksal bir şekilde oluşturan melezliğinin kalbinde; Doğulu ve

[180] El Nevevi and Iskandar , a.g.e., s.59.
[181] Al-Ali (el-Ali) 'nin, Abdullah Schleifer ve Sarah Sullivan ile röportajından Zayani, a.g.e., s.46.

Batılı, solcu ve sağcı, dinci ve laik, aşiretsel ve kentli ayrıca yerel ve küresel karışımı olması bulunmaktadır.[182]

Amerika'da yaşayan Arapların büyük bir kısmı için memleketleriyle ilgili haberlerde temel kaynak El Cezire'dir. San Fransisco'da yaşayan bir işadamı olan Fuad Atayeh: "*Neredeyse her gün El Cezire'yi seyrediyorum. Ben hem El Cezire'yi hem de CNN'i seyrediyorum fakat El Cezire'nin haber içeriğini daha çok takip ediyorum*" demektedir. Atayeh'de yüz elli bin Amerikalı aboneden biridir ve El Cezire'nin Amerika'daki dağıtım işini üstlenen Colorado merkezli Echostar's DISH Network'a aylık 22.99 dolar ödemektedir.[183]

El Cezire'nin genel müdürü Casim El-Ali, kanallarının amacını BBC ve CNN' in bölgesel haber istasyonlarıyla dahi rekabet etmek olduğunu açıklamaktadır. Seyirciyi eski kanallarına geri döndürmenin büyük çaba gerektireceğini, insanları zeki kabul ettikleri ve ona göre de gerçek haberler sunduklarını söylemektedir. İlk yıl insanların El Cezire'yi seyrettiği fakat çok şüpheci yaklaştıkları, bu yayın çizgisini ne kadar sürdürebileceklerini, kanalın arkasında kimin olduğu ve amaçlarının ne olduğunu merak ettiklerini ifade etmektedir. Bu şüpheler aşıldıktan sonra El Cezire'nin izlenme payının büyüdüğü ve kanalın da büyüdüğü itirafını yapmaktadır.[184]

[182] Zayani , a.g.e., s.44.
[183] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.64.
[184] El Nevevi and Iskandar , a.g.e., s.50.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. CNN INTERNATIONAL VE EL CEZİRE SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

3.5. Haber Söylemi, Haber Metinlerinde Anlam İnşası ve Söylem Analizi

Söylem dilbilimsel ve dilsel olmayan etkinliklerin, özelliklerin bir arada oluşturduğu anlamlandırma ve sınıflandırma dizgisidir. Dilsel söyleşilerde yer alan tüm öğeler düz anlamları, yan anlamları, farklı anlamları ile karmaşık bir yapı oluştururlar. Söylem çözümlemesi, yazımlanmış durumda olan söylemin, karmaşık yapısı içerisinde dilbilgisel özellikler dikkate alınarak, niteliksel olarak ve kuramsal biçimlerle çözümlenmesidir.[185]

‘’İçerik çözümlemesinin aksine, söylem çözümlemesinde anlamlı en küçük birim cümle değildir. Anlam, metin içinde bütünlüklü olarak kurulabilen diğer dilsel özelliklerden bağımsız olarak düşünülemez. Haberin söylemi yalnızca haberdeki yazılı ya da sözlü metinle de sınırlı değildir; haber metni haberde yer alan görsel öğeler ve haberin bağlamıyla birlikte bir bütün olarak ele alınmalıdır’’.[186] Söylem analizini, sistematik bir yöntem haline getirmeye çalışan önemli isimlerden biri Van Dijk’dır. Van Dijk modelinde, haberin makro ve mikro yapılarından söz eder. Haberin ‘makro yapısal özellikleri’ haberin içine oturduğu bağlam içinde ele alınırken;’mikro yapısal özellikler’’ ise sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arasında kurulan ilişkiler, haberin ikna yolları, metindeki özel anlamlar, yan anlamlar ve kodları içerir**.**[187]

Van Dijk ideolojik olanın gözden kaçırılmaması için haber söylemini bir bütün olarak ele almak gerektiğini düşünmektedir. Ona göre haber metinleri yalnızca dili kullanmakla kalmaz, medyanın olanaklı kıldığı tüm kod sistemini içinde barındırır. Yazılı basında gazete sayfasının sentaksını, ‘’içinde haberin kapladığı alan, manşet büyüklüğü, alt başlıklar, fotoğraflar ve sayfa düzeni’’ oluşturur. Televizyonda ise

[185] Aysel Aziz, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri**, Nobel Yayınevi, 4.Basım, Ankara, Mayıs 2008, s.137.
[186] Akça, a.g.m.,s.97
[187] Akça, a.g.m.,s.98

haber metinlerinin Türkçesine ek olarak ‘’tonlama, görsel metin, kaynak kişilerin doğrudan anlatımları vb.’’ yer alır. İşte anlam bu bütünlük içinde oluşur**.** [188]

Haberin şematik yapısı, arka plan bilgisi, bağlama ilişkin bilgiler, ana olay, sonuçlar ve yorumlardan oluşur. Ancak haberlerin büyük bölümü bu bilgilerden yoksun karşımıza çıkmakta ve iktidarın lehine olacak şekilde olayın bağlamından kopartılarak aktarıldığı gözlemlenmektedir. Bağlamdan koparma, haber metinlerinde olayların geçmişleriyle ilgili bilgiler içine oturtulmamasını, yalnızca yaşandığı anda kameranın ‘’görebildiği’’ kadarıyla verilmesini ifade etmektedir. Bu olaylarda yer alan kişilere de aynı şekilde yaklaşılmakta, bunların kim oldukları, olay yerinde neden bulundukları, ne yaptıkları gibi temel bilgilere bile yer verilmeyebilmektedir. Haberciler için olay yalnızca sonuçları açısından önem taşımaktadır[189]

Körfez Savaşı’nda Iraklı direnişçilerin ABD ve müttefikleriyle olan çatışmalarının ABD ve İngiliz basınında ‘’terörist saldırısı’’ olarak nitelenip, işgalin getirdiği acıların ve sivil kayıpların görmezden gelinmesinin Arap halklarındaki tepkisinin görmezden gelindiği iddia edilmektedir.

Ahmet Oktay haber başlıkları üzerine yaptığı çalışmasında basmakalıp ifadelerin kullanıldığı haber başlıklarının olayları da tipleştirdiğini söylemektedir. Böyle bir dil gerçeğin aşkınlaştırılmasına yaramakta, olayların sosyo-ekonomik nedenleri ortadan kaybolmaktadır. Nedensel boyutun ortadan kalması ya da görünmez olması, eleştirel boyutun geliştirilmesini de önlemekte, olaylar doğal ve değiştirilemez gerçeklikler olarak algılanmaktadır**.**[190]

Haberin mikro analizi, cümle yapılarından, sözcük seçimlerine ve yan anlamlara kadar haber metninin derinlemesine analizini içerir. Haberde kullanılan cümlelerin etken ya da edilgen yapıda olması, anlamı etkileyen bir unsurdur. Edilgen cümleler, olayın failini gizlerken, etken cümleler bir faili işaret eder.

---

[188] İnal,1995,a.g.m.,s.117’den Akça,a.g.m.,s.98.

[189] Van Dijk, 1988a, **News as Discourse**, Hillsdale, New Jersey:Lawrence Erlbaum Associates, Publishers,s.172’den.Akça, ’’İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası’’.,s.100

[190] Ahmet Oktay; 1987,**Toplumsal Değişme ve Basın**,Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları,s.107’den Akça,a.g.m., s.100.

Van Dijk ve onu izleyen yazarların yaptığı söylem analizi çalışmalarından azınlıkların, göçmenlerin, ev işgalcileri, üçüncü dünya ülkeleri ve insanlarının genellikle benzer şekilde temsil edildikleri görülmektedir. Marjinal durum ve kimlikler hem söylem yoluyla ötekileştirilir, hem de ötekiler, söylem yoluyla dışlanır. Haber metinlerinde farklı etnik ve kültürel kimliklere sahip olanları dışlayıcı ifadelere sıkça rastlanmaktadır. Edward Herman, Noam Chomsky ve Daniel Hallin ABD medyasında Vietnam ve Körfez Savaşlarının temsiliyle ilgili yaptıkları uzun soluklu çalışmalarda medyanın sözcük seçimlerinin ‘’biz’’ ve ‘’onlar’’ ayrımını ortaya koyan temel araçlardan biri olduğu görülmektedir. Haber metinleri toplumdaki başat anlamları, söylemleri yeniden üretir. Söylem analizi, haber metinlerinin egemen söylemler etrafında nasıl kapandıklarını göstermeyi amaçlar.

3.6. Söylem Analizi Basamakları

Söylem çözümlemesi, sadece ‘metinsel’ çözümlemeyle sınırlı kalmaz, bir yandan metnin yapıları arasındaki ilişkiyi, diğer taraftan da bu yapıların, algısal, sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamlarını da dikkate alır. Ayrıca metnin üretim ve anlama süreçleri ile söylemin toplumsal ya da kültürel işlevleri de değerlendirilmeye çalışılır. Haberin bağlamıyla ilişkilendirilmesi sebebiyle Van Dijk söylem analizini sistematize ederken haber metnini ‘’makro’’ ve ‘’mikro yapılar’’ biçiminde ikiye ayırmıştır.[191]

3.6.1. Haberin Makro Yapısal Özellikleri

Haberin makro özellikleri haberin bağlamıyla sıkı ilişki içindedir. Haberin ne kadar büyüklükte ve sıklıkta verildiği önemlidir. Ayrıca başlıkların hangi temaya dikkat çektiği ve haberi ne ile bağlantılandırdığı metnin nasıl okunması gerektiğine işaret eder. Haberin makro yapısal özellikleri nicel veriler ve tematik yapılar, başlıklar, spotlar ve haber girişleri gibi kısımlara ayrılır.

Nicel Veriler kısmında öncelikle örneklemimizin ne olduğu ve neden bu örneklemin seçildiği açıklanır. Ayrıca, toplam kaç haber yer almış, kaç tanesi manşet ve ilk sayfada, haberler ne kadar genişlikle yer bulmuş gibi sayısal bilgiler verilir. Bu

[191] Emel Baştürk Akça,’’Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Ders Notu-Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Van Dijk Yöntemi’’,(Teksir, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü,2010)

medyanın ve dolayısıyla kamuoyunun habere ne kadar önem atfettiği ve bu konuyla ilgili haberlere hangi yoğunlukta maruz kalındığını göstermesi açısından önemlidir.

Her haber metni Van Dijk'e göre belli temaların hiyerarşik örgütlenmesinden oluşur. Bu hiyerarşik örgütlenme içinde önemlilik atfeden temalar önden, detaylar ise sonradan verilir. Hangi olayın, diğerlerine göre daha önemli görülüp ilk sayfaya, orada da manşet ya da sürmanşete taşındığı, başlıkta olayın hangi boyutunun önalana çıkartıldığı gibi noktalar, bu hiyerarşik yapıyı belirlerler. Bazı belirli temaların metinsel yapı içinde öne geçmesi, bir açıdan habere konu olan olayların anlamlandırılmasında egemenliğini kurması, Van Dijk'e göre okuyucunun bilişsel yapısı üzerinde de etkili olur. Söylemler, alıntılar aracılığıyla tekrar inanırlıklarını kurarlar.

Konular kavramsal olarak metni özetler ve metindeki en önemli bilgileri belirli hale getirir. Konunun ne olduğu haberin başlığında ortaya çıkar. Geleneksel olarak haber başlığı ve giriş paragrafı konunun makro önermeleridir. Haber başlığı, olayın nasıl çerçevelendiğini bize gösterir. Spotlar ve haber girişleri ise durum tanımlarını daha açık biçimde görmemizi sağlar. Birden fazla boyutu olan haberlerde hangi boyutun spota taşındığı ve nelerin dışarıda bırakıldığı da haberdeki ideolojik kapanmayı gösterir.

3.6.2. Haberin Mikro Yapısal özellikleri

Mikro yapılar çerçevesinde haberdeki sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arasında kurulan ilişkiler, haberin ikna yolları (retorik) gibi unsurlar incelenir. Haber metnindeki özel anlamlar, yan anlamlar ve kodlar da bu başlık altında ele alınır.

Ayşe İnal, haber metinlerinin yalnızca dili kullanmakla kalmayıp ''medyanın olanaklı kıldığı tüm kod sistemini içinde barındırdığına'' dikkat çekmektedir. Dolayısıyla farklı iletişim araçları, farklı kodlar aracılığıyla anlam üretir. Yazılı basın sadece konuşma dilindeki sözcükleri ve cümle yapılarını kullanmakla sınırlı kalmaz, her gazete ve her sayfa düzeninin kendine özgü bir sentaksı vardır. Bir gazete sayfasının sentaksını ''büyük puntolarla basılan başlıklar, alt başlıklar, fotoğraflar ve

sayfa düzeni‘’oluşturur. Böylece anlam farklı araçların kullandıkları özgün kodlar, diğer bir deyişle araçların semiyotiği içinde oluşur.[192]

Sözcük seçimleriyle yan cümleler arasında anlam ilişkilerinin kurulması ve imalar incelenen konuyla ilgili hangi sözcüklerin ön plana çıktığını gösterir. Söylem analizi yalnızca hangi ifadelerin ön plana çıkmış olduğunu tespit etmekle kalmaz, neden bu ifadelerin seçilmiş olduğunu açıklama çabası içine girer. Haberin nedensellik içinde kurulması ise haberde olayın hangi nedene bağlandığının tespit edilmesidir. Başlıklar ve haber metni bir olayı farklı bir nedene dayandırarak açıklayabilir.

Haber söyleminin mikro yapılarından biri olan retorik özellikleri arasında sözcük seçimleri (lexical), haber metninin bütünlüğü içinde ki vurgular (sentaks) ve cümleler arasındaki ilişkiler sayılabilir. Toplumda var olan iktidar ilişkileri haber metnine haber profesyonellerinin seçtikleri sözcükler aracılığıyla sızmaktadır. Retorik ve üslup aracılığıyla sözcük seçimlerinden hareketle haber metnindeki gizli anlamları ve haber metninin bütünlüğü içindeki vurguları gösteririz.

Sözcük seçimleri ve sentaksta özellikle iki konu üzerine yoğunlaşılır; işaretin çok vurgulu karakteri ve haber metinlerinde yer alan cümle ve cümleciklerin etken veya edilgen oluşu, diğer bir deyişle yüklemin geçişlilik sorunu. Haber içinde sözcük seçimleri belli bir ideolojik seçimi ve tavrı yansıtır. Kress, tüm işaretlerin değişmeceli özellikler taşıdığını belirterek, hiçbir işaretin masum olmadığını vurgular. Tüm metinler, tüm işaretler belli çıkarları temsil eder. Haber söyleminin gerçeğe dayandığı iddiasını kurmada yararlandığı en önemli araçlardan biri retoriktir. Van Dijk, haber söyleminin iddialarının inandırıcılığını desteklemek için bir dizi standart stratejisi olduğunu söyleyerek bunları şöyle sıralar;

-Devam eden olayların doğrudan tanımları,

-Yakın görgü tanıklarını kanıt olarak kullanma,

-Diğer güvenilir kaynakları kanıt olarak kullanma,

[192] Akça, ’’İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası’’,s.98.

-Kişi sayıları, zaman, olaylar vs. gibi doğruluk ve kesinliği gösteren işaretler, kaynaklardan, özellikle bu kişilerin görüşlerini içeren doğrudan alıntılar kullanma,

-olayları yeni olduklarında bile tanıdık kılan iyi bilinen durum modelleri içine koyma.

İncelenen tüm haberlerde ortaya çıkan ortak bir anlam var ise bu anlam belirtilir. Ya da olayın başlıca hangi konular üzerinden anlatılmaya çalışıldığı anlamsal vurgular başlığı altında bir kez daha tartışılır.

3.7. Körfez Savaşı'nda CNN Int.'in Haber Söylemi

CNN International kanalının gerek Birinci Körfez Savaşı gerekse İkinci Körfez Savaşı'nda ABD ve müttefiklerini destekleyen bir söylem içinde olduğu söylenir. Savaş haberleri ve bombardımanını bir süre de olsa tek batılı haber kanalı olarak izleyen CNN'in, gerek Iraklı sivil kayıplar konusunda çok az bilgi vermesi, gerekse dikkatleri savaşta ABD ve müttefiklerinin kullandığı savaş teknolojisine çekmesiyle tek bakış açılı bir savaş sunumu yaptığı görülür. Körfez Savaşı'ndan önce, Irak'ın ne yaptığına ilişkin çok az bilginin olduğu, Kuveyt'in işgali ve Körfez Savaşı'ndan sonra Amerika'da ilginin arttığı ve halkın arasında ABD ve Irak konusunda kafa karışıklığı oluştuğu gözlemlenir. O günlerde tüm ABD'nin ilgisinin Irak'a olduğu, savaştan sonra açıkça ABD medyasının özellikle CNN ile teknoloji ve iletişimle savaşı Amerikanlaştırdığının anlaşıldığı söylenir.

Ignacio Ramonet, "Medyanın Zorbalığı" isimli kitabının bir bölümünde Birinci Körfez Savaşı'nın medyaya yansımasını incelerken o dönemde CNN'in önderliğindeki medyanın Körfez Savaşı'nı izleyicilere hangi imgeler çerçevesinde yansıttığını ortaya koymaktadır. Bu imgeler "gaz maskesi", "Hayalet" olarak da adlandırılan "F117A Stealth uçakları" ve "Patriot" füzeleri olarak ortaya çıkarken, Ramonet bu imgeleri mite dönüştüren olgunun medyanın bu imgeleri aktarma tarzıyla yakından ilişkili ve bilinçli bir tercih olduğunu söyler.[193]

Saddam Hüseyin'in Birinci Körfez Savaşı sırasında kimyasal silah kullanacağı iddiaları üzerine İsrail'de halka gaz maskelerinin dağıtılmasının medyada sık sık yer

[193] Ignacio Ramonet, **Medyanın Zorbalığı**, Aykut Derman (der.), İstanbul, Om Yayınevi, 2000, s.129-140'tan Şen, a.g.m., s.112.

alması ve hatta kimi zaman savaş sürecinde İsrail'den canlı yayın yapan televizyon kanallarının muhabirlerinin gelişmeleri gaz maskeleri takarak yorumlamaları Ramonet'e göre izleyicide şöyle bir inancın oluşmasına neden olmaktadır: "Gaz maskesi, yeni bireyin yıkılıp giderek kitlelerin, belirsiz yüzlerinden oluşan, iradesiz, mesafeli ve her şeyi bilen bir hiyerarşiye baş eğen kalabalıkların arasına itilme tehdidini simgeleştiriyordu. Bu özelliği ile insanlarda benzersiz bir korku uyandırdı. Maske takılmasının, (Saddam Hüseyin'in temsil ettiği) otokratik ve tek partili bir düzenin tehdidi yüzünden zorunlu hale gelmiş olması, insanların bunu geçmişten, demokrasi öncesi dönemden gelen bir nesne olarak algılamalarına yol açtı".[194] Ramonet halkın gaz maskelerini, tek tipleştirilen ve bireyselliği yok edilen, eski zamanlardaki zalim hükümdarların baskısı altında olan halklar gibi olmakla özdeşleştirmekte olduğunu savunur.

Öte yandan gaz maskesinin gösterilmesiyle İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yahudi soykırımına bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde yapılan dolaysız bir göndermenin, özellikle batılı izleyicilerin gözünde Saddam Hüseyin liderliğindeki rejimin Hitler rejimi kadar korkunç bir rejim olarak tasarlanmasına neden olduğu düşünülmektedir. 2003 senesinde "Modern dünyanın" halen böylesine bir kâbusla karşı karşıya olduğu mesajının verilmesi için gaz maskelerinin Irak'ın Kuveyt'e füzelerle saldırdığı ya da saldırmasının beklendiği anda "muhabirler" tarafından tekrar takılmasının yeterli olduğu dile getirilmektedir. Irak'ın Kitle İmha Silahlarına sahip olduğu yönünde ABD yetkililerinin ısrarlı açıklamaları ve bu konuda BM Silah Denetçilerinin raporlarıyla dahi ikna olmamalarının ve koalisyon liderlerinin Saddam Hüseyin rejiminin sadece bölge istikrarı için değil, sahip oldukları bu silahlar ile "özgür dünya" için de büyük bir tehdit içerdiğini defalarca açıklamalarının kamuoyuna 1991'deki görüntülerin ve bu görüntülerin içerdikleri anlamların yeniden anımsatılmasını sağladığı söylenir.[195]

Ramonet, bir diğer medyatik nesnenin F117A Stealth uçakları olduğunu vurgular. Medya tarafından bu uçağın görülmeyen, fark edilmeyen ve bir o kadar da öldürücü özelliğinin öne çıkarılmasının, (F117A Stealth uçakları) özgürlükçü olan,

---

[194] Ramonet , a.g.e., s.134'ten Şen, a.g.m., s.113.

[195] "Business As Usual İn İsrael (Almost) ", CBS News, 21 Mart 2003 http://www.cbsnews.com/stories/2003/03/18/Iraq/main544413.shtml' 'den Şen, a.g.m., s.113.

buna karşılık aşırı bilgilenme ve bilgilendirme özelliğine sahip bugünün toplumlarında, şimdiye kadar olmadığı ölçüde gözetim altında tutulan insanın bilinçaltında yatan umudu canlandırdığını: "Yakalanamaz olma, hayalet gibi, ruh gibi, görünmez hale gelme, öte yandan canlı bir varlık gibi maddesel olma umudunu" içerdiğini söyler.[196] Düşman tarafından görünmemenin yarattığı tartışılmaz üstünlüğün medyaya yansımasının ise daha etkileyici bir düzeyde olduğu ifade edilir. Bu şekilde televizyonda gösterilen bir gizemli aygıta karşı düşmanın çaresiz kaldığı ve savaşı daha savaş başlamadan kaybedeceği öngörüsünün artık bütün kamuoyu tarafından paylaşılan ortak bir görüşe dönüşmesinde etkin bir rol oynadığı savunulur.

Yine bu uçakların yerine on iki yıl sonra akıllı bombaların gündeme getirilmesi ile bu düşünebilen bombaların hedeflerini vurma ve sivillere zarar vermeme, istenmeyen hedefleri vurmama konusunda kamuoyunu ikna etmesinin, savaşın tek bir kişiye "Saddam Hüseyin" ve onun rejimine yöneleceğinin vurgulanmış olduğu savunulur. Savaştan çok kısa bir süre önce televizyonlarda yayınlanan haritalar ve şemalarda tarafların askeri güçleri karşılaştırılırken, koalisyon güçlerinin insanüstü, teknolojik fakat insani kaygılar gözetilerek kurulduğu görüntüsü yaratılan ordusunun, Irak'ın mizahi bir şekilde insan gücüne dayanan ordusunun, dayandığı rejim insani değerlere tamamıyla zıt olduğu için galip geleceği ve "*zaferin kaçınılmaz ve gerekli olduğu*" fikrinin işlendiği söylenir.[197]

Ramonet Patriot (yurtsever) füzelerinin hayatta kalma özelliğinin mitleştirildiği ve bu füzelerin neredeyse insanileştirildiği, gerçekten kahraman ve çok yetenekli bir askerin tanımına dönüştüğünü ifade etmektedir.[198] Mitleştirmenin nedeni ise, bu noktada açığa çıkmaktadır: "Eksik bir varlık olan insan, mitler anlatarak insanlığı parçalanmışlık görüntüsünden kurtarır"[199] Dünyanın parçalanmış ve umutsuz yapısına karşı, ABD'nin temel slogan olarak belirlediği "Orta Doğu'nun yeniden yapılandırılmasının, kötülüğe karşı hayatta kalmanın mitleştirilmesine dayandırıldığı ifade edilmektedir.

---

[196] Ramonet, a.g.e., s.136'dan Şen, a.g.m., s.113.

[197] "George Bush'un 18 Mart 2003 tarihli konuşması", http://www.guardian.co.uk/Iraq/Story/0, 2763, 916543, 00.html 'den Şen, a.g.m. s.114.

[198] Daniel C.Hallin, Tood Gitlin, **War Popular Culture and Television**, Paletz (der.), Taken… s.156'dan Şen, a.g.m., s.114.

[199] Pietro Citati, **La Lumiere de la Nuit, Les Grands Mythes Dans L'Historie Du Monde**, (Paris:L'Arpenteur, 1988)'den alıntı Ignacio Ramonet, a.g.e., s.139'dan Şen, a.g.e.,s.115.

İkinci Körfez Savaşı süresince tanık olduğumuz bu propaganda savaşında Irak rejiminin düşmek üzere olduğu bir dönemde, ABD ordusunun Irak hükümetinin ileri gelenlerinin yakalanması amacıyla bastırdığı oyun kâğıtları ve her oyun kâğıdının bir hükümet yetkilisi ile eş tutulması, bu hükümet yetkililerini medya aracılığı ile "medyatik ve azılı haydutlar olarak göstermek" ve karşı tarafın en azından kamuoyunda kısmen de olsa sahip olduğu saygınlığı yıkma amacını taşıdığı düşünülmektedir. Saddam Hüseyin'den ciddi medya kanallarında dahi "maça ası" olarak bahsedilmesi ve yakalanan ya da teslim olan her hükümet yetkilisinin oyun kâğıdındaki numarasından ya da destede olup olmadığından bahsedilmesi bu oyun kâğıtlarının haber dilini dahi etkilediğini göstermektedir.[200]

Irak hükümetinin kamuoyunda saygınlığını yitirmesi amacını taşıyan bir diğer etkin faaliyetin ise isimlendirmeler olduğu söylenmektedir. Kişiler için kullanılan lakaplar, bir kişiye ilk ismiyle hitap edilmesinin garipsenmemesi ABD'nin bu savaş süresince kullandığı ve başarılı da olduğu bir propaganda faaliyeti olarak göze çarpmaktadır. Öncelikle dünyada ilk ismiyle anılan belki de tek lider olan Saddam Hüseyin'e karşı yürütülen bu söylem, Irak liderini diğer dünya liderlerinden ve hatta diktatörlerinden farklı bir noktaya taşımakta ve bu lidere hitap eden devlet lideri de bu şekilde kendisini Saddam Hüseyin'den farklı bir noktada tanımlamaktadır.[201]

Saddam Hüseyin'e "Saddam", 1988 yılında Halepçe'de Kürtlere karşı kimyasal gaz saldırısını yöneten Ali Hasan El Mecid'in "Kimyasal Ali",[202] Irak'ın kimyasal silah programının sorumlusu olarak tanımlanan Rihab Taha'nın "Doktor Mikrop" olarak tanımlanması ile karşı tarafın inandırıcılığını yitirmesi sağlanır. Böylece bu kişiler söylemsel olarak kötülükle, olumsuzlukla ötekileştirilirler. [203] Körfez savaşlarında yapılan haberlerde kullanılan dilin savaşın bir simgesi olduğu, kullanılan sözcüklerin askerlerin yerini aldığı ve karşı taraf için sert ve acımasız nitelemeler yapıldığı gözlemlenir.

---

[200] Arik Hesseldahl, "A Winning Bet On Iraq's Most Wanted" , forbes.com, 25 Nisan 2003 http://www.forbes.com/business/smallbusiness/2003/04/25/cx_ah_0425cards.html 'den Şen, a.g.m., s.116.

[201] Sedat Laçiner, "Saddam mı Hüseyin mi?", Radikal, 24 Şubat 2003, http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/02/24/haber_67092.php 'den Şen, a.g.m., s.116.

[202] "Chemical Ali Given Command" , BBC News, 16 Mart 2003, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/2854199.stm 'den Şen, a.g.m., s.116.

[203] "Dr.Germ Claims Iraq Has No Bio-Weapons" , abcnews.com, 10 Şubat 2003, http://abcnews.go.com/sections/GMA/GoodMorningAmerica/Iraq030210_GMA_TahaWeapons.html'den Şen, a.g.m.,s.116.

3.8. El Cezire'nin Savaş Söylemi ve Kullanılan Kavramlar

El Cezire'nin başlangıcından itibaren batılı televizyon ağlarından ve haber ajanslarından farklı bir dil kullandığı söylenmektedir. Birçok Batılı, El Cezire'yi Filistin konusunda önyargılı olmakla suçlamaktadır. El Cezire, İsrail'de saldırılar düzenleyen Filistinli intihar eylemcileri için "*Şehitler*" tabirini kullanmaktadır. Birçokları bu ifadeyi nesnel habercilik ölçütlerine uymadığı için eleştirmekte, Ramallah'ın bir kasabası olan Batı Şeria'daki El Cezire muhabiri Velid El-Ömeri içinde bulunduğu durumun karmaşıklığını: "*Bu bölgede objektif olmak kolay değildir. Çünkü biz burada yaşıyoruz. Buradaki insanların bir parçasıyız. Bu durum aynı zamanda bizlere ait, bizler de bu konuda fikir sahibiyiz*" sözleriyle anlatmaktadır. [204]

Arap izleyicilerin El Cezire'yi Batılı kanallara tercih etmelerinin ardındaki sebeplerden birinin de bu olduğu düşünülmektedir. CNN'i izleyen birçok Arap seyirci Amerikan televizyonlarının Araplar konusunda önyargılı olduğuna inanmaktadır. Örneğin İsrail'in çeşitli Filistin gruplarına karşı uyguladığı faaliyetler anlatılırken "*suikast*" kelimesi Amerikan basını tarafından çok nadir kullanılmaktadır. Bu kelime yerine bu kanallar "*hedefli öldürmeler*" tabirini tercih etmektedir. Bu tavır Arap dünyasının kafasındaki, Batılı medya kanallarının İsrail'in tercih ettiği şekilde konuyu ele aldığına dair var olan inancı desteklemektedir.[205]

İliştirilmiş gazeteciler Körfez Savaşı sırasındaki askeri harekâtın haberleştirilmesi üzerine yapılan tartışmada, El Cezire'de yayınlanan Açık Diyalog programında araştırmacı gazeteci Esad Taha'nın bilinen "*tez, anti tez*" düsturunu aşan bir işe giriştiği söylenmektedir. Bulunduğu gazetecilik zeminine belli inançlar, düşünceler, politika ve ideoloji kokan bir gündemin sızdığını ifade eden Taha "*kesin bir şekilde tarafsızlık kavramına karşı olduğunu*" açıklamakta: *"Tarafsız bir gazeteci ya da bu anlamda tarafsız bir medya gibi şeyler mevcut değildir. Ancak bu, nesnel olunmaması gerektiği anlamına gelmez. Gazeteci nesnel olabilir ancak tarafsız olamaz. Gerçekte mesaj belirlenimli olmalıdır ve kanalı izleyen ve ona güvenen*

[204] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.55.
[205] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.55.

kamuoyuna bir mesaj iletmeli ya da bunun hakkında bir fikir sahibi olmalıdır" fikrini savunmaktadır.[206]

El Cezire'nin başkanı El-Ali konu hakkında:

"Bizler kendi fikirlerimiz ve bakış açımızla buradayız. El Cezire fikirleri kuruluş aşamasından beri Arap ülkelerinden gelen bir grup tarafından oluşturulmuştur. Çalışanlar daha önce BBC ya da Amerikan kanallarında Batılı bir medya tecrübesine sahip olsalar da hepsi sonunda Arap'tırlar. Sonuç olarak profesyonel tecrübeyi BBC'den almışlardır fakat bir Arap olarak arka planlarını bu tecrübeleriyle birlikte Arap dünyası için kullanmaktadırlar. Bizler Arap halklarının mantığını biliyoruz, fakat yabancı ülkelerde yaşayan ve Batılı medya kanallarına alışmış olan Arapların da bizi izlemesini istiyoruz" açıklamasını yaptığı söylenmektedir. [207]

Washington Post'un yazarlarından Sharon Waxman 2 Aralık 2001'deki makalesinde bu konuyu çok iyi bir şekilde işlemekte, her haber kurumunun içinde bulunduğu kültürel ortamın bir ürünü olduğunu kabul etmektedir. Waxman: *"Örneğin Amerika merkezli haber kaynakları İsrail'in mevcudiyetinin meşruluğunu hiç dile getirmeden ön kabul olarak alırlar ve de Usame Bin Ladin'in bir cani olduğunu da hiç söylemeye gerek duymadan bir gerçeklik olarak algılarlar. Arap dünyası için de bu bir ön yargıdır"* fikrini savunmaktadır.[208]

BBC'den Carol Walker'ın haberi Arap Medyasının batılı ülkeleri nasıl gördüğünü örneklemektedir. Walker konu hakkında:

"Arap dünyası yirmi dört saat yapan, üç haber Arap kanalından birisi olan El Cezire'nin Irak savaşı haberleri ve görüntüleriyle bombalanmaktadır. Bugün Tony Blair'in Saddam gittikten sonra Irak'ın kendi halkı tarafından yönetileceğini söylemesi haberi manşetteydi. Fakat yaralı çocuk ve kadın görüntüleri ortasında Londra ve Washington arasındaki ileti kaybolmaktadır. Gittikçe daha çok Arap için bunun bir "*özgürlük savaşı*" olduğunu desteklemek ve inanmak güçleşmektedir. İngiliz Dış İşleri Bakanı Jack Straw'ın El-Arabiya'daki önemli röportajının araya girmesine karşın İngiliz hükümeti Arap medyasının şimdiye kadar hiç olmadığı kadar savaş karşıtı olduğu hükmüne varmaktadır. Fakat hiçbir medya kampanyası yeryüzündeki gerçeği değiştiremez, tüm Arap dünyası

---

[206] Gassan Bin Ceddu, "Açık Diyalog", El-Cezire, 1 Kasım 2003, http://www.aljazeera.net7program/open_dalog/articles/2003/11/11-6-1.htm,'den Zayani, a.g.e., s.31.
[207] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.55-56.
[208] El Nevevi and Iskandar, a.g.e., s.56.

eğer Amerika ve İngiltere Irak'tan çekilir ve gerçekten bağımsız Irak kurulursa ikna edilebilecektir'' sözleriyle durumun karmaşıklığını göz önüne sermektedir.[209]

Arap medyası Anglo-Amerikan zorlukları ve kahramanca direnişlerin Irak üstünlüğüne yol açmasını ümit etmektedir. Saddam'ın heykelinin devrilmesi, Amerikan ve İngiliz askerlerinin savaş tutsağı alınması, askerlerin herhangi bir Irak şehrini işgalde başarısız olması ve bir çiftçinin eski silahı ile bir Amerikan Apache helikopterini düşürmesinden sonra işgal birliklerinin Bağdat'a varmasının Iraklı inancını yerle bir ettiği söylenmektedir.[210]

3.9. Ummr Kasr ve Çatışma Haberlerinin Makro Yapısal özellikleri

Haberin makro yapısal özellikleri haberin bağlamıyla sıkı ilişki içindedir. Haberin ne kadar sıklıkta ve ne büyüklükte verildiği de önemlidir. Ayrıca haberin teması metnin nasıl okunması gerektiğine işaret eder.

3.9.1. Nicel Veriler

ABD ve müttefiklerinin Irak'ı karadan işgal süreci olan Basra'nın Körfeze açılan kapısı olan Ummr Kasr limanına asker çıkarmaları ve devam eden çatışmaların 21-26 Mart 2003 tarihli CNN Int. ve El Cezire Haber Kanallarında nasıl haberleştirdikleri örneklem olarak seçilmiştir. CNN Int.'in üç haberi web sayfasında az fotoğraflı ve bombardıman haberi hariç küçük hacimli, ikişer sayfa olarak verilmiştir. El Cezire haberleri ise daha fazla fotoğrafla daha uzun metinlerle ikisi üç sayfa diğeri dört sayfa verilmiştir.

3.9.2. Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri

Başlıklar olayın çerçevesini çizer. Bu nedenle önemlidir. Manşet ve başlıklar ''durum tanımı'' yapar. CNN Int.'in 22 Mart, 2003 tarihinde seçilen ilk haber ''*Iraklı Köylüler ABD Askerlerine Hoş Geldin Diyor*'' manşetini kullanmıştır. Alt başlıkta ''*Köylüler:'Saddam senin günlerin sayılı*'' cümlesi kullanılmıştır. ABD'nin resmi

---

[209] BBC 3 April 2003 at 09.51-54 GMT, Lars Lundsten and Matteo Stocchetti, "The War against Iraq in Transnational Broadcasting", Finland, http://www.sit.fi/~lars/papers/iraq.pdf1'den Berrin Aşkın, "The Role of The Global Media in World Politics: a Case of Iraq War of 2003", (The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, April, 2006), s.89-90.

[210] http://weekly.ahram.org.eg/2003/634/eg8.htm'den. Aşkın,a.g.e., s.92.

söylemi olan ‘*’Biz Irak’a zalim Saddam rejimini defetmek ve Irak’ı özgürleştirmek için gidiyoruz*’’ sözlerini destekler bir söylem içerdiği görülmektedir. Iraklı köylülerin Saddam’ın ABD karşısında yenilmesinden ve görevi bırakıp gitmesinden memnun olacakları ifade edilmektedir. ABD’nin kurtarıcı güç olarak zavallı, acı çeken Iraklılara yardım için Irak’a girdiği ve Iraklı sivillerin bunu memnuniyetle karşıladıkları haberin temasıdır. Haberin paragraf girişi Safwan köyünde çoğunluğu yetişkin erkek olan düzinelerce köylünün köye ulaşan ABD askerlerine sıcak hoş geldin dedikleri ve arkadaşça pozisyon aldıklarıdır.

24 Mart 2003 tarihli seçilen ikinci haber ‘*’Korku içinde: Sürpriz bir saldırı*’’ manşetiyle verilmektedir. Haberin başlangıç paragrafı ‘*’Saddam’ı hedef alan sürpriz bir saldırı, artı havadan ve karadan şiddetli bir hücumun başlaması Irak rejimini sarstı*’’cümlesiyle başlamaktadır. Haberin teması ABD ve müttefiklerinin çok şiddetli bombardımanlar ile Saddam’ın saraylarının vurulduğu ve Irak ordusunun korku içinde kalarak Güney Irak’ta yenildiğidir. Saddam rejimini yok etmek için yüksek silah gücüyle donatılmış müttefik kuvvetlerin ani bombalama yapmaları ve Irak’taki askeri durumun Amerikan ve müttefik güçler lehine hızla değiştiği haberin diğer ana fikridir.

26 Mart, 2003 tarihli üçüncü haber’’ *Tahrip Edilmiş Irak Limanına Yardım Ulaşıyor*’’ ana manşetiyle yayınlanmıştır. Haberin girişi; ‘’ *Yedi adet yük vagonu çarşamba günü İngiliz askerleri şehirdeki aramada büyük miktarda silah bulduklarında, ağır hasara uğramış Irak’ın güney limanı Umm Kasr’a ulaştı*’’ olmaktadır. Bu girişle müttefik askerlerinin Saddam rejimiyle mücadele ederken, aç, susuz halka insani yardım ulaştırdıkları öne çıkartılır. Haberin teması ABD ve müttefiklerinin savaştan ve Saddam rejiminin kötü yönetiminden çile çeken aç, susuz Irak halkına yiyecek ve insani yardımı gemilerle ulaştırdıkları, onları koruyup, Saddam rejimine karşı savaştıklarıdır.

El Cezire kanalının web sayfasında 21 Mart 2003 tarihli haber ‘*’Bahriyeli askerlerden biri öldü ve Washington kendi kuvvetlerinin Basra’ya doğru ilerlediğini söyledi*’’[211] manşetiyle ve ‘*’Bağdat Umm Kasr’ın düştüğü (ele geçirildiği) yönündeki söylentileri reddetti ve sivillerin bombaların hedefi olduğunu tekrar belirtti*’’ ikinci

[211] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=50393

manşet olarak yayınlanmıştır. 23 Mart 2003 tarihli El Cezire'nin ikinci haberinde '' Umm Kasr çatışmasında bir Amerikalı ve iki İngiliz olmak üzere üç kişi öldü''[212] manşeti kullanılmıştır. El Cezire kanalı web sayfasında 23 Mart 2003 tarihli üçüncü haberde '' *Umm Kasr'da Amerikan Askeri Yığınakları ve Bağdat'ın Yeniden Bombalanması*''[213] manşeti kullanılmıştır.

El Cezire'nin 21 Mart 2003 tarihli haberinin teması Iraklı yetkililerin Ummr Kasr'ın düştüğünü reddetmeleri, sivillerin bombaların hedefi olduğu savı ile Batılı haber ajanslara dayanan haberlerde Ummr Kasr'ın yeni limanının İngilizlerin eline geçtiği, bazı Irak birliklerinin teslim olduğu ve Bağdat'a doğru ABD birliklerinin harekete geçtiğidir. El Cezire'nin 23 Mart 2003 tarihli haberinde tema olarak Ummr Kasr, Necef, Nasıriye'deki Irak ordusu ile ABD ve İngiliz kuvvetleri arasında şiddetli çarpışmalar ile ABD'lilerin yaptığı bombardımandır.

3.10. Ummr Kasr ve Çatışma Haberlerinin Mikro Yapısal özellikleri

Mikro yapılar çerçevesinde haberdeki sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arasında kurulan ilişkiler, haberin ikna yolları (retorik) gibi unsurlar incelenir. Haber metnindeki özel anlamlar, yan anlamlar ve kodlar da bu başlık altında ele alınır.

3.10.1. Sözcük Seçimleriyle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar

CNN Int.'in 22 Mart 2003 tarihli haberinde Kuveyt TV'si tarafından Cuma günü çekilen videoteypte gösterildiği öne sürülen görüntüler haberin içeriğini oluşturmaktadır. ABD askerlerini Güney Irak'ın Safwan köyünde çoğu yetişkin erkek olan düzinelerce köylünün sıcak bir şekilde karşıladığı ve Allah sizi korusun, çok teşekkür ederiz dedikleri iletilir. Bir köylünün *'Biz petrol istemiyoruz, onu alın, fakat ülkeyi inşa edin. Biz yaşamak istiyoruz, seyahat etmek istiyoruz, yürümek istiyoruz. Her zaman savaş baskısı, savaş, yıkım olamaz. Yeter, yeter. Biz bıktık, bıktık, usandık. Askerler çok yaşasın.*'' dediği belirtilir. Kaydedilen teypte sekiz yetişkin erkek ve çocukların dans ettiği ve *''Saddam senin günlerin sayılı. Saddam*

[212] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=50528
[213] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=50508

senin günlerin sayılı" sözleriyle şarkı söylediğini aktarır. Köylünün petrol istemiyoruz, onu alın biz yaşamak istiyoruz demesi savaşın ve başlarına gelen sıkıntıları petrole bağlamasını göstermektedir.

CNN Int.'in 24 Mart 2003 tarihli seçilen ikinci haberi ‘*'Kalın siyah isin havaya saçılan kısımlarından bir duman Bağdat semalarına yükseldi, ölmekte olan bir rejimin küllerini de birlikte taşıyarak. Binlerce Tomahawk füzesi ve güçlü bombalar yakıcı turuncu dumanları gece gökyüzüne yollayarak hedeflerini paramparça ederken geceler ateş ve gürültüyle doldu*'' diyerek ABD bombardımanını anlatır. Sürpriz bombardımanın Irak rejiminde tam bir korku yarattığı, sabah bombalanan yerlere gitmek isteyen muhabirlerin Irak yetkilileri tarafından engellendiği söylenir. ‘*'Saddam ve en güvendiği yaverleri özellikle onları öldürmek için tasarlanan bir bombalama kampanyasından sağ çıkmayı her nasılsa başarsalar da, onların zulüm egemenliği kalelerinin temelinden parçalanmaya hazır olduğu görünmekteydi*'' denilir. Bu cümlelerle CNN kendi savaş güçleri yüceltilirken, bu güce karşı çıkılamayacağını kurgular. Şimdi sağ kalmayı başardılar ama ABD'ye meydan okuyamazlar iddiası vardır. Saddam'ın egemenliğinin haksız ve zulüm içerdiği, her ne olursa olsun sonunda hükümdarlığının yıkılacağı belirtilir. Kıdemli bir deniz subayının ‘*'Biz Irak ordusunu kafası kesilmiş bir tavuğa dönüştürmek istiyoruz. Saddam karşılık verebilir fakat bu vuruş ayarlanmamış ve sonuç olarak faydasız olacaktır*'' cümlesi alıntılanır. Bush'un, bölgedeki üst düzey komutanlar ve savaş konseyi üyeleriyle Beyaz Saray durum değerlendirme odasında bir video konferans yaptığı, birleşik Devletler Ordusu generali Tommy Franks ile konuştuktan sonra *''Irak'ı özgürleştirme harekâtını*'' uygulama emri verdiği anlatılır. Bir Pentagon yetkilisinin ‘‘ *Onların bizi meşgul edecek pek çok şeyi var, eğer saklanırlarsa biz de saklandıkları delikleri vurmaya başlayacağız* ‘‘ dediği aktarılarak ABD ordusunun kararlılığı gösterilir.

CNN Int.'in 26 Mart, 2003 tarihli üçüncü haberin başında İngiliz askerlerinin denetiminde Irak'ın güney limanı Ummr Kasr'a insani yardımın ulaştığı anlatılırken, bu yardımın müttefiklerce verilen bir yardım değil Irak'a Birleşmiş Milletlerin ‘*'petrol karşılığı yiyecek*'' programı altında verildiğini haberin ortalarında anlarız. Bu arada İngiliz askerlerinin şehirdeki bir okulda bol miktarda askeri mühimmat bulduğu belirtilerek, daha önce Saddam Hüseyin'in uzun süredir silahları camiler,

hastaneler ve okullar gibi sivil binalara saklamakla suçlandığını haber anımsatır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın çarşamba günü, artan biçimde Irak'ta özellikle sivil kayıplar ile ilgilendiğini ve tarafları sivilleri korumak için '' *bütün gerekli adımları atması"* konusunda ikaz ettiğini söylediği haberde verilerek sivil can kayıplarının olduğu kabul edilir. Bu arada kaynak belirtilmeden Basra'da Saddam rejimine karşı güçlü bir halk ayaklanması olduğu da aktarılır.

El Cezire'nin 21 Mart 2004 tarihli haberinde Irak Enformasyon Bakanı Muhammed Said Al Sahafi'nin Bush'u '' *uluslar arası kötülükler çetesinin lideri*'' olarak tanımladığı ve '*'ABD'nin kanun dışına çıktığını*'' belirttiği yer alır. Bakan'ın Amerikan kuvvetlerinin Irak çölüne yüz elli kilometre girdiğini yalanlaması ve bu çölün nerede olduğunu sorması, Iraklılarca düşürüldüğü iddia edilen helikopterleri Amerikalıların Iraklılar kullanmasın diye kendilerinin yok ettiklerini ve diğerinin ise başka nedenlerden dolayı düştüğü yönündeki sözleriyle alay ettiği yer alır. Al Sahaf'ın Kuveytli yöneticileri de "*Sömürgecilerin binek hayvanı*" olarak tanımlayarak Kuveyt'e hâkim olan korkuya işaret ettiği ve halkın ülkeyi terk ettiğine işaret ettiği haberde yer alır. ABD'lilere ve müttefiklerine yardım ettikleri için Kuveytlilere yönelik Irak yönetimindeki öfkeyi Al Sahaf böyle yansıtmaktadır.

23 Mart 2003 tarihli El Cezire'nin ikinci haberinde Albay Tomas Woldhous Umm Kasr'da gazetecilere ''Amerikalıların fiilen dirençle karşılaştıklarını ve "*operasyonun istedikleri hızda gitmediğini*" belirterek şehri savunanların ellerindeki hafif silahlarla, tüfek ve toplarla silahlandığını'' söylediği verilir. El Cezire muhabirinin verdiği bilgiye göre, '*'dün akşamdan bu yana Bağdat'a yapılan bombardımanın dokuzuncu dalgasında kısa bir süre önce bazı kuvvetli patlamalar ve yerden açılan uçaksavarların ateş gürültüsü Irak'ın başkenti Bağdat'ı salladı*'' denilerek Amerikan bombardımanı anlatılır. Necef'te direniş olduğu ve Irak kuvvetlerinin Bağdat'a yürüyen Amerikan kuvvetlerinin ilerlemesini kutsal Necef şehrinin 70 km uzaklıkta durdurmayı başardığı yer alır. Basra'da Amerikan bombardımanı sivil ölümler nedeniyle ''*katliam*'' olarak nitelenir.

23 Mart tarihli El Cezire'nin üçüncü haberinde Irak Devlet Başkanı Yardımcısı Taha Yasin Ramazan'ın, Iraklıların Al Nasıriye ilinde Souq Al Shouyoukh kazasında saldırganlara karşı yürütülen operasyonlarda Amerikalı askerleri öldürdüğünü ve esir

aldığını belirttiği yer alır. Ramazan'ın Umm Kasr'da Irak direnişini methederek Amerikan ve İngiliz kuvvetlerinin burayı dört gündür ele geçirmeye çalıştığını, Umm Kasr nahiyesinin aslında çarpışmaya hazır olmadığını zira burasının silahtan arındırılmış bir bölge olduğunu belirterek "*silahlandırılmış ve yıllardır savaşmaya hazır bölgelere karşı ne yapacaklar merak ediyorum…*" dediği haberde yer alır. Burada Taha Yasin Ramazan'ın müttefiklere direndiklerini ve bu direnmenin artarak devam edeceğini ima ettiği gözlenir.

3.10.2. Haberin Nedensellik İçinde Kurulması

CNN Int.'in 22 Mart 2003 tarihli haberinde Kuveyt Televizyonun görüntülerine atıf yapılarak, ''*Iraklı Köylüler ABD Askerlerine Hoş Geldin Diyor*'' manşetiyle verilmesi, halkın Irak yönetiminin aleyhinde olduğu ve Saddam rejiminden kurtarılmak için gün saydığı ve işgal güçlerini memnuniyetle ''*kurtarıcı*'' olarak kabul ettiği anlamı çıkmaktadır. Haberin detaylarında köylülerin askerleri kucaklaması, yanaklarından öpmesi, Saddam aleyhine ''*Saddam günlerin sayılı*''sözleriyle şarkılar söyleyip bazılarının dans etmesi, ABD ve müttefiklerinin kabul gördüğünü anlatmaktadır. Savaşın ve tüm kötülüklerin nedeni olarak ta Irak halkının yönetimlerini gördüklerini bir köylünün '' *her zaman savaş, biz bıktık, askerler çok yaşasın*'' sözleriyle barışa olan özlemini ve barışın ABD askerleri eliyle geleceğine inancını göstermektedir.

CNN Int.'in 24 Mart 2003 tarihli seçilen ikinci haberinde ''*İkinci körfez savaşının ana hedefi Irak ordusu değil, Saddam'ın kendisiydi*'' cümlesiyle ABD yönetiminin savunduğu savaşa neden olan şeyin ''*Saddam rejimi*'' olduğu tezine destek verilir. ''*USA Başkanı'nın, teslim olması, kuvvetlerini bırakması için Saddam'a verdiği sürenin bitiminden saatler önce gelen habere göre harekete geçen Bush, Saddam'ın uyumakta olduğuna inanılan yer olan, yer altı sığınağını vurması için US güçlerine emir verdi*'', denilerek bombalamanın nedeninin Saddam'ın öldürülmesi yoluyla savaşın erkenden bitirilmesinin hedeflendiği vurgulanır. ''*Müttefiklerin US hava saldırısında başlangıçta Saddam'ın vurulup düşürülmüş olabileceği ihtimali gösterisi, geniş bir kitleye korku salan bir savaşın acı çekmeden biteceği umudunu artırdı*'' denilir.

CNN Int.'in 26 Mart, 2003 tarihli üçüncü haberin *''Tahrip Edilmiş Irak Limanına Yardım Ulaşıyor*'' ana manşetiyle yayınlanmasına karşın, limanı tahrip edenlerin kim olduğu, niye Irak halkının yiyecek ve insani yardım sıkıntısı çektiği verilmemektedir. Sanki Irak halkı ABD ve müttefiklerince 1991 Şubat ayından beri bir ekonomik ambargo altında değilmiş ve bunu yapanlarda ABD ve müttefikleri değilmiş gibi sadece yardımın Ummr Kasr limanına ulaştığıyla yetinilmektedir. Haberin devamında bir okulda askeri cephane ve giysiler bulunması nedeniyle Saddam Hüseyin'in suçlandığının aktarılması ise haberde yapısal yanlılık modeline bir örnektir.

El Cezire'nin Ummr Kasr ve çatışma haberlerinde her iki tarafın yetkililerinin görüşlerine yer verilerek savaştaki tarafların pozisyonları aktarılır. El Cezire CNN Int.'in aksine sivil ölümleri ön plana çıkarır. Irak tarafı ABD'lilerin savaş suçu işlediği ve katliam yaptığı suçlamasına karşın, ABD tarafının Iraklıları petrol kuyularını ateşe verdikleri ve Kuveyt'e Scud füzesi attıkları için suçlamalarını verir. Amerikalı yetkililer Iraklıların hezimete uğradığını söylerken, tam tersine Iraklıların Ummr Kasr gibi *''silahtan arınmış''* bir bölgede bu kadar zorlanmaları karşısında işgal kuvvetlerinin Bağdat'ta yenilgiyle karşılaşacakları ve esir edilecek işgal kuvvetlerinin askerlerinin cezalandırılacağını söylemeleri öne çıkartılır.

3.10.3.Üslup ve Retorik

3.10.3.1. Sözcük Seçimleri ve Sentaks

CNN Int.'in 22 Mart 2003 tarihli haberinde Kuveyt Televizyonun videosunda gösterilen Basra'da Safwan köyünde ABD askerleri ile Irak köylülerinin anlık bir karşılaşması verilerek haberleştirilmiştir. Bir köylünün *''Biz petrol istemiyoruz, onu alın, fakat ülkeyi inşa edin. Biz yaşamak istiyoruz, seyahat etmek istiyoruz, yürümek istiyoruz. Her zaman savaş baskısı, savaş, yıkım olamaz. Yeter, yeter. Biz bıktık, bıktık, usandık. Askerler çok yaşasın.*'' sözleri ve askerlere karşı sıcak davranışları habere konu olmuştur.

CNN Int.'in 24 Mart 2003 tarihli seçilen ikinci haberi fotoğrafsız, birden fazla muhabirinin ortak verdiği haberlerden oluşmaktadır. *''Saddam'ı hedef alan sürpriz bir saldırı, artı havadan ve karadan şiddetli bir hücumun başlaması Irak rejimini*

sarstı. ''Füzelerin hedefi bulmasından kısa bir süre sonra bir çift US. F117 savaş uçağı dört adet 2000-1b tipi bina vurucu bombayı Saddam'ı içinde barındıran, en azından iki merhametsiz oğlundan (Kusay ve Uday) ,birinin içinde olduğuna inanılan bir yer altı binasının üstüne bıraktı'' denilerek bombalamanın hedefinin ''*Saddam ve merhametsiz oğulları*'' olduğu vurgulanır. Müttefik plan bunu daimi olarak sona erdirmek yönünde denilir. ''*Kalın siyah isin havaya saçılan kısımlarından bir duman Bağdat semalarına yükseldi, ölmekte olan bir rejimin küllerini de birlikte taşıyarak*'' cümleleri ile haberin başında ABD ve müttefiklerinin bakışıyla ve onları benimseyerek, Irak rejimini ise aciz güçsüz göstererek bir haber dili kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu metinde haberde yapısal yanlılık modelinde Van Dijk'in bahsettiği''biz'' ve ''onlar'' ayrımı gözlemlenmektedir. Haberdeki tüm anlatım ''biz'' ve ''onlar'' söylemiyle Iraklılar ötekileştirilir ve söylemde de dışlanır. Çünkü onların ağzından sadece haberin sonunda bir iki satırla Irak İçişleri bakanı Saddam'ın İçişleri Bakanı Muhammed Diab El-Ahmed bir kalaşnikof sallayarak gazetecilerin önüne çıktı denilerek, meşruiyeti sorgulanır. El-Ahmed'in'' *Yalnız savaşan Bush' tur. Büyük bir zafer kazanacak olan bizleriz, rüya görmüyoruz* '' dediği aktarılır ve haber ''*Belki rüya değil ama rejimin en kötü kâbusu başlamak üzereydi*'' denilerek ABD liderliğindeki koalisyona destek veren bir söylemle bitirilir.

CNN Int.'in 26 Mart, 2003 tarihli üçüncü haberinde Irak'ın Ummr Kasr limanına gemiyle gelen insani yardım kesin ifadeler kullanılarak, di'li geçmiş zaman ile anlatılırken, Iraklı yetkililerin Amerikan mühimmatının Bağdat'ta Çarşamba günü çok gidilen bir markette on beş sivili öldürdüğünü söyledikleri iddia düzeyinde yansıtılır. Irak iletişim Bakanlığınca yayınlanan izleyen raporda, Baş şehirde uluslar arası haber ajanslarından fotoğrafların gösterdiği üzere, tespit edilemeyen sayıda açıkça sivil ölü ve yaralı kişi ve yanmış araçlar olduğunu söylüyor, denilerek bunların sayısı, sivil mi, asker mi olduğu ve isimleri verilmediği görülür. İsim vermeden Merkezi komutanlığın koalisyon güçleri memurlarınca iddia edilen Basra'da rejime karşı bir ayaklanma olduğu verilir. Bağımsız kaynaklar veya görgü şahitlerine yer verilmediği gözlenir.

El Cezire'nin haberlerinde fotoğraflara yer verildiği görülür. 21 Mart tarihli ilk haberinde Bağdat'ı Amerikan bombardımanı sonucu Iraklı yaralılardan birinin büyük boy fotoğrafı haberin başında yer alır. Irak Enformasyon Bakanı Muhammed Said Al

Sahafi'nin fotoğrafı, Amerikan Bahriyelilerden bir askerin Kuveyt sınırını geçtikten sonra zırhlı aracıyla birlikte görülen fotoğrafı, B 52 bombardıman uçaklarının bombardımana katılmak için İngiltere'den havalandığını gösteren fotoğrafla haber bitmektedir. Haberin söyleminde Al Sahafi'nin Bush'u '' *uluslar arası kötülükler çetesinin lideri*'' olarak tanımladığı ve ''ABD'nin kanun dışına çıktığını'' söylediği öne çıkartılır. Kuveytlilere ise Al Sahafi'nin "*Sömürgecilerin binek hayvanı*'' dediği aktarılır.

El Cezire'nin 23 Mart tarihli ikinci haberinde Umm Kasr'da Amerikan kuvvetleriyle Irak kuvvetleri arasında yaşanan çatışmadan canlı görüntülerden bir an fotoğraf olarak kullanılır. Amerikalı askerler ve dumanların gökyüzünü kapladığı şehir görüntüsü ardından Basra katliamı kurbanlarından bir çocuğun kafası parçalanmış cesedinin fotoğrafı yer alır. Haberin üslubu iki tarafın da görüşlerine yer vererek denge oluştursa da, sivillerin öldürülmesinin duygusal tepkisi ''*Basra Katliamı*'' ara başlığı, ölmüş çocuk cesedi fotosu ve Basra'da ölenlere '' *şehit*'' nitelemesi ile El Cezire'nin söylemi Irak yönetiminden olmasa da Irak halkından yana gözükür. Irak yönetimince, Bağdat, Musul ve Tikrit'in bombalandığı kabul edilirken, Basra'da bombardımanda içinde çocukların olduğu elli sivilin ölmesi '' *katliam*'' olarak nitelenir. El Cezire'nin 23 Mart tarihli seçilen son haberinde Amerikalılar ve İngilizlerin Irak kuvvetleriyle yapılan çatışmalarda kayıplarına vurgu yaparken, sivil ölümlere dikkat çekilir. Her iki cephenin görüşlerini yansıtan haberde Irak kendini savunan, müttefikler ise saldırgan pozisyonda resmedilir.

El Cezire'nin 23 Mart tarihli üçüncü haberinde Bağdat'ın dumanlar yükselen genel bir fotoğrafı ve altında ''*Bağdat geçtiğimiz gece*''açıklaması yer alır. Diğer fotoğraflarda Irak Başkan Yardımcısı Taha Yasin Ramazan, tank üstünde ABD'li askerler ve yaya olarak koşan Iraklı askerlerin fotoğrafları yer alır. Bu haberde Irak'ın farklı bölgelerinden El Cezire muhabirlerinin ilettiği bombalama ve çarpışma haberleri yanı sıra, Irak İletişim Bakanı, Başkan yardımcısının Amerikalıları durdurdukları ve bazı uçakları ile helikopterlerinin düşürülüp, esirler aldıkları iddiasına yer verilir.

3.10.3.2. Retorik

CNN Int.'in 22 Mart 2003 tarihli haberinde Kuveyt TV'si tarafından Cuma günü çekilen videoteypte gösterilen görüntülere dayanılarak, ABD askerlerinin Iraklı köylüler tarafından sıcak karşılandığı, köylülerin ağzından ABD askerlerini övücü ve savaştan bıktıkları, Saddam Hüseyin'i istemedikleri sözleriyle verilir. Böylece ABD yönetiminin görüşlerine paralel haber retoriği yeniden üretilir.

CNN Int.'in 24 Mart 2003 tarihli seçilen ikinci haberinde, ABD askeri yetkililere dayanarak savaş haberleri verilir. Bir Pentagon yetkilisinin ; '*Her üç binada da kıdemli Irak rejimi liderlerinin olacağını istihbarat gösterdi fakat hedefin biri diğer ikisinden daha önemliydi'* dediği aktarılır. Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice, Savunma Bakanı Rumsfeld'in isimleri sıkça telaffuz edilir ve Bush'un saldırı emrini nasıl verdiği, en ince detayına kadar anlatılır. ABD Başkanı Bush'un, Tenet, Rumsfeld, hava kuvvetleri generali Richard Myers ve savaş konseyinin diğer üyeleri; Rice, hükümet sözcüsü Colin Powell, Cheney ve Beyaz Saray çalışanları Müdürü Andrew Card dâhil ile görüştüğü verilir. Bu metinde haberde yapısal yanlılık modelinde Van Dijk'in bahsettiği''biz'' ve ''onlar'' ayrımı gözlemlenmektedir.

CNN Int.'in 26 Mart, 2003 tarihli üçüncü haberinde CNN'den Diana Muriel'e atfen Ummr Kasr'a gemiyle gelen insani yardımı İngiliz Ordusu'nun günlerce bir şey yemeyen Iraklılara dağıttığı verilir. İngiliz havuz muhabiri Bill Neely'nin bildirdiğine göre İngiliz askerlerinin bir okulda bol cephane ve asker giysisi buldukları ve evleri arayıp bazı insanları tutukladıklarını aktarır. Neely'nin, okulda bulunan askeri üniformalar, Irak birliklerinin askeri üniformalarını çıkarıp sivil halkın arasına karıştığını gösteren bir işaret olabilir görüşü aktarılır. Iraklı yetkililerin Bağdat'ta çarşamba günü uluslararası haber ajanslarının fotoğraflarında gösterildiği üzere Amerikan bombalarının çok gidilen bir markette on beş sivilin ölümüne sebep olduğu iddiası verilir. Independent (bağımsız) Haber Televizyonundan Muhabir Richard Gaisford'a kıdemli bir İngiliz yetkilinin Basra dışında savaşmayı bırakan Iraklı askerlerin teslim olduğunu söylediği verilir. ABD Savunma Bakanlığının paramiliter güçlerin savaş direnci ve yetenekleri konusunda yanlış hesaplama yapmış olabilecekleri açıklaması verilir. Diğer haberler başlığı altında Başkan George

Bush'un Savunma Bakanlığında yaptığı konuşmada ‘*'savaşı kazanmakla direk ilgili olduğunu*'' belirttiği 4,7 milyar ABD Doları acil harcama talebiyle birlikte koalisyon güçlerini elde ettikleri kalıcı başarı için selamladığı belirtilir.

El Cezire'nin CNN ‘den daha nesnel bir dil kullandığı ve olayları iki tarafın görüşlerine daha fazla yer verdiği gözlemlenmektedir. El cezire'nin görüşlerine başvurduğu, Basra körfezinde bulunan Amerikan uçak gemisi Abraham Lincoln'da donanma komutanı Amiral John Kili'nin Irak harbinde hızlı bir başarı beklediklerini söylediği, Iraklıların tersine Amerikalıların savaşın sonucundan kendileri açısından umutlu oldukları verilir. Kuveytli yetkililerin Iraklıları Scud füzesi atmakla suçlamasına da yer verilir. Katar'daki Al Siyliyya üssünde bulunan İngiliz kuvvetleri komutanlığından Albay Al Lookwood'un El Cezire'ye verdiği demeç öne çıkartılır. Lookwood, Irak'taki Amerikan ve İngiliz askeri harekâtının Irak başkanı Saddam Hüseyin ve nizamının yönetimde kaldığı sürece devam edeceğini belirterek kendi tabiriyle ‘*'İngiliz kuvvetlerinin Irak'ı Saddam ve topyekûn toplu imha silahlarından kurtarmak istediğini*'' ifade ettiği haberde verilir. Batılı Ajanslarca Amerikan kuvvetlerinin Irak'ın güneyindeki yeni Ummr Kasr limanını ülkeye insani yardımları sokmak için kullanmak istediklerini duyurduğunu verir. Buna karşın Irak Başkan Yardımcısı Taha Yasin Ramazan ile Irak Enformasyon Bakanı Muhammed Said Al Sahafi'nin demeçleri verilir. Al Sahafi'nin Irak Silahlı Kuvvetlerinin, Amerikan ve İngiliz askerlerine saldırgan ve savaş suçlusu muamelesi yapacaklarını ve bunlar üzerinde uluslararası yasaları uygulamayacaklarını söylediği, Ummr Kasr'da Iraklı askerlerin, Amerikan askerlerinin bazılarını öldürdüğünü ve esir aldığını "*geriye kalanların*" ise kaçtığını söylediği yer alır. El Cezire bombalamalar sonucu ölen siviller konusunda sivil görgü şahitlerine de yer verir. Bu arada Irak televizyonu Bağdat'a yapılan bombalamada atılan, üzerinde "*Urşelim*" yazan İsrail yapımı roketin kalıntılarını göstererek '' *Amerikan-Siyonist Komplonun*'' yürütüldüğünü iddia eder.

3.10.4. Anlamsal Vurgular

CNN Int.'in 22 Mart 2003 tarihli haberinde ABD askerlerinin Iraklı köylüler tarafından, sıcak bir şekilde karşılanması ile, işgalin Irak halkı tarafından da desteklendiği ve Saddam Hüseyin rejiminden halkın da bıktığı vurgulanır. CNN

Int.'in 24 Mart 2003 tarihli seçilen ikinci haberinde ABD'nin savaşı erken bitirmek için Saddam'ın saraylarını bombalaması yanı sıra Irak'ın Basra ve Bağdat dâhil birçok yerinde müttefik askerlerin konumları, Güney Irak'ta düzenli bir direnme gözükmemesi aktarılır. *''Halkın geçen hafta müttefiklerin ''özgürleştirdiği'' şehirlerde müttefiklerin Birinci Körfez Savaşı sonrasında olduğu gibi Amerikalıların onları Saddam'ın eline terk edeceği korkusuyla çok az zafer şenliği yaptığı''* haberde yer alır.

El cezire Ummr Kasr ve çatışma haberlerinde CNN Int.'e göre daha nesnel bir tutumla iki tarafın görüşlerine yer vermekle birlikte ölen siviller için duyarlılık göstermekte, bombalamaları ve çarpışmaları daha insancıl bir gözlemle aktarmaktadır.

3.11. Saddam Heykelinin Devrilmesi Haberlerinin Makro Yapısal özellikleri

3.11.1. Nicel Veriler

İkinci Körfez Savaşının en tarihi anlarından birisi olan ABD ve müttefik ülke askerlerinin Saddam rejimini devirmenin sembolü olan Bağdat Firdevs Meydanındaki Saddam anıtını 9 Nisan 2003 tarihinde devirmesi ve bu gösterinin televizyon kameraları ve yüzlerce gazetecinin önünde konuşlandığı Filistin Otelinin önünden canlı yayınla dünyaya iletilmesi Saddam Heykelinin örneklem olarak seçilme sebebidir. Böylece ABD dünyaya ve Irak'taki Saddam yandaşlarına artık direnmenin boşuna olduğu mesajını vermektedir. Saddam Heykelinin düşmesi haberi CNN Int. ve El Cezire'nin web sayfalarındaki üç günlük haber zamanlaması ile sınırlandırılmıştır.

3.11.2. Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri

CNN Int.'in 9 Nisan 2003, tarihinde yayınlanan web sayfasındaki ilk manşeti *''Iraklılar Saddam Simgesine Saldırıyor''*[214] iken, aynı gün yayına verilen ikinci haberde *''Amerika Birleşik Devletleri Askerleri Saddam'ın Heykelini Devirdi''*[215] manşet olmaktadır. 11 Nisan 2003 tarihinde CNN Int'in web sayfasında yayına

[214] http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/04/09/sprj.irq.baghdad/index.html?iref=allsearch
[215] http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/04/09/sprj.irq.int.war.main1400/index.html?iref=allsearch

verilen haberde ABD Başkanı Bush'un sözlerine istinaden ''*Bush korkunun pençesinden Irak özgürlüğünü ilan etti*''[216] manşetiyle yayınlanmıştır.

El Cezire'nin web sayfasının 9 Nisan 2003 tarihli haberinde ''*Washington ve Londra, Irak rejiminin çökmesine ihtiyatla sevindi*''[217] manşeti ve ''*İşgal Kuvvetleri Bağdat'ı Mukavemetsiz İstila Ediyor*''manşeti kullanılmıştır.10 Nisan 2003 tarihli ikinci haberde ''*Saddam Yönetiminin Sonu ve Bağdat İşgal altında*''[218] manşeti kullanılmıştır. El Cezire'nin 10 Nisan 2003 tarihli üçüncü haberinde ise '' *Saddam Heykelinin Devrilmesinin Ardından Diğer Heykellerde Düşecek*''[219] manşeti dikkat çekmektedir.

CNN Int. Heykel'le ilgili ilk haberinde ''*Iraklılar Saddam Simgesine Saldırıyor*'' manşetiyle haberin çerçevesini Iraklıların sivil öncelik kullanarak heykeli devirdikleri izlenimi yaratmaktadır. Alt başlık olarak ''*Sevinçten coşmuş Bağdat yerleşimcileri yirmi dört yıllık sürdürdüğü kaba kuvvet rejimi çöken Saddam Hüseyin'in sembolüne saldırdı*'' cümlesini kullanarak Saddam'ın rejiminin kaba kuvvet yoluyla devam ettiğini ama halkın artık onu istemediğini öne çıkartmaktadır.

CNN'in ikinci haberinde ''*Amerika Birleşik Devletleri Askerleri Saddam'ın Heykelini Devirdi*''manşet olmakta ve ABD askerlerinin oynadığı rol teslim edilmektedir. Alt başlıkta ise ''*Amerika Birleşik Devletleri birlikleri koalisyon tankları Çarşamba günü Bağdat'ın merkezine girdikten sonra Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in dev heykelini çekerek devirdi*''denmektedir.

CNN'in üçüncü haberinde ise ABD Başkanı Bush'un sözleri manşet olmaktadır; '' *Bush korkunun pençesinden Irak özgürlüğünü ilan etti*''. Alt başlıkta ise ''*Başkan Bush Cuma günü, Iraklıların korkunun pençesinden kurtulduklarını açıklarken, Saddam Hüseyin rejiminin ölümünü ilan etti fakat Irak'ta zafere ramak kaldığını söyledi*'' denmektedir. Bush'un Ulusal Denizci Tıp Merkezinde muhabirlere verdiği demeci öne çıkartan CNN Int. Bush'un Irak ve Saddam hakkındaki resmi ve kişisel görüşlerini vermekte, Bush'un iki yaralı ABD askeriyle nasıl gurur duyduklarına vurgu yaptığı sözleri yayınlamaktadır.

[216] http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/04/11/sprj.irq.bush.war/index.html?iref=allsearch
[217] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=51442
[218] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?archiveid=51466
[219] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?archiveid=51488

El Cezire'nin 9 Nisan 2003 tarihli haberinde ‘’*Amerikan kuvvetleri beklenmedik bir kolaylıkla Bağdat'a girdi*’’ denilerek Bağdat'ın işgalinin adım adım nasıl yapıldığı anlatılır. Bağdat'ta Firdevs meydanında bulunan Saddam'ın 65. Doğum günü anısına 28 Nisan 2002'de yaptırılan Saddam heykelinin Amerikan denizcilerinin tanklarının yardımıyla düşürüldüğü anlatılır. ‘’*Savaş Meydanında Son Durum Özeti*’’ ara başlığıyla Tikrit, Musul, Kerbela ve Basra'daki gelişmeler ve son durum verilir. ‘’*Uluslararası Tepkiler*’’ ara başlığıyla Amerikan ve İngiliz yönetimlerinin durumdan memnuniyetleri aktarılır.

El Cezire'nin 10 Nisan 2003 tarihli ikinci haberinde ‘’*Başkan Saddam Hüseyin'in dönemi artık Irak'ta bitti*’’ara başlığıyla habere giriş yapılır. Heykelinin devrilmesiyle Saddam Hüseyin döneminin bittiği vurgulanarak, heykelin devrilmeden önce bir Amerikan askerinin kısa süreliğine heykelin yüzüne Amerikan bayrağı koyduğu, kısa bir süre sonra Amerikan bayrağının kaldırılarak Irak bayrağı konduğu anlatılır. Kaos ve yağma hareketlerinin sevinç gösterilerini gölgelediği ve Iraklıların devrilen heykeli tekmeledikleri anlatılır. Tikrit'in ikinci en önemli hedef olduğundan bahsedilir. Amerikan askerlerinin yaralı taşıyan bir ambulansa ateş açtığı verilir. ‘’*Karışık Duygular*’’ ara başlığıyla Arap âleminde şaşkınlık olduğu ve Amerikan bayrağının gösterilmesinin öfkeye neden olduğu aktarılır. Amerikan yetkililerinin durumdan hoşnut olduğu Amerikan Savunma Bakanının görüşleriyle aktarılır.

El Cezire'nin 10 Nisan 2003 tarihli üçüncü haberinde ‘’*Bağdat'ın bu şekilde ve kolaylıkla fazla direnmeden düşmesi sokaktaki Arapları dehşete ve hayrete düşürdü*’’ denilerek habere giriş yapılır. Gazetelerin Saddam heykelinin düşmesinin ardından başka Arap başkentlerindeki heykellerin de düşebileceğini, ABD ve İngiltere'nin bundan sonra Mısır, Suudi Arabistan, Suriye ve İran'daki rejimleri devirme hazırlığının da yapılmaya başladığını belirttiği haberde yer alır. ‘’*Zorlu Dönem Başladı*’’ spotuyla El-Kudüs El-Arabî gazetesinin, ABD ve İngiltere işgalcilerinin büyük direnişle karşılaşacağı görüşü ve Irak'taki anarşi ve talana dikkat çekmesi verilir. ‘’*Saddam Hüseyin Tikrit'ten Tarihin Mahkemesine*’’ ara başlığıyla El-Hayat Gazetesi'nin 9 Nisan baskısında ‘’ Bağdat ve Saddam'ın heykelinin düştüğünü, Washington'un Şam'ı ibret alması için uyardığını verir. Suudi Arabistan'ın ise Irak'taki insanlık dramına dikkat çekmesi ve halkın seçeceği bir hükümetle işbirliği

yapmaya hazır olduklarını söylemeleri öne çıkarılır. Lübnan'ın Es-Sefir gazetesinin ‘’*İngiltere ve ABD'nin Irak'ı Alçaltan(rezil eden) Gecesi*’’ manşetini ara başlık yapan haber, Saddam Hüseyin'in uyguladığı politikalar ile Irak halkına yabancı güçlerin ülkesini işgaline ve zillet yaşamasına neden olduğu sert cümlelerle verilir. Ürdün'ün El-Arab El-Yevm gazetesi ise ‘’ *Bağdat'ın savaşarak düşmediği ve zalim bir gücün eline teslim edildiği* ‘’görüşüyle Iraklıları ve ABD yönetimini eleştirir. ‘’*İşgali kolaylaştıran ödün*’’ başlığını atan Lübnan'ın En-Nehar gazetesi, Irak rejiminin bu şekilde kolayca düşmesinin arkasında Saddam Hüseyin ve Cumhuriyet Muhafızlarının hayatları karşılığı ABD kuvvetleri ile anlaşmış olabilecekleri iddia edilir. ‘’*Ülkenin yönetimi, yeniden imarı*’’ ara başlığıyla Irak muhalefetinin kaynağı El Vatan gazetesi Irak muhalefet kaynaklarından aldığı bilgiye göre Mayıs'ın ilk haftasında Irak halk meclisinin Afganistan'daki Loya Gırga gibi toplanacağı verilir. ‘’ *Irak Diplomatik Heyetleri*’’spotuyla haber Eş-Şark El-Evsad Gazetesi'nden alıntıyla sonlanır. Gazeteye göre ABD'in, Irak'ın yurt dışındaki temsilcilerinin kendisine teslimini düşündüğü buna karşın Arap diplomatların ülkede yeni bir yönetim kurulana kadar görevlerine devam etmeleri düşüncesi taşıdıkları verilir.

3.12.Saddam Heykelinin Devrilmesi Haberlerinin Mikro Yapısal özellikleri

3.12.1.Sözcük Seçimleriyle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar

CNN Int.'in Saddam Heykelinin Devrilmesi haberlerinde El Cezire'den oldukça farklı bir dil ve sözcük kullandığı gözlemlenmektedir. CNN Int.'in ilk haberinde ‘’*heykelin devrilmesi*’’ ve ‘’*Iraklıların sevinç gösterileri*” öne çıkmaktadır. Iraklıların ellerindeki tokmaklarla heykelden parçalar *koparttıkları*, heykele ayakkabı ile *vurdukları*, heykeli yerlerde *sürükledikleri*, Iraklıların ABD askerlerine *el salladıkları*, *sevinç gösterisi* yaptıkları anlatılmaktadır. Haberin devamında Bağdat'ta gelişen yağmalama olayları ile Bağdat Üniversitesinde ABD denizcilerine ateş açılması da haberde yer alır. Şii Müslüman liderin halka konuşması ve Saddam'dan *zorba* diye söz etmesi ve koalisyona *teşekkür* ettiği belirtilir. Irak gizli polis bürosundan bir yetkilinin Iraklıların Saddam Hüseyin'in posterlerini *benzinle yaktıkları* alıntısı yapılır. CNN'in kutlama ve yağmalama haberlerini öne çıkarttığı gözlemlenir.

CNN Int'in ikinci haberinde Amerikalı bir askerin heykelin başına *ABD bayrağı örtmesini*, kalabalığın sessizce izlediğini, sonra 1991 öncesi Irak bayrağı asıldığını belirtir. ABD askerlerinin sözlerini öne çıkartarak *Irak'ın yıllarca süren zulümden sonra özgür* olduğunu, direnişle karşılaşmadıklarını belirtir. Halen bazı bölgelerde çatışmalar olsa da *rejimin sonuna gelindiğini* ABD'li yetkililerin ağzından verir. Iraklıların Amerikan askerlerine *el salladıkları* ve *sevinç gösterileri* dile getirilir. ABD ordusunu farklı birliklerinin Bağdat ve civarında nereleri işgal ettikleri ve üstünlükleri dile getirilir.

CNN Int'in üçüncü haberinde Bush'un *Irak Rejimi'nin* öldüğünü söylemesi, idare edilen Irak'ın *toplu imha silahlarından* ve *Saddam rejiminden arındırılmış* bir Irak olduğunu söylemesi dile getirilir. ABD Merkez Komutanı General Tommy Franks'ın *Saddam ve rejimi ölü ya da koşarak cehenneme gidecek* sözleri ve Bush'un *Saddam'ın heykelinin devrilmesi karşısında sevinci* onun demecinden aktarılır. Suriye, üst düzey Irak Baas partisi üyeleri ve Saddam'ın akrabalarına geçiş izni vermemesi için uyarılır. Yaralı iki askeri eşiyle ziyaretleri, madalya takmaları ve onlarla gurur duydukları ve Amerikan esirlerini kurtaracaklarına dair *söz verdiği* belirtilerek haber sonlandırılır.

El Cezire'nin Saddam Heykelinin Devrilmesini 9 Nisan 2003 tarihli haberde Bağdat'ın düşmesini *istila* sözcüğüyle verdiği ve *direniş* olmadan Bağdat'ın işgal edildiğini öne çıkardığı görülür. ABD Başkanı Bush'un Beyaz Saray sözcüsü Ari Fletcher'in aktardığına göre ''*Irak halkının özgürlüğü istediklerini görmesinin kendisini mutlu ettiğini söylediği''* ve '*'televizyonda gösterilen Saddam heykelinin devrilmesinin askerin ilerleyişinin ve Irak halkının özgürlüğe susamış olduğunun bir göstergesi olduğunu söylediği ve bu olayı tarihi bir an olarak nitelendirdiği*'' belirtilir. İngiltere başbakanı Tony Blair'in sözcüsünün '*'artık Irak halkının korku zincirlerinin kırıldığını ve görüntülerin Saddam yönetiminin nasıl bir yönetim olduğunu gösterdiğini söylediği*'' verilir.

El Cezire'nin 10 Nisan 2003 tarihli haberinde '*'Berlin duvarını çağrıştıran Saddam'ın heykelinin Amerikalılar yardımıyla devrilmesiyle bir devrin bittiği*'' belirtilir. Iraklıların '*'kendilerini demir yumruklarla 24 yıl boyunca yöneten ve üç harp yaşatması sonucunda ülkenin ekonomisinde büyük hasarlara sebebiyet veren*

adamı küçümseyip metal heykelini tekmeledikleri" verilir. *''Savaş Arap âleminde öfke ve kızgınlık duygularını harekete geçirdi"* denilerek Arap âlemindeki insanların *''korku, inanamama''* veya Saddam ve Amerikalılara karşı *''nefret ve hüsran''* duygularıyla karışık bakmakta oldukları ifade edilir. Savuma Bakanlığı Merkezinden gazetecilere konuşan Donald Rumsfeld'in *''Saddam Hüseyin'in özgürlüğüne yürüyen Irak'ta Hitler, Stalin ve Çavuşesku gibi vahşi diktatörler mezarlığında yerini alacak''* dediği aktarılır.

El Cezire'nin 10 Nisan 2003 tarihli üçüncü haberinde farklı Arap gazetelerden manşetler ve yorumlar verilerek Bağdat'ın işgali ve Saddam Heykelinin devrilmesi verilir. Irak'ta zorlu bir dönem başladığı, talan ve anarşinin yanı sıra ülkedeki muhalefetin bölünmesi sonucu işgalci Amerika ve İngilizlere karşı direnişin hız kazanacağı vurgulanır.*''El-Firdevs Meydanındaki put düşerek ayakları kaldı''* denilerek Saddam rejimine olan öfke vurgulanır. Saddam suçlanarak *''Saddam Hüseyin uzun istibdat ve zulüm döneminden sonra büyük Irak halkına, varisleri olan ABD ve İngiltere vasıtasıyla büyük zillet gecesini yaşatıyor''* denilir. Saddam'ın ülkesini *''cebberrut''* bir güce teslim ettiği, bu hezimetin sebeplerinin Saddam Hüseyin'mi? Arap rejimleri mi? olduğu sorusu sorulur. Birleşmiş milletlerdeki Irak temsilcisi Muhammed El-Duri'nin *''İşte oyun bitti, yani savaş bitti''* dediği aktarılır. Burada ''oyun'' ve ''savaş'' kelimelerini birlikte kullanması, İkinci Körfez Savaşının Amerika ve müttefikleri tarafından yaratılan uydurma nedenlerle Irak'ı işgal etme oyunu olarak birçok çevre tarafından dile getirilen düşünceyi El Duri'nin paylaştığını gösterir.

3.12.2. Haberin Nedensellik İçinde Kurulması

CNN International Saddam Heykelinin Devrilmesinde ilk haberde, Saddam'ın rejiminin kaba kuvvet ile çöktüğü bu nedenle ezilen Iraklıların onun heykelini devirerek ve parçalayarak öçlerini aldıkları nedenini öne sürmektedir. Iraklıların ABD ve koalisyon askerlerine el salladıklarını dile getirerek *''Iraklıların onlara özgürlük getirenlere''* sevgi ve minnettarlık duyguları aktarılmaktadır. İkinci haberde de Saddam'ın heykelinin devrilmesinin bir devrin bittiğine işaret ettiği öne çıkartılarak, koalisyonun savaşı kazandığı ve Rejimin bittiği ABD askerlerinin ağzından verilir. Askerlerin ağzından *''yıllarca zulüm yapan Saddam'ın heykelinin*

devrilmesinin onunda yakında devrileceğine işaret ettiği'' vurgulanmaktadır. Üçüncü CNN haberinde *''Bush'un Iraklılar korkunun pençesinden kurtuldu''* sözleriyle, bugünkü olayların ve savaşın nedeninin Saddam'ın korku dolu rejimi olduğu vurgusu yapılmaktadır.

El Cezire'nin haberlerinde Bağdat'ın fazla direniş olmadan Amerikan kuvvetlerine teslim edildiği, bunun nedenleri arasında Saddam ve Cumhuriyet muhafızlarının belli ödünler karşılığında işgale seyirci kalmaları olabileceği öne sürülür. Bunun yanı sıra Iraklılardan bazılarının Amerikalıların devirdiği heykeli tekmelemesi ve sevinç gösterileri yapması da şaşkınlık ve hayretle karşılandığı belirtilerek Saddam'ın ülkesine en büyük kötülüğü yaparak, zulüm ve baskı ile yönettiği halkını işgalci bir gücün ellerine teslim etmesine neden olduğu vurgulanır.

3.12.3.Üslup ve Retorik

3.12.3.1.Sözcük Seçimleri ve Sentaks

CNN International Saddam Heykeli ile ilgili ilk haberinde Saddam'ın rejimini *''kaba kuvvet rejimi''* diye niteleyerek, onu aşağılayan, sert bir üslup kullanmaktadır. Bağdat'ın Amerikan askerlerince işgalinin ne derece bir etki yarattığını Reuters muhabiri Halit Yakup Owei'den alıntı yaparak *''Irak tankları New York'un Beşinci caddesi veya Londra'nın Piccadilly meydanından geçiyor''* gibi sözleriyle tanımlamaktadır. Saddam heykelinin Amerikan denizcilerinin yardımıyla yıkıldığı vurgusu ile Saddam'dan Iraklıları kurtaranlar Amerikalılardır iddiasında bulunulmakta. Iraklıların dans ettikleri ve 1991 yılı öncesi bayraklarını salladıkları vurgulanarak, bu eylemden ve Amerikalıların onları kurtarmasından dolayı sevinçli oldukları öne sürülmektedir. İkinci CNN haberinde, düz bir anlatımla heykelin nasıl devrildiği ve Iraklıların önce ABD sonra Irak'ın eski bayrağının heykelin boynuna asılması nedeniyle kısa tepkileri anlatılır. Haberde Saddam rejiminin sonuna gelindiği, bu nedenle devlet binaları başta olmak üzere yağmalamaların başladığı, ama bu durumun geçici olduğu, halkın da buna hakkı olduğu havasıyla verilmektedir.

Üçüncü CNN haberinde ABD Başkanı Bush'un ağzından Saddam rejiminin bittiği, Saddam ve onun yandaşları için güvenli hiçbir yer olamayacağı vurgulanır. Bush Iraklıları zulmün pençesinden kurtaran ABD'nin Başkanı olarak kendine ve

ordusuna güvenli bir üslupla konuşarak Suriye'yi de uyardığı verilir. Bush'un muhabirlere verdiği demeci konuşma üslubuyla aktaran CNN böylece Amerikan yönetiminin duygu ve düşüncelerini paylaştığını da gösterir.

El Cezire'nin haberlerinde fotoğraf kullanımı yaygın olarak gözükmektedir. İlk haberde canlı yayında Saddam'ın devrilen Heykelinin fotoğrafı kullanılır. Amerikan denizcileri, ABD helikopterlerinin Bağdat üzerinde uçuşu ve Beyaz Saray Sözcüsü Ari Fletcher'in basın toplantısı fotosu kullanılan fotoğraflardır. İkinci haberde Bağdat'a giren ABD zırhlıları ve askerleri, devrilen heykel ve ABD Savunma Bakanı Rumsfeld fotoğrafları yer almaktadır. Üçüncü haberde ise fotoğraf kullanılmamıştır. İlk haberde *''direniş''* olmadan Bağdat'ın Amerikalılarca işgal edildiği ve bazı Iraklıların sevinç gösterileri arasında Saddam heykelinin devrildiği verilmektedir. İkinci haberde Bağdat'ın işgali ve Saddam heykelinin devrilirken bazı Iraklıların dans etmesinin Arap âleminde uyandırdığı şaşkınlık verilmektedir. Üçüncü haberde ise Arap gazetelerinin işgal nedeniyle Saddam'ı uzun istibdat ve zulüm döneminden sonra, elli sene önce büyük fedakârlıklarla kovduğu emperyalistleri geri getirdiği iddia edilmektedir. Arap ülkelerinin en zenginlerinden birisi olan Irak halkının *''zillet''* içine düştüğü, hiç değilse *''çarpışarak ölmeleri''* gerektiği öne sürülmektedir. ABD başkanının Beyaz Saray'da sevinçle haykırarak *''İşte onu devirdiler.''* dediğini Lübnan'ın En-Nehar gazetesi aracılığıyla vermektedir.

3.13.3.2. Retorik

CNN Int.'in ilk haberinde iktidar sahibi olarak görülen ABD askerlerine yapılan atıflar ve onları güvenilir, muteber kaynak olarak görmenin getirdiği söylemlerinin hiç sorgulanmadan verilmesidir. ABD ordusunun Saddam'ı ve rejimini yenilgiye uğrattığı kesin bir dille ABD'li askeri yetkililerin ağzından verilmektedir. Denizci… Steven Haris'in ağzından; *''Biz çok direnmeyle karşılaşacağımızı düşünüyorduk, ama asla karşılaşmadık, bu nedenle yürümeye devam ederek buraya kadar geldik.''* dediği aktarılır. Amerikan askerinin heykelin yüzüne Amerikan bayrağı astığı sırada Washington Savunma Bakanlığı haber bilgilendirme odasında soluklar kesildiği ve Arap haber kanalı El Arabiye'nin televizyon yorumcusundan öfkeli bir tepki geldiği belirtilerek, bazı Arapların bunu hoş karşılamadığı da belirtilmektedir. Saddam rejiminin kaba kuvvet rejimi olduğu söylenerek, işgal

iddiasına inandırıcılık katmaktadır. Bunun için Şii din adamının koalisyona teşekkür etmesi ve Saddam'ı *''dünyanın zorbası''* diye tanımlaması buna kanıt sunmaktadır.

CNN 'in ikinci haberinde yine Amerikan denizcilerinin görüşlerine muteber kaynak olarak başvurulmaktadır. Denizcilerle birlikte seyahat eden CNN'den Martin Savidge'in görüşlerine yer verilmekte, ama Iraklı ve bağımsız kaynaklardan verdiği bilgiler doğrulanmamaktadır. CNN'den Tom Mintier'den alıntı yapılarak *''rejimin sonuna gelindiği''* aktarılmaktadır. Amerikan Merkezi Komuta İrtibat Generali Vincent Brooks'un *''Saddam rejimi dağıldı ve Irak yıllarca süren zulümden sonra özgür''* sözleri öne çıkartılmaktadır. Haberin sonunda ABD askeri görevlilerinin binlerce Iraklı askerin öldürüldüğünü bildirdikleri verilir. Abu Dabi TV'nin Irak resmi makamlarından alıntı yaparak iki yüz elli iki Iraklı sivilin öldüğünü ve beş bin yüz üç kişinin yaralandığını söylediği belirtilir. ABD Merkezi Komutanlığının yedi binden fazla Iraklının hapiste esir olarak tutulduğunu söylediği iddia edilir.

CNN'in üçüncü haberinde Bush'tan alınan demeç güvenilir kaynak olarak sunulmakta ve onun da General Tommy Franks'ın savaşın hedeflerinin başarıldığını başkana söylediğinde, savaşın bitmiş olduğunu söylediği dile getirilerek tüm kontrolün Amerikalılarda olduğu algısı yaratılmaktadır.

El Cezire'nin haberlerinde alanda bulunan muhabirlerinden daha fazla yararlandığı göze çarpmaktadır. Irak'ın Milli Muhalefet Kongresi üyeleri, Katar'daki Amerika Merkez Komutanının verdiği bilgiler, Beyaz Saray Sözcüsü ve Donald Rumsfeld'in basın toplantıları, Amerikan Haber Alma Merkezi'nden (CIA) bir yetkilinin görüşleri verilmektedir. Belçikalı bir hekimin tanıklığına ise bir ambulansın içinde hastaneye taşınan yaralıların Amerikan kuvvetlerinin atığı ateş sonucu ölmesi üzerine başvurulmuştur. *''Bu durumuna kesinlikle kabul edilemez''* olduğunu belirten Belçikalı hekim Amerikalı bir subaya yaptıklarını protesto ettiğini belirtmesi üzerine Amerikalı subayın *"Ambulansın belki de patlayıcı taşıdığını" iddia ettiği ''* haberde yer almaktadır. Saddam Hüseyin'in heykelinin devrilmesini Kahire'de gören Mısırlı mühendis Mecdi Tevfik'in; *"Iraklıların hepsinin Saddam ile birlikte olduğu sanılıyordu ama şimdi pek çoğunun Saddam'ı sevmediği görülüyor. Saddam'ın heykelini parçalayanlar belki de Saddam'a karşı çıkan isyancılardır"* dediği alıntılanarak Arap halklarının şaşkınlığı verilir.

3.12.4. Anlamsal Vurgular

CNN Int.'in haberlerine bakıldığında Saddam Heykelinin yıkılmasının savaşın sonuna gelindiğinin ayrıca Amerika ve müttefiklerinin üstünlüğünün gösterildiğinin işareti olarak sunulduğu, Bağdat'ı işgal etmelerinin de Iraklıları sevindirdiği ve zorba bir rejimi devirerek Iraklılara yardım ettikleri tezinin işlendiği gözükmektedir.

El Cezire'nin ise Bağdat'ın düşmesini Arap halkları için acı ve üzüntü verici bir olay olarak nitelediği ve Amerikalılara *''işgalciler''* diyerek mesafeli tavır takındığı gözlemlenmektedir. Saddam Hüseyin'in en zengin Arap ülkelerinden biri olan Irak'ı baskı ile yönettiği ve en büyük kötülüğü yaparak emperyalistlere teslim ettiği suçlaması yapılmaktadır.

3.13. Ebu Gureyb Hapishanesi Haberlerinin Makro Yapısal Özellikleri

3.13.1. Nicel Veriler

Ebu Gureyb Hapishanesi haberlerinin örneklem olarak seçilmesinin nedeni, ABD Hükümetinin İkinci Körfez Savaşı'nın gerekçesi olarak kamuoyuna sunduğu Iraklıları *özgürleştirme*, zalim Saddam Hüseyin rejimine son verme ve Irak'a demokrasi getirme amacı taşıdığı, Iraklılara karşı hiçbir kötü his taşınmadığı yolundaki propaganda ve çizdiği imajın çökmesidir. Arap kamuoyunun Irak işgaline karşı mesafeli duran kesimleri de Ebu Gureyb hapishanesinde olan olaylarla birlikte işgal karşıtı tutumlarını sertleştirmişlerdir. Eylül 2003'ten itibaren Ebu Gureyb ile ilgili iddialar gerek Arap basını gerekse Batı basınında yer almaya başladıysa da, Batı basınında bu iddiaların ciddiliği New Yorker dergisinde çıkan makale ve ardından işkence fotoğraflarıyla anlaşıldı. Bu nedenle Mayıs 2004 süresince CNN Int. ve El Cezire'nin web sayfalarında yayınlanan üçer haber seçildi. CNN işkence fotoğraflarının kullanımına az yer verirken El Cezire tam tersine fotoğrafları bolca kullanmaktadır.

3.13.2. Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri:

CNN Int.'de ele alınan ilk haber Mayıs 3, 2004 tarihli ve *''ABD Irak'taki Hapishanede Yaygın Kötü Muamele Olduğunu Reddediyor''*[220] manşetli haberdir. Mayıs 8, 2004 tarihinde seçtiğimiz ikinci haber *''Kadın Asker İşkence Fotoğrafları Nedeniyle Suçlandı''* [221]manşetini taşımaktadır. Mayıs 10, 2004 tarihli üçüncü haberde *''Rumsfeld Kongreye Başarısızlığını İfade Ediyor''*[222] manşetini taşımaktadır.

El Cezire'nin web sayfasında seçilen 1 Mayıs 2004 tarihli haber *'' Iraklı Tutuklara İşkence... Yenilenen Hikâye''*[223] manşetiyle yayınlanmıştır. El Cezire'nin 7 Mayıs 2004 tarihli haberi *''Amnesty (Uluslar arası Af Örgütü) olanları savaş suçu olarak tanımlıyor''*[224] manşetiyle yayınlanmıştır. El Cezire'nin 28 Mayıs 2004 tarihli haberi *''İşkence Sorumlularının Yargılanmasını İstediler''*[225] manşetiyle yayınlanmıştır.

CNN Int.'in ilk haberinde Ebu Gureyb ile ilgili New Yorker dergisinde çıkan makale ve fotoğraflar üzerine Amerikalı yetkililerin savunmalarına ve konuyla ilgili soruşturmalara bakış açılarını yansıtır. *''Gazeteciler: Raporlar İstihbarat Servisinin işkenceleri emrettiğini söylüyor''* alt başlığı olayın savunulduğu gibi olmayabileceği iddiasını vurgular. Washington kaynaklı haberin sürmanşeti *''Birleşik güçlerin başkanı Genel Kurmay Başkanı General Richard Myers, Irak'taki Ebu Gureyb hapishanesinde hapishanede bulunan kişilere sistematik işkence yapıldığı haberlerini pazar günü yalanladı''* ise Amerikan ordusu ve yetkililerin olayları münferit gördüklerini ve küçültmeye çalıştıklarını gösterir.

CNN Int.'in ikinci seçilen haberinde olayın faillerinin birinin kadın olduğu ön plana çıkartılır. Alt başlıkta ise *''Ailesi onun emirleri takip ettiğini söyledi''* denilerek, kadın askerin suçsuzluğunu ve sorumluluğun askeri üstlerinde olduğu savunulması yapılır. Resmi işkence suçlamalarında fotoğraflarda mahkûmlara işkence yapılırken yanlarında duran, mahkûmların tasmasını tutan ve gülümseyen

[220] http://www.cnn.com/2004/US/05/02/iraq.abuse.charges/index.html
[221] http://edition.cnn.com/2004/US/South/05/07/soldier.charged/index.html?iref=allsearch
[222] http://www.cnn.com/2004/ALLPOLITICS/05/07/politics.abuse.main/index.html
[223] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=76074
[224] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=76420
[225] http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=77671

yedek asker Lynndie England'ın avukatının ve aile üyelerinin onun kendi halinde iyi birisi olduğu ve bu suçlamalarda yansıtıldığı gibi kötü birisi olmadığı, o fotoğraflarda da üstlerinin isteği üzerine poz verdiği haberde işlenen tema olarak gözükür.

CNN Int.'in üçüncü haberinde alt başlıkta *''Savunma Bakanı Irak'taki mahkûmlara yapılan işkence için sorgulandı''* denmektedir. Sür manşette ise *''Savunma Bakanı Cuma günü, Irak'ta mahkûmlara ele geçiren kişilerce yapılan işkence için derin üzüntülerini bildirerek, Capitol Hill'deki kanun adamlarını gösterilen video ve fotoğrafların işkenceleri cilaladığı konusunda uyardı''* denilir. Rumsfeld'in Irak'ta sistematik bir işkence olmadığı ve kendisinin bu haberden yeni haber olduğu savunmasını ve tek hatasının Başkan ve Kongre üyelerini daha önceden konu ile ilgili bilgilendirmemesi olduğu teması işlenir.

El Cezire web sayfasının 1 Mayıs 2004 tarihli ilk haberinde alt manşet *''Amerikalı işgalciler tarafından Iraklı Mahkûmlara tattırılan işkence türlerinden biri''*olmaktadır. Haberin teması başlığından da anlaşılacağı üzere Iraklı mahkûmlara Ebu Gureyb cezaevinde acımasızca sistematik işkence yapıldığıdır.

El Cezire'nin 7 Mayıs 2004 tarihli haberi *''Rumsfeld Iraklı esirler hakkında meydana gelen ihlaller hususunda özür diliyor''* alt manşetiyle verilmiştir. Haberin teması ABD Savunma Bakanının, Temsilciler Meclisi Silahlı Kuvvetler Komisyonu önünde Ebu Gureyb hapishanesinde işgal kuvvetlerinin elinde sadistçe ve vahşice işkence uygulamalarına maruz kalan Iraklı esirler için özür dilediği, sorumluların yargılanması için söz verdiği, işkence görenlere tazminat ödenmesi önerisini sunduğu, fakat sistematik işkenceyi reddettiğidir. Haberin spotlarından birisi *''Kara leke''* adını taşımakta, ABD Başkanı Bush'un, Genel Kurmay Başkanı Myers'in olanların ABD ordusunun şerefine kara leke süreceğini düşündükleri ama Amerikan ordusunu savundukları anlatılmaktadır. Diğer yandan Amnesty (Uluslar arası Af Örgütü)'nin olanları savaş suçu olarak tanımlaması, ABD ve İngiliz yetkilileri ile hükümetlerini uyardıkları, Amerikalı Yönetici Paul Bremer'e geçen Temmuz/Ağustos ayında bir rapor sunduklarını teyit ettikleri haberde yer almaktadır. Diğer spotlardan birisi Daily Mirror gazetesinde ifşa edildiği gibi İngilizlerin de Irak'ta işkence yaptığı Uluslar arası Kızılhaç Komisyonu'nun ise hem Amerikalıları hem de İngilizleri bir yıldan beri uyardıkları haberde yer alır. Son spot ise

''Tutukluların Serbest Bırakılması'' adını taşımaktadır. Irak'ta Tikrit Polisi Müdürünün açıklamasına dayanılarak Amerikan Kuvvetlerinin Cuma günü şehre yakın Amerikan üslerinden 33 tutukluyu serbest bıraktıkları haberde yer alır.

El Cezire'nin 28 Mayıs 2004 tarihli haberi *''Binlerce Iraklı Ebu Gureyb Hapishanesinin Önünde Oturma Eylemi Yaptı''* alt manşetiyle yayınlanmıştır. Haberin teması Ebu Gureyb'te Amerikalılarca yapılan işkencelere karşın Iraklıların tepkilerini cezaevi önünde Cuma namazı kılarak barışçıl bir şekilde göstermesi ve oturma eylemi yapması, derhal tüm tutukluların bırakılmasını, işkencecilerin yargılanmasını ve işgal kuvvetlerinin mahpuslara uluslar arası kurallara göre muamele etmelerini talep etmeleridir. Bu eylemden sonra Amerikan kuvvetlerinin 600'den fazla Iraklı tutuklunun isimlerinin dosyalarının Irak İslam Partisine vermesi ve bırakılmaları haberde *''tutukluların sevinci''* spotuyla yer almaktadır.

3.14. Ebu Gureyb Hapishanesi Haberlerinin Mikro Yapısal Özellikleri

3.14.1. Sözcük Seçimleriyle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar

CNN Int.'in ilk seçilen haberinde ABD Yönetiminin *''sistematik işkence''* yapılmadığı yolundaki savunması öne çıkartılmaktadır. Olayların münferit olduğu ve bundan üst düzey idari ve askeri personelin sorumlu olmadığı savı işlenmektedir. Ayrıca sorumluların *''cezalandırılacağı''*, bu görüntülerin tüm ABD ordusunun şerefine leke sürecek bir davranış olduğu dile getirilmektedir. ABC Televizyonu, New York Times gazetesi gibi medya organlarında programlara katılan veya röportaj veren üst düzey askeri komutanların sistematik işkence olduğunu ve kendilerinin de emir verdiği veya teşvik ettiği iddialarını reddettiği öne çıkarılmaktadır. Bu arada Bush'un işkencelerin gösterilmesini *''kınadığı''* haberde yer almaktadır. Suçlanan askerlerden bir tanesinin amcası tarafından bu askerlerin *''günah keçisi''* olarak seçildiğini söylemesi verilmektedir. Genel Kurmay Başkanı General Richard Myers'in *''sistematik işkenceye dair kanıt yok''* ve ''*işkence bizim sorgulamada kullandığımız yöntemlerden birisi değil''* sözleri öne çıkmaktadır.

CNN Int.'in ikinci haberinde Kadın askerin işkenceyle ilgili *''suçlanması''*, Müslüman dünyada ABD'ye karşı öfke *''kıvılcımlanmasına''*neden olduğu öne

sürülür. Öte yandan kadın asker Lynndie England'ın avukatı ve ailesinin England'ın emirleri dinlediği ve sadece bir *''insan''* olduğu savı öne sürülür. Charles Graner ile birlikte tutuklulara işkence ile suçlanan England'ın orduya üniversite için para biriktirmek için katıldığı ve *''meteorolog''* olmaya çok heves ettiği avukatı tarafından dile getirilir. Ailesi ise onun *''suçsuz''* olduğunu ve onunla *''gurur duyduklarını''* dile getirir.

CNN Int.'in seçilen üçüncü haberinde ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in Temsilciler Meclisi Silahlı Kuvvetler Komisyonunda sorgulandığı ve Ebu Gureyb'teki işkenceler konusunda bilgisi olup olmadığı, bilgisi varsa niye kongreyi haberdar etmediği konusunda *''ağır eleştirilere''* uğradığı belirtilir. Rumsfeld ise *''sorumluluğun''* kendisine ait olduğunu kabul ettiğini ama tek suçunun olayları Başkan ve Kongreye geç bildirmek olduğunu kabul ettiğini bildirir. İşkence olaylarının bu kadar yaygın olacağını düşünmediğini ve kesinlikle *''tasvip ve teşvik ''*etmediğini söylediği iletilir.

El Cezire kanalının web sayfasında 1 Mayıs 2004 tarihli ilk haberde başlıktaki *''Iraklı Tutuklara İşkence… Yenilenen hikâye''* manşeti Irak'taki insan hakları ihlallerinin daha önceden de olduğunu yansıtır. Ardından ilk paragrafta yeni ortaya çıkan görüntülerin aslında bilinen bir durumun *''belgelenmesi''* olduğu ve bu görüntülerin *''ateşin üzerine yağ dökmek suretiyle alevi gün be gün artırdığı ve direnişin yükselmesine sebep olduğu''* söylenir. Birçok mahkûmun ağzından kendilerine ne tür işkenceler yapıldığı alıntılanır. El Cezire Net'in bulduğu kişilerden birisinin de *''aslında bunların çok ta şaşılacak bir şey olmadığını, en yeni ve daha korkunç silahlarla sivillerin evlerini bombalayanların ve çocukları ve kadınları ve öldürenlerin tutuklulara bu çeşit şeyleri yapmaları sıradan olaylardır''* dediğini aktarır.

El Cezire kanalının 7 Mayıs 2004 tarihli haberinde Rumsfeld'in ''*işkenceleri sadistçe ve vahşice''* diyerek, maruz kalan Iraklı esirler için özür dilediği belirtilir. Haberde Rumsfeld'e yönelik suçlayıcı bir cümle ile *''Hatalı askerlerinin utanç verici davranışlarını aklamaya yönelik girişimleri hususunda şunları söyledi''* denilerek Rumsfeld'in cevabı verilir: *'' Askerler, koruma hususunda eğitilmişlerdir, cevap verme konusunda değil''*. ''Askerlere verilen talimatların Cenevre Anlaşmasına

uygun olması gerektiğini kabul eden Rumsfeld, bu konuda açıkça bir tavır ortaya koymaksızın Ebu Gureyb hapishanesinin yıkılmasının iyi bir fikir olduğunu belirtti'' denilir. ABD Savunma Bakanının sorumlu olduğu halde net bir duruş sergileyemediği iması yapılır. ABD Başkanı Bush'un özgürlük konusunun emin ellerde olduğunu söyleyerek *" televizyonlarımızın yayınladığı iğrenç görüntüler şerefimize zarar vermekte olup bu durumun bunlar ülke dışına gönderdiğimiz erkek ve kadınlarımızın doğasını yansıtmamaktadır. Zira biz ülke dışına saygın, şerefli ve fedakâr insanlar gönderdik "* sözleri aktarılır. Böylece olayların sistematik değil birkaç kötü adamın işi olduğu savı desteklenir. ''Irak'ta Tikrit Polisi Müdürünün Amerikan Kuvvetlerinin Cuma günü şehre yakın Amerikan üslerinden 33 tutukluyu serbest bıraktıklarını, bunun da tam işgal kuvvetlerinin bunların 13 kişisini kanuna aykırı davranmakla itham edildikleri için tahkikat yapılması amacıyla Iraklı Polise teslim edildiğini açıkladığı bir zamana rast gelmekte''olduğu öne sürülür. Amerikalıların işkencelerden dolayı kamuoyu baskısı altında kaldıkları ima edilir.

28 Mayıs 2004 tarihli El Cezire haberinde *'' Irak'ın kızgın güneşi, sıcağı ve işgalden kayıp önderliğe geçişte sıcak siyasi havası arasında''* Irak İslam Partisinin işgal hapishanelerindeki tutuklularla dayanışma amacıyla dört gündür devam ettirdiği oturma kampının sona erdiği belirtilerek, iklim ile siyasi hava arasında bağlantı kurulur. Oturma eylemi sonunda konuşmacıların *''barışçıl gösteri yaptıkları ama Iraklıların işgalcilere daha sert tepki verebilecekleri''* uyarısında bulunulur. Dr. Haris Süleyman Al Darri'nin oturma eylemi sonunda yaptığı konuşmada, *" oturma eylemi yapanların tarihte bir örneği görülmemiş bir şekilde tüm dünyaya davalarını anlatmayı başarmış olup işgalciler, işbirlikçileri ve ülkedeki suç ortakları bizim elimizde pek çok tercihimizin olduğunu biliyorlar. Bu tercihler barışçıl bir şekilde protesto ve gösterilerle başlamış olup oturma eylemi bunların sonuncusu olmayacaktır..."* dediği aktarılır. Böylece sadece Amerikalılar işgalci olmakla itham edilmez, aynı zamanda hükümette, yönetimde bulunanlarda işbirlikçi olarak kınanır. Haberin sonunda oturma eylemi sonunda Amerikalıların Iraklı göstericilerin taleplerini karşılaması bozulan görüntülerini düzeltmeye yetmez denilmektedir. Hapishanedeki tutukluların işkence fotoğraflarının işgalcilerin güvenirliklerinin yerlerde sürüdüğüne ve Irak'ın geleceğinde liderlik değişimine işaret olduğuna değinilir.

3.14.2. Haberin Nedensellik İçinde Kurulması:

CNN International'ın 3 Mayıs 2004 tarihli haberinde; ''Askeri polis komutanın New Yorker'a verdiği röportaja göre *'' problemlerin büyük çoğunluğu istihbarat ajanlarının kontrolündeki hücre bölümünde meydana geldi''* denilerek olayların sadece hapishanenin bir bölümünde ve bazı görevlilerce yapıldığını belirterek, işkence olaylarının sorumluluğu bazı kimselere yüklenir. CNN Int.'in seçilen ikinci haberinde suçlanan kadın asker Lynndie England'ın avukatı ve akrabaları onun verilen emirleri yerine getirdiğini bu nedenle suçlanamayacağını dile getirir ve işkence davası kişiselleşir. Çünkü England'ın avukatı suçlanan diğer asker Charles Graner'den Lynndie England'ın hamile olduğunu öne sürer. CNN Int.'in üçüncü Ebu Gureyb haberinde Rumsfeld muhafızların mahkûmlara davranışlarında Cenevre Anlaşmasının koşullarını izlediklerini iddia eder. Soruşturmanın 16 Ocak'ta Bağdat Merkez Komutanlığındaki basın bildirisinde mahpuslara işkence konusunda yazılan raporlarla ilgili soruşturma başlatıldığına dikkati çeken bakan suçu sadece birkaç askere atarak hükümetini işin içinden kurtarmaya çalışır. Ayrıca bu fotoğrafların yayınlanmasının ABD'nin Irak'ta işlerini zorlaştıracağını iddia eder.

1 Mayıs 2004 tarihli El Cezire haberinde Iraklı tutuklular yapılan işkenceler detaylı olarak anlatılarak, Irak kamuoyunun tepkisinin nedeni belirginleştirilir. El Cezire fotoğrafçısı Suheyb'in *''işkence olayının münferit vakalar ya da hapishane idaresinin haberi olmadan yapılan şeyler olmadığını hapishane idaresinin bizzat kendisinin bu türden işlere yönlendirip denetlediğini ''* belirttiği verilir. Irak'ta işgalciler tarafından hapishanede yapılan işkencelerin, direnişi artırdığı ve kamuoyunun öfkesini artırdığı dile getirilerek, işkencelerin bilindiği sadece en son yayınlanan fotoğraflarla bir kere daha belgelendiği fikri öne sürülür. El Cezire'nin 7 Mayıs tarihli haberinde Uluslar arası Af Örgütünün olanları savaş suçu olarak nitelemesi öne çıkarılır. ABD Savunma Bakanı'nın Temsilciler Meclisinde sorgulanması verilerek, Amerikalı üst düzey yetkililerin savunma durumunda kaldıkları, kamuoyunun tatmin edici cevaplar beklediği öne sürülür. 28 Mayıs 2004 tarihli El Cezire haberinde Iraklıların Ebu Gureyb cezaevi önünde Cuma namazı kılması ve oturma eylemi verilerek, işkencecilerin yargılanması ve tutukluların serbest bırakılması talepleri anlatılır. Kamuoyunun Amerikalı ve işbirlikçi Iraklı idarecilere kızgınlığı vurgulanarak kamuoyunun tatmin edilmesi fikri işlenir.

3.14.3. Üslup ve Retorik:

3.14.3.1.Sözcük Seçimleri ve Sentaks

CNN Int.'in konuyla ilgili seçilen ilk haberinde New Yorker yazarı Seymour Hersh'in Baş General Antonio Taguba'dan aktardığına göre, sorgudan önce mahkûmlara eziyet edildiğini ve sorgunun gerekli görülen bir *''ecel beşiği''*olduğunu söyleyerek, sorgu yöntemlerinin ölümcül olduğunu vurgular. Cezaevinde yapılan işkenceler *''sadist, ahlaksız, utanmaz ''*suçlar olarak nitelenir. Genel Kurmay Başkanı General Richard Myers ise askeriyenin tiyatrovari soruşturmasında işkence olduğuna dair öne sürülen fotoğrafların *''münferit''* olduğunu söyleyerek kendisini ve Amerikan ordusunu savunur. Bizim izin verdiğimiz sorgu yöntemleri arasında işkence yok diyerek, işkencelerin *''sistematik''* değil, kişisel olduğunu ve bu olayların Amerikan askerlerinin *''şerefine leke sürebileceğini''* belirtir. . Ebu Garip'in askeri Polis Komutanı General Janis Karpinski'den *'' bu işkencelerden haberim yok, dehşet içindeyim''* demeci aktarılır. Yetkililerin olayın sonuna kadar gidileceği ve suçluların cezalandırılacağına dair sözlerine yer verilir. Kıdemli astsubay Frederick'in amcası William Lawson ise Birleşik Devletler Hükümetinin suçlanan bu altı askeri *''günah keçisi ''* olarak kullanıp kurban etmeye çalıştığını iddia eder.

CNN Int.'in 8 Mayıs 2004 tarihli haberinde, Amerikalı *''kadın asker''* Lynndie England'ın mahkûmlara işkence yapılırken yanlarında durup poz verdiği için dünya üzerinde *''öfkeyi kıvılcımlandırdığı''* iddia edilir. England'ın Charles Graner ile tutuklulara işkence ederken fesat amacıyla anlaşma yapmak, muzır, önyargılı emirleri ve cezaları izlemek, tutuklulara işkenceleri nedeniyle askeri kuvvetlerin itibarına zarar vermek suçlamalarıyla karşı karşıya olduğu vurgulanır. Niçin England'ın fotoğraf çekilirken gülümsediği sorusuna kız kardeşinin, onun sadece kameranın arkasındaki kişiye *'' fiyaka yapmak''* için olduğunu söylediği aktarılır. Kız kardeşi Jessica Klinestiver England'ın sadece emirleri dinlediğini *''umursayan bir insan''* olduğunu ve onunla 372.askeri polis grubunun *''gurur duyduğu''* gibi gurur duyduğunu söyler.

CNN Int.'in 10 Mayıs 2004 tarihli haberinde Rumsfeld'in *''işkenceler''* için derin üzüntü duyduğunu ve gösterilen fotoğraf ve videoların *''işkenceyi cilaladığı''*

uyarısında bulunduğu verilir. Rumsfeld'in işkenceye uğramış mahkûmlara *''tazminatı ''*onayladığı ve *''hesap vermeye hazır olduğunu''* söylediği ifade edilir. Rumsfeld, genelkurmay başkanı Myers ve diğer savunma bakanlığı yüksek rütbeli liderlerinin defalarca işkencelerden duydukları kaygı ve esefi dile getirdikleri verilir. Myers'in ivedilikle askeri yargı sistemi içinde işkence olaylarının incelendiği ve '' *bizim komutanlarımız doğru şekilde hareket etmişlerdir*'' sözleri alıntılanır. Rumsfeld'in bu yayınlanan fotoğrafların birden ortaya çıkan kamuoyu öfkesi yaratarak ABD'nin Irak'taki çabalarının *''altını oymakta''* olduğunu söylemesi verilir. Haberin sonunda Rumsfeld'i eleştiren Senato üyeleri yanı sıra destekleyenlerin de olduğu belirtilerek bir senatörün *''biz Kongre'de askerlerimizi Irak'a göndermeye karar verdik, bundan eminim ki sizin gibi teröristler de memnun değildir''* sözleriyle Irak'taki işkence soruşturmasını başka bir yöne kaydırdığı gözlemlenmektedir.

1 Mayıs 2004 tarihli El Cezire haberinde fotoğraf kullanımı El Cezire'nin haberinde geniş yer tutmaktadır. Başına kukuleta geçirilmiş mahkûm, konuşulan El Cezire fotoğrafçısının fotoğrafı ve işkence fotoğraflarından birisi olan çırılçıplak, birbirinin üstüne yatmış mahkûmların görüntüsü fotoğraf olarak kullanılır. Iraklı tutuklular yapılan işkenceler detaylı olarak anlatılarak, işkence yapılanların ne tür eziyetlere katlandığı, baba ile oğlun aynı ayna işkenceye tabi tutulduğu, uyutulmadan ayakta günlerce bekletildikleri, soğuk su ile ıslatılıp dövüldükleri görgü şahitlerinin ağzından aktarılır. Ayrıca El Cezire'nin fotoğrafçısının da gerekçe olarak kendisine " *Sen, terörü destekleyen El Cezire kanalındansın*…" denilerek yetmiş beş gün tutuklu kalması ve işkence görmesi, kanalın olayın daha derinden ve detaylı anlatımına yansır.

7 Mayıs tarihli haberinde Haberin başında Rumsfeld'in Temsilciler Meclisinde sorgulanması öncesi yanındaki üst düzey komutanlarla birlikte yemin ederken görüntüsü, haberin ortalarında işkence yapılan mahkûmlardan birisinin çıplak fotoğrafı ve haberin sonunda tahliye edilen mahkûm görüntüleri yer alır. Haber sade bir üslupla Amerikalı yetkililerin savunmalarını birkaç cümle ile aktarmakla yetinir. Amerikalıların ve İngilizlerin defalarca Kızılhaç ve Uluslararası Af Örgütü raporlarıyla uyarılmalarına karşın, işkenceleri durdurmadıkları ve bunun savaş suçu olarak nitelenmesi yer alır.

28 Mayıs 2004 tarihli El Cezire haberinin başında elinde Kuran tutan başı Arap geleneksel örtüsüyle örtülü bir Arab'ın topluluğa hitap etmesi ve bazı kişilerin işaret parmakları havada olması yer alır. Haberin ortasında Amerikalı muhafızlarının gözetiminde otobüsten inen koltuk değnekli bir Iraklı ve haberin sonunda sevinçle birbirini kucaklayan üç Iraklı fotoğrafı görünmektedir. Haberin üslubu Iraklıların işkencecilerden hesap sorulması için Ebu Garip Cezaevi önünde Cuma namazı sonrası konuşmalarında açıkça verilir. Topluluğa hitap eden Iraklıların Amerikalıları işkencecilerin yargılanması ve mahkûmların serbest bırakılması için sert sözlerle uyardıkları ve Iraklıların barışçıl gösteri yaptıkları gibi içlerindeki gizli gücü harekete geçirebilecekleri tehdidi verilir.

3.14.3.2. Retorik

CNN Int.'in 3 Mayıs 2004 tarihli haberinde Genel Kurmay Başkanı General Richard Myers'in görüşleri işkence iddialarına karşı cevap olarak verilir. Alt başlığa Myers'in Irak'ta Ebu Gureyb hapishanesinde sistematik işkence olmadığı demeci verilir. Bunun ardından yine ABD'li güvenilir kaynak olarak baş General Antonio Taguba'dan alıntıları ve hapishanede işkence kanıtları anlatılır. Bunun ardından Geçici koalisyon otorite sözcüsü Dan Senor'un suçluların cezalandırılacağı ve işin sonuna kadar takip edileceği, açıklaması verilerek ABD yönetiminin iddiaları ne kadar ciddiye aldığı vurgulanmaktadır. Üst düzey askeri yetkililerin verdiği bilgilere göre '' şubat ayında tabur komutanı dâhil, CIA komutanı ve mahkûmlara muhafızlık yapan on iki askeri polis, toplam on yedi asker soruşturma bitene kadar açığa alındı'' denilerek kesin rakamlar verilmektedir. Myers'in sistematik işkence yok, sorgulama sırasında işkenceyi biz uygulamıyoruz demesi ve ardından Guantonama dâhil sorgulama yöntemlerini gözden geçiriyoruz'' demesi bir tezat oluşturmaktadır. CNN Int.'in 8 Mayıs 2004 tarihli haberinde suçlanan askerlerden birisi olan Lynndie England'ın yapısal yanlılık modeline uygun olarak, kadın olması öne çıkartılır. Yapılan basın açıklamasında, ailesi ve avukatının görüşlerine yer verilir. Onun suçsuz olduğu, sadece emirleri dinlediği ve iyi bir insan olduğu savunulur. 10 Mayıs 2004 tarihli CNN Int.'in haberinde güvenilir kaynak olarak ABD Savunma Bakanı Rumsfeld ve onu sorgulayan ABD Silahlı Servis Komitesindeki bazı senatörlerin sözleri öne çıkarılır. Başkan Bush'un bu görüntülerin Saddam Hüseyin devrildikten sonra ABD'nin Irak'ta kurmaya çalıştığı istikrar çabalarını zorlaştıracağını kabul

ettiği de haberde yer alır, böylelikle *''savaş zamanlarında gazetecilerin iktidarla uzlaşma içinde olduğu ''* bir kere daha kanıtlanır.

İşkence iddialarının kanıtı olarak gösterilen fotoğrafların Amerikan basını tarafından da yayınlanması, görmezden gelinemeyecek noktaya gelmesi, hükümet yetkilileri, yüksek düzeyde komutanlar ile suçlanan ordu mensuplarının kendilerini savunma çabasında olduklarını göstermektedir. CNN Int.'in yaptığı haberlerde hala Chomsky'nin propaganda modeli ve eleştirel yapısal yanlılık modellerinde temel teşkil eden otorite ve saygın kaynak olarak, Amerikan hükümet yetkilileri, Amerikan ordu komutanları gibi gücü elinde bulunduran kurum ve kişilere başvurulması dikkat çekmektedir. İşkence olaylarında mağdur konumda olan Iraklı sivillerden isim verilerek tek satır ile bahsedilmezken, sadece Irak Yönetim Kurulu Üyesi Celal Talabani'den *''Amerikalı otorite görüşlerine paralel olan ''işkence olaylarının münferit olduğuna inanıldığı ve Irak'taki Amerikalıların çok arkadaşça ''* olduğu görüşü verilmektedir.

1 Mayıs 2004 tarihli El Cezire haberinde Ebu Gureyb hapishanesinde, başta Öğretim görevlisi Dr. Müsenna Al Zoubi olmak üzere işkenceye uğrayan Iraklı tutuklu Ahmet Muhammet, El Cezire'nin Fotoğrafçısı Suheyb Al Baz'ın yaşadıkları ve gördüklerini kendi ağızlarından aktarır. Ahmet'in geçen bayram gününde isyan eden tutuklulara ateş açıldığı ve altı kişinin öldüğü ve Ahmet dâhil onlarca kişiyi yaraladıkları kendi ağzından aktarılır. Ahmet'in vücudunu açarak omuz ve belinde iki yerde kurşun izini gösterdiği verilir. El Cezire'nin fotoğrafçısının da ABD askerlerince Samarra kentinin varoşlarında tutuklandığı ve yetmiş beş gün cezaevinde tutuklu kalması ve gördüğü işkenceler kendi ağzından anlatılır. Yayınlanan fotoğraflar gibi daha yüzlercesinin olduğu ve işkencecilerin en iyi işkenceyi gösteren fotoğrafları mahkûmların dosyasına koydukları El Cezire fotoğrafçısı Suheyb Al Baz'dan alıntılanarak verilmektedir.

El Cezire'nin 7 Mayıs tarihli haberinde ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in savunması, Genel Kurmay Başkanı Myers ve Başkan Bush'un görüşleri verilirken karşıt olarak Uluslararası Af Örgütü'nün çabaları verilir. Af Örgütünün Amerikan Başkanına bir mektup göndererek insanlık suçu işleyen sorumluların cezalandırılmasını istedikleri, Irak'ta insan hakları ihlalleri hususunda Amerikalı

Yönetici Paul Bremer'e geçen Temmuz/Ağustos ayında bir rapor sunduklarını teyit ettikleri yer alır. Kızılhaç yetkililerinin rapor ve uyarılarla işkence olayları konusunda İngilizleri daha önce uyardığı aktarılır. 28 Mayıs 2004 tarihli El Cezire haberinde Ebu Gureyb önünde eylem yapan kalabalığa hitap eden Irak İslam Partisi Siyasi Büro Üyesi Ayad Al Izzi ve Dr. Haris Süleyman Al Darri tarafından temsil edilen İslam Âlimleri Kurulunun görüşleri verilir. Diğer yandan tutuklulardan Haydar Sabbar'ın annesinin El Cezire Net'e, *''oğlunun on dört aydır işgalcilerin hapishanelerinde tutulduğunu ve oğlunun ölü mü sağ mı olduğunu ya da öldürülmediğini şu ana kadar hala bilmediğini söylediği''* aktarılır.

3.14.4. Anlamsal Vurgular

CNN Int.'de yayınlanan Ebu Gureyb Hapishanesi işkence haberlerinin, olayların bireysel mi yoksa sistematik mi olduğu tartışması etrafında tartışıldığı görülmektedir. Haberlerin başta Savunma Bakanı, Genel Kurmay Başkanı ve diğer komutanlar olmak üzere Amerikalı yetkili kişilerin görüşlerini daha çok ve uzun vererek, iddialar karşısında daha fazla ağırlık ve önem arz ettiklerinin ortaya konulduğu görülür. Bu haberlerde gözlenen yapısal yanlılığa bir başka örnekte Amerikan çevrelerinin ve CNN Int.'in *''bizim kötü adamlar''* söylemini kullanmasıdır. Böylece işkence suçları kişiselleştirilmekte ve ABD yönetimi ile ordusu aklanmaktadır. Irak'ta ve dünya çevresinde gelişebilecek tepkiler ise yine Amerikan çıkarları açısından yorumlanarak, Irak'taki Amerikan politikaları için *''işkence haberlerinin ve fotoğraflarının''* tehlikeli olarak nitelendiği gözlemlenmektedir.

El Cezire'nin web sayfasında ise *'' işkence olaylarının bir gerçek olduğuna inanan Irak ve Arap kamuoyunun öfkesinin arttığı, sorumluların yargılanması, gerçeklerin açıklanması ve masum tutukluların serbest bırakılması için Amerikalılara karşı protesto gösterileri yapmaları ''* vurgulanan düşünce ve görüşlerdir. Ayrıca Arap kamuoyunun ABD'nin bozulan imajının kolay kolay düzelmeyeceğine inancı ve bombalarla masum insanları öldüren zalim bir gücün böyle işkenceleri yapmasının da doğal olduğu düşüncesinin Arap kamuoyunda var olduğu görüşüne yer verilmektedir.

3.15. Analiz Sonucu

Analizimiz üç varsayım üzerine kurulmuştur. Yapılan analiz sonucu *''varsayımların ''* gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol ettiğimizde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Birinci varsayım;'' gazeteciler savaş ve çatışma durumlarında nesnellikten uzaklaşıp ülke çıkarlarını korumaya yönelik haberler yaparlar''idi. CNN'in Ummr Kasr haberlerinde bu varsayımımızın gerçekleştiği gözükmektedir. Haber seçiminde çatışmada ölen sivil Iraklıları vermek yerine, limana gelen insani yardımın İngiliz askerlerince dağıtılması tercih edilmiş ve haber başlığına bu yapılan yardım yerleştirilmiştir. Köylülerin ABD askerlerine savaştan yakındıkları ve onlara teşekkür ettiği belirtilirken olay bağlamından koparılmıştır. Köylülerin sadece Saddam Hüseyin'e tepkileri verilmiş, sanki tüm Irak halkı ABD ve müttefiklerini kabul etmiş, suçlamamış ve direniş göstermemiş gibi davranılmıştır. El Cezire ise yapılan insani yardımı haberleştirmek yerine çatışmada ölen sivil Iraklılar üzerine yoğunlaşmış ve sivil ölümleri ön plana çıkarmıştır. Ölen çocuk ve yaralı sivillerin fotoğraflarını vererek işgalcilerin katliam yaptıkları tezini işlemiştir. El Cezire bombalamaların üzerinde durmakta ve her iki taraftan görüşlere iddia düzeyinde yer vermektedir. Basra'da ki bombalama sonucu sivillerin ölmesi ise Irak halkını kültürel yakınlığı nedeniyle El Cezire'nin *''mağdur ve mazlum''* gören bir dil kullandığı ve ölenleri ''şehit'' , bombalama olayını *''katliam''* diye nitelemesine neden olmaktadır. El Cezire'nin haberlerinde Irak halkının işgalcileri desteklediğine dair bir önerme olmadığı gözükmektedir.

İkinci varsayım;'' savaş, kriz gibi çatışma anlarında gazeteciler dış politika yapıcıların söylemlerini yeniden üretirler''. Gerek Ummr Kasr, gerek Saddam Heykeli'nin devrilmesi ve Ebu Gureyb işkence haberlerinde CNN Int.'in ABD yönetiminin görüşlerini sık sık verdiği gözükmektedir. Saddam'dan Irak halkının bıktığı ve sonunun yakın olduğu bir taraftan ABD Başkanı ve üst düzey Amerikan yetkililerince verilirken, diğer yandan bu görüşü destekleyen haber söylemi ve içeriği dikkat çekmektedir. Köylülerin Saddam Hüseyin'in gideceği için dans etmesi ve şarkı söylemesi, Heykel yıkılınca Iraklıların heykeli tekmelemesi ve sevinç gösterisi yapması kanıt olarak sunulmaktadır. Saddam Hüseyin'in sarayı bombalandığında,

onun ölümüyle savaşın erken biteceği tezi işlenmektedir. Ebu Gureyb haberlerinde yönetimin olayların münferit olduğu tezi dile getirilmekte ve bundan ABD ordusu ile yönetimin sorumlu olmadığı teması işlenmektedir. El Cezire kanalının ise çatışma haberlerinde Irak yönetimine ses açması ve kazananın sonuçta Iraklılar olacağı söylemi dikkat çekmektedir. Bağdat'ın direnmeden düşmesini Arap kamuoyunun görüşleri ve gazetelerin manşetleriyle aktardığı gözlemlenmektedir. Saddam'ı suçlayan ifadeler gözükmekte ise de Amerikan ve müttefiklerine ''işgalci'' denilerek mesafeli ve soğuk bir duruş sergilenmektedir. El Cezire'nin öne çıkardığı önerme ise bundan sonra ne olacağının bilinmediği, anarşi ve Saddam rejiminin gitmesi sonucu siyasi ve idari boşluğun yaratacağı kargaşa ortamıdır. Bu nedenle Irak halkı için bu işgalin fayda getirmeyeceği, farklı Arap gazetelerinden görüşlerle verilmektedir. İşgalcilerin Irak halkına merhamet etmeyeceğini, yaralı taşıyan bir ambulansa Amerikalıların ateş açmasını haber olarak vermesi ile duyurmaktadır.

Üçüncü Varsayım; ''haberler savaşan taraflar arasındaki *''biz''* ve *''onlar*'' ayrımını belirginleştirir''. CNN Int.'in tüm çarpışma haberlerinde Irak'ta kendisine karşı savaşan Irak ordusunu *''öteki''* olarak nitelediği açıktır. Bombalama haberinde *''Saddam ve merhametsiz oğullarının hedef olduğu*'' belirtilerek saldırıya meşruiyet kazandırılmaktadır. ABD yönetiminin tüm sözleri ve bombalama hazırlıkları en ince detayına kadar verilmektedir. Van Dijk'in bahsettiği *''Biz ve Onlar''* ayrımı açıkça CNN Int.'in haberlerinde gözlemlenmektedir. El Cezire kanalı ise mağdur olmuş Irak halkının işkence olaylarından çektiği sıkıntıyı, tanıkların ifadesiyle yansıtmaktadır. CNN'in aksine sıradan insanların görüşleri, resmi söylemlerden daha fazla öne çıkmaktadır. Amerikalı yetkililerin işkence olaylarını küçültme ve münferit olaylar diye nitelemesine karşın El Cezire işkenceye bizzat uğrayan kişilerin ağzından detaylı anlatımları vererek bunların sistematik yapılan işkenceler olduğu tezini aktarmaktadır. Arap kamuoyunun adalet isteyen protestoları El Cezire'de kendine yer bulmaktadır. Protesto sonucu salıverilen mahkûmların yakınlarıyla kucaklaşmalarının fotoğrafları haberlerinde yer bulmaktadır. El Cezire Irak halkının acılarını daha fazla yansıtan ve seslendiren bir anlayışla haberlerini yapmaktadır.

CNN Int.'in Ummr Kasr ve çatışma haberlerinde Irak halkının niye barışı bu kadar özlediği, Saddam Hüseyin ve onunla çarpışan müttefik ülkelerin bu savaşlardaki sorumluluk ve rollerinden bahsedilmeyerek, olay bağlamından

koparılmakta sadece kameranın gördüğü o anki olayla yetinilmektedir. Haberde yapısal yanlılık modeline uygun bir haber üretimi gözlemlenmektedir. İkinci haberde Bağdat'ın bombalanması savaşın erken biteceği ve Saddam'ın yok edilerek Irak'ın özgürleştirileceği mantığına dayandırılarak olumlanmaktadır. Bombalama olayının suçu, bombalayan değil bombalanana yükleyerek anlatılmaktadır. CNN Int.'in haberleri savaşın nedeninin Irak yönetiminin kanun tanımaz ve komşuları için tehdit teşkil eden yönetimi yüzünden olduğunu savunan Amerikan yönetiminin söylemiyle paralel olduğu gözükmektedir. Savaş haberlerinin uzlaşma alanı olduğunu CNN Amerikan yönetimini olumlayan haber söylemi ve seçtiği haberler ile göstermektedir. CNN 'in haberlerinde köylülerce sıcak karşılanan Amerikalı kurtarıcılar ve Ummr Kasr limanını yiyecek ve insani yardım için açmaya çalışan İngiliz birlikleri öne çıkmaktadır.

Bütün habercilerin ve canlı yayın araçlarının konuşlandığı Filistin otelinin karşısında Firdevs meydanındaki Saddam Hüseyin'in Heykelinin devrilmesi CNN International Kanalında sorgulanmadan verilmektedir. Saddam'ın heykelinin yıkılması Iraklıların anlık bir öfke patlaması değil, ABD yönetiminin ve ordusunun birkaç Iraklıyı olayın içine dâhil ettikleri bir propaganda gösterisidir. Amerikan denizcisinin heykelin tepesine tırmanıp Amerikan bayrağı asmasının kökenine de inilmemektedir. CNN Int.'in Irak'a özgürlük getiren ve zalim Saddam rejimini sona erdiren *''kahraman Amerikalı''* söylemine haberin içeriğiyle destek olduğu gözlemlenmektedir. Amerikan ve İngiliz kaynaklarına güvenilir kaynak olarak başvurmakta ve üslubuyla Bağdat'ın işgalini onaylamaktadır. CNN çalışanları ve muhabirleri yönetimin sözcükleriyle olayları nitelemekte ve aynı görüşte olduklarını tasdik etmektedir. Saddam'ın zalim ve acımasız bir diktatör olduğu, Irak halkının onu istemediği, Amerikalıların kurtarıcı ve özgürlüğü getirenler olduğu sözcüklerle anlatılmakta ve onu destekleyen sevinç gösterileri bağlamından kopartılarak kanıt olarak sunulmaktadır. Irak halkından bazı kişilerin Saddam heykelini tekmelemeleri ve posterlerini yakmalarını *''Irak halkının korkudan kurtulması ve kendilerini özgürleştirenlerle sevinci paylaşma''* olarak nitelemektedir.

CNN Int. Kanalı *''Ebu Gureyb''* haberlerinde yapısal yanlılık modelinin öngördüğü biz ve onlar ayrımını haberinde yansıtmaktadır. Rumsfeld'in ve diğer Amerikalı senatörlerin sözlerini yansıtırken, karşı cepheden ses açmamakta, hamasi

bir milliyetçilik anlayışıyla dış politikada uzlaşma yoluna gitmektedir. Rumsfeld bile *'' Savunma Bakanı olarak suçluyum, haberdar olmam ve sizleri bilgilendirmem gerekirdi ''*derken, nesnellik adına Rumsfeld ve diğer üst düzey yöneticileri aklama gayreti gözükmektedir. İşkencelerin münferit (birkaç kötü adamın işi) olduğu, *''bizim kötü adamlar''* söylemine denk düşmektedir. Suçluların cezalandıracağı önermesinin ABD Savunma Bakanı, hükümet sözcüsü ve üst düzey komutanlarca dile getirildiği ve bunun yeterli olduğu yönünde bir üslup CNN Int.'in haberlerinde gözükmektedir İşkenceye uğrayan Iraklılarla duygudaşlık yapılmamakta ve *''ulusal çıkar ile ABD'nin bozulan imajı ''* vurgusu yapılmaya devam etmektedir. Haberin son paragrafında Rumsfeld'in Amerikan Demokrasisinin hata, günah ve eksikliklerinin nasıl üstünden gelebilen büyük bir demokrasi olduğu övgüsüyle, CNN Int. kendi seslendiği kamuoyuna ve inançlarına cesaret pompalayarak, onların sesi olduğunu hissettirmektedir. Ahlaki olarak eleştiriye uğramış ve *''kahraman asker''* miti çökmüş Amerikalılara moral vermeye çalışmaktadır.

Üç varsayımın üçü de analiz sonucu doğrulanmıştır. Bu sonuçlara göre gerek CNN Int. gerekse El Cezire kanallarının *savaş gazeteciliği* yaptıkları gözükmektedir. Her iki haber kanalı da *çatışmayı körükleyen ve savaşı kızıştıran* bir söylem kullanmaktadır. Her ikisi de karşı tarafı suçlamakta ve kendi değerlerine vurgu yaparak diğerini ötekileştirmektedir. CNN Amerikan yönetimine daha fazla yer verip Irak yönetimini görmezden gelirken, El Cezire ise İngiliz ve Amerikalıların demokrasi getirebileceğini sorgulamakta ve ölümler için koalisyon güçlerini suçlamaktadır. Her iki kanalın da taraflar arasında arabuluculuk yapmak ve çatışmayı yatıştırmak gibi bir söylemi gözükmemektedir.

SONUÇ

Savaş ve çatışma anlarında gazetecilerin yaptıkları haberlerin savaş mı yoksa barış tarafımı olduğu önem taşır. Gazeteciler savaş zamanlarında yönetimleriyle uzlaşmaya giderler. Dış politikanın bu uzlaşma alanında milliyetçi bir söylemle biz ve öteki ayrımı ortaya konur. Haberciler yönetimlerinin de katkısı ile öteki kavramıyla dışladıkları kişi ve ülkelerin sesini kısar ve görmezden gelirler. Habercilerin meslek özellikleri gereği çabuk sonuç alma ve haberin ilgi çekici olması gereği ‘’klişe söylemlerle’’ okuyucu ve izleyicilerine seslenirler. Bu söylem ise barışa ve karşı tarafı anlamaya yardım etmediği gibi, çatışmayı körükler. Gazeteciler dram ve yıkımı öne çıkararak karşı tarafın acımasızlığını ve kötülüğünü belirginleştirir. Dramı yaratan kendi yönetimleri ise haberi küçültür ve önemsizleştirirler.

Savaş zamanlarında gazetecilerin kendi ülke yönetimleriyle uzlaşmaya gittikleri ve dış politika alanının bir uzlaşma alanı olduğu düşüncesi İkinci Körfez Savaşında bir kez daha kanıtlanır. Çalışmaya konu olan CNN International ve El Cezire Kanalları birçok örnekle bu varsayımı doğrular. CNN açıkça ABD yönetiminin sözcülüğüne soyunur. Saddam Hüseyin’in saraylarının bombalanmasını haklı bir gerekçeye oturtmaya çalışan Beyaz Saray’ın bombalama hazırlıklarını ince detayına kadar verip, bombalamanın haklı bir nedeni olduğu düşüncesine söylemiyle destek verir. El Cezire ise kendisini ait olduğuna inandığı Arap kamuoyuna seslenir.

ABD yönetimi İkinci Körfez savaşı öncesinde medyasını baskı altına alarak Irak savaşının gerekli olduğuna dair haberleri teşvik etmiştir. Amerikan Başkanı George W.Bush İkinci Körfez Savaşı öncesinde 11 Eylül İkiz Kuleler saldırısından sonra 20 Eylül 2001 tarihinde Kongre’de yaptığı konuşmada *“Kim ki bizimle birlikte değil, bize karşıdır”* söylemi ile gazetecileri taraf olmaya zorlamıştır.[226] İkinci Körfez Savaşı bir propaganda savaşına dönüşmüştür. Gazetecilerin çoğu kendi yönetimlerinin yanında yer almış ve nesnel haber yapmaya çalışan meslektaşlarını eleştirmiştir. Savaş öncesi ve savaş sırasında yapılan haberlerin söyleminin

[226] Liz Fekete,”Irkçılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Yaratılması”, Müge Gürsoy Sökmen (haz.), **Irak Dünya Mahkemesi Nihai İstanbul Oturumu 23-27 Haziran 2005**, İstanbul, Metis Yayınları, 2006, s.385.

çatışmaları ve ayrılıkları azaltmaya yönelik değil tam tersine, savaşı kızıştırıcı yönde olduğu görülmektedir. Amerika önderliğinde Batı medyası ile Arap medyası savaştan yana bir tavır sergilemişlerdir.

İliştirilmiş gazeteciler ve Batı medyasının yaptığı yayınlara karşı, Arap dünyası ve bütün dünya için temel haber kaynağı olma özelliğini koruyan El Cezire'nin İkinci Körfez Savaşında bir alternatif olduğu kabul edilir. Özellikle Irak'ta bulundurduğu deneyimli muhabirleri vasıtasıyla gündemi takip edebilen ve ortak dil Arapça ile üç yüz milyon Arap kökenli bölge insanına ulaşabilen El Cezire'nin gazetecilik adına önemli bir görev ifa ettiği kabul edilir.

El Cezire kültürel yakınlığı ve ortak değer yargıları ile Irak halkına ve Körfez Savaşı'na farklı gözle bakmaktadır. Kullandığı haber dili Iraklıları yücelten, onlara moral veren bir dildir. Irak vatandaşlarına Saddam'ın ve Amerikalıların zulüm ettiği masum bir halk gözüyle bakmaktadır. Kullandığı haber söyleminde Iraklılar için yumuşak davranır ve savaşta ölenlere *"şehitler"* ifadesini kullanırken tam tersine Amerikan ve İngiliz askerlerine *"işgal güçleri*" demektedir. Iraklıların acıları, kayıpları, ölü ve yaralıları El Cezire için öncelikli haber konusudur. ABD ve müttefiklerinin savaş esnasında yaptıkları öldürmeleri, bombalamaları, esir aldığı Iraklı askerlere kötü davranışlarını sansüre başvurmadan vermektedir. Hatta Batı basını tarafından çok eleştirilse de yaralı ve ölüleri çocuk bile olsa ekrana getirmekten çekinmemektedir.

CNN ise Amerikan bakış açısıyla savaşı izlemekte ve haberlerinde Amerika'nın tezi olan Irak'ı özgürleştirmek ve Iraklılara fayda sağlamayı öne çıkartmaktadır. CNN Amerikan askerleri ve diğer destekleyici askeri güçleri *"koalisyon askerleri"* sözleriyle tanımlanmaktadır. Iraklı kayıplara ve yapılan haksızlıklara Amerikan kamuoyunun tek taraflı bakış açısıyla bakmakta ve kendi kamuoyundan tepki alacak Amerikan askeri aleyhine ifadeler kullanmamaktadır.

Her iki kanal da söylemlerine dikkat etmekte ve düşmanın bakış açısından haberleri vermemeye çalışmaktadır. Bu anlamda iki kanalın da belli oranlarda nesnellikten uzaklaştığı gözükmektedir. Her iki kanalda kamuoylarında kabul görmüş değer yargıları ve kültüre saygı duyarak profesyonel gazetecilik ilkeleriyle, haberleştirilen olaylar arasında bir denge kurmaya çabaladıkları gözükmektedir. Her

ikisi de farklı nedenlerle kayıpları, karşısındaki halk için küçümsemektedir. Kamuoylarının kabul ettiği ön yargılar ve inançlar ister, istemez habercilik söylemlerini etkilemektedir. CNN Amerikan halkının Irak'ta iyi bir şey yaptığı inancı için, El Cezire ise Arap toplumlarındaki moral bozukluğunu tamir için haberlerini yapmaktadır. CNN ve El Cezire kullanılan teknik ne olursa olsun baskın ideolojiye, bağlı oldukları kültüre ve kabul edilmiş değerlere hizmet etmektedir. Özellikle toplumlarında gerilim ve kaygıya neden olan sivil kayıplar haberlerinin toplumun kabul ettiği ve umduğu biçimde verildiği gözlenir.

Modern teknoloji çağında farklı haber şebekelerine ulaşılabilmesine rağmen, bu haberin propaganda elementlerinden özgür olmasını mümkün kılmaz. El Cezire seçme yaparken, CNN Amerikan askerlerinin sivilleri öldürdüğünü fakat halkın hala Amerikalılara direndiğini belirterek Amerikan temsilcilerine savunma sahnesi sunar. Herman ve Chomsky'nin propaganda modelinde medyanın kurbanları hafifsediği ve baskın ideolojiye göre değersiz olarak somutlaştırdığı önermesi yapılır. Haberleri yapan kişinin kararlarını toplumun neyi kabul edeceği veya etmeyeceği etkiler. Yazarlara göre özellikle savaş zamanlarında izleyici tercihleri savaş haberlerine yön verir. Amerika'nın imajı Arap basınında işkencecileri koruyan bir algıdadır. Bu önermeye göre, El Cezire'nin içinde bulunduğu kültürel ortamda Amerikalılara *"işgal güçleri"* demeye devam edeceği ve Irak gerçekten özgürleşmeden Amerikan karşıtı söylemin değişmeyeceği öne sürülür.

El Cezire esir alınan Amerikan askerlerini, yaralanan ve öldürülen sivilleri gösterdiği için eleştirilmektedir. El Cezire'nin bu yayınları anlaşılabilirdir ve CNN'in olduğu kadar şeffaf ve adaletlidir. Özellikle savaş zamanlarında televizyon şebekesinden ümit edilen: *"Bağlamsal objektifliktir"*. Hikâyeyi tüm yönleriyle yansıtırken hedef izleyicinin hissiyatını, değer ve inançlarını muhafaza etmeye gayret etmektir. Amerikan medyasının son zamanlarda görülen olumlayan yayıncılık dalgasına kıyasla El Cezire en azından bu standarda yakındır. Hikâyenin Amerikan tarafını, haklı veya haksız sempatisi Irak halkından yana olsa da, Saddam'ın zulmü altında veya Amerika işgalinde acı çeken ve kaldırmasını isteyen bir tavırda yansıttığı düşünülmektedir.

CNN ve El Cezire Kanallarının haber söylemleri savaşı teşvik eden bir tarzdadır. İkisi de savaş gazeteciliği yapmaktadır. Çatışmanın, savaşın haberlerini yaparken entrika içeren haberler daha öne çıkartılır. El Cezire ezilen Irak halkının yanında gözükse de, ezilenin yanında olmak barış gazeteciliği yaptığını göstermemektedir. Ebu Gureyb haberlerinde ve Ummr Kasr çatışma haberlerinde ABD yönetimi ve askerlerine karşı çok sert bir üslup kullanmaktadır. Ölen çocuk, yaralı sivil ve işkence fotoğraflarını vererek anlaşmazlığın altını çizmekte, yatıştırıcı değil Arap kamuoyunun öfkesini artırıcı bir söylem kullanmaktadır. CNN ise bombalamaları överek ve Saddam Hüseyin'i hedef göstererek yönetimini aklamaya çalışmaktadır. Yaptıkları haberlerde ABD ordusunun ve yönetiminin yaptığı hataları sorgulamaktan kaçınmaktadır. Kullandığı üslup saldırgan ve askeri bir üsluptur. Ordu yetkilileri ve hükümet yetkililerinin seslerini duyurmakta ve milliyetçi bir söylemle işgali övmektedir.

Yapılan analiz sonucunda varsayımlarımızın doğrulandığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında ''gazeteciler savaş ve çatışma durumlarında nesnellikten uzaklaşıp ülke çıkarlarını korumaya yönelik haberler yaparlar'' varsayımı kanıtlanmaktadır. Ummr Kasr haberlerinde CNN Int. İngilizler tarafından insani yardımın limandan Iraklılara dağıtılmasını, Köylülerin ABD askerlerini sıcak karşılamasını öne çıkartırken, El Cezire ise bu yaklaşımı görmezden gelip Basra'da bombardımanda ölen sivilleri öne çıkartmaktadır. İkinci varsayım;'' savaş, kriz gibi çatışma anlarında gazeteciler dış politika yapıcıların söylemlerini yeniden üretirler'' idi. CNN Int.'in Ummr Kasr, Saddam Heykeli'nin devrilmesi ve Ebu Gureyb işkence haberlerinde ABD yönetiminin görüşlerini sık sık verdiği gözükmektedir. El Cezire kanalının ise çatışma haberlerinde Irak yönetimine söz vermesi ve kazananın sonuçta Iraklılar olacağı söylemi dikkat çekmektedir. ''Haberler savaşan taraflar arasındaki ''biz'' ve ''onlar'' ayrımını belirginleştirir'' varsayımı da birçok haberde kanıtlanmaktadır. CNN Int. Iraklıları öteki diye tanımlayarak, Saddam ve merhametsiz oğullarının hedef olduğunu belirtmektedir. Iraklıların kayıpları görmezden gelinmektedir. Saddam Hüseyin'in Saraylarının bombalandığı anlatılırken bu eylemin savaşın erken bitmesine neden olacağı gerekçesi sunulmaktadır. ABD Başkanı Bush'un bombalama kararı desteklenmektedir. El Cezire ise ABD ordusunu ötekiler diye nitelediğini Iraklıların ağzından işkence haberlerini verirken sergilemektedir.

EKLER

EK 1 CNN International 9 Nisan 2003 tarihli web sayfası

EK 2 CNN International 11 Nisan 2003 tarihli web sayfası

EK 3 CNN International 2 Mayıs 2004 tarihli web sayfası

EK 4 ElCezire Net'in 10 Nisan 2003 tarihli web sayfası

EK 5 El Cezire Net'in 23 Mart 2003 tarihli web sayfası

مراسل الجزيرة بأن المدينة تعرضت لأربع غارات معتدلة فجر اليوم نفذتها الطائرات
تلتها وتقارات تشير على علو شاهق.

في هذه الأثناء تعرضت المنطقة
المحيطة بمدينة الموصل،
بشمالي العراق، للقصف كما أكد
مراسل الجزيرة، مشيرا إلى أن
القصف الذي بدأ صباح اليوم لم
يستهدف حتى الآن مباشرة مدينة
الموصل التي أطلقت فيها
صفارات الإنذار وتردد في
أرجائها أصوات الانفجارات.

مكتب طالبان بصنعاء قرب مسجد في العاصمة العراقية
بغداد عقب معرض المدينة للقصف أمس

وكانت الموصل قد تعرضت
فجرا لغارة جوية بعد ليلة شهدت
فيه موجة من الغارات. كما سمعت ليلا انفجارات قوية من ناحية كركوك (شرق) ومن
على الحدود العراقية السورية (غرب) ولم يتمكن المراسل من تحديد الأماكن التي
أصيبت في هذه الغارات.

وقال مصدر عراقي رسمي إن بلدة تكريت مسقط رأس الرئيس العراقي صدام
حسين تعرضت لقصف جوي مكثف. وقال المصدر إن القصف استهدف تكريت الليلة
الماضية وإن القصف مستمر يوم الجمعة أيضا على البلدة التي تقع على بعد 175 كلم
شمالي بغداد. ولم تتوفر لدى المصدر معلومات عن حجم الأضرار بالبلدة.

المعلومة حول النجف

وقد تمكنت القوات البرية في الساعات الأولى من صباح اليوم من وقف تقدم
القوات الأمريكية صوب بغداد على بعد نحو 70 كلم جنوبي شرقي مدينة النجف
الأشرف.

وتدور اشتباكات عنيفة قرب المدينة الواقعة على بعد 140 كلم جنوبي العاصمة
العراقية. وكان التلفزيون العراقي قد أعلن في وقت سابق مقتل نائب شداخ مسؤول
حزب البعث في النجف الأشرف خلال الاشتباكات مع القوات الأمريكية.

من جهته أعلن وزير الإعلام العراقي محمد سعيد الصحاف أن القوات العراقية تقاتل
القوات الأمريكية حول مدينة الناصرية التي تبعد 375 كلم جنوب شرقي بغداد،
مضيفا أن القوات العراقية ما زالت تهاجم القوات النازية بضراوة. وقال الصحاف
أيضا للصحفيين إنه بحلول فجر اليوم كانت القوات العراقية قد دمرت 14 دبابة
ومدرعة أمريكية. وكان الجيش الأمريكي قد أعلن أمس أنه سيطر على جسر على
نهر الفرات بالقرب من مدينة الناصرية.

مجزرة البصرة

وكانت القوات النازية قد
ارتكبت مجزرة بشرية بحق
المدنيين في مدينة البصرة. وأكد
مراسل الجزيرة في المدينة أن
خمسين مدنيا عراقيا استشهدوا
أمس بعد أن أغارت طائرات
أمريكية على مواقع في المدينة.
وأشار المراسل إلى أن من بين
الضحايا عائلة مكونة من أربعة
أشخاص بينهم طفل في الثالثة
من العمر قتلوا في غارات
استخدمت فيها القنابل عنقودية.

طفل من ضحايا مجزرة البصرة

وأعلن متحدث عسكري بريطاني أن القوات الأمريكية البريطانية ترغب في إجراء
مفاوضات بشأن استسلام البصرة ثاني أكبر المدن العراقية. ومن جهة ثانية قال
رئيس الأركان في الجيش البريطاني مايكل بوينن إن قوات الفرقة 1 العراقية قد
استسلمت للقوات الأمريكية في البصرة، وهو الأمر الذي ينفيه المسؤولون العراقيون.

EK 6 El Cezire Net'in 28 Mayıs 2004 tarihli web sayfası

EK 7 El Cezire Net'in 28 Mayıs 2004 tarihli 2.web sayfası

أحد السجناء الذين أطلق سراحهم (الفرنسية)

الذي مر عليه أربعة أيام هو جزء من المقاومة السلمية للاحتلال, واعتبر أن مجرد الشجب والاستنكار على ما جرى للمعتقلين لا يكفي. وقال "إن الذين قدموا إلينا من خارج الحدود على ظهر الدبابات الأميركية لم تحرك صنوف التعذيب من سواكنهم, لأن الذي فقد وطنيته لا تربطه بأبناء الوطن قرابة فتراه يتشدق بحل الجيش والشرطة العراقية واجتثاث البعث" وذلك في إشارة فيما يبدو لأعضاء مجلس الحكم.

ومع تكبيرات الآلاف من أبناء العراق الذين احتشدوا قبالة السجن كان أزيز طائرات الاحتلال وأصوات السيارات الأميركية تزيد المكان صخبا وضجيجا وتزيد المعتصمين إصرارا وتوكيدا لمطالبهم.

أما هيئة علماء المسلمين ممثلة بأمينها العام د. حارث سليمان الضاري, فقد كانت حاضرة في موقع الاعتصام الجماهيري. وجاءت كلمة الضاري لتنتقل من سقف المقاومة السلمية -الذي بدا أعلى ما يكون في خطبة الجمعة- وتزيد من سخونة الأجواء الملتهبة حيث حذر الضاري قوات الاحتلال الأميركي من أن الشعب العراقي لا يزال يمتلك أوراقا لم يكشف عنها بعد, وأن زيادة الكبت والسوء والظلم الذي تصر عليه أميركا سيدفع العراقيين لاستخدام الأوراق المخفية كي يلقنوا المحتل درسا لن ينساه وينتهي بخروجه حسب تعبيره.

وأضاف الضاري "أن المعتصمين تمكنوا من إسماع العالم قضيتهم التي لم يشهد لها التاريخ مثيلا، وأن على المحتلين وعملائهم وأذنابهم في البلاد أن يعلموا أننا ندخر الكثير من الخيارات التي بدأت بالمقاومة السلمية في الاحتجاج والتظاهر ولن يكون الاعتصام نهايتها".

الفرحة تغمر ذوي المعتقلين (الفرنسية)

ومن جانبهن كان لأمهات المعتقلين دورهن في الاعتصام حيث تقول أم المعتقل حيدر صبار للجزيرة نت إن ابنها يقبع في سجون الاحتلال منذ عشرة أشهر وإنها لا تعرف حتى الآن ما إذا كان حيا أو أنه قتل على يد الجنود الأميركيين كما جرى لغير واحد من المعتقلين. وتضيف أم حيدر أنها تريد فقط معرفة مصير ابنها وهي لا تقبل الاستمرار بهذا الحال.

وأدت مبادرة الاعتصام أمام سجن أبوغريب -وهي الأولى من نوعها- إلى أن تقوم

YARARLANILAN YAYINLAR

Kitaplar

Adaklı Gülseren, **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (ed.), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2010

Akça Baştürk Emel(derleyen),**Kimlik, Medya ve Temsil-Kimlik Kurgusu ve Temsilleri Üzerine Medya Analizleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Eylül,2007.

Akça Baştürk Emel, **İdeoloji, Dil, Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası**, Parlak İsmet(der.), **Medyada Gerçekliğin İnşası**, Çizgi kitapevi,1.Baskı, Ağustos 2009

Arnett Peter, **Savaş Alanından Canlı Yayın-Vietnam'dan Bağdat'a…** Muhittin Karkın ve Balel Ceren (çeviren), İstanbul, İletişim yayınları, 1999.

Arnove Anthony, **Iraktan Çekilmenin Mantığı**, Türkçesi: Osman Akınhay, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2006.

Avşar Zakir ve Demir Vedat, **Düzenleme ve Uygulamalarla Medyada Denetim,** Ankara, Piramit Yayınları, 2005.

Aziz Aysel, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri**, Nobel Yayınevi, 4.Basım, Ankara, Mayıs 2008

Bozkurt Enver, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2003.

Cangöz İncilay ve Topuz Hıfzı (hazırlayanlar), **Savaş ve Medya**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2003.

Chomsky Noam, **Medya Denetimi**, Elif Baki (çeviren) İstanbul, Everest, Haziran 2005.

Conason Joe, **Big Lies**, New York, Thomas Dunne Books and an imprint in St Martin's Griffin, 2003.

Çubukçu Mete, **Ateş Altında Gazetecilik: Savaş ve Savaş Haberciliği**, İlk Basım, İstanbul, Siyah Beyaz Metis Güncel, Nisan 2005.

Mete Çubukçu,"Savaş Muhabirliğinin Ahlaki Sorumlulukları", **Irak Dünya Mahkemesi Nihai İstanbul Oturumu 23-27 Haziran 2005**, Müge Gürsoy Sökmen (hazırlayan), İstanbul, Metis Yayınları, 2006.

Dorfman Ariel, Özden Arıkan (çeviren), **Nice Eylüller Başka Amerikalar**, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2004.

Davison Andrew, **Conquering Hearts and Minds: The Official American İdeology for War in the Persian/Arabian Gulf 1990-2003**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

El Nevevi Muhammed and Iskandar Adel, **El Cezire**, Arif Başaran (çeviren), Cambridge, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Erdoğan İrfan ve Alemdar Korkmaz, **Öteki Kuram**, Geliştirilmiş 2.Baskı, Ankara, Erk, 2005.

Foerstel Lenora, **Gerçekler nasıl karartılıyor? Medya ve Savaş Yalanları**, Ahmet Antmen (çeviren), İstanbul, Yordam Kitap, 2007.

Geray Haluk, **İletişim ve Teknoloji**, Birinci Basım, Ankara, Ütopya Yayınları, Ocak 2003.

Herman S.Edward, **Medyada İki Yüzlülük-Propaganda Çağında Haberleri Deşifre Etmek**, İstanbul, Chivi Yazıları Yayınevi, 2004.

Herman S.Edward and Chomsky Noam, **Kitle Medyasının Ekonomi Politiği-Rızanın İmalatı,** Ender Abadoğlu (çeviren), İstanbul, Aram Yayıncılık, 2006.

İnal Ayşe,"Haber Medyası ve Seçim Kampanyaları", **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (ed.) , Ankara Üniversitesi Yayını, Ankara, 2010.

İnceoğlu Yasemin Giritli, **Uluslararası Medya**, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2000.

Süleyman İrvan,"Medya ve Etik", **Medya, Etik ve Hukuk**, Süleyman İrvan, Ragıp Duran ve Fikret İlkiz, Sevda Alankuş (Der.), İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2005.

Kanburoğlu Özer, **A'dan Z'ye Fotoğraf,** 1.baskı, say Yayınları, İstanbul,2004.

Landou Saul,"Medyanın Rolü", **Irak Dünya Mahkemesi Nihai İstanbul Oturumu 23-27 Haziran 2005**, Müge Gürsoy Sökmen (haz.), İstanbul, Metis Yayınları, 2006

Lewis Justin, Brookes Rod, Mosdell Nick ve Threadgold Terry, **Shoot First And Ask Questions Later**, New York, Peter Lang Publishing, 2006.

Mc Luhan Marshall and Powers R.Bruce, **The Global Village**, New York, Oxford University Pres, 1989.

McQuail Denis and Windahl Sven, **İletişim Modelleri,** Konca Yumlu (çeviren)**,** 2.Baskı, Ankara, İmge Kitapevi, Ekim 2005.

Mellor Noha, **Modern Arab Journalism**, Kahire, The American University in Cairo Pres, 2007.

Miller David,"Medyanın İşgal Sırasında Oynadığı Somut Rol", **Irak Dünya Mahkemesi Nihai İstanbul Oturumu 23-27 Haziran 2005**, Müge Gürsoy Sökmen (haz), İstanbul, Metis Yayınları,2006.

Moeller D. Susan, **Compassion Fatıgue -How The Media Sell Disease, Famine, War and Death**, New York, London, Routledge, 1999.

Mowlana Hamid, Gerbner George, and Schiller I.Herbert, Triumph **of the Image-The Media's War in the Persian Gulf-A Global Perspective,** Colarado, London, Westview Pres, 1992.

Mutlu Mustafa, **Vietnam'dan Körfeze-Savaşlarda Kamuoyu Oluşumu**, İstanbul, Okumuş Adam Yayınları, 2003.

Özdemir Cüneyt, **Onlarlaydım Ama Onlardan Değildim**, İstanbul, Doğan Kitap, 2003.

Özer Ömer, **Medya Şiddet Toplum**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2007.

Rutledge Ian, **Addicted to Oil-America's Relentless for Energy Security**, New York, I.B.Tauris, 2005.

Schiller Herbert, **Zihni Yönlendirenler,** Pınar Yayınları, İkinci Basım, Ekim 2005.

Sontag Susan, **Başkalarının Acısına Bakmak**, Osman Akınhay (çeviren), İstanbul, Agora kitaplığı, 2004.

Şahin Mehmet ve Taştekin Mesut, **2.Körfez Savaşı**, Ankara, Platin Yayınları, 2006.

Tekinalp Şermin, **İletişim Araştırma ve Kuramları**, İstanbul, Beta Basım, 2. Baskı, Temmuz 2006.

Uluç Güliz, **Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı**, İkinci Basım, İstanbul, Anahtar Kitaplar, Ocak 2008.

Veysal Çetin, **Savaşın Felsefesi**, İstanbul, Etik Yayınları, 2006.

Yaylagül Levent, **Kitle İletişim Kuramları,** Dipnot Yayınları, Ankara**,** 2. Baskı, 2008.

Yengin Hülya, **Ekranın Büyüsü**, İstanbul, Der Yayınları, 1994.

Zayani Muhammed (editör), Gamze Erbil (çeviren), **El Cezire Olayı**, Londra, Versus Kitap, 2005.

Van Dijk A.Teun.,**''Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları''**,Mehmet Küçük (der. ve çev.), **Medya, iktidar, ideoloji**, üçüncü basım, Bilim ve Sanat, Ankara,2005

Tezler

Aşkın Berrin**,** "The Role of The Global Media in World Politics: a Case of Iraq War of 2003", The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University**,** April, 2006.

Çavdar Hakan, "Siyasal Propaganda Açısından 2003 Irak Savaşı ve Medyadaki Yansımaları", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2007.

Ertekin Bülend Aydın,'' Gazetecilik Meslek Etiğinin Kuramsal Açıdan İncelenmesi ve Bir Uygulama Olarak 11 Eylül 2001 Olayının Türkiye ve Kanada Gazetelerindeki Yansıması'', Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Haziran 2006.

Günay Gülçin, "Birinci Körfez Savaşı, Irak Savaşı ve Değişen Gazetecilik", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

Makaleler

Acemi Fuad, "Iraq and Arab's Future", Foreign Affairs, New York, 2003.

Akça Baştürk Emel,''Habercilikte Yeni Arayışlar ve Hak Haberciliği'', 11 Ekim 2008,İstanbul, BİA Haber Merkezi,
http://www2.bianet.org/biamag/medya/110151-habercilikte-yeni-arayislar-ve-hak-haberciligi

Akıner Nurdan, **"**11 Eylül Saldırıları Ardından Bush Yönetiminin Orta Doğu'daki Propaganda Faaliyetleri"**,** İstanbul Üniversitesi İletişim Bilimleri Dergisi, sayı:23,Yıl:2005.

Avşar Zakir, **"**Medyada Klasik Etik Kodlar Bir İllüzyon mu?", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**,** Temmuz 2002, sayı:3, 2002.

Boot Max, **"**The New American Way of War", Foreign Affairs, New York, 2003.

Büyükbakkal I.Ceyda, "Günümüzde Basın Özgürlüğü", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**,** sayı:23, yıl:2005.

Büyükbakkal N.Güven, "Basın Özgürlüğü Kavramının Anlam ve Önemi", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 1. Basım, sayı: 20, 2004.

Cengiz Ayşe ve Çağlar Şebnem, **"**21.Yüzyıl Savaşları ve Haber**"**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 1. Basın, sayı:20, 2004.

Gönenç Özgür, "Küresel Dünyanın Yeni Sömürü Silahı", İstanbul Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı:29, Yıl:2007.

Gönenç Özgür, "Uluslar arası Haber Dolaşımında Dengesizlikler ve Nedenleri"**,** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:20, 2004.

Hyland William (editör), "The Road to War", Foreign Affairs, New York, 1990.

Özçağlayan Mehmet, **"**Yeni İletişim Teknolojileri ve Cepheden Canlı Yayın", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 1.Basım, sayı:20, 2004.

Quandt B.William ,"The Middle East in 1990", Foreign Affairs, New York, 1990.

Parasiliti T. Andrew , "The Causes and Timing of Iraq's Wars: A Power Cycle Assestment", International Political Science Review, Published by Sage Publications, 2003.

Schmitt Eric, "Five Years Later, the Gulf War Story is Still Being Told"**,** The New York Times, May 12, Washington, 1996.

Şeker Mustafa**,** "Televizyon haberciliğinde Küresel Format ve Haberciliğe Etkileri", Selçuk Üniversitesi Akademi Dergisi, 4 Ocak 2007.

Şen Alper, ''Irakta Savaş ve Propaganda'',Özdağ Ümit, Laçiner Sedat ve Erkmen Serhat (derleyenler), **Irak Krizi (2002-2003),** Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003.

Zelizer Barbie, "CNN, the Gulf War, and Journalistic Practice"**,** Journal of Communication; Winter 1992;42, 1;ABI/İNFORM Global.

Ders Notları

Akça, Baştürk Emel,''Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Ders Notu- Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Van Dijk Yöntemi'',(Teksir, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü,2010)

İnternet Kaynakları:

Botha Nicolene**,** Dispatches from the front: War reporting as news genre, with special reference to news flow to South African newspapers during Operation Iraqi Freedom, December 2007.

ttp://scholar.sun.ac.za/bitstream/handle/10019.1/916/botha_dispatches_2007.pdf?sequence=1http://www.megaessays.com/viewpaper/69510.html

Calabrese Andrew, "Casus Belli, U.S. Media and the Justification of the Iraq War",

U.S troops topple Saddam statue

http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/04/09/sprj.irq.int.war.main1400/index.html?iref=allsearch

Iraqis attacking symbols of Saddam

http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/04/09/sprj.irq.baghdad/index.html?iref=allsearch

Bush heralds Iraqi freedom from 'grip of fear'

http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/04/11/sprj.irq.bush.war/index.html?iref=allsearch

Defense Secretary Donald Rumsfeld offered his "deepest apology"

http://www.cnn.com/2004/ALLPOLITICS/05/07/politics.abuse.main/index.html

Female soldier in abuse photos charged ubdated May 7,2004

http://www.cnn.com/2004/US/South/05/07/soldier.charged/index.html

U.S. denies widespread prisoner abuse updated May 3, 2004

http://www.cnn.com/2004/US/05/02/iraq.abuse.charges/index.html

Iraqi villagers welcome U.S. troops**,** Saturday, March 22, 2003 Posted: 0207 GMT (10.07 AM HKT)
http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/03/21/sprj.irq.safwan/index.html?iref=allsearch

Awestruck: A surprise attack updated March 24, 2003

http://www.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/03/24/timep.the.war.tm/index.html

Aid reaches shattered Iraqi port

http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/03/26/sprj.irq.int.main/index.html?iref=allsearch

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=50393

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=50508

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=50528

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?archiveid=51488

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?archiveid=51466

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=51442

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=76420

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=77671

http://www.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=76074

University Of Colorado, June 6, 2004, Television &Media, Vol. 6 No. 2, May 2005 153–175 DOI: 10.1177/1527476404273952, 2005 Sage Publications http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/2339/153.pdf

Hanitzsch Thomas, Journalists as Peacekeeping Force? Peace journalism and mass communication theory, Journalism studies, Volume 5, Number 4, 2004,s.484

http://courses.essex.ac.uk/GV/GV905/IR%20media%20202010_11/w24%20Readins/hanitzsch_journalists_peacekeeping.pdf

İrvan Süleyman, Barış Gazeteciliği, 2006.

http://globalmediatr.emu.edu.tr/bahar2006/Baris_Gazeteciligi/baris%20gazeteciligi.%20s%C3%BCleyman%20irvan.pdf

Pauli Carol, News Media as Mediators, 15 January 2008.

http://www.cojcr.org/vol8no2/717-734.pdf

Fisk Robert, “Life During Wartime”, The San Francisco by Guardian, April 26, 2003.

http://web.archive.org/web/20050316091119/http://www.sfbg.com/wartime/fisk_journalists.html

Thai Evelyn, “Alternate Viewpoints: Counter-hegemony in the Transnational Age”, March 2010.

http://olabout.wiley.com/WileyCDA/Section/id-404512.html

Youssef Mervat, “ Their Word against Ours: News Discourse of the 2003 Gulf War Civilian Casualties in CNN and Aljazeera “, (Mediterranean Edition 4 (2) Fall 2009.

http://globalmedia.emu.edu.tr/fall2009/issues/2_Mervat_Youssef_pp13_24.pdf

http://www.bbc.co.uk/

http://english.aljazeera.net/

http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/

http://www.megaessays.com/viewpaper-member/96703.html

http://www.uk.sagepub.com/home.nav

http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/linkler.html

http://www.megaessays.com/login.html

http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=1&ArsivAnaID=42931

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	**:**	Mesut Coşkun
Doğum Tarihi	**:**	11 Kasım 1967
Öğrenim Durumu	**:**	
Y. Lisans	**:**	Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü
Lisans	**:**	Çukurova Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, 1991
İş Deneyimi		
Yıl	**:**	Ekim 1998-Kasım 2008
Kurum	**:**	CNN TÜRK TV
Yapılan İşler	**:**	CNN TÜRK Haber Merkezinde Haber Kameramanı, Reji ve Alan Yapımcılığı
Yıl	**:**	Haziran 1995-Ekim 1998
Kurum	**:**	Show TV-32.Gün Programı
Yapılan İşler	**:**	Haber program ve belgesel kameramanı
Yıl	**:**	Ocak 1994-Haziran 1995
Kurum	**:**	Kanal D
Yapılan İş	**:**	Program ve spor kameramanı
Yıl	**:**	Haziran 1992-Ocak 1994
Kurum	**:**	TRT
Yapılan İşler	**:**	Program ve haber kamera asistanı

Kazanılan Ödüller ;

1- 2005 yılı Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başarı ödülü "Çocuk İşçiler" haber dizisi,

2- 2007 yılı Türkiye Cumhuriyeti Sağlık bakanlığı ödülü "Hayata Bağış" programı,

3- 2007 yılı Doğan Holding "Farkında mısınız" ile "En Başarılı Program" ödülü kazandı.

Takip Edilen Uluslar Arası Savaşlar;

Gürcistan: Ağustos 2008, Afganistan: Kasım 2001, Irak: Nisan-Mayıs 2003.

Bildiği Yabancı Diller; İngilizce akıcı seviyede, Almanca orta seviyede.